

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W LATACH 2009-2013

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

**WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W LATACH 2009-2013**

Analizy statystyczne

Kraków 2014

Opracowanie publikacji	Urząd Statystyczny w Krakowie Oddział w Tarnowie
Autorzy opracowania	Lucyna Cuber, Anna Gubernat, Sebastian Hebda, Marta Jurczak, Danuta Kalista, Danuta Krystek, Elżbieta Niemiec, Antonina Setlak, Anna Seweryn, Anna Siadek, Mateusz Słomski, Małgorzata Szopa, Jadwiga Szponder
pod kierunkiem	dra Krzysztofa Jakóbika
Skład komputerowy, wykresy i mapy	Elżbieta Niemiec, Urszula Nieboga
Recenzent	prof. UEK dr hab. Paweł Ulman
Projekt okładki	Elżbieta Niemiec
Autor zdjęć	Anna Siadek
Tłumaczenie	Małopolski Ośrodek Badań Regionalnych Dział Opracowań Regionalnych Anna Dziedzic

ISSN 2084-8978

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

Urząd Statystyczny w Krakowie
31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. 12 415 60 11 fax: 12 361 01 92
e-mail: SekretariatUSKRK@stat.gov.pl
<http://www.krakow.stat.gov.pl/>

Publikacja dostępna w Internecie <http://www.krakow.stat.gov.pl/> oraz na płycie CD

PRZEDMOWA

Przekazujemy Państwu trzecią edycję analitycznej publikacji charakteryzującej regionalne i lokalne zróżnicowanie warunków życia mieszkańców województwa małopolskiego.

Zaprezentowane dane dla lat 2009-2013 w przekrojach terytorialnych pozwalają prześledzić dynamikę i kierunki zmian warunków życia ludności w wybranych dziedzinach tematycznych takich jak: zasoby ludzkie, aktywność gospodarcza, zamożność mieszkańców, dostępność usług społecznych. Do opisu każdej dziedziny wykorzystano zestaw wskaźników określających natężenie omawianych zjawisk, a także ich przestrzenne zróżnicowanie.

Zasadniczą część opracowania stanowi analiza składająca się z trzech rozdziałów. W pierwszym przedstawiono warunki życia ludności województwa małopolskiego na tle kraju i innych województw. W drugim szczegółowo omówiono warunki życia ludności w powiatach województwa. W trzecim rozdziale zawarto opis zróżnicowań poziomu życia w gminach identyfikując przy tym obszary problemowe. Analiza prowadzona jest analogicznie we wszystkich trzech rozdziałach, z uwzględnieniem wspomnianego wcześniej zakresu tematycznego. Badane zjawiska i uzyskane wyniki zaprezentowano na wykresach i mapach. Ze względu na złożoność zagadnienia, do opracowania syntetycznej oceny poziomu życia w przekrojach powiatów i gmin zastosowano analizę wielowymiarową.

Uzupełnieniem opracowania jest część tabelaryczna, która zawiera wskaźniki dla województwa małopolskiego ogółem oraz wybrane wskaźniki w podziale na miasta i wieś, a także w układzie podregionów, powiatów i gmin. Zestawione dane zamieszczono w plikach Excela, co pozwala prowadzić pogłębione własne analizy. Całość opracowania poprzedzona została uwagami metodycznymi, w których przedstawiono definicje pojęć i opis metod stosowanych w publikacji.

Wydanie jest opracowane wyłącznie w wersji elektronicznej i dostępne na stronie Internetowej Urzędu oraz na płycie CD.

Mam nadzieję, że opracowanie to będzie interesującym źródłem wiedzy o warunkach życia ludności województwa, a także okaże się pomocne dla władz samorządowych oraz osób i instytucji zajmujących się rozwojem regionu.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbiak

Kraków, grudzień 2014 r.

PREFACE

We present you the third edition of an analytical publication characterising regional and local diversity of the living standards of inhabitants of Małopolskie voivodship.

Data presented for years 2009-2013 in territorial divisions allow to trace the dynamics and directions of changes of the living standards of the population in selected thematic domains such as: human resources, economic activity, inhabitants' wealth, availability of social services. For the description of every domain a set of indices was used, defining the intensity of discussed phenomena and also their spatial differentiation.

The main part of the elaboration is constituted by the analysis composed of three chapters. In the first one living conditions of the population of Małopolskie voivodship against a background of the country and other voivodships are presented. In the second one living conditions of the population in the voivodship's powiats are discussed in detail. The third chapter includes a description of differentiation of the living standards in gminas, identifying problem areas simultaneously. The analysis is conducted similarly in all three chapters, considering mentioned above thematic scope. Studied phenomena and results of surveys are depicted on graphs and maps. Due to complexity of the issue, multidimensional analysis of selected indices was applied by powiats and gminas.

The supplement of the elaboration is the tabular part which contains indices for Małopolskie voivodship in general as well as selected indices in division into urban and rural areas and also by subregions, powiats and gminas. Data have been put together in Excel files what allows to conduct own deepen analyses. The study is preceded by methodological notes presenting definitions of terms and the description of methods used in the publication.

This edition is prepared only in electronic version and available at the Office website as well as on CD-ROM.

I hope that this elaboration will be an interesting source of knowledge about living standards of the population of the voivodship and it will be helpful for local government authorities as well as for persons and institutions engaged in the development of the region.

*Director
of the Statistical Office in Kraków*

Krzysztof Jakóbiak, Ph.D.

Kraków, December 2014

Spis treści

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI OGÓLNE	27
UWAGI METODYCZNE	31
1. Zasoby ludzkie	31
2. Aktywność gospodarcza	35
3. Zamożność mieszkańców	38
4. Dostępność usług społecznych	43
5. Metody statystyczne	47
Wprowadzenie	51
1. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE KRAJU I INNYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 2009-2013	53
1.1. Podstawowe tendencje zmian	53
1.2. Zasoby ludzkie	59
1.2.1. Stan i struktura demograficzna ludności	59
1.2.2. Poziom wykształcenia	67
1.2.3. Aspiracje edukacyjne młodzieży	68
1.2.4. Stan zdrowia ludności i niepełnosprawność	70
1.2.5. Rynek pracy	74
1.3. Aktywność gospodarcza	84
1.3.1. Produkt Krajowy Brutto	84
1.3.2. Podmioty gospodarki narodowej	85
1.3.3. Przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą	89
1.3.4. Rolnictwo	94
1.4. Zamożność mieszkańców	100
1.4.1. Główne źródła utrzymania ludności według NSP 2011	100
1.4.2. Dochody ludności	104
1.4.3. Wynagrodzenia i przychody roczne z tytułu wynagrodzeń	105
1.4.4. Świadczenia społeczne	107
1.4.5. Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych	111
1.4.6. Ubogie gospodarstwa domowe i osoby	113
1.4.7. Zasoby mieszkaniowe	114
1.4.8. Mieszkania oddane do użytkowania	119
1.4.9. Infrastruktura komunalna	121
1.5. Dostępność usług społecznych	125
1.5.1. Ochrona zdrowia	125
1.5.2. Edukacja	126
1.5.3. Kultura	128
1.5.4. Turystyka	131
1.5.5. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego	133
1.5.6. Stan i ochrona środowiska	138
1.5.7. Transport i łączność	143
1.5.8. Bezpieczeństwo publiczne	145
1.5.9. Spójność społeczna	149

	Str.
2. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2009-2013	154
2.1. Podstawowe tendencje zmian	154
2.2. Zasoby ludzkie	166
2.2.1. Stan i struktura demograficzna ludności	166
2.2.2. Poziom wykształcenia	171
2.2.3. Stan zdrowia ludności i niepełnosprawność	172
2.2.4. Rynek pracy	174
2.2.5. Grupy powiatów podobnych	183
2.3. Aktywność gospodarcza	187
2.3.1. Podmioty gospodarki narodowej	187
2.3.2. Rolnictwo	191
2.3.3. Grupy powiatów podobnych	195
2.4. Zamożność mieszkańców	199
2.4.1. Główne źródła utrzymania ludności według NSP 2011	199
2.4.2. Wynagrodzenia i przychody roczne z pracy najemnej	200
2.4.3. Świadczenia społeczne	203
2.4.4. Ubogie gospodarstwa domowe i osoby	205
2.4.5. Zasoby mieszkaniowe	208
2.4.6. Mieszkania oddane do użytkowania	212
2.4.7. Infrastruktura komunalna	215
2.4.8. Grupy powiatów podobnych	217
2.5. Dostępność usług społecznych	221
2.5.1. Ochrona zdrowia	221
2.5.2. Edukacja	222
2.5.3. Kultura	225
2.5.4. Turystyka	227
2.5.5. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu	227
2.5.6. Bezpieczeństwo publiczne	234
2.5.7. Spójność społeczna	236
2.5.8. Grupy powiatów podobnych	240
3. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2009 I 2013 R.	244
3.1. Zasoby ludzkie	247
3.1.1. Struktura demograficzna	247
3.1.2. Rynek pracy	251
3.2. Aktywność gospodarcza	254
3.2.1. Podmioty gospodarki narodowej	254
3.3. Zamożność mieszkańców	255
3.3.1. Przychody z tytułu wynagrodzeń	255
3.3.2. Świadczenia społeczne	257
3.3.3. Ubóstwo osób korzystających z pomocy społecznej	258
3.3.4. Zasoby mieszkaniowe	261
3.4. Dostępność usług społecznych	262
3.4.1. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego	262
4. OBSZARY PROBLEMOWE	265
Podsumowanie	271

Spis treści

WYKRESY W ROZDZIALE 1	Nr	Str.
Ludność	1	59
Ludność miast i wsi	2	59
Przyrost naturalny i saldo migracji stałej	3	60
Ruch naturalny ludności	4	61
Współczynnik dzietności	5	61
Saldo migracji wewnętrznej (międzywojewódzkiej) i zagranicznej	6	62
Migracje międzywojewódzkie na pobyt stały	7	63
Zameldowania i wymeldowania za granicę	8	64
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku	9	66
Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej – NSP	10	67
Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci – NSP 2011	11	68
Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania – NSP 2011	12	68
Współczynnik skolaryzacji netto	13	69
Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej kontynuującej naukę według trybu kształcenia – NSP 2011	14	69
Przeciętne trwanie życia	15	70
Struktura zgonów według przyczyn	16	71
Przeciętna liczba rencistów (spoza KRUS) przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym	17	72
Struktura osób niepełnosprawnych według miejsca zamieszkania – NSP 2011	18	73
Struktura osób niepełnosprawnych według płci – NSP 2011	19	73
Struktura osób niepełnosprawnych według rodzaju niepełnosprawności i płci – NSP 2011	20	74
Współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym	21	75
Dynamika liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym	22	76
Struktura pracujących poza rolnictwem indywidualnym według sektorów ekonomicznych	23	77
Wskaźnik przepływów międzywojewódzkich – NSP 2011	24	79
Wzrost stopy bezrobocia w 2013 r. w stosunku do 2010 r.	25	81
Struktura bezrobotnych według grup wieku	26	81
Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia	27	82
Struktura bezrobotnych według czasu poszukiwania pracy	28	83
Udział osób w wieku 55-64 lata w populacji pozostających bez pracy ponad 1 rok	29	83
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2013 r.	30	84
Podmioty gospodarki narodowej	31	85
Podmioty gospodarki narodowej według form prawnych w 2013 r.	32	86
Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w 2013 r.	33	86
Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów prowadzonej działalności w 2013 r.	34	87
Struktura podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności.....	35	87
Podmioty gospodarki narodowej według wieku w 2013 r. w porównaniu z 2009 r.	36	88
Przedsiębiorstwa według klas wielkości	37	89
Przedsiębiorstwa według przeważającego rodzaju działalności	38	90
Przedsiębiorstwa na 1 tys. mieszkańców	39	90
Przychody i koszty przedsiębiorstw niefinansowych	40	91

Spis treści

WYKRESY W ROZDZIALE 1 (cd.)	Nr	Str.
Wynik finansowy na 1 podmiot	41	92
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według klas wielkości	42	93
Struktura indywidualnych gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.	43	98
Główne źródła utrzymania ludności – NSP	44	101
Praca jako główne źródło utrzymania – NSP	45	101
Główne źródła utrzymania ludności według miejsca zamieszkania – NSP 2011	46	102
Główne źródła utrzymania ludności według ekonomicznych grup wieku – NSP 2011 .	47	102
Główne źródła utrzymania ludności w wieku 15 lat i więcej według wykształcenia – NSP 2011	48	103
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych i źródła jego uzyskania	49	104
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie	50	105
Rozkład rocznego przychodu z tytułu wynagrodzeń według grup decylowych w 2012 r.	51	106
Liczba osób według przedziałów rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń	52	107
Świadczenia emerytalno-rentowe	53	107
Udział dzieci korzystających z posiłków w liczbie dzieci w wieku 0-18 lat w 2013 r.	54	109
Struktura wartości wypłacanych świadczeń rodzinnych w 2013 r.	55	110
Udział przeciętnych miesięcznych wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych	56	111
Struktura wydatków gospodarstw domowych	57	112
Zasięg ubóstwa osób według różnych granic	58	113
Struktura mieszkań i ludności w 2013 r.	59	115
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę i przeciętna liczba osób na 1 izbę	60	115
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę oraz przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie w 2013 r.	61	116
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2013 r.....	62	117
Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne w % ogółu mieszkań w 2013 r.	63	118
Struktura mieszkań według form własności w 2013 r.	64	118
Struktura mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa w 2013 r. ..	65	119
Dynamika mieszkań oddanych do użytkowania w 2013 r.	66	120
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania	67	120
Mieszkania oddane do użytkowania oraz mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2013 r.	68	121
Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności	69	122
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	70	122
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności	71	123
Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności	72	124
Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę i na 1 mieszkańca w 2013 r.	73	124
Miejsca w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat	74	126
Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	75	126
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu według typów szkół	76	128
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. ludności	77	129
Widzowie w kinach na 1 tys. ludności	78	130
Zwiedzający muzea na 1 tys. ludności	79	131

Spis treści

WYKRESY W ROZDZIALE 1 (dok.)	Nr	Str.
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności	80	132
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według wybranych rodzajów obiektów ..	81	132
Dynamika dochodów i wydatków jednostek samorządowych	82	133
Środki unijne w dochodach ogółem w 2013 r.	83	134
Wydatki inwestycyjne jednostek samorządowych na 1 mieszkańca w 2013 r.	84	135
Struktura wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego według działów w 2013 r.	85	136
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	86	139
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi	87	140
Udział ludność korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców	88	141
Emisja głównych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych	89	142
Odpady wytworzone	90	142
Odpady komunalne zebrane w przeliczeniu na 1 mieszkańca	91	143
Samochody osobowe zarejestrowane na 1 tys. ludności	92	144
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów w 2013 r.	93	146
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych oraz wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw ogółem	94	147
Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych w 2013 r.	95	147
Wypadki drogowe i ofiary wypadków drogowych	96	148
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	97	149
Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	98	150
Udział w wyborach do Sejmu RP w 2011 r.	99	151
Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 r.	100	151
Udział w wyborach samorządowych w 2010 r.	101	152
Poczucie przynależności, bezpieczeństwa i kontakty społeczne	102	153
WYKRESY W ROZDZIALE 2		
Mierniki globalne warunków życia w 2013 r.	103	155
Zróznicowanie mierników warunków życia ludności	104	155
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy I w 2013 r.	105	158
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy II w 2013 r.	106	159
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy III w 2013 r.	107	162
Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy IV w 2013 r.	108	164
Zmiany miernika warunków życia ludności w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	109	165
Przyrost rzeczywisty ludności w latach 2009-2013	110	166
Saldo migracji stałej i przyrost naturalny w latach 2009-2013	111	167
Mediana wieku	112	168
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2013 r.	113	170
Udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym w ludności w wieku 13 lat i więcej – NSP 2011	114	171
Współczynnik umieralności	115	172
Zgony według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów w 2012 r.	116	173
Aktywni zawodowo na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym	117	174
Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności	118	176
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	119	176
Wskaźnik przepływów międzypowiatowych – NSP 2011	120	178

Spis treści

WYKRESY W ROZDZIALE 2 (cd.)	Nr	Str.
Dynamika liczby bezrobotnych w 2013 r.	121	179
Stopa bezrobocia rejestrowanego	122	180
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	123	181
Struktura bezrobotnych według grup wieku w 2013 r.	124	182
Znormalizowane wskaźniki zasobów ludzkich w wybranych powiatach w 2013 r.	125	184
Zróźnicowanie mierników zasobów ludzkich	126	185
Zmiany miernika zasobów ludzkich w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	127	186
Przyrost podmiotów na 10 tys. ludności w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	128	187
Udział spółek handlowych w liczbie podmiotów ogółem	129	188
Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem ...	130	188
Struktura wybranych podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności w 2013 r.	131	189
Podmioty powstałe w 2009 r. i działające nadal w 2013 r.	132	190
Udział gospodarstw domowych z dochodem z działalności rolniczej powyżej 50% dochodów ogółem w ogólnej liczbie gospodarstw domowych – PSR 2010	133	194
Znormalizowane wskaźniki aktywności gospodarczej w wybranych powiatach w 2013 r.	134	196
Zróźnicowanie mierników aktywności gospodarczej	135	197
Zmiany miernika aktywności gospodarczej w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	136	198
Główne źródła utrzymania – NSP 2011	137	199
Wynagrodzenie w 2013 r.	138	201
Współczynnik zróźnicowania kwintylowego w 2012 r.	139	202
Udział dzieci korzystających z posiłków w liczbie dzieci w wieku 0-18 lat w 2013 r. ...	140	204
Osoby ubóstwa ustawowego rejestrowanego	141	205
Głębokość ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2013 r.	142	206
Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego	143	207
Struktura mieszkań według form własności w 2013 r.	144	208
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie i na 1 izbę w 2013 r.	145	209
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania i przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2013 r.	146	210
Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne w % ogółu mieszkań w 2013 r.	147	211
Mieszkania oddane do użytkowania i przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2013 r.	148	213
Mieszkania na budowę, których wydano pozwolenia i mieszkania, których budowę rozpoczęto w 2013 r.	149	214
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w 2013 r.	150	215
Zużycie gazu z sieci i zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w 2013 r.	151	216
Znormalizowane wskaźniki zamożności mieszkańców w wybranych powiatach w 2013 r.	152	218
Zróźnicowanie mierników zamożności mieszkańców	153	219
Zmiany miernika zamożności mieszkańców w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	154	220
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną	155	221
Dzieci i młodzież na 1 placówkę wychowania przedszkolnego i szkołę (bez specjalnych) w roku szkolnym 2013/2014	156	223
Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu	157	224
Ludność na 1 placówkę biblioteczną w 2013 r.	158	225
Dynamika dochodów gmin i miast na prawach powiatu	159	228
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin i miast na prawach powiatu .	160	228

Spis treści

WYKRESY W ROZDZIALE 2 (dok.)	Nr	Str.
Dochody własne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.	161	229
Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r. ...	162	230
Struktura wydatków gmin i miast na prawach powiatu według działów	163	231
Udział wydatków wybranych działów w wydatkach ogółem gmin i miast na prawach powiatu w 2013 r.	164	233
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2013 r.	165	234
Struktura przestępstw stwierdzonych według rodzajów w 2013 r.	166	234
Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych w 2013 r.	167	235
Wypadki drogowe i ofiary wypadków w 2013 r.	168	236
Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	169	237
Udział w wyborach na Prezydenta RP w 2010 r.	170	238
Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 r.	171	239
Udział w wyborach do Sejmu RP w 2011 r.	172	239
Udział w wyborach samorządowych w 2010 r.	173	239
Znormalizowane wskaźniki dostępności usług społecznych w wybranych powiatach w 2013 r.	174	241
Zróznicowanie mierników usług społecznych	175	242
Zmiany miernika dostępności usług społecznych w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	176	243
WYKRESY W ROZDZIALE 3		
Zróznicowanie mierników warunków życia ludności	177	244
Zróznicowanie współczynnika młodości	178	250
Zróznicowanie udziału podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	179	252
Zróznicowanie udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	180	253
Zróznicowanie mediany przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	181	256
Rozkład liczby osób ubogich w gminach	182	259
Rozkład zasięgu ubóstwa ustawowego rejestrowanego według gmin	183	261
Zróznicowanie dochodów własnych na 1 mieszkańca	184	263
Zróznicowanie wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca	185	264
Gminy zidentyfikowane jako obszary problemowe w 2013 r.	186	268
MAPY W ROZDZIALE 1		
Napływ migrantów na pobyt stały z innych województw do woj. małopolskiego	1	63
Odpływ migrantów na pobyt stały do innych województw z woj. małopolskiego	2	63
Nakłady pracy pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym – PSR 2010	3	78
Udział dojeżdżających do pracy w liczbie zatrudnionych – NSP 2011	4	79
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2013 r.	5	81
Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca w 2011 r.	6	84
Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – PSR 2010	7	97
Udział gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych 20 ha i więcej – PSR 2010	8	98
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2012 r.	9	106
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r.	10	109
Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2013 r.	11	110

Spis treści

MAPY W ROZDZIALE 1 (dok.)	Nr	Str.
Środki unijne w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2013 r.	12	134
Wydatki ogółem jednostek samorządowych na 1 mieszkańca w 2013 r.	13	135
Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności w 2013 r.	14	147
MAPY W ROZDZIALE 2		
Mierniki globalne warunków życia w 2013 r.	15	155
Udział ludności powiatu do ludności ogółem województwa w latach 2009-2013	16	166
Emigranci przebywający za granicą czasowo powyżej 3 miesięcy na 1 tys. ludności – NSP 2011.	17	168
Klasyfikacja powiatów według ekonomicznych grup wieku – Trójkąt Osanna w 2013 r.	18	169
Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności w 2013 r.	19	173
Aktywni zawodowo na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.	20	174
Nakłady pracy pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym – PSR 2010	21	175
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r.	22	176
Udział dojeżdżających do pracy w liczbie podatników, którzy uzyskali przychód ze stosunku pracy – NSP 2011	23	178
Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2013 r.	24	180
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.	25	181
Miernik zasobów ludzkich w 2013 r.	26	185
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2013 r.	27	187
Średnia powierzchnia użytków rolnych indywidualnego gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą – PSR 2010	28	191
Udział łąk i pastwisk w ogólnej powierzchni użytków rolnych oraz obsada bydła i trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych – PSR 2010	29	193
Miernik aktywności gospodarczej w 2013 r.	30	197
Udział wynagrodzenia w powiatach do średniej w województwie w 2013 r.	31	201
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w % mediany wojewódzkiej w 2012 r.	32	202
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r.	33	204
Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2013 r.	34	204
Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2013 r.	35	206
Udziału mieszkań w zasobach mieszkaniowych województwa w 2013 r.	36	208
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w 2013 r.	37	209
Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2013 r.	38	214
Miernik zamożności mieszkańców w 2013 r.	39	219
Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2013 r.	40	226
Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności w 2013 r.	41	227
Dochody ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.	42	229
Wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.	43	230
Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności w 2013 r.	44	235
Miernik dostępności usług w 2013 r.	45	242

Spis treści

MAPY W ROZDZIALE 3	Nr	Str.
Mierniki syntetyczne warunków życia w 2013 r.	46	245
Zmiana miernika warunków życia ludności w 2013 r. w stosunku do 2009 r.	47	246
Typologia demograficzna gmin według Webba w latach 2009-2013	48	248
Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w latach 2009-2013	49	248
Klasyfikacja gmin według ekonomicznych grup wieku – Trójkąt Osanna w 2013 r.	50	249
Współczynnik młodości w 2013 r.	51	250
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r.	52	252
Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.	53	253
Podmioty gospodarcze na 10 tys. ludności w 2013 r.	54	254
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2012 r.	55	256
Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r.	56	257
Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2013 r.	57	258
Udział osób ubogich w gminach do ogólnej liczby ubogich w 2013 r.	58	259
Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego w 2013 r.	59	260
Przeciętna liczba osób na 1 izbę w 2013 r.	60	261
Dochody własne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2013 r.	61	263
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2013 r. ...	62	264
Identyfikacja obszarów problemowych w 2013 r.	63	266
WYKAZ SCHEMATÓW		
Migracje zagraniczne według kontynentów w latach 2009-2013	1	64
Identyfikacja ubogich gospodarstw domowych w woj. małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2013 r.	2	269
Identyfikacja osób ubogich w woj. małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2013 r.	3	270
WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW		
Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów	1	275
Wykaz cech diagnostycznych dla gmin	2	277
TABLICE W TEKŚCIE		
Grupy powiatów według miernika globalnego warunków życia ludności	1	154
Lokaty powiatów według miernika globalnego poziomu życia i mierników syntetycznych w 2013 r.	2	156
Grupy powiatów według miernika warunków życia ludności	3	165
Grupy powiatów według miernika zasobów ludzkich	4	183
Zmiany grup powiatów według miernika zasobów ludzkich	5	186
Grupy powiatów według miernika aktywności gospodarczej	6	195
Zmiany grup powiatów według miernika aktywności gospodarczej	7	198
Grupy powiatów według miernika zamożności mieszkańców	8	217
Zmiany grup powiatów według miernika zamożności mieszkańców	9	220
Grupy powiatów według miernika dostępność usług społecznych	10	240
Zmiany grup powiatów według miernika dostępność usług społecznych	11	243

Spis treści

TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2009-2013	pliki xls
Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności	1 (12)
Mediana wieku ludności	2 (13)
Wskaźnik obciążenia demograficznego	3 (14)
Poziom wykształcenia	4 (15)
Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	5 (16)
Podatnicy osiągający przychody z tytułu wynagrodzeń z stosunku pracy na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym	6 (17)
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu rent i emerytur w liczbie ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym	7 (18)
Dojeżdżający do pracy i przepływ pracowników między powiatami	8 (19)
Stopa bezrobocia rejestrowanego	9 (20)
Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	10 (21)
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności	11 (22)
Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	12 (23)
Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów	13 (24)
Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności	14 (25)
Główne źródła utrzymania ludności	15 (26)
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	16 (27)
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	17 (28)
Mediana przychodów rocznych z tytułu rent i emerytur	18 (29)
Udział ludności w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem	19 (30)
Zasięg ubóstwa osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej	20 (31)
Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku	21 (32)
Wartość świadczeń pomocy społecznej przypadająca na 1 osobę korzystającą ze świadczenia	22 (33)
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	23 (34)
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	24 (35)
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	25 (36)
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	26 (37)
Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności	27 (38)
Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	28 (39)
Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności	29 (40)
Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	30 (41)
Uczniowie w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży na 1 komputer	31 (42)
Uczniowie w gimnazjach dla dzieci i młodzieży na 1 komputer	32 (43)
Uczniowie na 1 oddział w liceach ogólnokształcących dla młodzieży	33 (44)
Uczniowie na 1 oddział w technikumach dla młodzieży	34 (45)
Porady udzielone w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca	35 (46)
Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną	46 (47)
Muzea i oddziały muzealne	37 (48)
Zwiedzający muzea	38 (49)
Korzystający z noclegów na 1 tys. ludności	39 (50)
Mieszkańcy placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	40 (51)

Spis treści

TABLICE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2009-2013 (dok.)	pliki xls
Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	41 (52)
Wydatki inwestycyjne powiatów na 1 mieszkańca	42 (53)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na transport i łączność na 1 mieszkańca ...	43 (54)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	44 (55)
Wydatki powiatów na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	45 (56)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	46 (57)
Wydatki powiatów na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	47 (58)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca	48 (59)
Wydatki gmin i miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz kulturę fizyczną i sport na 1 mieszkańca	49 (60)
Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności	50 (61)
Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w ciągu roku na 1 mieszkańca	51 (62)
Udział obszarów prawnie chronionych w ogólnej powierzchni	52 (63)
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. ludności	53 (64)
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych ogółem	54 (65)
 WYBRANE WSKAŹNIKI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2009 I 2013 R.	
Wskaźnik młodości	1 (66)
Saldo migracji na 1 tys. ludności	2 (67)
Udział bezrobotnych w wieku produkcyjnym	3 (68)
Liczba zgonów na 1 tys. ludności	4 (69)
Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	5 (70)
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	6 (71)
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu rent i emerytur w liczbie ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym	7 (72)
Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	8 (73)
Mediana przychodów rocznych z tytułu rent i emerytur	9 (74)
Zasięg ubóstwa korzystających z pomocy społecznej	10 (75)
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	11 (76)
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	12 (77)
Liczba uczniów w gimnazjach dla dzieci i młodzieży na 1 komputer	13 (78)
Dochody własne na 1 mieszkańca	14 (79)
Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca	15 (80)
Wydatki na transport i łączność na 1 mieszkańca	16 (81)
Wydatki na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca	17 (82)
Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	18 (83)

W wersji angielskiej: przedmowa, spis treści, tablice.

	<i>Page</i>
PREFACE	4
GENERAL NOTES	27
METHODOLOGICAL NOTES	31
1. <i>Human resources</i>	31
2. <i>Economic activity</i>	35
3. <i>Inhabitants' wealth</i>	38
4. <i>Availability of social services</i>	43
5. <i>Statistical methods</i>	47
Introduction	51
1. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP AGAINST A BACKGROUND OF POLAND AND OTHER VOIVODSHIPS, 2009-2013	53
1.1. Essential tendencies for changes	53
1.2. Human resources	59
1.2.1. <i>Size and demographic structure of population</i>	59
1.2.2. <i>Educational level</i>	67
1.2.3. <i>Educational aspirations of youth</i>	68
1.2.4. <i>Health of population and disability</i>	70
1.2.5. <i>Labour market</i>	74
1.3. Economic activity	84
1.3.1. <i>Gross Domestic Product</i>	84
1.3.2. <i>Entities of the national economy</i>	85
1.3.3. <i>Enterprises conducting economic activity</i>	89
1.3.4. <i>Agriculture</i>	94
1.4. Inhabitants' wealth	100
1.4.1. <i>Main sources of maintenance of population by the National Census of Population and Housing 2011</i>	100
1.4.2. <i>Income of population</i>	104
1.4.3. <i>Wages and salaries and annual revenue from wages and salaries</i>	105
1.4.4. <i>Social benefits</i>	107
1.4.5. <i>Structure of expenditure, consumption, furnishing the household</i>	111
1.4.6. <i>Poor households and persons</i>	113
1.4.7. <i>Dwelling stocks</i>	114
1.4.8. <i>Dwellings completed</i>	119
1.4.9. <i>Municipal infrastructure</i>	121
1.5. Availability of social services	125
1.5.1. <i>Health care</i>	125
1.5.2. <i>Education</i>	126
1.5.3. <i>Culture</i>	128
1.5.4. <i>Tourism</i>	131
1.5.5. <i>Revenue and expenditure of local government units</i>	133
1.5.6. <i>Environmental protection</i>	138
1.5.7. <i>Transport and communications</i>	143
1.5.8. <i>Public safety</i>	145
1.5.9. <i>Social cohesion</i>	149

	<i>Page</i>
2. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP, 2009-2013	154
2.1. Essential tendencies for changes	154
2.2. Human resources	166
2.2.1. Size and demographic structure of population	166
2.2.2. Educational level	171
2.2.3. Health of population and disability	172
2.2.4. Labour market	174
2.2.5. Groups of similar powiats	183
2.3. Economic activity	187
2.3.1. Entities of the national economy	187
2.3.2. Agriculture	191
2.3.3. Groups of similar powiats	195
2.4. Inhabitants' wealth	199
2.4.1. Main sources of maintenance of population by the National Census of Population and Housing 2011	199
2.4.2. Wages and salaries and annual revenue from hired labour	200
2.4.3. Social benefits	203
2.4.4. Poor households and persons	205
2.4.5. Dwelling stocks	208
2.4.6. Dwellings completed	212
2.4.7. Municipal infrastructure	215
2.4.8. Groups of similar powiats	217
2.5. Availability of social services	221
2.5.1. Health care	221
2.5.2. Education	222
2.5.3. Culture	225
2.5.4. Tourism	227
2.5.5. Revenue and expenditure of gminas and cities with powiat status	227
2.5.6. Public safety	234
2.5.7. Social cohesion	236
2.5.8. Groups of similar powiats	240
3. LIVING CONDITIONS OF THE POPULATION IN POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP IN 2009 AND 2013	244
3.1. Human resources	247
3.1.1. Demographic structure	247
3.1.2. Labour market	251
3.2. Economic activity	254
3.2.1. Entities of the national economy	254
3.3. Inhabitants' wealth	255
3.3.1. Revenue from wages and salaries	255
3.3.2. Social benefits	257
3.3.3. Poverty of beneficiaries from social welfare	258
3.3.4. Dwelling stocks	261
3.4. Availability of social services	262
3.4.1. Revenue and expenditure of local government units	262
4. PROBLEM AREAS	265
Summary	271

Contents

GRAPHS IN CHAPTER 1	No	Page
<i>Population</i>	1	59
<i>Population of urban and rural areas</i>	2	59
<i>Vital statistics and permanent net migration</i>	3	60
<i>Vital statistics of population.....</i>	4	61
<i>Total fertility rate</i>	5	61
<i>Internal (intervoivodship) and international net migration</i>	6	62
<i>Intervoivodship migration for permanent residence</i>	7	63
<i>Registrations and deregistrations abroad</i>	8	64
<i>Structure of population by economic age groups</i>	9	66
<i>Structure of education of population aged 13 and more - the National Census of Population and Housing.....</i>	10	67
<i>Structure of population aged 13 and more by educational level and sex - the National Census of Population and Housing 2011</i>	11	68
<i>Structure of population aged 13 and more by educational level and place of residence - the National Census of Population and Housing 2011</i>	12	68
<i>Net enrolment rate</i>	13	69
<i>Structure of education of population aged 13 and more continuing education by education profile - the National Census of Population and Housing 2011</i>	14	69
<i>Life expectancy</i>	15	70
<i>Structure of deaths by causes</i>	16	71
<i>Average number of pensioners (beyond the Agricultural Social Insurance Fund) per 1 thous. working age persons</i>	17	72
<i>Structure of disabled persons by place of residence - the National Census of Population and Housing 2011.....</i>	18	73
<i>Structure of disabled persons by sex - the National Census of Population and Housing 2011.....</i>	19	73
<i>Structure of disabled persons by type of disability and sex - the National Census of Population and Housing 2011.....</i>	20	74
<i>Activity rate and employment rate of working age population</i>	21	75
<i>Dynamics of the number of employed persons beyond private agriculture</i>	22	76
<i>Structure of employed persons beyond private agriculture by economic sectors</i>	23	77
<i>Rate of intervoivodship flows - the National Census of Population and Housing 2011.</i>	24	79
<i>Increase of the unemployment rate in 2013 in relation to 2010</i>	25	81
<i>Structure of unemployed persons by age groups</i>	26	81
<i>Structure of unemployed persons by educational level</i>	27	82
<i>Structure of unemployed persons by duration of job search</i>	28	83
<i>Share of persons aged 55 - 64 in the population remaining unemployed over 1 year .</i>	29	83
<i>Entities of the national economy per 10 thous. population in 2013</i>	30	84
<i>Entities of the national economy</i>	31	85
<i>Entities of the national economy by legal status in 2013</i>	32	86
<i>Entities of the national economy by number of employed persons in 2013</i>	33	86
<i>Structure of entities of the national economy by sectors of conducted activity in 2013</i>	34	87
<i>Structure of entities of the national economy by kind of conducted activity</i>	35	87
<i>Entities of the national economy by age in 2013 in comparison with 2009</i>	36	88
<i>Enterprises by classes of size</i>	37	89
<i>Enterprises by predominant kind of activity</i>	38	90
<i>Enterprises per 1 thous. of residents</i>	39	90
<i>Revenue and costs of non-financial enterprises</i>	40	91

Contents

GRAPHS IN CHAPTER 1 (cont.)	No	Page
<i>Financial result per entity</i>	41	92
<i>Investment outlays of enterprises by classes of size</i>	42	93
<i>Structure of farms by area groups of agricultural land in 2013</i>	43	98
<i>Main sources of maintenance of population - the National Census of Population and Housing</i>	44	101
<i>Work as the main source of maintenance the National Census of Population and Housing</i>	45	101
<i>Main sources of maintenance of population by place of residence - the National Census of Population and Housing 2011</i>	46	102
<i>Main sources of maintenance of population by economic age groups - the National Census of Population and Housing 2011</i>	47	102
<i>Main sources of maintenance of population aged 15 and more by educational level - the National Census of Population and Housing 2011</i>	48	103
<i>Monthly available income per capita in households and its sources</i>	49	104
<i>Average monthly wages and salaries</i>	50	105
<i>Distribution of annual revenue from wages and salaries by decile in 2012</i>	51	106
<i>Number of persons by annual brackets of revenue from wages and salaries</i>	52	107
<i>Retirement and other pension</i>	53	107
<i>Share of children having meals in the number of children aged 0 - 18 in 2013</i>	54	109
<i>Structure of values of family allowances paid in 2013</i>	55	110
<i>Share of average monthly expenditure in available income per capita in households</i> .	56	111
<i>Structure of expenditure of households</i>	57	112
<i>Extent of poverty of persons by different borders</i>	58	113
<i>Structure of dwellings and population in 2013</i>	59	115
<i>Average useful floor area per person and average number of persons per room</i>	60	115
<i>Average useful floor area per person and average number of persons per dwelling in 2013</i>	61	116
<i>Average useful floor area per person and average number of rooms per dwelling in 2013</i> .	62	117
<i>Dwellings fitted with technical and sanitary installations in % of total dwellings in 2013</i>	63	118
<i>Structure of dwellings by ownership forms in 2013</i>	64	118
<i>Structure of dwellings completed by construction forms in 2013</i>	65	119
<i>Dynamics of dwellings completed in 2013</i>	66	120
<i>Average useful floor area of dwellings completed</i>	67	120
<i>Dwellings completed and dwellings completed per 1000 population in 2013</i>	68	121
<i>Users of water supply system in % of total population</i>	69	122
<i>Consumption of water from water supply system in households per capita</i>	70	122
<i>Users of sewage system in % of total population</i>	71	123
<i>Users of gas supply system in % of total population</i>	72	124
<i>Consumption of electricity per consumer and per capita in 2013</i>	73	124
<i>Places in nurseries per 1000 children aged 0 to 2</i>	74	126
<i>Places in nursery schools per 1000 children aged 3 to 6</i>	75	126
<i>Pupils and students per computer with the Internet access by type of schools</i>	76	128
<i>Audience in theatres and music institutions per 1000 population</i>	77	129
<i>Audience in cinemas per 1000 population</i>	78	130
<i>Museum visitors per 1000 population</i>	79	131
<i>Bed places in tourist accommodation facilities per 1000 population</i>	80	132
<i>Occupancy rate of bed places by selected type of facilities</i>	81	132
<i>Dynamics of revenue and expenditure of local government units</i>	82	133

Contents

GRAPHS IN CHAPTER 1 (cont.)	No	Page
<i>The Union funds in total revenues in 2013</i>	83	134
<i>Investment expenditure of local government units per capita in 2013</i>	84	135
<i>Structure of total expenditure of local government units by division in 2013</i>	85	136
<i>Water consumption for needs of the national economy and population</i>	86	139
<i>Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into water or into ground</i>	87	140
<i>Share of population connected to wastewater treatment plants in total number of inhabitants</i>	88	141
<i>Emission of main air pollutants by plants generating substantial air pollution</i>	89	142
<i>Waste generated</i>	90	142
<i>Municipal waste collected calculated per capita</i>	91	143
<i>Registered passenger cars per 1 thous. population</i>	92	144
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings by type in 2013</i>	93	146
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings and total rate of detectability of delinquents</i>	94	147
<i>Rates of detectability of delinquents in ascertained crimes in 2013</i>	95	147
<i>Road traffic accidents and road traffic casualties</i>	96	148
<i>Rate of detectability of delinquents in crimes</i>	97	149
<i>Foundations, associations and other social organizations per 10 thous. population ...</i>	98	150
<i>Participation in elections to the Sejm of the Republic of Poland in 2011</i>	99	151
<i>Participation in elections to the European Parliament in 2009</i>	100	151
<i>Participation in local government elections in 2010</i>	101	152
<i>Feeling of belonging, safety and social contacts</i>	102	153
GRAPHS IN CHAPTER 2		
<i>Global measures of living conditions in 2013</i>	103	155
<i>Diversity of measures of living conditions of population</i>	104	155
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the first group in 2013</i>	105	158
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the second group in 2013</i>	106	159
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the third group in 2013</i>	107	162
<i>Normalized rates of living conditions in powiats of the fourth group in 2013</i>	108	164
<i>Changes of the measure of living conditions of population in 2013 in relation to 2009</i>	109	165
<i>Actual increase of population, 2009-2013</i>	110	166
<i>Net permanent migration and natural increase, 2009-2013</i>	111	167
<i>Median of age</i>	112	168
<i>Structure of population by economic age groups in 2013</i>	113	170
<i>Share of persons with upper-primary education in population aged 13 and more - the National Census of Population and Housing 2011</i>	114	171
<i>Mortality rate</i>	115	172
<i>Deaths by selected causes in total number of deaths in 2012</i>	116	173
<i>Economically active persons per 1 thous. population at working age</i>	117	174
<i>Persons working beyond private agriculture per 1 thous. population</i>	118	176
<i>Share of taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population</i>	119	176
<i>Rate of interpowiat flows - the National Census of Population and Housing 2011</i>	120	178
<i>Dynamics of the number of unemployed persons in 2013</i>	121	179
<i>Registered unemployment rate</i>	122	180

Contents

GRAPHS IN CHAPTER 2 (cont.)	No	Page
<i>Share of unemployed persons in the number of working age population</i>	123	181
<i>Structure of unemployed persons by age groups in 2013</i>	124	182
<i>Normalized rates of human resources in selected powiats in 2013</i>	125	184
<i>Diversity of measures of human resources</i>	126	185
<i>Changes of the measure of human resources in 2013 in relation to 2009</i>	127	186
<i>Increase of entities per 10 thous. population in 2013 in relation to 2009</i>	128	187
<i>Share of commercial companies in total number of entities</i>	129	188
<i>Share of commercial companies with foreign capital participation in total number of entities</i>	130	188
<i>Structure of selected entities of the national economy by type of conducted activity in 2013</i>	131	189
<i>Entities created in 2009 and still conducting activity in 2013</i>	132	190
<i>Share of households with income from agricultural activity over 50% of total income in total number of households - the Agricultural Census 2010</i>	133	194
<i>Normalized economic activity rates in selected powiats in 2013</i>	134	196
<i>Diversity of economic activity measures</i>	135	197
<i>Changes of economic activity measure in 2013 in relation to 2009</i>	136	198
<i>Main sources of maintenance - the National Census of Population and Housing 2011</i>	137	199
<i>Wages and salaries in 2013</i>	138	201
<i>Quintile ratio of diversity in 2012</i>	139	202
<i>Share of children benefitting from meals in the number of children aged 0-18 in 2013</i>	140	204
<i>Persons of legal registered poverty</i>	141	205
<i>Depth of legal registered poverty in 2013</i>	142	206
<i>Extent of legal registered poverty</i>	143	207
<i>Structure of dwellings by ownership forms in 2013</i>	144	208
<i>Average number of persons per dwelling and per room in 2013</i>	145	209
<i>Average useful floor area of a dwelling and average number of rooms in a dwelling in 2013</i>	146	210
<i>Dwellings fitted with technical and sanitary installations in % of total dwellings in 2013</i>	147	211
<i>Dwellings completed and average useful floor area per dwelling completed in 2013 ..</i>	148	213
<i>Dwellings for which permits have been granted and dwellings in which construction has begun in 2013</i>	149	214
<i>Users of installations in % of total population in 2013</i>	150	215
<i>Consumption of gas from gas supply system and consumption of water from water supply systems per capita in 2013</i>	151	216
<i>Normalized rates of inhabitants' wealth in selected powiats in 2013</i>	152	218
<i>Diversity of measures of inhabitants' wealth.....</i>	153	219
<i>Changes of the measure of inhabitants' wealth in 2013 in relation to 2009</i>	154	220
<i>Population per generally available pharmacy</i>	155	221
<i>Children and youth per pre-primary education establishment and school (excluding special) in the school year 2013/2014</i>	156	223
<i>Pupils and students per computer with the Internet access</i>	157	224
<i>Population per library in 2013</i>	158	225
<i>Dynamics of revenue of gminas and cities with powiat status</i>	159	228
<i>Share of own revenue in total revenue of gminas and cities with powiat status</i>	160	228
<i>Own revenue of gminas and cities with powiat status per capita in 2013</i>	161	229
<i>Investment expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in 2013</i>	162	230

Contents

GRAPHS IN CHAPTER 2 (cont.)	No	Page
<i>Structure of expenditure of gminas and cities with powiat status by division</i>	163	231
<i>Share of expenditure of selected divisions in total expenditure of gminas and cities with powiat status in 2013</i>	164	233
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings in 2013</i>	165	234
<i>Structure of ascertained crimes by type in 2013</i>	166	234
<i>Rates of detectability of delinquents in ascertained crimes in 2013</i>	167	235
<i>Road traffic accidents and road traffic casualties in 2013</i>	168	236
<i>Foundations, associations and other social organizations per 10 thous. population</i>	169	237
<i>Participation in elections of the President of the Republic of Poland in 2010</i>	170	238
<i>Participation in elections to the European Parliament in 2009</i>	171	239
<i>Participation in elections to the Sejm of the Republic of Poland in 2011</i>	172	239
<i>Participation in local government elections in 2010</i>	173	239
<i>Normalized rates of the availability of social services in selected powiats in 2013</i>	174	241
<i>Diversity of social services measures</i>	175	242
<i>Changes of the availability of social services measure in 2013 in relation to 2009</i>	176	243
GRAPHS IN CHAPTER 3		
<i>Diversity of measures of living conditions of population</i>	177	244
<i>Diversity of youth coefficient</i>	178	250
<i>Diversity of share of taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population</i>	179	252
<i>Diversity of share of unemployed persons in the number of working age population ...</i>	180	253
<i>Diversity of median of annual revenue from wages and salaries</i>	181	256
<i>Distribution of the number of poor persons in gminas</i>	182	259
<i>Distribution of the extent of legal registered poverty by gminas</i>	183	261
<i>Diversity of own revenue per capita</i>	184	263
<i>Diversity of investment expenditure per capita</i>	185	264
<i>Gminas identified as problem areas in 2013</i>	186	268
MAPS IN CHAPTER 1		
<i>Inflow of migrants for permanent residence from other voivodships to Małopolskie voivodship</i>	1	63
<i>Outflow of migrants for permanent residents to other voivodships from the Małopolskie voivodship</i>	2	63
<i>Labour of persons employed in family agricultural holdings per 1 thous. population at working age - the Agricultural Census 2010</i>	3	78
<i>Share of commuters in the number of persons working - the National Census of Population and Housing 2011.....</i>	4	79
<i>Registered unemployment rate in 2013</i>	5	81
<i>Gross Domestic Product per capita in 2011</i>	6	84
<i>Average agricultural land area of private farm over 1 ha of land area - the Agricultural Census 2010</i>	7	97
<i>Share of private farms with agricultural land area 20 ha and more - the Agricultural Census 2010</i>	8	98
<i>Median of annual revenue from wages and salaries in 2012</i>	9	106
<i>Share of beneficiaries of social welfare at domicile in total population in 2013</i>	10	109
<i>Share of children aged 0-17, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age in 2013</i>	11	110

Contents

MAPS IN CHAPTER 1 (cont.)	No	Page
<i>The Union funds in total revenue of local government units per capita in 2013</i>	12	134
<i>Total expenditure of local government units per capita in 2013</i>	13	135
<i>Risk of delinquency rate per 10 thous. population in 2013</i>	14	147
MAPS IN CHAPTER 2		
<i>Global measures of living conditions in 2013</i>	15	155
<i>Share of powiat population to the total voivodship population, 2009-2013</i>	16	166
<i>Emigrants staying temporarily abroad over 3 months per 1 thous. population - the National Census of Population and Housing 2011</i>	17	168
<i>Classification of powiats by economic age groups - Osanna Triangle in 2013</i>	18	169
<i>Deaths of persons aged 15-59 per 10 thous. population in 2013</i>	19	173
<i>Economically active persons per 1 thous. population at working age in 2013</i>	20	174
<i>Labour of persons employed in family agricultural holdings per 1 thous. population at working age - the Agricultural Census 2010</i>	21	175
<i>Share of taxpayers receiving revenue from wages and salaries in the number of working age population in 2012</i>	22	176
<i>Share of commuters in the number of taxpayers, who gained an income from work - the National Census of Population and Housing 2011</i>	23	178
<i>Registered unemployment rate in 2013</i>	24	180
<i>Share of unemployed persons in the number of population at working age in 2013</i>	25	181
<i>Measure of human resources in 2013</i>	26	185
<i>Entities of the national economy per 10 thous. population in 2013</i>	27	187
<i>Average agricultural land area of private farm conducting agricultural activity - the Agricultural Census 2010</i>	28	191
<i>Share of meadows and pastures in total agricultural land area as well as cattle and pigs per 100 ha of agricultural land - the Agricultural Census 2010</i>	29	193
<i>Measure of economic activity in 2013</i>	30	197
<i>Share of wages and salaries in powiats to the voivodship average in 2013</i>	31	201
<i>Median of annual revenue from wages and salaries in % of the voivodship median in 2012</i>	32	202
<i>Share of persons in households benefitting from social welfare at domicile in total population in 2013</i>	33	204
<i>Share of children aged 0-17, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age in 2013</i>	34	204
<i>Extent of legal registered poverty in 2013</i>	35	206
<i>Share of dwellings in dwelling stocks of the voivodship in 2013</i>	36	208
<i>Average useful floor area per capita in 2013</i>	37	209
<i>Dwellings completed per 1 thous. population in 2013</i>	38	214
<i>Measure of inhabitants' wealth in 2013</i>	39	219
<i>Population per seat in fixed cinemas in 2013</i>	40	226
<i>Bed places in tourist accommodation facilities per 1 thous. population in 2013</i>	41	227
<i>Total revenue of gminas and cities with powiat status per capita in 2013</i>	42	229
<i>Total expenditure of gminas and cities with powiat status per capita in 2013</i>	43	230
<i>Risk of delinquency rate per 10 thous. population in 2013</i>	44	235
<i>Measure of availability of services in 2013</i>	45	242

Contents

MAPS IN CHAPTER 3	No	Page
<i>Synthetic measures of living conditions in 2013</i>	46	245
<i>Change of the measure of living conditions in 2013 in relation to 2009</i>	47	246
<i>Demographic typology of gminas according to Webb, 2009-2013</i>	48	248
<i>Net permanent migration per 1 thous. population, 2009-2013</i>	49	248
<i>Classification of gminas by economic age groups - Osanna Triangle in 2013</i>	50	249
<i>Youth coefficient in 2013</i>	51	250
<i>Share of taxpayers gaining revenue from wages and salaries in the number of population at working age in 2012</i>	52	252
<i>Share of unemployed persons in the number of population at working age in 2013</i>	53	253
<i>Economic entities per 10 thous. population in 2013</i>	54	254
<i>Median of annual revenue from wages and salaries in 2012</i>	55	256
<i>Share of beneficiaries of social welfare in total population in 2013</i>	56	257
<i>Share of children aged 0-17, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age in 2013</i>	57	258
<i>Share of poor persons in gminas to the total number of poor persons in 2013</i>	58	259
<i>Extent of legal poverty of persons in 2013</i>	59	260
<i>Average number of persons per room in 2013</i>	60	261
<i>Own revenue per inhabitant of gminas and cities with powiat status in 2013</i>	61	263
<i>Investment expenditure per inhabitant of gminas and cities with powiat status in 2013</i>	62	264
<i>Identification of problem areas in 2013</i>	63	266
LIST OF DIAGRAMS		
<i>International migration by continents, 2009-2013</i>	1	64
<i>Identification of poor households in Małopolskie voivodship in total and in problem areas in 2013</i>	2	269
<i>Identification of poor persons in Małopolskie voivodship in total and in problem areas in 2013</i>	3	270
LIST OF ANNEXES		
<i>List of diagnostic features for powiats</i>	1	275
<i>List of diagnostic features for gminas</i>	2	277
TABLES IN TEXT		
<i>Groups of powiats by the global measure of living conditions of population</i>	1	154
<i>Places of powiats by the global measure of living standards and synthetic measures in 2013</i>	2	156
<i>Groups of powiats by the measure of living conditions of population</i>	3	165
<i>Groups of powiats by the measure of human resources</i>	4	183
<i>Changes groups of powiats by the measure of human resources</i>	5	186
<i>Groups of powiats by the measure of economic activity</i>	6	195
<i>Changes groups of powiats by the measure of economic activity</i>	7	198
<i>Groups of powiats by the measure of inhabitants' wealth</i>	8	217
<i>Changes groups of powiats by the measure of inhabitants' wealth</i>	9	220
<i>Groups of powiats by the synthetic measure of availability of social services</i>	10	240
<i>Changes groups of powiats by the measure of availability of social services</i>	11	243

**TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP,
2009-2013**

xls files

<i>Net permanent migration per 1 thous. population</i>	1 (12)
<i>Median of age of population</i>	2 (13)
<i>Demographic load coefficient</i>	3 (14)
<i>Educational level</i>	4 (15)
<i>Deaths of persons aged 15-59 per 10 thous. population</i>	5 (16)
<i>Taxpayers gaining revenue from wages and salaries from work per 1 thous. population at working age</i>	6 (17)
<i>Share of taxpayers gaining revenue from retirement and other pension in the number of population at working and post-working age</i>	7 (18)
<i>Commuters and flow of employees between powiats</i>	8 (19)
<i>Registered unemployment rate</i>	9 (20)
<i>Registered unemployed persons remaining without job more than 12 months</i>	10 (21)
<i>Entities of the national economy per 10 thous. population</i>	11 (22)
<i>Share of commercial companies in total number of entities</i>	12 (23)
<i>Share of commercial companies with foreign capital participation in total number of entities</i>	13 (24)
<i>Newly registered entities per 10 thous. population</i>	14 (25)
<i>Main sources of maintenance of population</i>	15 (26)
<i>Average monthly gross wages and salaries</i>	16 (27)
<i>Median of annual revenue from wages and salaries</i>	17 (28)
<i>Median of annual revenue from retirement and other pension</i>	18 (29)
<i>Share of population in households benefitting from social welfare in total population ...</i>	19 (30)
<i>Extent of poverty of persons in households benefitting from social welfare</i>	20 (31)
<i>Share of children aged 0-17, for whom families receive family benefit in the number of persons at this age</i>	21 (32)
<i>Value of social welfare benefits per beneficiary</i>	22 (33)
<i>Average number of persons per dwelling</i>	23 (34)
<i>Average number of persons per room</i>	24 (35)
<i>Average useful floor area per dwelling</i>	25 (36)
<i>Average useful floor area of a dwelling per person</i>	26 (37)
<i>Users of water supply system in % of total population</i>	27 (38)
<i>Users of sewage system in % of total population</i>	28 (39)
<i>Users of gas supply system in % of total population</i>	29 (40)
<i>Places in nursery schools per 1 thous. children aged 3 to 6</i>	30 (41)
<i>Pupils in primary schools for children and youth per computer</i>	31 (42)
<i>Students in lower secondary schools for children and youth per computer</i>	32 (43)
<i>Students per section in general secondary schools for youth</i>	33 (44)
<i>Students per section in technical secondary schools for youth</i>	34 (45)
<i>Consultations provided in the scope of out-patient health care per capita</i>	35 (46)
<i>Population per generally available pharmacy</i>	46 (47)
<i>Museums and museum branches</i>	37 (48)
<i>Museum visitors</i>	38 (49)
<i>Tourists accommodated per 1 thous. population</i>	39 (50)
<i>Residents of social welfare facilities per 10 thous. population</i>	40 (51)

TABLES BY SUBREGIONS AND POWIATS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP, 2009-2013 (cont.)	<i>xls files</i>
<i>Investment expenditure of gminas and cities with powiat status per capita</i>	41 (52)
<i>Investment expenditure of powiats per capita</i>	42 (53)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on transport and communications per capita</i>	43 (54)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on education per capita</i>	44 (55)
<i>Expenditure of powiats on education per capita</i>	45 (56)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	46 (57)
<i>Expenditure of powiats on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita.....</i>	47 (58)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on municipal economy and environmental protection per capita</i>	48 (59)
<i>Expenditure of gminas and cities with powiat status on culture and national heritage as well as physical education and sport per capita</i>	49 (60)
<i>Share of population connected to wastewater treatment plants in total number of population</i>	50 (61)
<i>Municipal waste collected from households during a year per capita</i>	51 (62)
<i>Share of areas under legal protection in total area</i>	52 (63)
<i>Ascertained crimes in completed preparatory proceedings per 10 thous. population</i>	53 (64)
<i>Total rates of detectability of delinquents in ascertained crimes</i>	54 (65)
 SELECTED RATES IN GMINAS OF MAŁOPOLSKIE VOIVODSHIP IN 2009 AND 2013	
<i>Youth rate</i>	1 (66)
<i>Net migration per 1 thous. population</i>	2 (67)
<i>Share of unemployed persons in working age population</i>	3 (68)
<i>Number of deaths per 1 thous. population</i>	4 (69)
<i>Number of entities per 10 thous. population</i>	5 (70)
<i>Share of taxpayers gaining revenue from wages and salaries in the number of population at working age</i>	6 (71)
<i>Share of taxpayers gaining revenue from retirement and other pension in the number of population at working and post-working age</i>	7 (72)
<i>Median of annual revenue from wages and salaries</i>	8 (73)
<i>Median of annual revenue from retirement and other pension</i>	9 (74)
<i>Extent of poverty of beneficiaries from social welfare</i>	10 (75)
<i>Average number of persons per room</i>	11 (76)
<i>Average useful floor area per dwelling in m²</i>	12 (77)
<i>Number of students in lower secondary schools for children and youth per computer ..</i>	13 (78)
<i>Own revenue per capita</i>	14 (79)
<i>Investment expenditure per capita</i>	15 (80)
<i>Expenditure on transport and communications per capita</i>	16 (81)
<i>Expenditure on education per capita</i>	17 (82)
<i>Expenditure on health care, social assistance and other tasks in sphere of social policy per capita</i>	18 (83)

In English version: preface, contents, tables

UWAGI OGÓLNE

1. Dane według województw, podregionów, powiatów i gmin przedstawiono w podziale administracyjnym według stanu na dzień 31 XII 2011 r. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, a przez wieś – pozostałe terytorium kraju.
2. Zmiany w podziale administracyjnym w latach 2009-2013:
 - Szczucin, powiat dąbrowski zmiana statusu gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską (2009 r.),
 - Bobowa, powiat gorlicki zmiana statusu gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską (2009 r.),
 - Radłów, powiat tarnowski zmiana statusu gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską (2010 r.),
 - Nowe Brzesko, powiat proszowicki zmiana statusu gminy wiejskiej na gminę miejsko-wiejską (2011 r.).

Zmiany granic powiatów, miast i gmin w latach 2009-2013:

- powiat krakowski gm. Czernichów ubytek 88 ha (2009 r.),
 - powiat wadowicki, gm. Brzeźnica przyrost 88 ha (2009 r.),
 - powiat krakowski, miasto Krzeszowice przyrost 5 ha i 6 osób (2010 r.),
 - powiat nowotarski, gm. Raba Wyżna ubytek 0,3 ha i 1 osoba (2010 r.),
 - powiat nowotarski, gm. Spytkowice przyrost 0,3 ha i 1 osoba (2010 r.),
 - powiat krakowski gm. Kocmyrzów-Luborzyca ubytek 5 ha i 129 osób (2013 r.),
 - powiat m. Kraków przyrost 5 ha i 129 osób (2013 r.).
3. Podział województwa małopolskiego na powiaty i gminy przedstawiono na mapie - str. 30.
 4. Dane prezentowane są w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności - PKD 2007, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej. PKD 2007 wprowadzona została z dniem 1 stycznia 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885), w miejsce stosowanej dotychczas klasyfikacji PKD 2004.
 5. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
 6. Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca (na 1 tys. ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.
 7. Współczynniki demograficzne oraz inne wskaźniki bazujące na ludności, dla lat 2009 zostały opracowane w odniesieniu do ludności zbilansowanej na bazie wyników NSP 2002, a wskaźniki dla lat 2010-2011 zostały obliczone zgodnie z bilansem ludności na bazie wyników NSP 2011.
 8. Dane dotyczące salda migracji stałej oraz ruchu naturalnego w latach 2009-2013 zostały podane sumarycznie, a za podstawę przeliczeń na 1 tys. ludności przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 VI 2013 r.
 9. Dane opracowano zgodnie z każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej.

Uwagi ogólne

10. Pojęcia „ludność” i „mieszkańcy” stosuje się zamiennie.
11. Na większości map przedstawiono zjawiska w dwóch różnych kolorach dla odznaczenia wartości poniżej i powyżej:
- przeciętnej w kraju na mapach według województw
 - przeciętnej w województwie na mapach według powiatów i gmin
12. W publikacji zastosowano przyporządkowania sekcji do sektorów ekonomicznych:

Oznaczenie literowe	Nazwa sekcji
I SEKTOR EKONOMICZNY	
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
II SEKTOR EKONOMICZNY	
B	Górnictwo i wydobywanie
C	Przetwórstwo przemysłowe
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
F	Budownictwo
III SEKTOR EKONOMICZNY	
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
H	Transport i gospodarka magazynowa
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
J	Informacja i komunikacja
IV SEKTOR EKONOMICZNY	
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
V SEKTOR EKONOMICZNY	
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
P	Edukacja
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
S	Pozostała działalność usługowa

13. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.
14. W legendach map cyfry w nawiasach oznaczają liczbę województw, powiatów, gmin.
15. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł innych niż wyniki badań GUS opatrzone odpowiednimi notami.

Uwagi ogólne

16. W opisie analitycznym uwzględniono cechy spoza wykazu cech diagnostycznych jako dodatkowe informacje o jednostkach terytorialnych ograniczone do lat, dla których te dane były dostępne.
17. W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – (PKD 2007)

Skrót	pełna nazwa
	sekcje
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska /-/ – zjawisko nie wystąpiło.

Kropka (·) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych.

Zero (0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5.

(0,0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Znak x – wypełnienie pozycji, ze względu na układ tablicy jest niemożliwe lub niecelowe.

Znak Δ – oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji.

„w tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

UWAGI METODYCZNE

1. ZASOBY LUDZKIE

Informacje o stanie ludności zostały opracowane przez GUS metodą bilansową:

- dla roku 2009 – na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 20 V 2002 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej,

Do bilansów ludności od 2010 r. za podstawę przyjęto wyniki ostatniego spisu powszechnego ludności NSP 2011. W poprzednich edycjach opracowania podstawę bilansu ludności stanowiły wyniki NSP 2002, dlatego niektóre wskaźniki dla 2010 r. i 2011 r. mogą różnić się w porównaniu do prezentowanych wcześniej.

Dane o stanie i strukturze ludności prezentuje się według miejsca gminy zamieszkania. Do ludności w danej gminie zalicza się ludność zameldowaną na pobyt stały lub deklarującą pobyt stały bez zameldowania i faktycznie tam zamieszkałą oraz ludność przebywającą tam czasowo (zameldowaną na pobyt czasowy). Do ludności danej gminy nie zalicza się cudzoziemców przebywających w Polsce czasowo, natomiast stali mieszkańcy Polski przebywający czasowo za granicą zaliczani są do ludności tej gminy, w której są zameldowani na pobyt stały.

Przy opracowaniach stanu ludności są wykorzystywane dane o:

- urodzeniach i zgonach, które pochodzą ze sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego,
- migracjach na pobyt stały pochodzących z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych,
- migracjach na pobyt czasowy pochodzących z ewidencji gmin, które przekazują dane raz w roku – według stanu w dniu 31 XII.

Ekonomiczne grupy wieku oznaczają ludność w wieku:

- **przedprodukcyjnym** – do 17 lat (do ukończenia 17 lat),
- **produkcyjnym** – mężczyzn w wieku 18-64 lat i kobiety w wieku 18-59 lat,
- **poprodukcyjnym** – mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Do przedstawienia procesów starzenia się społeczeństwa w układzie terytorialnym zastosowano typologię powiatów i gmin uzyskaną przy wykorzystaniu **trójkąta Osanna**. Trójkąt Osanna zbudowano w układzie współrzędnych, którego osiami są boki trójkąta równobocznego charakteryzujące jedną z grup wiekowych osób. Osie wyskalowane od 0% do 100%. Dla każdego powiatu lub gminy jako kryterium podziału ludności na sześć typów zastosowano przeciętne udziały poszczególnych grup wiekowych osób (położenie punktu wewnątrz trójkąta informuje o udziale poszczególnych grup wieku w ogólnej liczbie ludności). Typy wieku ludności pogrupowano klasyfikując powiaty według struktur wieku ludności jako młode demograficznie, stabilne demograficznie, starzejące się demograficznie.

Do **typologii demograficznej Webba** wzięto pod uwagę przyrost naturalny i saldo migracji stałej.

Typy demograficzne według Webba dla jednostek **AKTYWNYCH**

Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji

Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji

Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji

Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny

Typy demograficzne według Webba dla jednostek **NIEAKTYWNYCH**

Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji

Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji

Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji

Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny

Roczny przyrost rzeczywisty ludności stanowi sumę przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy (rok bieżący do poprzedniego) w saldzie migracji czasowej.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Saldo migracji stałej lub czasowej stanowi różnicę między napływem i odpływem ludności. Napływ i odpływ migracyjny jest to ogół osób przybywających lub wyjeżdżających w badanym okresie na określonym terenie.

Użyte określenia „**napływ**” i „**odpływ**” należy rozumieć odpowiednio jako nowe zameldowania na pobyt stały i wymeldowania z pobytu stałego.

Współczynnik urbanizacji to udział ludności mieszkającej w miastach w ludności ogółem.

Współczynnik młodości jest to liczba dzieci w wieku 0-14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej.

Współczynnik obciążenia demograficznego jest to liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Współczynnik feminizacji to liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Płodność kobiet to liczba urodzeń żywych na 1 tys. kobiet w wieku 15-49 lat.

Współczynnik dzietności oznacza liczbę dzieci, które urodziłyby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłyby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie.

Mediana wieku (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Dziecko niepełnosprawne, to osoba w wieku poniżej 16 roku życia, które posiada orzeczenie o niepełnosprawności określone w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Osoba niepełnosprawna to osoba w wieku 16 lat i więcej, która posiadała odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenie nie posiadała, lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

Uwagi metodyczne

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na 2 podstawowe grupy:

- osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które posiadały odpowiednie aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony,
- osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych.

Kryterium zakwalifikowania danej osoby do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie było:

- dla osób w wieku 16 lat i więcej – posiadanie aktualnego orzeczenia wydanego przez odpowiedni organ orzekający, ustalającego niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo,
- dla dzieci w wieku poniżej 16 roku życia – posiadanie uprawnienia do pobierania zasiłku pielęgnacyjnego.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej, społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, dla osób w wieku 16 lat i więcej ustalono 3 stopnie niepełnosprawności:

- znaczny,
- umiarkowany,
- lekki,

orzekane przez powiatowy, wojewódzki lub były krajowy zespół do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności. W myśl ustawy inne orzeczenia wydane przez organy do tego upoważnione przed wejściem w życie ustawy (tj. przed 1.01.1998 r.) traktowane były na równi z orzeczeniami stopnia niepełnosprawności.

Poziom wykształcenia według metodologii GUS określa najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie i formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Poziom wykształcenia dla ogółu ludności określa się w spisach powszechnych. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły. W NSP 2011 poziom wykształcenia ustalano dla osób w wieku 13 lat i więcej. Zastosowano następującą klasyfikację poziomu wykształcenia: wyższe, policealne, średnie (zawodowe i ogólnokształcące); zasadnicze zawodowe, gimnazjalne, podstawowe ukończone, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego.

Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Wynik podaje się w ujęciu procentowym.

AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA

Informacje o aktywności zawodowej opracowano na podstawie wyników – prowadzonego metodą ciągłą – reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), które ze względu na wielkość próby badawczej są uogólniane i prezentowane dla kraju i województw.

Aktywni zawodowo to osoby pracujące oraz bezrobotne.

Pracujący to osoby, które w badanym tygodniu wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, albo pomagali (bez wynagrodzenia) w pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym lub innej rodzinnej działalności gospodarczej. Bezrobotni to osoby, które nie pracowały i nie miały pracy, ale jej poszukiwały i były gotowe ją podjąć w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym.

Pozostałe osoby, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, to ludność **zawodowo bierna**.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

RYNEK PRACY

Pracujący w gospodarce narodowej to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek wraz z pomagającymi członkami ich rodzin, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów oraz członków spółdzielni produkcji rolniczej.

Dane o pracujących w gospodarce narodowej są opracowywane według stanu w dniu 31 XII, na podstawie corocznego pełnego badania zatrudnienia w podmiotach dużych i średnich, uogólnionych wyników corocznego reprezentacyjnego badania podmiotów małych, oraz szacunków pracujących w rolnictwie indywidualnym przyjmując za bazę wyniki powszechnych spisów rolnych.

Dane o pracujących prezentuje się według faktycznego miejsca pracy.

Do **pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych** zaliczono osoby pracujące wyłącznie lub głównie w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą, przy czym:

- w **2009 r.** (ostatni rok szacunków według metodologii PSR 2002) nie zaliczono osób pracujących w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha produkujących wyłącznie na własne potrzeby, a w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 1,0 ha (łącznie z indywidualnymi właścicielami zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych) produkujących wyłącznie lub głównie na własne potrzeby,
- **począwszy od 2010 r.** (według metodologii PSR 2010) ujmuje się pracujących wyłącznie lub głównie w tych gospodarstwach niezależnie od powierzchni użytków rolnych oraz przeznaczenia produkcji rolniczej (razem z produkującymi wyłącznie lub głównie na własne potrzeby).

Roczna jednostka pracy (AWU) – oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości osoba pracuje dłużej.

Uwagi metodyczne

Dojeżdżający do pracy – pracownicy, których miejsce pracy (adres pracodawcy) jest w innej gminie, niż gmina zamieszkania wykazana w zeznaniach podatkowych osób uzyskujących przychód z tytułu wynagrodzenia ze stosunku pracy. Zatem dane nie uwzględniają dojeżdżających do pracy pracujących w ramach umów-zleceń oraz prowadzących działalność gospodarczą poza miejscem zamieszkania; uwzględniają natomiast osoby, które mieszkają w tej miejscowości gdzie pracują bez zameldowania (lub zameldowane czasowo), a w deklaracjach do Urzędu Skarbowego oraz zgłoszeniach do ZUS wskazały adres stałego miejsca zamieszkania.

Bezrobotni zarejestrowani to osoby niezatrudnione i nie wykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne – zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczące się w szkole z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie wieczorowym albo zaocznym, zarejestrowane we właściwym dla miejsca zamieszkania powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli między innymi:

- ukończyły 18 lat,
- nie osiągnęły ustawowego wieku emerytalnego,
- nie nabyły prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, nie pobierają świadczeń rehabilitacyjnych, przedemerytalnych lub zasiłków z ubezpieczenia społecznego,
- nie są właścicielami lub posiadaczami nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlegają ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- nie podjęły pozarolniczej działalności lub nie podlegają – na podstawie odrębnych przepisów - obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,
- nie uzyskują miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych.

Wszystkie dane o bezrobotnych zarejestrowanych dotyczą stanu w dniu 31 XII każdego roku.

Długotrwale bezrobotni zarejestrowani - osoby bezrobotne pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych, prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

2. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

Produkt krajowy brutto (PKB) – obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Obliczanie wartości rocznego PKB polega na oszacowaniu trzech równych co do wartości kategorii makroekonomicznych określających PKB poprzez:

Uwagi metodyczne

- 1) rozmiary działalności produkcyjnej; PKB równa się sumie wartości dodanej wszystkich sektorów instytucjonalnych lub wszystkich sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) krajowych jednostek produkcyjnych powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów,
- 2) końcowy rezultat działalności produkcyjnej; PKB obliczany jest jako suma popytu krajowego, tj. spożycia i akumulacji oraz salda wymiany produktów z zagranicą,
- 3) sumę rozchodów na rachunku tworzenia dochodów gospodarki ogółem (koszty związane z zatrudnieniem, podatki związane z produkcją i importem pomniejszone o dotacje, nadwyżka operacyjna brutto oraz dochód mieszany gospodarki ogółem).

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ

Dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej opracowano na podstawie Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej. Przez podmioty gospodarki narodowej rozumie się jednostki prawne, tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą – w rejestrze REGON jest to osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447, z późniejszymi zmianami) i inna osoba fizyczna prowadząca działalność na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku oraz osoba fizyczna prowadząca indywidualne gospodarstwo rolne.

Sektor własnościowy – pojęcie stosowane w metodologii rejestru REGON pozwalające grupować podmioty gospodarki narodowej z punktu widzenia prawa własności. Wyróżnia się:

- **sektor publiczny** – mienie zaliczanych do niego podmiotów w całości lub w przeważającej części należy do Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych lub jednostek samorządu terytorialnego,
- **sektor prywatny** – mienie zaliczanych do niego podmiotów w całości lub w przeważającej części należy do prywatnych właścicieli – osób fizycznych lub prawnych, krajowych lub zagranicznych.

Spółka handlowa – spółka, której utworzenie, organizację, funkcjonowanie, rozwiązywanie, łączenie, podział, przekształcenie reguluje Kodeks spółek handlowych. Spółki handlowe dzielą się na osobowe (jawne, partnerskie, komandytowe, komandytowo-akcyjne) i kapitałowe (akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością). Mają one obowiązek uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

Spółka cywilna – stosunek zobowiązaniowy łączący strony (wspólników), przez który wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów. Wkłady wspólników mogą przybrać różne formy, ale muszą mieć wartość majątkową. Spółka ta jest jednostką organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa nie przyznała zdolności prawnej, a zatem nie jest podmiotem prawa. Przedsiębiorcami w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej są wspólnicy spółki cywilnej. Spółka cywilna podlega wpisowi do rejestru REGON.

Podmioty według liczby pracujących:

- do 9 osób,
- od 10 do 49 osób,
- powyżej 49 osób.

PRZEDSIĘBIORSTWA PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

Zbiorcza informacja o wszystkich przedsiębiorstwach prowadzących działalność w 2012 r. została opracowana na podstawie wyników pozyskanych za rok 2012 z pełnych badań przedsiębiorstw o liczbie pracujących 10 i więcej osób realizowanych na sprawozdaniach:

SP – Roczna ankieta przedsiębiorstw,

F-02 – Statystyczne sprawozdanie finansowe,

oraz reprezentacyjnego badania mikroprzedsiębiorstw prowadzonego na sprawozdaniu:

SP-3 – Sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstw.

Badania te były zrealizowane przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2012 (Dz. U. z 2011 r., Nr 173, poz. 1030 z późniejszymi zmianami).

Dane prezentowane są według siedziby przedsiębiorstwa.

Przedsiębiorstwa według liczby pracujących:

- **przedsiębiorstwa małe** – w których liczba pracujących wynosi mniej niż 50 osób z wyodrębnieniem tzw. mikro-przedsiębiorstw do 9 osób pracujących. Małe ogółem zawierają już w sobie mikro-przedsiębiorstwa,
- **przedsiębiorstwa średnie** – w których liczba pracujących wynosi od 50 do 249 osób,
- **przedsiębiorstwa duże** – w których liczba pracujących wynosi 250 i więcej osób.

ROLNICTWO

Dane z zakresu rolnictwa opracowano na podstawie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (PSR 2010) przeprowadzonego w dniach 1 IX do 31 X 2010 r. według stanu na dzień 30 czerwca 2010 r., badań reprezentacyjnych prowadzonych w 2007 r. oraz informacji Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Gospodarstwo rolne oznacza grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami, urządzeniami i inwentarzem, jeśli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Do **użytków rolnych** zalicza się: zasiewy, grunty ugorowane, sady, łąki i pastwiska trwałe oraz ogrody przydomowe w dobrej kulturze rolnej utrzymywane zgodnie z normami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie minimalnych

norm z późniejszymi zmianami (Dz. U. 2010 Nr 39, poz. 211) oraz użytki rolne pozostałe (użytki rolne nie użytkowane i nie utrzymywane w dobrej kulturze rolnej). Dane nie są w pełni porównywalne z danymi za lata poprzednie.

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin oraz chowem i hodowlą zwierząt oraz działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

3. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

DOCHODY LUDNOŚCI

Informacje o dochodzie rozporządzalnym, jego strukturze według źródeł uzyskania oraz wydatkach, spożyciu i wyposażeniu gospodarstw w przedmioty trwałego użytkowania zostały opracowane na podstawie uogólnionych na poziom województw wyników reprezentacyjnego Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

Dochód rozporządzalny obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek, jak również bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego. Towary konsumpcyjne obejmują dobra nietrwałego użytkowania (np. żywność, napoje, artykuły farmaceutyczne), półtrwałego użytkowania (np. odzież, książki, zabawki) i trwałego użytkowania (np. samochody, pralki, lodówki, telewizory).

WYNAGRODZENIA, EMERYTURY I RENTY

Dane o przeciętnym wynagrodzeniu opracowano na podstawie corocznego badania wynagrodzeń w gospodarce narodowej.

Źródłem informacji o poziomie emerytur i rent są dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasy Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych. Przeciętne wynagrodzenie, emeryturę i rentę podaje się w ujęciu brutto, tj. łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych oraz ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto – stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

POMOC SPOŁECZNA

Dane o świadczeniach pomocy społecznej opracowano na podstawie sprawozdawczości Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Beneficjenci pomocy społecznej – zbiorowość wszystkich członków gospodarstw domowych, które w danym roku otrzymały jakąkolwiek pomoc materialną lub rzeczową za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej, bez względu na to kto i jakie świadczenie otrzymał. Uzasadnieniem dla takiego ujęcia jest przeświadczenie, że każda forma pomocy wywiera choćby niewielki wpływ na sytuację bytową wszystkich osób pozostających we wspólnym gospodarstwie.

W myśl ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (jednolity tekst Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późniejszymi zmianami), podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z powodów określonych w art. 7, a ponadto - dla świadczeń pieniężnych wysokość dochodu, który do 30 września 2012 r. nie mógł przekraczać dla osoby w rodzinie – 351 zł, a dla osoby samotnie gospodarującej – 477 zł. Od 1 października 2012 r. kwoty te wynoszą odpowiednio 456 zł i 542 zł.

Dochód na osobę w rodzinie – zgodnie z art. 6 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (jednolity tekst Dz. U. z 2013 r. poz. 182, z późniejszymi zmianami) to dochód rodziny podzielony przez liczbę osób w rodzinie.

Zasiłek stały – wypłacany jest z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności.

Zasiłek okresowy – przysługuje ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Zasiłek celowy – przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnych potrzeb bytowych, pokrycia części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne, zakupu żywności, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, wykonywania drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, pokrycia kosztów pogrzebu.

ŚWIADCZENIA RODZINNE

Beneficjenci świadczeń rodzinnych to: po pierwsze – biorcy tych świadczeń, czyli rodziny pobierające świadczenia na dzieci pozostające na utrzymaniu oraz osoby pełnoletnie uprawnione do świadczeń na siebie; po drugie – zbiorowość dzieci, na które były wypłacone świadczenia rodzinne.

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje: rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie uczącej się na samą siebie. Zasiłek przysługuje na dziecko w wieku poniżej 18 lat a jeżeli kontynuuje naukę, to nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę i legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności. Obok posiadania dziecka na utrzymaniu, głównym kryterium uprawniającym do zasiłku rodzinnego jest przeciętny miesięczny dochód, w przeliczeniu na osobę w rodzinie. Kryterium dochodowe dotyczy dochodu netto, tj. po odliczeniu podatku dochodowego i składek na ubezpieczenie społeczne oraz na ubezpieczenie zdrowotne i wynosi 539 zł na osobę lub 623 zł na osobę, jeśli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne.

Dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują z następujących tytułów:

- urodzenia dziecka – świadczenie jednorazowe,
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- samotnego wychowywania dziecka,
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- rozpoczęcia roku szkolnego,
- podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania.

Świadczenie opiekuńcze – zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje niepełnosprawnemu dziecku, osobie niepełnosprawnej w stopniu znacznym (w niektórych przypadkach w stopniu umiarkowanym) w wieku powyżej 16 lat, oraz osobie która ukończyła 75 lat. Zasiłek ten przysługuje niezależnie od dochodu rodziny i osoby, dlatego przyznawany jest nie na okres zasiłkowy, lecz na okres ważności orzeczenia o niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności. Do zasiłku pielęgnacyjnego nie mają prawa osoby, które nabyły uprawnienie do dodatku pielęgnacyjnego wypłacanego przy emeryturze lub rencie z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Świadczenie opiekuńcze – świadczenie pielęgnacyjne przyznawane jest rodzicom dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka i innym osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia w celu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym wymagającym stałej lub długotrwałej opieki i pomocy lub w osobą dorosłą, której zgodnie ze zmianami wprowadzonymi od 1 stycznia 2013 r. niepełnosprawność powstała nie później niż do 18 roku życia lub w trakcie nauki, jednak nie później niż do ukończenia 25 roku życia. Świadczenie to przysługuje niezależnie od dochodu.

Świadczenia opiekuńcze – specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli rezygnują z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną ze wskazaniem konieczności stałej i długotrwałej opieki. Prawo do tego świadczenia uzależnione jest od kryterium dochodowego, które wynosi 623 zł netto na osobę. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje osobom, które nie spełniają warunków otrzymywania świadczenia pielęgnacyjnego, w tym m. in. z powodu daty powstania niepełnosprawności osoby wymagającej opieki.

Zapomogi związane z urodzeniem się dziecka – jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka tzw. „becikowe” uzależniona od kryterium dochodowego, które wynosi miesięcznie 1922 zł netto na osobę w rodzinie i finansowana ze środków budżetu państwa, a także jednorazowa zapomoga uchwalana i wypłacana przez gminę ze środków własnych gminy. W przypadku tego świadczenia gmina sama decyduje, czy będzie dodatkowo realizować tego rodzaju świadczenie, ustala kryteria nabycia prawa do świadczenia oraz jego wysokość.

UBÓSTWO

Zasięg ubóstwa skrajnego, ustawowego, relatywnego – jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego – to udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej dysponujących dochodem poniżej przyjętej granicy ubóstwa do ogółu ludności.

Minimum egzystencji – poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS) – jako granica ubóstwa skrajnego. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

Ustawowa granica ubóstwa – kwota dochodu miesięcznego na osobę, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej¹.

Relatywna granica ubóstwa – 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

Ubóstwo ustawowe rejestrowane – w opracowaniu użyto takiego pojęcia dla określenia osób, które były beneficjentami pomocy społecznej i członkami gospodarstw domowych z dochodami na 1 osobę nie przekraczającymi kryterium przyznania świadczenia z pomocy społecznej¹.

Głębokość ubóstwa ustawowego rejestrowanego informuje o tym, o ile przeciętne dochody gospodarstw domowych (osób) ubogich są niższe od przyjętej granicy ubóstwa¹. Głębokość ubóstwa jest mniejsza, jeżeli średni dochód ubogich zbliża się do granicy ubóstwa.

Różnice metodyczne pomiędzy pojęciami ubóstwo ustawowe i ubóstwo ustawowe rejestrowane – Mierniki ubóstwa ustawowego rejestrowanego wyliczono na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej (badanie pełne), a mierniki ubóstwa ustawowego na podstawie reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstw domowych. Podstawowe różnice metodyczne:

- w reprezentacyjnym badaniu budżetów gospodarstw domowych dane pochodzą z zapisów respondentów w prowadzonych książeczkach budżetowych (aspekt subiektywny),
- decyzja o przyznaniu lub odmowie przyznania pomocy wymaga uprzednio przeprowadzenia przez pracownika socjalnego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Sytuacja osobista, rodzinna, dochodowa, majątkowa osoby lub rodziny ustalana jest na podstawie dokumentów (aspekt obiektywny),
- w reprezentacyjnym badaniu budżetów gospodarstw domowych, gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostają uznane za ubogie jeżeli poziom wydatków (łącznie z wartością artykułów otrzymanych nieodpłatnie oraz pobranych z indywidualnego gospodarstwa rolnego, działki bądź z prowadzonej działalności na własny rachunek) jest niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa. Przy czym granica ubóstwa ustawowego to kryterium przyznania świadczenia z pomocy społecznej¹,
- gospodarstwo domowe i osoby korzystające z pomocy społecznej zostają uznane za ubogie jeżeli dochód na 1 osobę w gospodarstwie domowym nie przekracza kryterium przyznania świadczenia z pomocy społecznej¹,
- wystąpienie o pomoc społeczną jest dla wielu, wymagających pomocy, sprawą trudną. Ustawa o pomocy społecznej gwarantuje przyjmowanie zgłoszeń od sąsiadów, dalszych krewnych, czy samych pracowników pomocy społecznej. Pomimo tych zapisów system pomocy społecznej może nie obejmować wszystkich osób z dochodami poniżej granicy ubóstwa ustawowego.

¹ Patrz uwagi metodyczne str. 39.

WARUNKI MIESZKANIOWE

Informacje o zasobach mieszkaniowych i mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań, a także izb i powierzchni użytkowej w tych mieszkaniach, znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują lokali zbiorowego zakwaterowania (internatów, domów studenckich, hoteli pracowniczych, domów pomocy społecznej, domów małego dziecka, klasztorów i in.) z wyjątkiem znajdujących się tam mieszkań i pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a z różnych względów zamieszkałych (pomieszczeń inwentarskich, barakowozów, statków, wagonów i in.).

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Przez pomieszczenie pomocnicze należy rozumieć: przedpokój, hol, łazienkę, ustęp, garderobę, spiżarnię, schowek i inne pomieszczenia znajdujące się w obrębie mieszkania, służące mieszkalnym i gospodarczym potrzebom mieszkańców.

Izba jest to pomieszczenie w mieszkaniu oddzielone od innych pomieszczeń stałymi ścianami sięgającymi od podłogi do sufitu, z bezpośrednim oświetleniem dziennym i o powierzchni nie mniejszej niż 4 m². Za izbę uważa się zarówno pokoje jak i kuchnie spełniające powyższe kryteria.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to suma powierzchni wszystkich pomieszczeń znajdujących się w obrębie mieszkania, a w szczególności: pokoi, kuchni (z oknem i bez okna), łazienek, alkow, spiżarni, przedpokoi, holi, łazienek, ubikacji, obudowanej werandy lub ganku oraz innych pomieszczeń służących mieszkalnym lub gospodarczym potrzebom mieszkańców lokalu, bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania.

Rodzaj podmiotu będącego właścicielem mieszkania

W publikacji mieszkania sklasyfikowano według następujących form własności:

- gminy (komunalne) – mieszkania stanowiące własność gminy lub powiatu (lokalnej wspólnoty samorządowej), będące własnością gminy, ale znajdujące się w budynkach stanowiących nieruchomości wspólne, tj. mieszkania, które służą zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych ogółu mieszkańców gminy, a także mieszkania przekazane gminie, ale pozostające w dyspozycji jednostek użyteczności publicznej, takich jak: zakłady opieki zdrowotnej, ośrodki pomocy społecznej, jednostki systemu oświaty, nauki, instytucje kultury, służące głównie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych pracowników tych jednostek;
- spółdzielni mieszkaniowych – mieszkania własnościowe (zajmowane na podstawie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego) lub lokatorskie (zajmowane na podstawie stosunku najmu), znajdujące się w budynkach stanowiących własność lub współwłasność spółdzielni mieszkaniowych, z wyjątkiem tych mieszkań, dla których na mocy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116, z późniejszymi zmianami) zostało ustanowione prawo odrębnej własności na rzecz jednej lub kilku osób fizycznych;

Uwagi metodyczne

- Skarbu Państwa – mieszkania pozostające w zasobie Agencji Nieruchomości Rolnych (dawniej Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa), Wojskowej Agencji Mieszkaniowej, w zarządzie jednostek podległych ministrom: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości, w zarządzie organów władzy państwowej, administracji państwowej, kontroli państwowej itp.;
- zakładów pracy – mieszkania, które są własnością przedsiębiorstw państwowych, w tym Lasów Państwowych oraz państwowych jednostek organizacyjnych np. instytutów badawczych, państwowych wyższych uczelni (bez uczelni katolickich), instytucji artystycznych, Spółdzielni Kółek Rolniczych; przedsiębiorstw komunalnych, z wyjątkiem przedsiębiorstw gospodarki mieszkaniowej; przedsiębiorstw prywatnych i innych prywatnych jednostek organizacyjnych; товариств будownицтва społecznego (TBS) – mieszkania społeczno-czynszowe znajdujące się w budynkach będących własnością podmiotu prawnego, który w swojej nazwie ma wyrazy „towarzystwo budownictwa społecznego” lub skrót „TBS”, bez względu na fakt partycypowania w kosztach budowy budynku innego podmiotu (gminy, spółdzielni mieszkaniowej, zakładu pracy) w zamian za uzyskanie mieszkań (na zasadzie najmu) dla wskazanych przez te podmioty osób trzecich;
- wspólnot mieszkaniowych – pojęcie to odnosi się do budynku (lub kilku budynków) wielomieszkaniowego, w którym część lub wszystkie lokale stanowią wyodrębnione własności osób fizycznych, potwierdzone wpisem do księgi wieczystej. Wspólnotę mieszkaniową tworzy ogół właścicieli lokali (mieszkalnych i użytkowych);
- innych podmiotów – mieszkania stanowiące własność instytucji budujących dla zysku – przeznaczone na sprzedaż (ale jeszcze nie sprzedane osobom fizycznym) lub na wynajem, np. deweloperów; mieszkania stanowiące własność stowarzyszeń, fundacji, partii politycznych, związków zawodowych, samorządów zawodowych i gospodarczych; Kościoła katolickiego i innych kościołów, związków wyznaniowych, uczelni katolickich i instytutów kościelnych, itp.

Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne obejmuje mieszkania, w których występuje co najmniej jedno z urządzeń sanitaro – technicznych: wodociąg, ustęp splukiwany, łazienka, centralne ogrzewanie lub gaz z sieci.

4. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

OCHRONA ZDROWIA

Porady udzielane przez lekarzy obejmują porady ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, udzielane przez lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (łącznie z poradami lekarzy dentystów) oraz lekarzy specjalistów, łącznie z poradami realizowanymi w ramach badań profilaktycznych (bez porad udzielonych w szpitalnych izbach przyjęć) od 2012 r. łącznie z poradami udzielonymi w przychodniach resortu Ministerstwa Obrony Narodowej i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Podstawowym źródłem prezentowanych informacji są wyniki badań statystycznych prowadzonych zgodnie z Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej zarówno przez GUS jak i w ramach statystyki resortowej (Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sprawiedliwości).

Uwagi metodyczne

Liczba łóżek w szpitalach ogólnych obejmuje łóżka umieszczone na stałe w salach chorych z pełnym wyposażeniem, zajęte przez pacjentów lub przygotowane na ich przyjęcie. Dane o łóżkach w szpitalach ogólnych podano łącznie z miejscami (łóżka i inkubatory) dla noworodków.

Dane o aptekach ogólnodostępnych nie obejmują aptek w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej (np. w szpitalach, w sanatoriach).

Miejsce w żłobku – miejsce stałe, niezależnie od rodzaju sprzętu (łóżko, leżak), w pełni przygotowane na przyjęcie dziecka.

EDUKACJA

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki opiekuńczo-wychowawcze przeznaczone dla dzieci w wieku od 3 lat do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono:

- przedszkola,
- oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych,
- zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008 r.(Dz. U. Nr 7, poz. 38).

Szkoła to jednostka organizacyjna powołana – na podstawie aktu założycielskiego lub wpisu do ewidencji – przez organ administracji rządowej, jednostkę samorządu terytorialnego, osobę prawną lub osobę fizyczną na podstawie przepisów o systemie oświaty. Szkoła prowadzi kształcenie określonego rodzaju i na określonym poziomie, posiada statut nadany przez organ lub osobę prowadzącą szkołę, określający m.in. jej nazwę, typ, organ prowadzący oraz organizację wewnętrzną. Wśród **szkół** objętych systemem oświaty funkcjonują:

- 6-letnie szkoły podstawowe oraz 3-letnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa,
- szkoły ponadgimnazjalne, tj. 2-3 letnie zasadnicze szkoły zawodowe, 3-letnie licea ogólnokształcące i 3-letnie licea profilowane, 4-letnie technika oraz szkoły dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (tj. 2-letnie uzupełniające licea ogólnokształcące i 3-letnie technika uzupełniające) i 3-letnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy; do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się również szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne.

Komputery – dane dotyczą komputerów przeznaczonych do użytku uczniów, z dostępem do Internetu.

Biblioteki

Liczba bibliotek (filii) wykazana jest według stanu na 31 XII i dotyczy bibliotek publicznych. Dane dotyczące wykorzystania (księgozbiór, wypożyczenia, czytelnicy, itp.) wykazywane są dla jednostek, które działały w roku sprawozdawczym.

Biblioteka jest to jednostka posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i zbiorów specjalnych. Zbiór ten zawiera przynajmniej 300 jednostek inwentarzowych i jest udostępniany czytelnikom w sposób kontrolowany.

Filie biblioteczne są to placówki podporządkowane organizacyjnie bibliotece macierzystej, obsługujące część terenu objętego działalnością tej biblioteki oraz posiadające stały księgozbiór (często podwójnie rejestrowany – w księdze inwentarzowej biblioteki macierzystej i w księdze inwentarzowej filii).

Punkty biblioteczne są to (prowadzone najczęściej społecznie) placówki, których księgozbiory są wypożyczane na czas nieokreślony z jednostki macierzystej (biblioteki lub filii) i pozostające w ewidencji tej jednostki. Punkty biblioteczne działają w miejscowościach, w których nie ma innych placówek bibliotecznych.

Placówki biblioteczne to biblioteki, filie i punkty biblioteczne.

TURYSTYKA

Do **turystycznych obiektów noclegowych** zaliczono hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych, pola biwakowe, kempingi, obiekty do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego, zakłady uzdrowiskowe i inne. Począwszy od 2012 r. dane obejmują wszystkie turystyczne obiekty noclegowe posiadające 10 i więcej miejsc noclegowych. Również od danych za 2012 r. do turystycznych obiektów noclegowych ogółem doliczono kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne (kwatery prywatne).

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (wyrażony w procentach) obliczono dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

BUDŻETY JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Podstawę prawną gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2009-2013 stanowiły ustawy o finansach publicznych: z dnia 30 czerwca 2005 r. (Dz. U. 2005 r. Nr 249, poz. 2104 z późniejszymi zmianami) i z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2013 poz. 885 z późniejszymi zmianami) oraz ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego z dnia 13 listopada 2003 r. (tekst jednolity Dz. U. 2010 Nr 80, poz. 526 z późniejszymi zmianami).

Dane o dochodach i wydatkach budżetowych według rodzajów i działów opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją obowiązującą na mocy rozporządzeń Ministra Finansów z lat 2009-2013.

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Zakres danych prezentowanych odpowiada regulacji prawnej wynikającej z ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późniejszymi zmianami).

Ścieki przemysłowe to ścieki nie będące ściekami bytowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, powstałe w związku z prowadzoną przez zakład działalnością gospodarczą, a także

będące ich mieszaniną ze ściekami innego podmiotu odprowadzane urządzeniami kanalizacyjnymi tego zakładu.

Ścieki komunalne to ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, odprowadzane urządzeniami służącymi do realizacji zadań własnych gminy w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych obejmują wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (przysagrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone.

Dane o ludności miast i wsi korzystającej z oczyszczalni ścieków podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej.

Dane o **emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza** pochodzą z corocznej sprawozdawczości GUS i dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów – kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza obejmują wszystkie jednostki organizacyjne ustalone w 1986 r. przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze. Ustalona w ten sposób zbiorowość zakładów utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Należy podkreślić, że wyniki tego badania nie charakteryzują całkowitej emisji zanieczyszczeń powietrza, lecz dotyczą sektora energetyczno-przemysłowego decydującego o skali i strukturze emisji (60-70%).

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku Nr 1 do ustawy o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity: Dz. U. 2007, Nr 39, poz.251), których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do ich pozbycia się jest zobowiązany.

Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ

Ogólne dane o długości dróg publicznych obejmują dane o drogach o nawierzchni twardej i gruntowej w granicach administracyjnych miast i poza granicami administracyjnymi miast. Do dróg o nawierzchni twardej zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamienno-betonowych, bitumu) oraz o nawierzchni nieulepszonej (tłuczniowej i brukowej).

Placówki pocztowe obejmują placówki pocztowe, agencje pośrednictwa, oddziały i kioski (obsługiwane przez pracowników operatora publicznego).

W myśl ustawy „Prawo pocztowe”, która weszła w życie 1 stycznia 2013 r. nastąpiła liberalizacja rynku pocztowego, a tym samym Poczta Polska S.A. przestała być operatorem publicznym (został zniesiony

monopol Poczty Polskiej S.A. na przesyłki do 50 gramów), przez najbliższe 3 lata pełnić będzie funkcję tzw. operatora wyznaczonego, tj. operatora z przywilejem dostarczania np. przesyłek urzędowych/ rent i emerytur.

Telefoniczne łącza główne obejmują standardowe łącza główne oraz łącza w dostęпах ISDN, tj. telefoniczną sieć cyfrową z integracją usług umożliwiającą wykorzystanie tej samej sieci dla transmisji głosu, obrazu, faksów, danych.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Informacje o przestępstwach stwierdzonych i wskaźnikach wykrywalności sprawców przestępstw opracowano na podstawie statystyk policyjnych.

Przestępstwo stwierdzone jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw (w %) jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach, a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

Od 2013 r. nastąpiła zmiana systemu naliczania danych z przestępczości (system TEMIDA został zastąpiony przez KSIP). Dane nie są w pełni porównywalne z danymi z lat wcześniejszych.

SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA

Wskaźnik dobrych relacji sąsiedzkich jest to udział osób w wieku 16 lat i więcej w ogólnej liczbie osób w tym wieku uczestniczącej w badaniu spójności społecznej (przeprowadzonym przez GUS w 2011 r.), które zadeklarowały odwiedzanie swoich sąsiadów, wspólne spędzanie czasu lub też świadczenie sobie różnych przysług.

Wskaźnik izolacji społecznej jest to udział osób w wieku 16 lat i więcej w ogólnej liczbie osób w tym wieku uczestniczącej w badaniu spójności społecznej (przeprowadzonym przez GUS w 2011 r.), u których zaobserwowano niewielką intensywność (lub brak) kontaktów społecznych z osobami spoza gospodarstwa domowego, co potraktowano jako objaw izolacji. Za dotknięte izolacją uznano osoby, w przypadku których stwierdzono nie więcej niż 3 typy kontaktów/relacji (kontakty z rodziną poza gospodarstwem domowym, kontakty ze znajomymi i sąsiadami, udział w praktykach religijnych wymagających kontaktu z innymi ludźmi, posiadanie przyjaciół oraz udział w organizacjach, wspólnotach lub grupach formalnych).

5. METODY STATYSTYCZNE

Metoda taksonomiczna

Analiza poziomu życia wymaga posługiwania się dużą ilością cech, które pozwalają na uporządkowanie obiektów ze względu na każdą z nich z osobna. Oceny globalnej można dokonać stosując wielowymiarową analizę porównawczą poprzez uporządkowanie obiektów przy równoczesnym uwzględnieniu wielu różnorodnych cech oraz poprzez tworzenie grup obiektów podobnych do siebie. W tym opracowaniu obiektami są jednostki terytorialne: województwa, powiaty,

gminy. Metodę zastosowano oddzielnie dla każdego rodzaju jednostki terytorialnej. Natomiast jako cechy przyjęto wskaźniki (hybrydowe, strukturalne, udziału) umożliwiające porównanie obiektów.

Kolejne etapy badania:

1. Ustalenie dziedzin tematycznych i dobór cech statystycznych.

Wybór cech, które stanowią dobrą reprezentację analizowanego zjawiska. Podstawowym kryterium jest ich merytoryczna ważność oraz dostępność danych statystycznych. Cechy te często grupowane są tematycznie w obszary badawcze zwane też dziedzinami.

2. Ustalenie zbioru cech diagnostycznych poprzez eliminację zmiennych:

- o małej zmienności,
- wysoko ze sobą skorelowanych.

Wykaz cech diagnostycznych w podziale na dziedziny tematyczne umieszczono dla powiatów w Załączniku 1, dla gmin w Załączniku 2.

3. Podział zmiennych na stymulanty i destymulanty.

- stymulanty – to zmienne, których wyższe wartości świadczą o wyższym poziomie badanego zjawiska w obiekcie np. wskaźnik zatrudnienia,
- destymulanty – to zmienne, których niższe wartości (np. stopa bezrobocia) wskazują na wyższy poziom badanego zjawiska w obiekcie (w tym przypadku zasoby ludzkie).

4. Normalizacja zmiennych.

Normalizacja ma na celu doprowadzenie do porównywalności zmiennych (o różnych jednostkach pomiarowych i innych przedziałach zmienności) w taki sposób, aby między innymi zachować współzależność między zmiennymi dla badanych obiektów. Zmienne znormalizowane są liczbami niemianowanymi. W niniejszym opracowaniu wykorzystano procedurę normalizacji przez unitaryzację wg wzorów:

- dla stymulant

$$z_{ij}^k = \frac{x_{ij}^k}{\max_i \{x_{ij}^k\}}, \max_i \{x_{ij}^k\} \neq 0$$

- dla destymulant

$$z_{ij}^k = \frac{\min_i \{x_{ij}^k\}}{x_{ij}^k}, x_{ij}^k \neq 0$$

gdzie: x_{ij}^k – to wartość j-tej zmiennej w i-tym obiekcie w k-tej dziedzinie

z_{ij}^k – to znormalizowana wartość j-tej zmiennej w i-tym obiekcie w k-tej dziedzinie

5. Obliczenie dla obiektów cząstkowych syntetycznych mierników w poszczególnych dziedzinach.

Dla każdej z przyjętych do badania dziedzin tematycznych, dla każdej jednostki terytorialnej w poszczególnych latach dokonano agregacji zmiennej syntetycznej. Polegało to na zastąpieniu wartości wielu normalizowanych zmiennych diagnostycznych, charakteryzujących dany obiekt,

Uwagi metodyczne

określoną wartością agregatową, w tym wypadku przyjęto miarę syntetyczną opartą na średniej arytmetycznej.

6. Wyznaczenie globalnego taksonomicznego miernika dla poszczególnych obiektów.
Oprócz cząstkowych mierników dla każdej dziedziny w analogiczny sposób wyznaczono miernik globalny dla każdej jednostki, jako średnia arytmetyczna mierników każdej z dziedzin.
7. Podział jednostek terytorialnych na grupy.
Na podstawie taksonomicznych mierników rozwoju dokonano podziału jednostek terytorialnych (województw, powiatów, gmin) na 4 grupy obejmujące obiekty o wartościach zmiennej syntetycznej z następujących przedziałów:

- Grupa I: $m_i \geq \bar{m} + s_m$
- Grupa II: $\bar{m} + s_m > m_i \geq \bar{m}$
- Grupa III: $\bar{m} > m_i \geq \bar{m} - s_m$
- Grupa IV: $m_i < \bar{m} - s_m$

gdzie: m_i – miernik syntetyczny dla i-tego obiektu

\bar{m} – średnia arytmetyczna mierników syntetycznych obiektów

s_m – odchylenie standardowe mierników syntetycznych obiektów

Ustalenie mierników pozwoliło na sprowadzenie stopnia zróżnicowania warunków i poziomu życia mieszkańców poszczególnych jednostek terytorialnych do jednego wymiaru stanowiącego syntezę wszystkich cech wyjściowych. Uzyskanie jednorodnych i rozłącznych grup najbardziej podobnych do siebie obiektów ułatwiło analizę merytoryczną.

Mediana – czyli wartość środkowa to wartość cechy w szeregu uporządkowanym, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.

Grupy decylowe tworzy się poprzez podział obserwacji uporządkowanych rosnąco na 10 równych części. W opracowaniu pierwszą (I) grupę decylową stanowi 10% osób o najniższych przychodach, a grupę dziesiątą (X) – 10% osób o najwyższych przychodach.

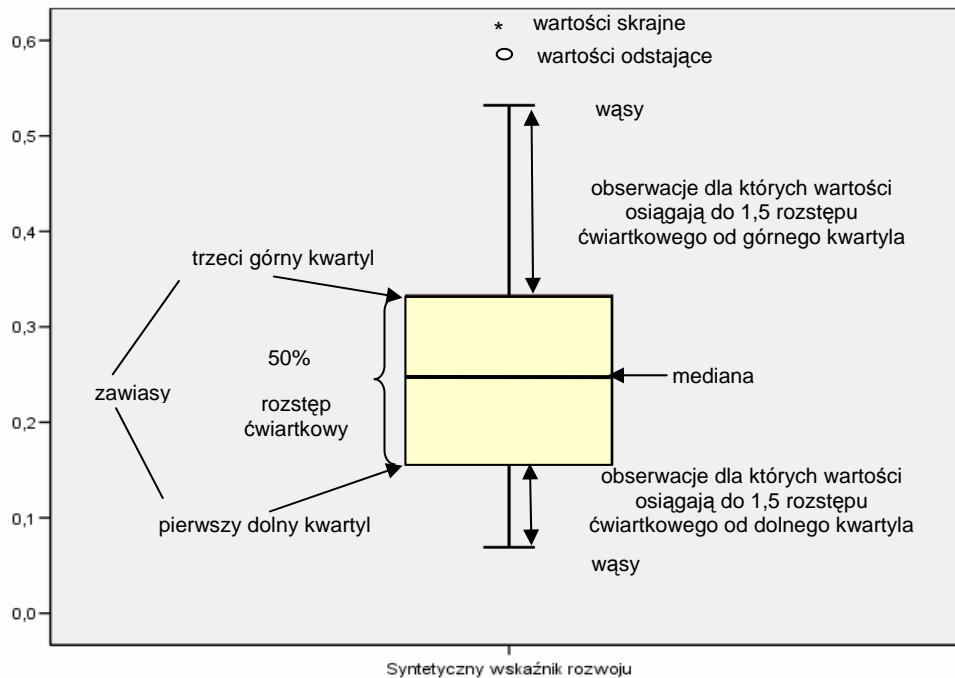
Grupy kwintylowe tworzy się poprzez podział obserwacji uporządkowanych rosnąco na 5 równych części. Pierwszą (I) grupę kwintylową stanowi 20% osób o najniższych przychodach, a grupę piątą (V) – 20% osób o najwyższych przychodach.

Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego – stosunek sumy przychodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie przychodów (najwyższy kwintyl) do sumy przychodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie przychodów (najniższy kwintyl).

Współczynnik zmienności odchylenia standardowego – względna miara dyspersji zmiennej będąca ilorazem odchylenia standardowego oraz średniej arytmetycznej tej zmiennej wyrażona w procentach. Służy do badania stopnia zróżnicowania badanej cechy w zbiorowości statystycznej.

Wskazuje w jakim stopniu jednostki zbiorowości statystycznej koncentrują się wokół wartości centralnej badanej cechy.

Wykres skrzynkowy

Wyjaśnienie pojęć prezentowanych na wykresie:

- pierwszym dolnym kwartylem nazywamy tę wartość zmiennej, poniżej której leży 25% obserwacji w uporządkowanym szeregu,
- trzecim górnym kwartylem nazywamy tę wartość zmiennej, poniżej której leży 75% obserwacji,
- pomiędzy pierwszym i trzecim kwartylem (pomiędzy zawiasami skrzynki) leży 50% środkowych obserwacji,
- rozstęp ćwiartkowy – rozrzut środkowych 50% obserwacji – liczony jako różnica pomiędzy trzecim górnym kwartylem i pierwszym dolnym kwartylem,
- wąsy reprezentują rozstęp wartości tych obserwacji, które mieszczą się w zakresie 1,5 rozstępu ćwiartkowego od zawiasu; obserwacje, które mają wartości poza tym zakresem traktowane są jako obserwacje odstające,
- wartości odstające dla obserwacji leżących w zakresie 1,5 do 3 razy rozstępu ćwiartkowego od zawiasów oznaczono kółkami,
- wartości skrajne dla obserwacji leżących poza granicą trzech rozstępów ćwiartkowych od zawiasów oznaczono „*“.

WPROWADZENIE

W publikacji poziom życia rozumiany jest jako stopień zaspokojenia materialnych i pozamaterialnych potrzeb ludności. Podstawowe potrzeby ludności to wyżywienie, mieszkanie, odzież, obuwie, ochrona zdrowia, wykształcenie, rekreacja². Głównym czynnikiem determinującym poziom życia ludności jest dobrobyt ekonomiczny (dochody ludności, ich poziom oraz źródła), a także dostępność usług społecznych. Dobrobyt ekonomiczny mieszkańców jest zależny od rozwoju gospodarczego oraz potencjału ludzkiego. W publikacji określenia: poziom życia, warunki życia, sytuacja bytowa stosuje się zamiennie.

Część opisowa publikacji dzieli się na trzy rozdziały, a każdy z nich przedstawia warunki życia ludności w latach 2009-2013 kolejno województwa małopolskiego, powiatów i gmin. W pierwszym rozdziale publikacji porównano poziom życia mieszkańców województwa małopolskiego do przeciętnych wartości w kraju i do innych województw. W następnych dwóch przedstawiono lokalne zróżnicowania poziomu życia ludności według powiatów i gmin.

Część opisowa poprzedzona jest uwagami metodycznymi oraz podstawowymi tendencjami zmian w województwie małopolskim w latach 2009-2013.

Warunki życia mieszkańców województwa małopolskiego, poszczególnych powiatów i gmin scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych w dziedziny tematyczne: Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców oraz Dostępność usług społecznych. W części opracowania dotyczącej województwa małopolskiego dokonano szczegółowej analizy warunków życia, co wynika z szerokiego zakresu dostępnych danych. Zakres danych dostępnych na poziomie powiatów i gmin jest bardziej ograniczony, dlatego analiza jest mniej szczegółowa.

W celu kompleksowej oceny sytuacji społeczno-gospodarczej jednostek terytorialnych zastosowano metodę taksonomiczną³, która pozwala na integrację różnych danych. Dla powiatów i gmin został obliczony miernik globalny określający warunki życia ludności. Pozwoliło to na utworzenie czterech grup powiatów i czterech grup gmin o podobnym poziomie życia mieszkańców, określenie kierunków zmian na przestrzeni lat 2009-2013.

Układ tematyczny i forma prezentacji danych nie zmieniły się w stosunku do wydania za lata 2007-2011. W porównaniu z poprzednią edycją publikacja została jednak wzbogacona o nowe zagadnienia dotyczące dojazdów do pracy w przekroju województwa i powiatów, działalności gospodarczej przedsiębiorstw w przekroju województwa oraz o analizę ubóstwa w przekroju województwa, powiatów i gmin. Uwzględniając rozwój społeczno - gospodarczy gmin oraz poziom zubożenia społeczności lokalnych wyodrębniono w województwie małopolskim gminy zaliczone do obszarów problemowych wymagających wsparcia zewnętrznego. Dla obszarów problemowych zidentyfikowano cechy społeczno - ekonomiczne gospodarstw domowych i osób wchodzących w skład tych gospodarstw.

² A. Zeliaś „Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym”.

³ Patrz uwagi metodyczne str. 47.

Dynamikę i kierunki zmian warunków życia ludności przedstawiono dla lat 2009-2013. Jednak celem uchwycenia tendencji niektórych zjawisk dla wybranych, podstawowych cech tam gdzie było to możliwe retrospekcja obejmuje lata wcześniejsze. W przypadku braku dostępności danych za 2013 r. w analizie uwzględniono dane z lat poprzednich.

W publikacji obok danych z badań statystycznych oraz ze spisów powszechnych prezentowane są również dane ze źródeł administracyjnych. Dane dotyczące podatników osiągających przychód z tytułu wynagrodzenia ze stosunku pracy pozyskano z Ministerstwa Finansów, a dane dotyczące korzystających z pomocy społecznej, beneficjentów świadczeń rodzinnych oraz ubóstwa ustawowego rejestrowanego z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Sposób transformacji zbiorów Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w dane przydatne dla statystyki oraz ich jakość szerzej opisano w uwagach metodycznych publikacji „Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych”. Tam gdzie było to celowe jedno zagadnienie opisano na podstawie różnych źródeł: badań statystycznych, wyników NSP 2011 lub administracyjnych źródeł danych. Dzięki temu możliwa była analiza zjawisk w różnych ujęciach, przedstawienie dodatkowych informacji, które nie są dostępne w badaniach statystycznych oraz poszerzenie zakresu danych dostępnych na poziomie gmin.

W części tabelarycznej zawarto podstawowe wskaźniki dla lat 2009-2013 dla województwa małopolskiego ogółem i w podziale na miasto i wieś oraz w układzie podregionów i powiatów. Tablice dla każdej z czterech dziedzin tematycznych (Zasoby ludzkie, Aktywność gospodarcza, Zamożność mieszkańców i Dostępność usług społecznych) stanowią osobny skoroszyt, a w kolejnych arkuszach zamieszczono wskaźniki. Wskaźniki natężenia i struktury pozwalają na porównanie podregionów, powiatów między sobą i do średnich wojewódzkich oraz na śledzenie kierunków zmian w kolejnych latach w wymienionych jednostkach terytorialnych.

W osobnym skoroszycie, w kolejnych arkuszach zamieszczono wybrane wskaźniki w gminach województwa małopolskiego w latach 2009-2013. Przy wskaźnikach ustalono lokaty gmin i powiatów dla każdego roku oddzielnie.

W obecnej edycji opracowania tablice w zakresie tematu Zamożność mieszkańców oraz tablice gminne wzbogacono o cechę – zasięg ubóstwa osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej.

W tablicach zamieszczono podstawowe wskaźniki warunków życia niekoniecznie te, które uwzględniono jako cechy diagnostyczne w metodzie taksonomicznej. Wskaźniki uzupełniają charakterystykę zagadnień pozwalając wyciągać wnioski lub prowadzić pogłębione analizy oraz mogą stanowić podstawę dalszych opracowań.

1. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM NA TLE KRAJU I INNYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 2009-2013

1.1. Podstawowe tendencje zmian

Poziom życia ludności uzależniony jest od struktur demograficznych, wykształcenia, stanu zdrowia mieszkańców oraz sytuacji na rynku pracy. W zakresie zasobów ludzkich w województwie małopolskim w latach 2009-2013 obserwowano:

- wzrost liczby mieszkańców (o około 2% w porównaniu do 2009 r.) spowodowany w głównej mierze przyrostem naturalnym, a także saldem migracji stałej i czasowej (województwo małopolskie było drugim po województwie pomorskim, w którym odnotowano największy przyrost liczby ludności, a średnioroczne tempo zmian od 2009 r. wynosiło 0,3%),
- spadek udziału liczby mieszkańców miast przy równoczesnym wzroście udziału liczby mieszkańców wsi (liczba ludności na wsi na koniec 2013 r. była o 3,0% większa w porównaniu do 2009 r.) spowodowany głównie nasilającym się odpływem ludności z miast do miejscowości podmiejskich, a także przyrostem naturalnym blisko 4 - krotnie wyższym na wsi niż w miastach,
- przewagę liczebną kobiet, w szczególności w populacji powyżej 70 roku życia (w końcu omawianego okresu na 100 mężczyzn w tej grupie wieku przypadały średnio 173 kobiety),
- dodatnie, ale z roku na rok malejące wartości przyrostu naturalnego spowodowane spadkiem liczby urodzeń przy jednoczesnym wzroście liczby zgonów (w 2013 r. w porównaniu do 2009 r. przyrost naturalny był prawie 2 - krotnie niższy),
- malejącą tendencję współczynnika dzietności, który nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń (pomimo spadku współczynnika w 2013 r. w stosunku do 2009 r. o 0,14 pkt., jego wartość 1,29 i tak lokowała województwo małopolskie na czwartej pozycji po województwach: pomorskim, wielkopolskim i mazowieckim),
- podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko (2013 r. – 29,4 lat, 2009 r. – 28,7 lat),
- wzrost urodzeń w związkach pozamałżeńskich (w 2013 r. udział urodzeń w związkach pozamałżeńskich kształtował się na poziomie około 13%),
- spadek liczby zawieranych małżeństw o blisko 24% w porównaniu do 2009 r.,
- spadek liczby rozwodów o 2,6% w porównaniu do 2009 r.,
- dodatnie saldo migracji międzywojewódzkich (w końcu omawianego okresu, spośród pięciu województw w Polsce, województwo małopolskie zajmowało drugą pozycję po województwie mazowieckim),
- dodatnie saldo migracji zagranicznych z powolną tendencją spadkową w latach 2009-2012, w 2013 r. saldo ujemne minus 951 osób, co w głównej mierze spowodowane było nasilającą się emigracją zarobkową ludzi młodych do krajów europejskich,
- proces starzenia się populacji (mediana wieku w 2013 r. wynosiła 38 lat, a w 2009 r. – 37 lat),
- niekorzystne zmiany struktur ludności według ekonomicznych grup wieku, pomimo których województwo małopolskie, podobnie jak w latach poprzednich zakwalifikowano do młodych demograficznie (w porównaniu do 2009 r. zmniejszenie udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym o 0,8 p. proc., wzrost udziału liczby osób w wieku poprodukcyjnym o 1,4 p. proc. przy równoczesnym niewielkim zmniejszeniu udziału osób w wieku produkcyjnym),

- porównywalny do wartości odpowiedniego wskaźnika w kraju udział ludności w wieku 13 lat i więcej z co najmniej średnim wykształceniem do ogólnej liczby ludności w tym wieku; wśród mieszkańców miast przeważały osoby posiadające wykształcenie policealne i średnie – 35,9% oraz wyższe – 24,5%, wśród mieszkańców wsi przeważały osoby z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym – 29,0% oraz zawodowym – 28,5% (wyniki NSP 2011),
- wysoki, stabilny współczynnik skolaryzacji jako miara powszechności kształcenia,
- kontynuację nauki przez osoby w wieku 13 lat i więcej posiadające już określony poziom wykształcenia, których udział w ogólnej liczbie ludności w tym wieku wynosił 15,7% (NSP 2011); taki poziom wskaźnika świadczy o uznaniu edukacji jako warunku szerszych perspektyw i większych szans na rynku pracy,
- wydłużanie się przeciętnego trwania życia; mieszkańcy województwa żyją dłużej niż ludność większości województw, w 2013 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 74,8 lat, kobiet 82,0 lat, a duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet jest następstwem nadumieralności mężczyzn,
- duży spadek liczby osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym, wartość wskaźnika podobnie jak w kraju wynosiła 45 osób,
- niższe niż w kraju natężenie niepełnosprawności, z przewagą osób niepełnosprawnych w miastach, a także z przewagą osób niepełnosprawnych wśród kobiet,
- wzrost udziału aktywnych zawodowo w populacji w wieku produkcyjnym, chociaż tempo tego wzrostu było wolniejsze niż w skali kraju,
- wzrost liczby pracujących w gospodarce narodowej (spadek pracujących w przemyśle przy równoczesnym wzroście w usługach),
- wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych o blisko 27% z równoczesną zmianą ich struktury według poziomu wykształcenia (wzrost udziału bezrobotnych z wyższym wykształceniem, spadek udziału bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym) oraz według wieku (zmniejszenie udziału osób w wieku 18-24 lata, a znaczny wzrost udziału osób w wieku 55 lat i więcej),
- w populacji bezrobotnych znaczący wzrost (o ponad 12 p. proc) udziału pozostających bez pracy dłużej niż rok,
- niższą stopę bezrobocia w porównaniu do średniej krajowej, przy czym w całym okresie 2009-2013 pogarszała się relacja średniej wojewódzkiej do krajowej.

Jakość zasobów ludzkich, w tym wiek, wykształcenie, stan zdrowia, ma wpływ na poziom aktywności gospodarczej, która warunkuje dobrobyt społeczeństwa. W zakresie aktywności gospodarczej w województwie małopolskim obserwowano:

- niższą niż średnia krajowa wartość Produktu Krajowego Brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca (34,1 tys. zł wobec 39,7 tys. zł w skali kraju); województwo małopolskie znajdowało się jednak w grupie pięciu województw z największym udziałem w generowaniu PKB, po województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim,
- wzrost liczby podmiotów, który pozwolił na ułożenie województwa na siódmym miejscu w zakresie wskaźnika podmiotów przypadających na 10 tys. ludności (1045 podmiotów w 2013 r.),

- wzrost udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów do 8,4%; spółki handlowe lokowały swoje siedziby głównie w miastach na prawach powiatu,
- nieznaczną zmianę struktury gospodarki – spadek udziału rolnictwa (1,6% w 2013 r.) na korzyść wzrostu udziału przemysłu i budownictwo (23,8% w 2013 r.) oraz pozostałej działalności (74,6% w 2013 r.),
- większe niż w 2009 r. szanse na utrzymanie się na rynku w 2013 r. podmiotów, które prowadzą działalność dłużej niż 1 rok, a krócej niż 7 lat oraz takich, które prowadziły działalność dłużej niż 14 lat,
- w rolnictwie zwiększenie liczby dużych, towarowych gospodarstw rolnych, przy nadal dużym udziale małych, rozdrobnionych, niewyspecjalizowanych gospodarstw ze znaczącym udziałem pracy ręcznej i tradycyjnych metod produkcji,
- zdecydowaną dominację sektora prywatnego w rolnictwie,
- utrzymywanie w dobrej kulturze rolnej ponad 90% wszystkich użytków rolnych.

Konsekwencją dysproporcji społeczno-gospodarczych jest zróżnicowanie zamożności mieszkańców, w tym zróżnicowanie głównych źródeł utrzymania, poziomu dochodów, poziomu i struktury wydatków, warunków mieszkaniowych. Miarą poziomu życia jest także wyposażenie w dobra trwałego użytkowania. W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. poziom życia mieszkańców województwa małopolskiego był wyższy, co wyrażało się poprzez:

- wzrost dochodu rozporządzalnego w przeliczeniu na 1 osobę nominalnie o 17,9%, a realnie o 5,3%, z dominującą rolą dochodów z pracy najemnej, z których pochodziła ponad połowa dochodu rozporządzalnego; udział dochodów ze świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej wynosił 27,8%; dochody z pracy na własny rachunek stanowiły 10,0% ogólnych dochodów, a z gospodarstwa rolnego 1,8%,
- wzrost udziału osób posiadających własne źródła utrzymania w ogólnej liczbie ludności (63,5% – NSP 2011 r. wobec 59,4% – NSP 2002) przy jednoczesnym zmniejszeniu się odsetka osób pozostających na utrzymaniu (31,6% – NSP 2011 wobec 39,1% – NSP 2002),
- wzrost udziału osób utrzymujących się z pracy (37,4% – NSP 2011 wobec 31,9% – NSP 2002), zmniejszenie się udziału osób posiadających niezarobkowe źródła utrzymania (26,1% – NSP 2011 wobec 27,5% – NSP 2002),
- wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenie brutto o około 18% do wartości 3373 zł (3659 zł w kraju),
- spadek nierówności przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w latach 2009-2013; zróżnicowanie w województwie małopolskim w porównaniu do kraju na takim samym poziomie (wskaźnik zróżnicowania kwintylowego w województwie i w kraju – 15,8),
- wzrost przeciętnego miesięcznego świadczenia emerytalnego nierolniczego o blisko 24% do wartości 1914 zł,
- wzrost przeciętnego miesięcznego świadczenia emerytalnego rolniczego o 21,8% do wartości 1132 zł,
- wyższe wydatki w gospodarstwach domowych, które w 2013 r. w przeliczeniu na 1 osobę wynosiły 1019 zł (w kraju 1062 zł); zmiana struktury wydatków świadczącej o lepszej sytuacji

dochodowej ludności (w 2013 r. w stosunku do 2009 r. niższy był udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem),

- mniejsze przeciętne miesięczne spożycie na 1 osobę większości podstawowych artykułów żywnościowych, zmniejszeniu uległo spożycie cukru, owoców, warzyw, pieczywa i jaj, co mogło być wynikiem zmiany modelu żywienia i częstszego korzystania z gotowych półproduktów i produktów oraz usług lokali gastronomicznych, o czym świadczy wzrost udziału wydatków na restauracje i hotele,
- poprawę wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania; prawie pełne wyposażenie w dobra trwałego użytkowania zapewniającego podstawowy standard życia (odbiornik telewizyjny, pralka automatyczna, chłodziarka lub zamrażarka); zmywarkę do naczyń posiadało co piąte gospodarstwo domowe, kuchenkę mikrofalową ponad połowa, komputer osobisty blisko 75% gospodarstw, telefon komórkowy blisko 93% gospodarstw, samochód osobowy ponad połowa gospodarstw,
- niższy niż średni w kraju udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w formie pieniężnej lub niepieniężnej w ogólnej liczbie mieszkańców,
- korzystniejszy niż przeciętny w Polsce zasięg ubóstwa, niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa; wskaźnik w omawianym okresie charakteryzował się niewielką tendencją spadkową, a obserwowany wzrost zasięgu ubóstwa ustawowego wystąpił po zmianie kryterium dochodowego przyznania pomocy społecznej,
- systematyczną poprawę warunków mieszkaniowych w województwie małopolskim; przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i 1 izbę malała przy równoczesnym wzroście powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę (na terenach wiejskich powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca była wyższa niż w miastach, a z kolei wskaźnik zaludnienia mieszkań był korzystniejszy w mieście),
- relatywnie wysoki standard mieszkań, w 2013 r. statystyczne mieszkanie miało 77,3 m² i posiadało średnio 3,91 izby, co lokowało województwo małopolskie na czwartym i szóstym miejscu w kraju,
- kształtowanie się na poziomie zbliżonym do średnich krajowych wskaźników wyposażenia mieszkań w wodociąg, w ustęp i łazienkę oraz w centralne ogrzewanie, a także wysoką trzecią pozycję w kraju pod względem wyposażenia mieszkań w gaz z sieci,
- wysoką liczbę mieszkań oddanych do użytkowania (trzecie miejsce w kraju).

Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych w województwie jest zapewnienie poprawy warunków życia swoim mieszkańcom wraz z równoczesnym zrównoważonym rozwojem. Wyższy poziom życia mieszkańców, to wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, oświaty, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej i kultury. Możliwość realizacji tego zadania w dużej mierze zależy od ich sytuacji finansowej, dostępność usług społecznych w województwie małopolskim przedstawiała się następująco:

- liczba udzielonych porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadająca na 1 mieszkańca województwa, podobnie jak w kraju wynosiła 7,8,

- dobrze rozwinięte leczenie uzdrowiskowe ulokowało województwo małopolskie na trzecim miejscu w kraju, po województwach: dolnośląskim i zachodniopomorskim,
- liczba miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat wynosiła blisko 46 przy średniej dla Polski – 51 miejsc, co sytuowało województwo na dziewiątym miejscu w kraju,
- dostępność edukacji przedszkolnej wyrażona miejscami w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3–6 lat przekraczała średnią w kraju (w województwie – 592 miejsca, w kraju – 583 miejsca); liczba placówek przedszkolnych dla dzieci niepełnosprawnych zwiększyła się i w 2013 r. funkcjonowało 16 przedszkoli specjalnych, które dysponowały 317 miejscami,
- w szkołach podstawowych i gimnazjach istniały korzystniejsze warunki lokalowe do nauki, na 1 placówkę w województwie przypadało mniej uczniów niż przeciętnie w kraju, a liczebność oddziałów oscylowała wokół średniej krajowej, wyposażenie szkół podstawowych w komputery z dostępem do Internetu kształtowało się na poziomie wyższym niż średnio w Polsce, a gimnazjów na poziomie podobnym jak w kraju,
- mniej korzystne warunki niż średnie w kraju istniały w zakresie szkół ponadgimnazjalnych, na 1 szkołę przypadało znacznie więcej uczniów, liczebność oddziałów przekraczała przeciętną, a liczba uczniów przypadająca na 1 komputer sytuowała województwo na ostatniej pozycji w kraju,
- liczba studentów szkół wyższych na 10 tys. ludności plasowała województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju,
- podobnie jak w Polsce malała liczba bibliotek publicznych, przy równoczesnym wzroście liczby ludności na 1 placówkę, systematycznie malała liczba wypożyczeń na 1 czytelnika, w wyniku czego województwo znalazło się pod tym względem na ostatnim miejscu w kraju,
- liczba teatrów i instytucji muzycznych sytuowała województwo na drugiej pozycji w Polsce, wskaźnik określający liczbę ludności na 1 miejsce w teatrach kształtował się powyżej średniej krajowej,
- wzrosła liczba kin stałych i odbywających się w nich seansów filmowych, przy równoczesnym spadku liczby widzów,
- liczba muzeów lokowała województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju na równi z województwem mazowieckim, natomiast pod względem liczby zwiedzających województwo małopolskie znajdowało się na drugiej pozycji,
- wzrost liczby obiektów i miejsc noclegowych jak również wzrost liczby turystów; województwo nadal pozostawało w czołówce atrakcyjnych turystycznie regionów kraju, dzięki niewątpliwym walorom przyrodniczym, kulturowym i licznym zabytkom,
- słabsza dynamika dochodów ogółem małopolskich jednostek samorządowych w relacji do 2009 r. sytuowała województwo na 10 miejscu w kraju, a kwota przypadająca na 1 mieszkańca – 4412 zł, umieściła województwo na przedostatnim 15 miejscu. Korzystniejsze tendencje odnotowano w zakresie dochodów własnych, ich dynamika do 2009 r. lokowała województwo na 12 pozycji, a wielkość w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 2108 zł pozwoliła na zachowanie ósmego miejsca,

- zmienne tendencje odnotowano w zakresie udziału środków z funduszy unijnych w dochodach ogółem, rosnącą (w 2011 r. stanowiły 10,7%) i systematycznie malejącą (do 7,2% w 2013 r.), co może wynikać z wcześniejszej realizacji tych środków, przyznanych w ramach perspektywy finansowej na lata 2007-2013,
- wydatki ogółem jednostek samorządowych w województwie małopolskim rosły wolniej niż dochody ogółem (12 pozycja w kraju), w 2013 r. na 1 mieszkańca przypadało 4387 zł, co sytuowało województwo na 15 pozycji. Osłabło tempo wydatków inwestycyjnych, stanowiących podstawę rozwoju regionu. Na inwestycje przeznaczono łącznie 2451 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę 730 zł i 14 miejsce w kraju (w 2009 r. kwota 1062 zł per capita sytuowała województwo na 10 miejscu),
- główne kierunki wydatków samorządów pozostają niezmiennie od wielu lat, w 2013 r. również dominowały wydatki zrealizowane w działach: transport i łączność, oświata i wychowanie oraz pomoc społeczna,
- podobnie jak w poprzednich latach województwo zajmowało drugie miejsce w kraju pod względem zagęszczenia dróg o nawierzchni twardej i czwarte pod względem gęstości linii kolejowych normalnotorowych.

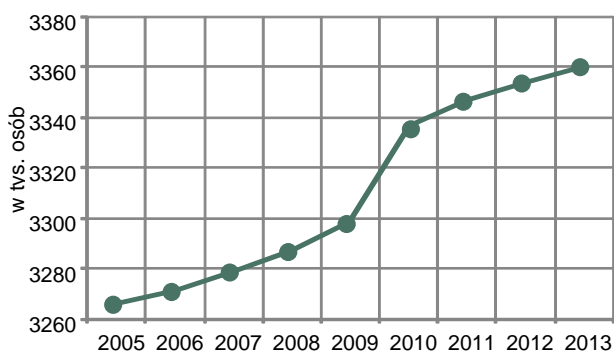
1.2. ZASOBY LUDZKIE

1.2.1. Stan i struktura demograficzna ludności

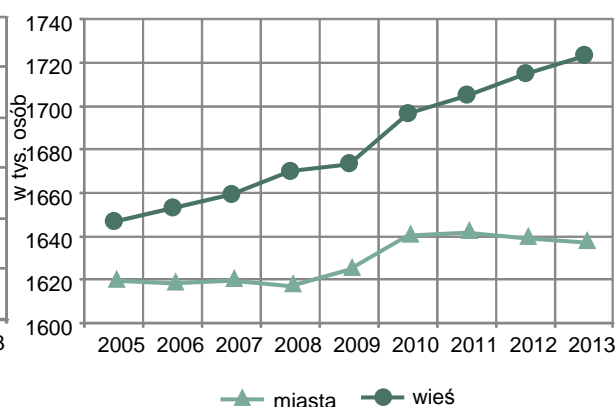
W końcu 2013 r. w województwie małopolskim mieszkało 3360,6 tys. osób, tj. o około 2% więcej niż w 2009 r. Województwo małopolskie było drugim po województwie pomorskim, w którym w 2013 r. w porównaniu do 2009 r. odnotowano największy przyrost liczby ludności (około 2%), przy średniorocznym tempie zmian od 2009 r. równym 0,3%. Od lat mieszkańcy województwa małopolskiego stanowią blisko 9% ludności kraju.

Podobnie jak w kraju, w województwie małopolskim obserwowano stopniowy spadek udziału liczby mieszkańców miast przy równoczesnym wzroście udziału liczby mieszkańców wsi. Liczba ludności na wsi na koniec 2013 r. wynosiła 1723,3 tys. osób, tj. o 3,0% więcej w porównaniu do 2009 r. (w skali kraju wzrost o 2,3%). Na koniec omawianego okresu mieszkańcy wsi stanowili ponad 51% ludności województwa (w kraju blisko 40%). Zwiększenie udziału liczby ludności wiejskiej na niekorzyść miast w dużej mierze jest spowodowane rozwojem obszarów podmiejskich (skupionych głównie wokół trzech miast na prawach powiatu).

Wykres 1. Ludność

Wykres 2. Ludność miast i wsi

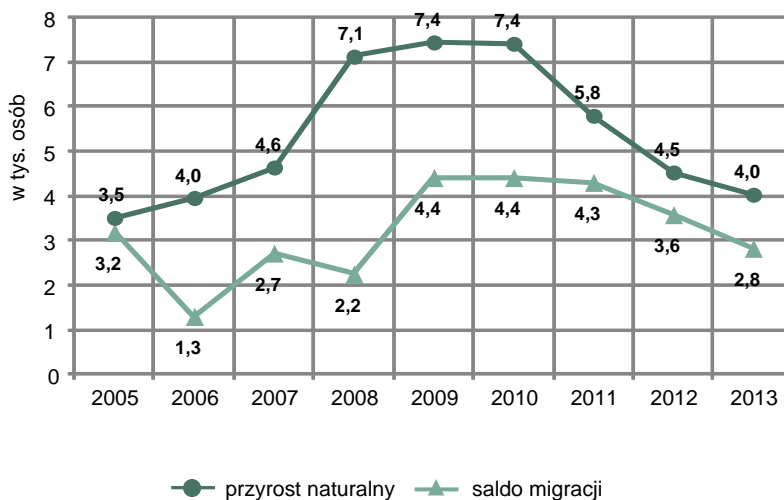
Podobnie jak w kraju, w województwie małopolskim w końcu 2013 r. obserwowano liczebną przewagę kobiet. Ponad połowę mieszkańców województwa małopolskiego stanowiły kobiety (51,5%), na 100 mężczyzn od wielu lat przypadało ich 106 (wśród ludności miejskiej 111, na wsi 101 kobiet na 100 mężczyzn). Znaczna liczebna przewaga kobiet widoczna była w najstarszych rocznikach (70 lat i więcej). W końcu omawianego okresu na 100 mężczyzn w tej grupie wieku przypadały średnio 173 kobiety.

W ostatnich latach tempo wzrostu populacji minimalnie słabło. Tym samym zaczynają się potwierdzać założenia prognozy ludności GUS do 2050 r.⁴, która przewiduje, że w najbliższych latach (do 2025 r.) może nastąpić dalszy wzrost liczby ludności, przy czym tempo tego przyrostu będzie coraz wolniejsze.

⁴ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-1,5.html>

Zgodnie z klasyfikacją Webba⁵ w odniesieniu do lat 2009-2013 województwo małopolskie znalazło się w grupie województw aktywnych demograficznie. Podobnie jak w województwach: wielkopolskim i pomorskim wzrost liczby ludności był konsekwencją dodatniego przyrostu naturalnego przewyższającego dodatni przyrost migracyjny (typ B).

Wykres 3. Przyrost naturalny i saldo migracji stałej

Ruch naturalny ludności

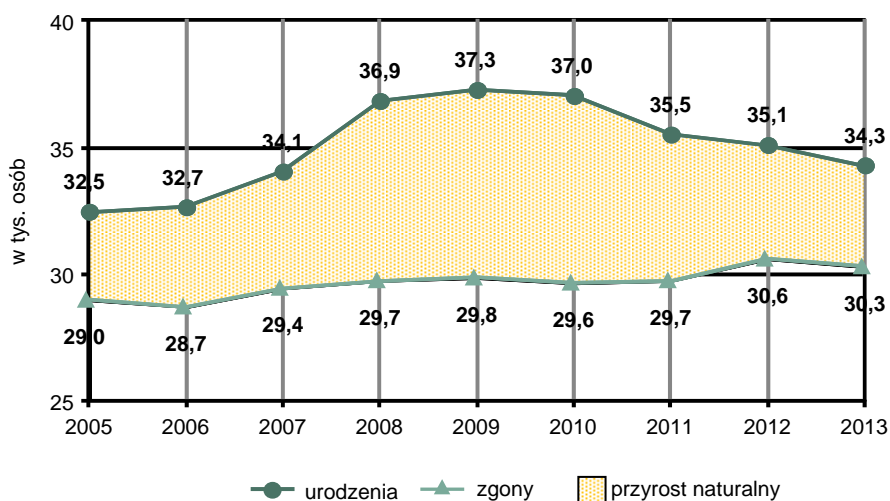
Czynnikiem wpływającym na wzrost liczby ludności w województwie był dodatni przyrost naturalny wynikający z nadwyżki liczby urodzeń w porównaniu do liczby zgonów. Największy przyrost naturalny odnotowano w 2009 r., kiedy urodziło się 7,4 tys. dzieci więcej niż odnotowano zgonów. Jednak z roku na rok wartość przyrostu naturalnego malała wraz z obniżaniem się liczby urodzeń i wzrostem liczby zgonów. W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. przyrost naturalny był prawie 2 - krotnie niższy – urodziło się 4,0 tys. dzieci więcej niż odnotowano zgonów.

W 2013 r., spośród pięciu województw, w których odnotowano dodatni przyrost naturalny, województwo małopolskie znalazło się na drugim miejscu po wielkopolskim.

W 2013 r. wskaźnik natężenia, czyli przyrost naturalny w przeliczeniu na 1 tys. ludności, w województwie wynosił 1,2‰ wobec 2,3‰ w 2009 r. Wskaźnik natężenia był zdecydowanie wyższy na wsi – w 2013 r. wyniósł 2,1‰, a w miastach 0,2‰ (2009 r. odpowiednio 3,1‰ i 1,4‰).

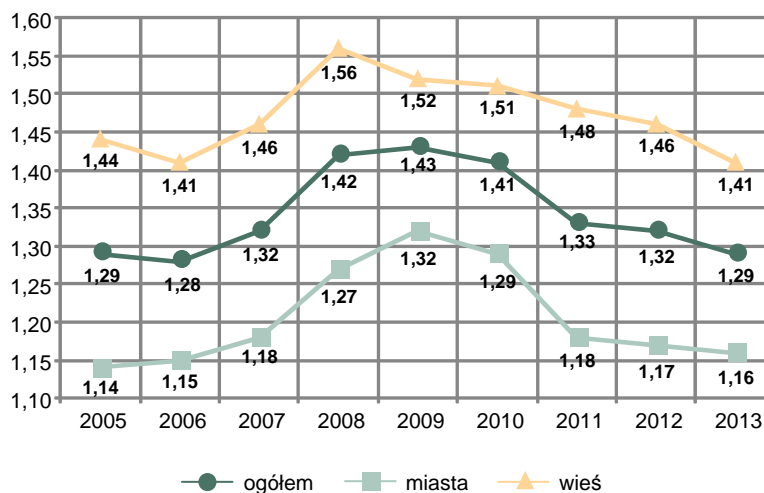
⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 31.

Wykres 4. Ruch naturalny ludności

Niska liczba urodzeń od wielu lat nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. Informuje o tym współczynnik dzietności. Dla stabilnego rozwoju demograficznego wielkość współczynnika powinna kształtować się na poziomie 2,10 do 2,15, co oznacza, że na statystyczną kobietę w wieku 15 – 49 lat przypada średnio dwoje dzieci w ciągu całego okresu rozrodczego. W województwie małopolskim w 2013 r. współczynnik dzietności wyniósł 1,29 (Polska – 1,26).

Wykres 5. Współczynnik dzietności

Podobnie jak w kraju w latach 2009-2013, w województwie małopolskim obserwowano tendencję malejącą współczynnika dzietności, w 2013 r. w stosunku do 2009 odnotowano spadek o 0,14 pkt. Znacznie wyższy współczynnik dzietności obserwowano na wsi (w 2013 r. wyniósł 1,41, w miastach 1,16).

Wartość współczynnika dzietności lokuje województwo małopolskie na czwartej pozycji, po województwach: pomorskim, wielkopolskim i mazowieckim.

W latach 2009-2013 w dalszym ciągu obserwowano przemiany demograficzne polegające na przesunięciu najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat, a także znaczący wzrost płodności w grupie wieku 30-34 lata. W konsekwencji nastąpiło podwyższenie mediany wieku kobiet rodzących dziecko, która w 2013 r. wyniosła 29,4 lat wobec 28,7 lat w 2009 r.

W końcu omawianego okresu, poziom płodności kobiet, który wyraża liczbę urodzeń przypadającą na 1 tys. kobiet w wieku 15 – 49 lat, w województwie wynosił 40,93 urodzenia (w kraju 39,52) wobec 44,51 w 2009 r. Najwyższą płodność w 2013 r. wykazywały kobiety w przedziałach wiekowych: 25 – 29 lat (89,25) oraz 30 – 34 lat (74,42).

Dzietność kobiet w znacznym stopniu uwarunkowana jest liczbą zawieranych związków małżeńskich. W 2013 r. około 87% dzieci rodziło się w związkach małżeńskich (w kraju – blisko 77%). Podejmowanie decyzji prorodzinnych uzależnione jest z kolei w dużym stopniu od sytuacji społeczno – ekonomicznej.

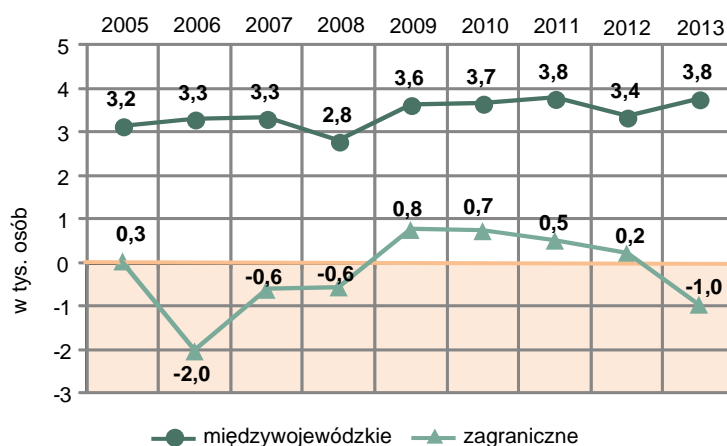
W 2013 r. związek małżeński zawarło 16,6 tys. par, tj. o blisko 24% mniej niż 2009 r. (Polska – mniej o ponad 28%). Liczba zawartych małżeństw na 1 tys. ludności wynosiła 4,9‰ i lokowała województwo małopolskie na drugim miejscu w kraju.

Korzystnym zjawiskiem jest malejąca liczba rozwodów. W 2013 r. w województwie małopolskim odnotowano blisko 4 tys. rozwodów, w porównaniu do 2009 r. ich liczba zmniejszyła się o 2,6% (w kraju – wzrost o 1,2%).

Migracje międzywojewódzkie i zagraniczne na pobyt stały

Kolejnym czynnikiem, który w zdecydowanym stopniu miał wpływ na wzrost liczby ludności w województwie małopolskim w latach 2009-2013 były migracje międzywojewódzkie, a w mniejszym stopniu migracje zagraniczne.

Wykres 6. Saldo migracji wewnętrznej (międzywojewódzkiej) i zagranicznej

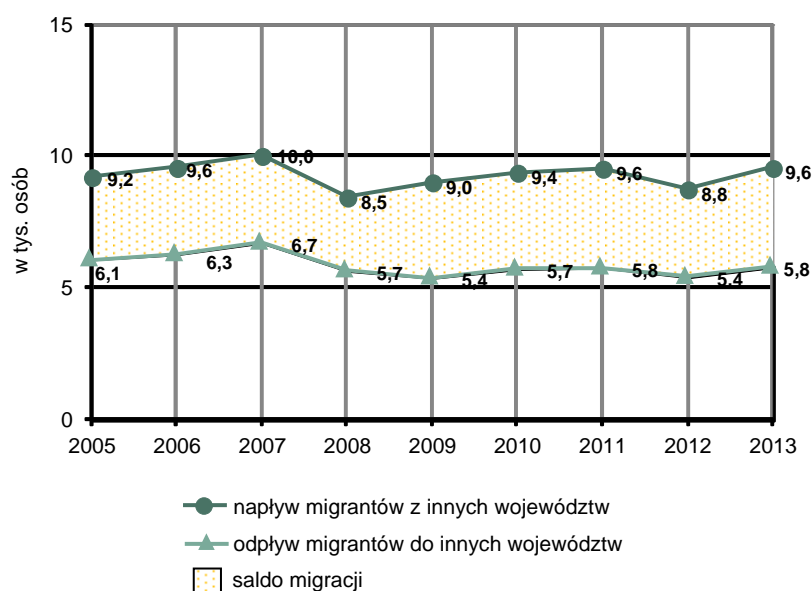
Województwo małopolskie jest atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Liczba mieszkańców, którzy przybyli z innych województw była wyższa od liczby mieszkańców opuszczających województwo. Od 2009 r. saldo migracji międzywojewódzkich kształtowało się na podobnym poziomie, a na koniec omawianego okresu wynosiło 3,8 tys. osób. Było ono wynikiem napływu ludności głównie w poszukiwaniu pracy. Od 2009 r. za wyjątkiem 2012 r. zwiększała się zarówno

liczba osób, które osiedliły się na stałe w województwie jak również liczba wymeldowań. W latach 2009-2013 z województwa małopolskiego do innych województw wymeldowało się 28,1 tys. osób (w tym blisko 21 tys. osób w wieku produkcyjnym), natomiast z innych województw osiedliło się na stałe 46,3 tys. osób (w tym ponad 36 tys. w wieku produkcyjnym).

W końcu omawianego okresu, spośród pięciu województw w Polsce, w których wystąpiło dodatnie saldo migracji międzywojewódzkich, województwo małopolskie zajmowało drugą pozycję po województwie mazowieckim.

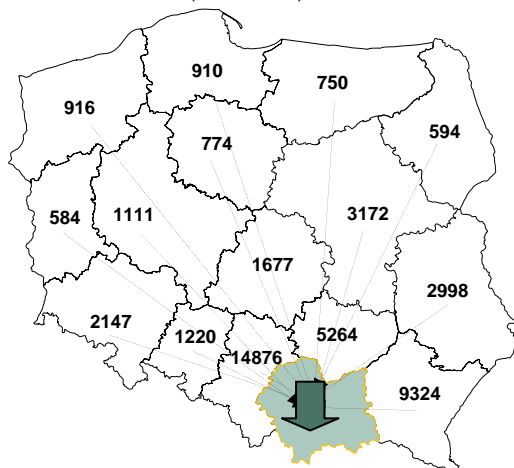
W latach 2009-2013 w województwie małopolskim na stałe najczęściej osiedlały się osoby z województw: śląskiego (blisko 15 tys. osób) oraz podkarpackiego – ponad 9 tys. osób. Ludność województwa małopolskiego na stałe miejsce zamieszkania najczęściej wybierała województwa: śląskie oraz mazowieckie.

Wykres 7. Migracje międzywojewódzkie na pobyt stały

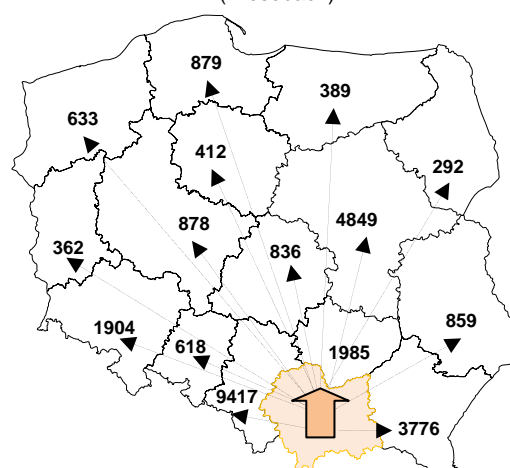

Migracje międzywojewódzkie w latach 2009-2013

Mapa 1. Napływ migrantów na pobyt stały z innych województw do woj. małopolskiego (w osobach)

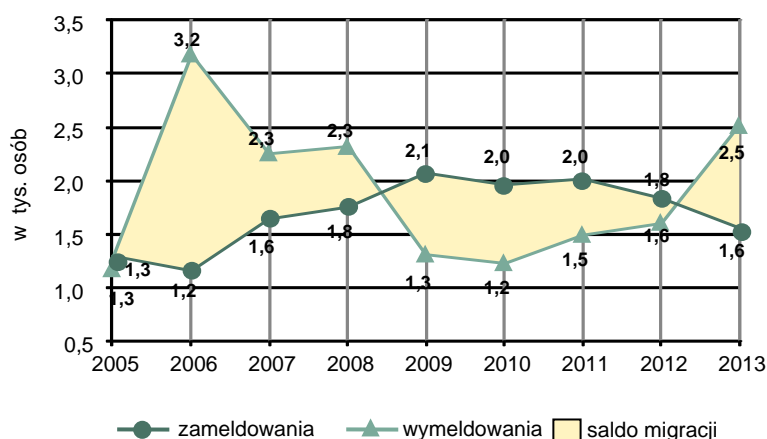
Mapa 2. Odpływ migrantów na pobyt stały do innych województw z woj. małopolskiego (w osobach)

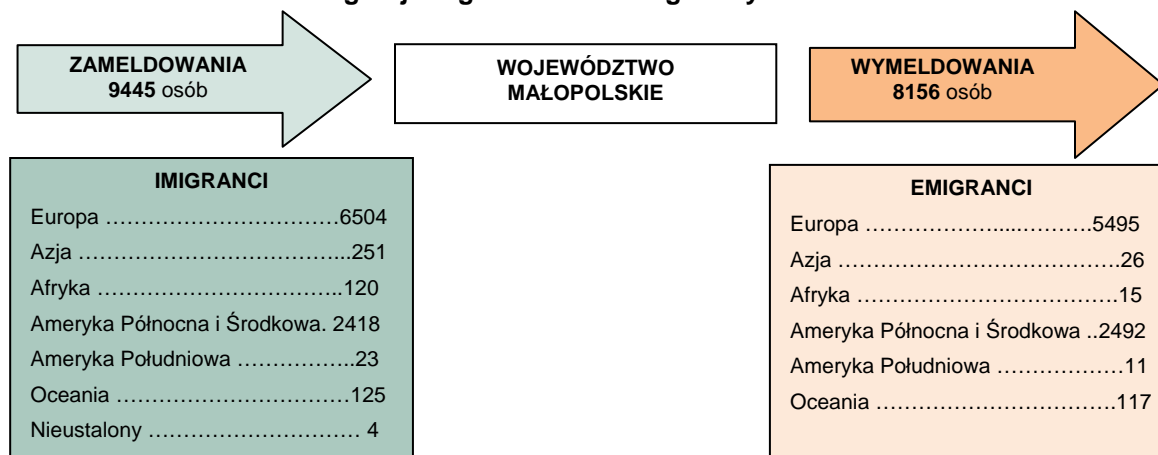
Na natężenie i kierunki migracji zagranicznych w dużej mierze miał wpływ swobodny przepływ ludności spowodowany członkostwem Polski w Unii Europejskiej. W ciągu 5 lat, z województwa małopolskiego na pobyt stały za granicę wyjechało ponad 8 tys. osób, a osiedliło się ponad 9 tys. imigrantów. Łączne saldo migracji stałej było dodatnie i wynosiło 1,3 tys. migrantów. Saldo migracji zagranicznych od 2009 r. do 2012 r. było dodatnie z powolną tendencją spadkową, natomiast w 2013 r. odpływ emigrantów przewyższył napływ imigrantów, saldo migracji zagranicznej było ujemne - minus 951 osób.

Podobnie jak w kraju, w omawianym okresie najwięcej mieszkańców województwa małopolskiego wyjechało do krajów europejskich (5,5 tys. osób) stanowiąc ponad 67% ogółu emigrantów, na drugim miejscu były kraje Ameryki Północnej (2,5 tys. osób stanowiąc blisko 31%).

Wykres 8. Zameldowania i wymeldowania za granicę

Schemat 1. Migracje zagraniczne według kontynentów w latach 2009-2013

Prezentowane wyżej dane dotyczą migracji zagranicznych na pobyt stały, opracowanych na podstawie bilansów stanu i struktury ludności, z wykorzystaniem zbiorów ewidencji ludności w gminach. Nie obejmują zatem znacznej liczby migrantów, którzy nie dokonali formalności związanych z zameldowaniem lub wymeldowaniem. Zgodnie z metodologią ONZ, takie osoby są określane jako migranci czasowi (niezależnie od faktu przebywania w innym kraju od wielu lat) i szacowanie skali tej migracji w województwie jest możliwe w ramach powszechnych spisów ludności.

Zagraniczne migracje czasowe (wyniki NSP 2011)

Zgodnie z ustaleniami ostatniego spisu powszechnego, według stanu w końcu marca 2011 r. na pobycie czasowym powyżej 3 miesięcy za granicą przebywało ponad 187 tys. osób mających stałe miejsce zamieszkania w województwie małopolskim. W skali kraju liczba emigrantów czasowych wynosiła ponad 2 mln osób i w tej zbiorowości emigranci z województwa małopolskiego stanowili 9,3%. Równocześnie w województwie małopolskim w końcu marca 2011 r. przebywało czasowo powyżej 3 miesięcy blisko 3,5 tys. osób, których stałym miejscem zamieszkania był inny kraj. Zbiorowość ta stanowiła 8,7% z ogółu 40,1 tys. czasowych imigrantów w kraju.

Zdecydowana większość przebywających czasowo za granicą, to emigranci długookresowi, których okres pobytu trwał dłużej niż rok. Stanowili oni ponad 3/4, czyli około 147 tys. osób, a ponad 1/5 tej zbiorowości, tj. około 32 tys. osób, przebywało za granicą ponad 10 lat.

Częstość występowania emigracji czasowej w województwie małopolskim w 2011 r. była wyższa niż średnio w Polsce. Na każde 1 tys. mieszkańców przypadało w województwie 56 osób, a w kraju 52 osoby nieobecne w związku z pobytem czasowym za granicą. Wśród województw rozpiętość tego wskaźnika wynosiła 78 pkt., ukształtował się on na poziomie od 28 – 29‰ w województwach: mazowieckim i łódzkim do 91‰ w województwie podlaskim i 106‰ w opolskim. Województwo małopolskie plasowało się w połowie tego rankingu.

Główny kierunek emigracji czasowej mieszkańców województwa małopolskiego to kraje europejskie, w których w 2011 r. przebywało ponad 70% emigrantów, a około 28% w krajach Ameryki Północnej. Omawiana struktura emigrantów czasowych według kontynentów kształtuje się podobnie jak przedstawiona wcześniej struktura emigrantów na pobyt stały.

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku

Konsekwencją przesuwania się wyżów i niżów demograficznych w poszczególnych grupach wiekowych ludności oraz zwiększonej emigracji mieszkańców za granicę po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej była dynamiczna zmiana struktur wieku ludności. Podobnie jak we wszystkich województwach w Polsce, również w województwie małopolskim z roku na rok obserwuje się powolny proces starzenia się mieszkańców oraz zmiany struktur ludności według ekonomicznych grup wieku. Średni wiek statystycznego mieszkańca (mediana wieku – wyznaczająca granicę, którą połowa populacji już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła) wynosił 38 lat (2009 r. – 37 lat). Statystycznie mieszkańcy miast byli starsi od mieszkańców wsi, średni wiek mieszkańca miast na koniec 2013 r. wynosił blisko 40 lat.

Proces starzenia się ludności w kolejnych latach był efektem stopniowego zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży w wieku do 17 lat z jednej strony i wydłużania życia z drugiej.

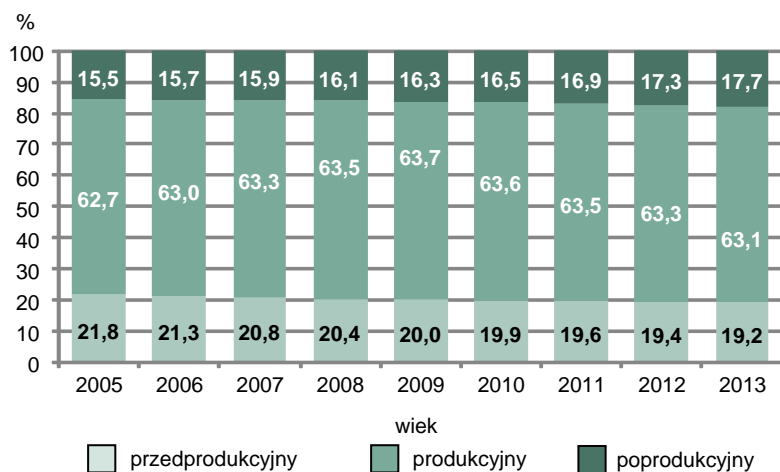
W relacji do 2009 r. udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszył się o 0,8 p. proc. W końcu 2013 r. ludność tej grupy liczyła 644,7 tys., co stanowiło 19,2% ogółu populacji.

Wzrost udziału liczby ludności w wieku produkcyjnym do populacji ogółem obserwowano do 2009 r., co było następstwem zasilania tej grupy osobami urodzonymi w okresie ostatniego wyżu demograficznego z początku lat 80-tych ubiegłego wieku. Od 2009 r. liczba osób stanowiących zasoby pracy obniżała się i w 2013 r. wynosiła 2120,4 tys. osób (63,1% ogółu ludności), co jest konsekwencją

procesu przesuwania do grupy wieku poprodukcyjnego licznych roczników osób urodzonych w okresie wyższego demograficznego pierwszej połowy lat 50-tych ubiegłego wieku.

W najbliższych latach nadal zmniejszać się będzie liczba ludności w wieku produkcyjnym nawet przy uwzględnieniu ustawowego przesunięcia wieku emerytalnego. Rozpocznie się proces starzenia zasobów siły roboczej, który w kolejnych latach będzie przyspieszać gdyż nastąpi wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym, potęgowany ubytkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym mobilnym.

Wykres 9. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku

W ostatnich latach obserwowany jest także dalszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej). W relacji do 2009 r. udział ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększył się o 1,4 p. proc. W końcu 2013 r. ludność tej grupy liczyła 595,4 tys. osób, co stanowiło 17,7% ogółu populacji.

Zgodnie z typologią trójkąta Osanna⁶ uwzględniającego strukturę ekonomicznych grup wieku, województwo małopolskie w 2013 r. znalazło się w grupie województw młodych demograficznie, obok województwa pomorskiego i podkarpackiego. Za podstawę klasyfikacji według typów demograficznych (młodość, stabilizacja i starzenie się) przyjęto przeciętne udziały poszczególnych grup wieku w kraju do ludności ogółem (0-17 lat – 18,2%, 18-64 lat – 67,1% oraz 65 lat i więcej – 14,7%). Województwo małopolskie zaliczono do typu młodości demograficznej, ponieważ udział dzieci i młodzieży był większy od przeciętnego w kraju o 1 p. proc. i wynosił 19,2%, udział ludności 18-64 lat był mniejszy o 0,8 p. proc. i wynosił 66,3% a udział ludności w wieku 65 lat i więcej był mniejszy o 0,2 p. proc. od średniego w kraju i wynosił 14,5%.

Relacje między poszczególnymi grupami wieku ekonomicznego ludności uwidacznia współczynnik obciążenia demograficznego. W 2013 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 58 osób w wieku nieprodukcyjnym, w 2020 r. będzie przypadać 65 osób.

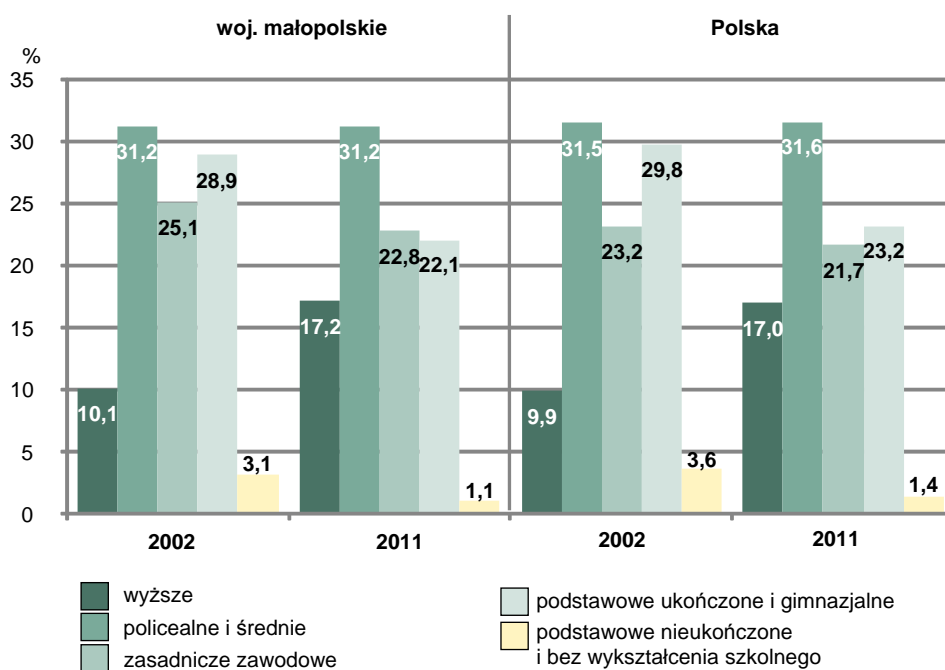
Kontynuacja dotychczasowych trendów procesów demograficznych, szczególnie niekorzystne zmiany liczby urodzeń mające negatywny wpływ na przyszłą dzietność, utrzymująca się wysoka skala emigracji czasowej młodych Polaków za granicę, wydłużanie się trwania życia będą powodować zmniejszanie się podaży siły roboczej na rynku pracy oraz wzrost liczby i odsetka ludzi w starszym wieku.

⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 31.

1.2.2. Poziom wykształcenia

Na podstawie wyników NSP 2011 ustalono najwyższy ukończony poziom wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej. W województwie małopolskim dwie najliczniejsze grupy stanowiły osoby legitymujące się świadectwem ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej – 22,8% oraz szkoły podstawowej i gimnazjalnej – 22,1%. Kolejne, mniej liczne grupy – po 17% ogółu stanowiły osoby z wykształceniem wyższym oraz średnim zawodowym, wykształcenie średnie ogólnokształcące posiadało blisko 12%. Udział osób legitymujących się wykształceniem wyższym ułożył województwo małopolskie na trzecim miejscu w kraju, udział osób mających wykształcenie policealne i średnie na dziewiątym miejscu w kraju, a udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym usytuował województwo na szóstej pozycji.

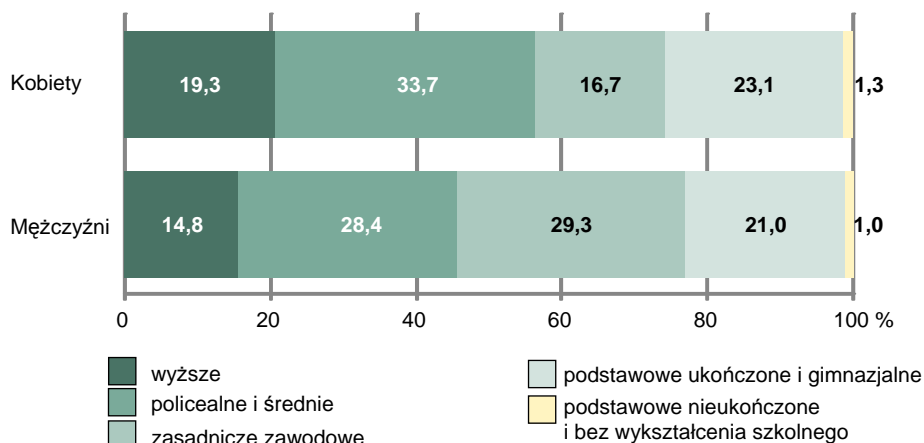
Wykres 10. Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej - NSP

Pozytywnym zjawiskiem jakie można zaobserwować porównując strukturę wykształcenia w stosunku do 2002 r. jest wzrost odsetka osób legitymujących się wykształceniem wyższym o 7,1 p. proc. a jednocześnie spadek odsetka osób, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową o 2,3 p. proc. oraz o 6,8 p. proc. odsetka osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym.

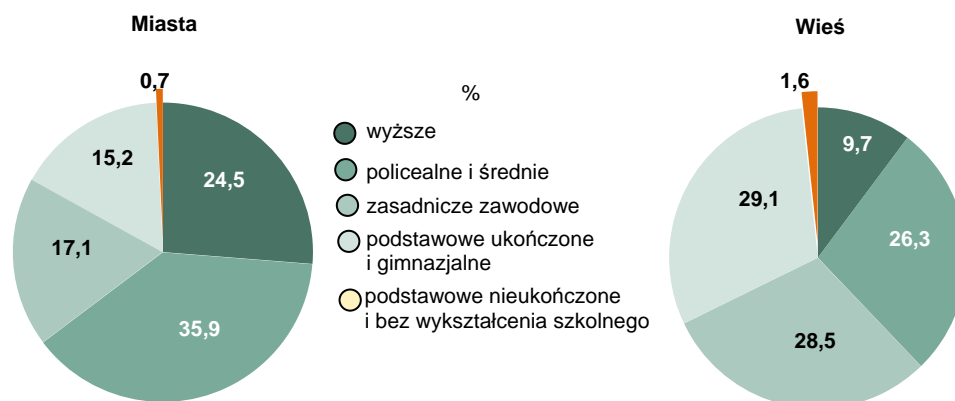
W 2011 r. w dalszym ciągu utrzymywały się różnice w strukturze wykształcenia kobiet i mężczyzn. W populacji osób z wykształceniem wyższym i średnim ogólnokształcącym dominowały kobiety, których udział ukształtował się odpowiednio na poziomie 19,3% i 14,6% i był wyższy od odsetka mężczyzn w obu grupach wykształcenia o około 5 p. proc. Udział mężczyzn mających ukończoną zasadniczą szkołę zawodową w ogólnej zbiorowości wynosił 29,3% i był wyższy o blisko 13 p. proc. niż udział kobiet.

Wykres 11. Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci - NSP 2011

Czynnikiem różnicującym strukturę wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego jest wiek. W populacji osób młodych, poniżej 30 roku życia dominowało wykształcenie wyższe i średnie. W starszych grupach wieku przeważały osoby z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, natomiast wśród osób w wieku 60 lat i więcej przeważały osoby z wykształceniem podstawowym.

Wykres 12. Struktura ludności w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania - NSP 2011

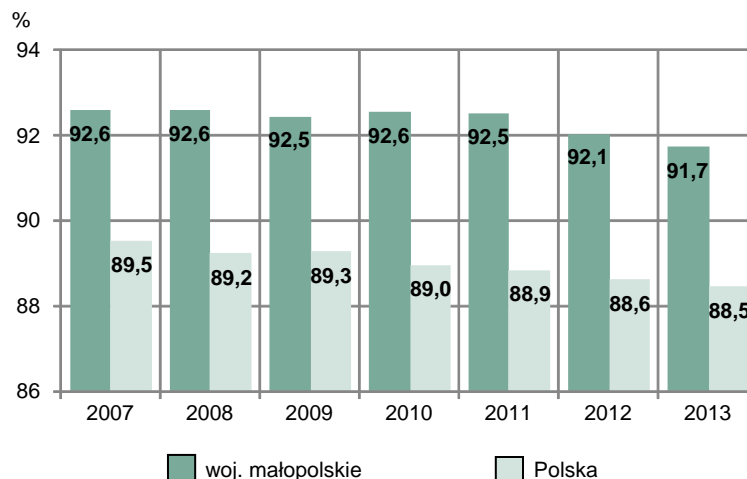

Miejsce zamieszkania jest czynnikiem, który ma zasadniczy wpływ na poziom wykształcenia. Wśród mieszkańców miast przeważały osoby posiadające wykształcenie wyższe – 24,5% (na wsi 9,7%) oraz policealne i średnie – 35,9% (na wsi 26,3%). Wśród mieszkańców wsi przeważały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 28,5% (w miastach 17,1%) oraz podstawowym i gimnazjalnym 29,1% (w miastach 15,2%).

1.2.3. Aspiracje edukacyjne młodzieży

Miarą powszechności kształcenia jest współczynnik skolaryzacji. Na poziomie ponadgimnazjalnym w ujęciu netto określa on relację uczniów szkół ponadgimnazjalnych w wieku 16-18 lat do liczby osób w tym wieku. Prezentowany wskaźnik nie obejmuje szkół specjalnych oraz funkcjonujących od 2004 r. szkół uzupełniających dla młodzieży.

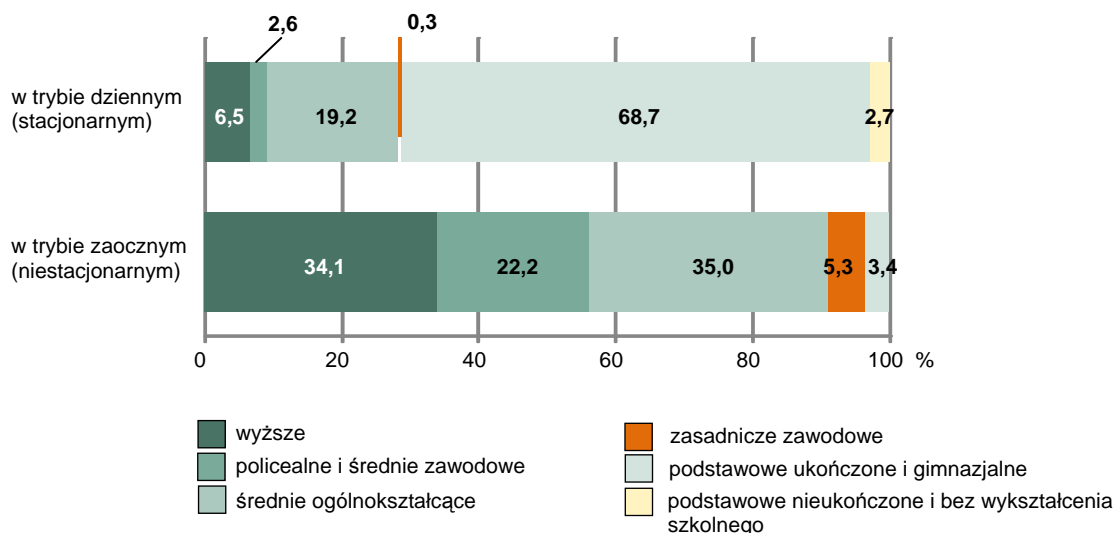
Wykres 13. Współczynnik skolaryzacji netto

W 2013 r. współczynnik skolaryzacji dla województwa małopolskiego wynosił 91,7% (2009 r. – 92,5%) i był wyższy o 3,3 p. proc. od wskaźnika dla kraju. Wysoka wartość wskaźnika uplasowała województwo małopolskie w grupie trzech województw o najwyższym wskaźniku skolaryzacji. Wyższy współczynnik odnotowano w województwach: świętokrzyskim i lubelskim (odpowiednio 92,1% i 91,8%). Najniższy wskaźnik skolaryzacji wystąpił w województwach: warmińsko-mazurskim (83,0%) i zachodniopomorskim (80,8%).

Spis przeprowadzony w 2011 r. dostarczył informacji o kontynuowaniu dalszej nauki przez osoby posiadające już określony poziom wykształcenia. Wśród mieszkańców województwa, 15,7% badanej ludności w wieku 13 lat i więcej kontynuowało naukę, z czego większość, bo 78% uczyło się w trybie dziennym, stacjonarnym.

Wykres 14. Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej kontynuującej naukę według trybu kształcenia – NSP 2011

W tej zbiorowości, 68,7% kontynuowało naukę w trybie dziennym po ukończeniu szkoły podstawowej lub gimnazjum, kolejne 19,2% osób było absolwentami szkoły średniej ogólnokształcącej, a 6,5% posiadało wykształcenie wyższe.

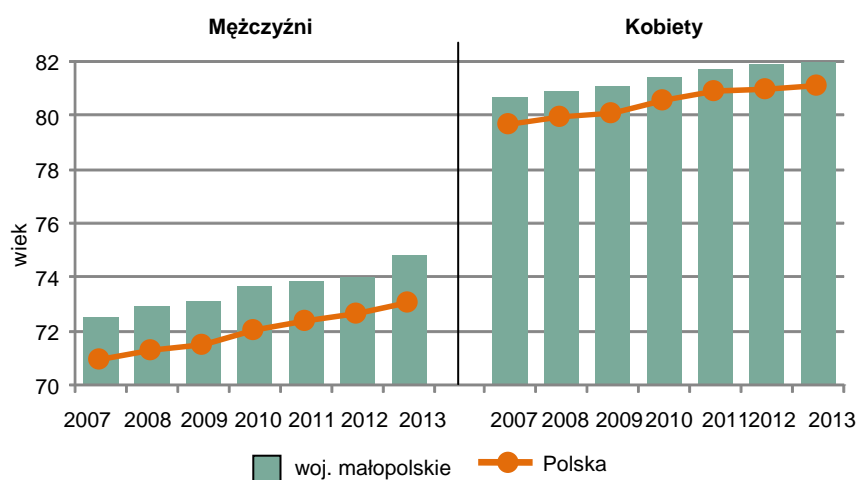
Wśród osób podnoszących swoje kwalifikacje w trybie niestacjonarnym (wieczorowym, zaocznym lub na odległość) przeważali absolwenci szkół średnich ogólnokształcących oraz studiów wyższych – po około 35% oraz szkół policealnych i średnich zawodowych – 22,2% badanej zbiorowości.

W omawianej zbiorowości decyzję o dalszej nauce podejmował podobny odsetek mężczyzn i kobiet – odpowiednio 15,3% i 16,0%, jednak udziały obu płci różniły się w poszczególnych poziomach wykształcenia. Wśród mężczyzn kontynuujących naukę, 59,9% miało wykształcenie podstawowe i gimnazjalne, 19,4% było absolwentami liceów ogólnokształcących, 9,2% studiów wyższych, 7,4% szkół policealnych i średnich zawodowych, a 1,8% ukończyło szkołę zasadniczą zawodową. W populacji kobiet podejmujących dalszą naukę blisko połowa posiadała wykształcenie podstawowe i gimnazjalne, 25,6% ukończyła liceum ogólnokształcące, 15,6% studia wyższe, 6,5% było absolwentkami szkół policealnych i średnich zawodowych, a 1,0% ukończyła szkołę zasadniczą zawodową.

1.2.4. Stan zdrowia ludności i niepełnosprawność

Mieszkańcy województwa małopolskiego, podobnie jak mieszkający w województwach: podkarpackim i podlaskim statystycznie żyją dłużej niż ludność w większości województw. W 2013 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 74,8 lat, przy wskaźniku krajowym wynoszącym 73,1 lata, a kobiet 82,0 lata wobec średniej krajowej 81,1 lat.

Wykres 15. Przeciętne trwanie życia

Tak relatywnie duża różnica pomiędzy długością trwania życia mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w województwie jak i w Polsce wysokiej nadumieralności mężczyzn. W porównaniu do 2009 r. przeciętne trwanie życia w województwie małopolskim mężczyzn wydłużyło się o 1,7 roku a kobiet o 0,9 roku.

Przeciętna długość życia mieszkających w miastach i na wsi kształtowała się odmiennie w przypadku kobiet i mężczyzn. Mężczyźni mieszkający w miastach żyli przeciętnie dłużej niż mieszkający na wsi, a przewaga ta w omawianym okresie wahała się od 0,4 do 1,0 roku. Wśród kobiet sytuacja przedstawiała się inaczej – do 2008 r. mieszkanki miast żyły przeciętnie krócej, niż kobiety mieszkające na wsi o 0,2 – 0,4 roku, a od 2009 r. przeciętna długość życia była taka sama dla kobiet w miastach i na wsi.

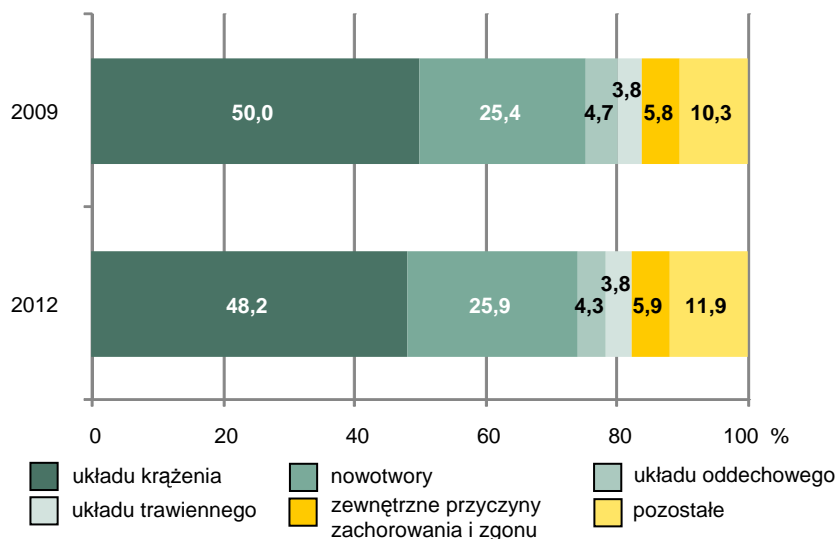
W 2013 r. w województwie małopolskim ogólny współczynnik umieralności mierzony liczbą zgonów na 1 tys. ludności wynosił 9 osób (w kraju – 10 osób). Na terenach miejskich współczynnik umieralności (9 osób) był wyższy niż na terenach wiejskich.

W populacji osób między 15 a 59 rokiem życia w omawianym okresie odnotowano spadek liczby zgonów na 10 tys. ludności do poziomu 14,3 (w 2009 r. wynosił 17,5). Wskaźnik ten był drugim po województwie podkarpackim (14,0) najniższym w kraju (18,3). Najwyższy wskaźnik umieralności w tej grupie ludności odnotowano w województwie łódzkim (23,6).

W ciągu ostatnich lat ukształtowała się pozytywna tendencja w zakresie zgonów niemowląt. W 2013 r. na każdy tysiąc żywo urodzonych dzieci przypadają 4 zgony niemowląt, podczas gdy w 2009 r. było to 5 zgonów.

Największe zagrożenie dla życia człowieka i w konsekwencji najczęstszą przyczyną zgonów były choroby układu krążenia. W 2012 r. w województwie małopolskim choroby układu krążenia były przyczyną 48,3% zgonów (w Polsce – 46,1%)⁷ i odsetek ten w porównaniu do 2009 r. zmalał o blisko 2 p. proc. Współczynnik natężenia zgonów liczony liczbą zgonów z tego powodu na 10 tys. ludności zmniejszył się z 45,5 w 2009 r. do 44,0 w 2012 r.

Wykres 16. Struktura zgonów według przyczyn

Drugą znaczącą grupą przyczyn zgonów były nowotwory - udział tych chorób w strukturze zgonów według przyczyn wzrósł, w 2012 r. wyniósł 25,9% (w 2009 r. – 25,4%). Wskaźnik umieralności z powodu nowotworów w województwie w 2012 r. wynosił 23,6 (w 2009 r. – 23,1).

Takie natężenie zgonów z powodu chorób układu krążenia i nowotworów świadczy o utrzymującej się relatywnie wysokiej zapadalności na te choroby, co ma niekorzystny wpływ na kondycję zdrowotną społeczeństwa.

Warunki, w jakich wykonywana jest praca mają istotny wpływ na stan zdrowia ludności. Wskaźnikiem, który obrazuje natężenie zagrożenia jest liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. W 2013 r.

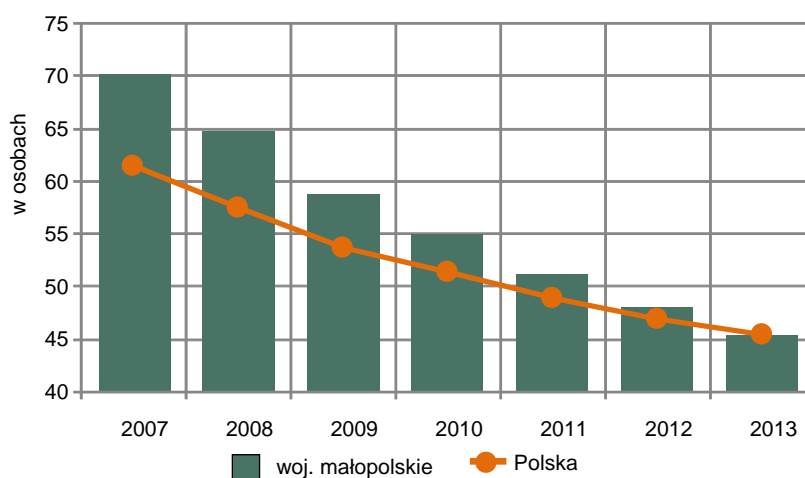
⁷ Ostatnio dostępne dane z kart zgonu za 2012 r.

w województwie małopolskim wskaźnik ten wynosił 68 osób i był niższy od wskaźnika dla kraju – 97 osób. Dla porównania, w 2009 r. w województwie małopolskim omawiany wskaźnik wynosił blisko 82 osoby.

Czynnikiem wpływającym również na stan zdrowia ludności są wypadki przy pracy. W 2013 r., podobnie jak w 2009 r. na każdy 1 tys. osób pracujących przypadało 6 osób poszkodowanych. Obok województwa mazowieckiego była to najniższa wartość omawianego wskaźnika.

W omawianym okresie obserwuje się duży spadek osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy (spoza KRUS) przypadających na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym, chociaż tempo spadku w ostatnich dwóch latach znacznie zmalało. Wskaźnik ten w 2013 r. w województwie małopolskim, podobnie jak w kraju wynosił 45 osób (w 2009 r. – 59 osób).

Wykres 17. Przeciętna liczba rencistów (spoza KRUS) przypadająca na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym

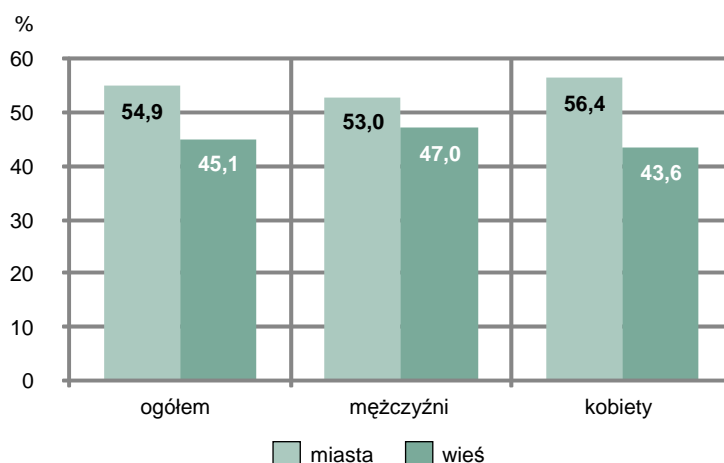

Zgodnie z ustawą z 4 marca 2010 r. o NSP w 2011 r. udzielanie odpowiedzi na pytania z zakresu niepełnosprawności było dobrowolne. W związku z tym, można przypuszczać, iż w zbiorowości osób sprawnych znajdują się osoby niepełnosprawne, posiadające udokumentowane orzeczenie, które nie chciały udzielić odpowiedzi na pytania o niepełnosprawność. Ponadto na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych wpływ mogą mieć braki danych o licznej grupie ludności, przebywającej za granicą 12 miesięcy i dłużej. Według metodologii NSP 2011 zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na dwie podstawowe grupy:

- osoby niepełnosprawne prawnie, posiadające odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony,
- osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności stosownie do swojego wieku.

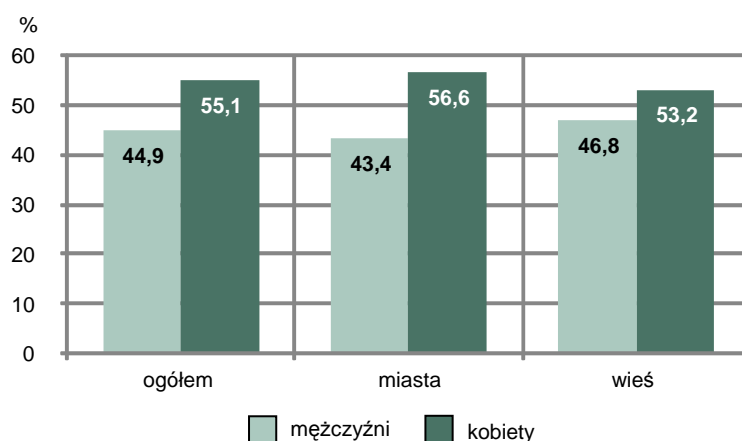
W 2011 r. w województwie małopolskim zbiorowość osób niepełnosprawnych liczyła 394,3 tys. osób i stanowiła 11,8% ogółu mieszkańców województwa małopolskiego, wobec 18,2% w 2002 r. W skali kraju odsetek osób niepełnosprawnych w 2011 r. w ludności ogółem ukształtował się na wyższym poziomie i wynosił 12,2%.

Wykres 18. Struktura osób niepełnosprawnych według miejsca zamieszkania - NSP 2011

Osoby niepełnosprawne w miastach stanowiły blisko 55% ogółu niepełnosprawnych (13,2% ludności zamieszkującej w miastach), a na terenie wsi – 45% (10,5% ogółu ludności wiejskiej).

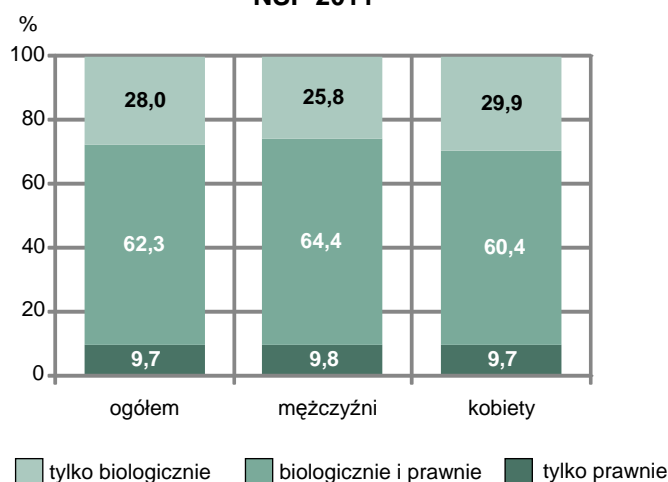
Wykres 19. Struktura osób niepełnosprawnych według płci - NSP 2011

Wśród osób niepełnosprawnych ogółem więcej było kobiet – 55,1% ogółu. Niepełnosprawne kobiety przeważały zarówno w miastach jak i na wsi. W populacji osób niepełnosprawnych prawnie kobiety stanowiły blisko 56% ogółu niepełnosprawnych w miastach i 51% na wsi. W zbiorowości niepełnosprawnych tylko biologicznie udział niepełnosprawnych kobiet wśród mieszkańców miast wynosił blisko 60%, a wśród mieszkających na wsi około 58%.

W strukturze osób niepełnosprawnych według rodzaju niepełnosprawności przeważały osoby niepełnosprawne biologicznie i prawnie (62,3% ogółu), a więc takie które deklarowały ograniczenie sprawności oraz posiadały odpowiednie orzeczenie wydane przez uprawniony do tego organ. Drugą, liczną grupę (28,0% ogółu), stanowiły osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, odczuwające lub mające ograniczoną zdolność wykonywania podstawowych, codziennych czynności. Najmniej liczną grupę tworzyli niepełnosprawni tylko prawnie (9,7% ogółu).

Wykres 20. Struktura osób niepełnosprawnych według rodzaju niepełnosprawności i płci NSP 2011

W populacji niepełnosprawnych mężczyzn najlicniejszą grupę (64,4%) stanowili niepełnosprawni biologicznie i prawnie. Najczęściej oceniali oni ograniczenie sprawności jako umiarkowane (34,4%). Poważne ograniczenie sprawności deklarowało blisko 18% ogółu niepełnosprawnych mężczyzn, a całkowite ograniczenie ponad 12%. Mniejszą grupę osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie stanowiły kobiety, których udział wynosił 60,4% ogółu niepełnosprawnych kobiet. Rzadziej odczuwały one umiarkowane ograniczenie sprawności (31,2%), a odsetek kobiet deklarujących poważne lub całkowite ograniczenie sprawności ukształtował się na podobnym poziomie jak w populacji mężczyzn.

W zbiorowości osób deklarujących ograniczenie sprawności, a nieposiadających odpowiedniego orzeczenia, wśród ogółu niepełnosprawnych mężczyzn odsetek ten stanowił blisko 26%, natomiast wśród ogółu niepełnosprawnych kobiet odsetek ten był wyższy i wynosił blisko 30%. W grupie niepełnosprawnych tylko biologicznie, zarówno kobiety jak i mężczyźni deklarowali umiarkowane ograniczenie sprawności (odpowiednio 21,5% i 18,9%).

Wśród ogółu niepełnosprawnych, około co dziesiąta osoba, niezależnie od płci, posiadała wyłącznie prawne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, nie odczuwając przy tym żadnego ograniczenia sprawności w wykonywaniu podstawowych czynności. W tej grupie niepełnosprawnych stopień umiarkowany był najczęstszym stopniem niepełnosprawności.

1.2.5. Rynek pracy

Aktywność zawodowa ludności⁸

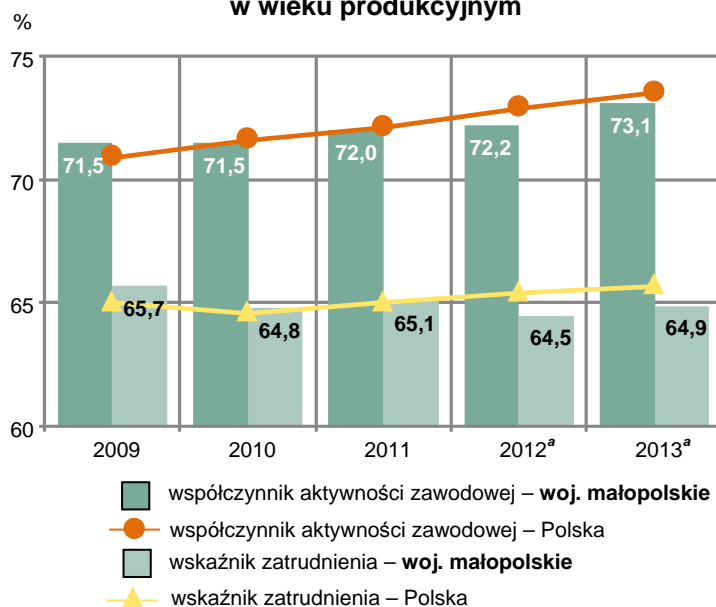
W poprzedniej edycji warunków życia ludności (za lata 2007-2011) w omówieniu tematyki aktywności zawodowej wykorzystano w szerokim stopniu dostępne wówczas wyniki NSP 2011. Podstawę oceny zmian w tym zakresie w kolejnych latach stanowią wyniki reprezentacyjnego badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL). Ze względu na wielkość próby badawczej wyniki tego badania są prezentowane do poziomu województw.

Z powodu relatywnie niskiej aktywności zawodowej młodzieży w wieku 15-17 lat, oraz znacznej liczby biernych zawodowo osób starszych, charakterystykę aktywności zawodowej przedstawiono dla ludności w wieku produkcyjnym.

⁸ Patrz uwagi metodyczne str. 33.

W okresie analizowanych w niniejszej publikacji lat 2009-2013 aktywność zawodowa mieszkańców województwa małopolskiego wzrastała. Wskazuje na to współczynnik aktywności zawodowej⁹, który w pierwszym roku omawianego okresu wynosił 71,5%, a w ostatnim 73,1%. Tempo tego wzrostu w województwie było jednak wolniejsze niż w skali kraju. Wzrost aktywności zawodowej w latach 2009-2010 był efektem wzrastającego bezrobocia, gdyż w tych latach obliczany z tej samej podstawy wskaźnik zatrudnienia¹⁰, w województwie małopolskim obniżał się.

Wykres 21. Współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym

^a W latach 2012-2013, dane nie w pełni porównywalne z wcześniejszymi latami (zmiany metodologiczne i zmiana bazy w związku z NSP 2011).

Liczba pracujących w wieku produkcyjnym szacowana w 2009 r. na 1253 tys. osób zmniejszyła się do 1211 tys. w 2010 r. Stosunkowo niewielki wzrost w tym zakresie zaznaczył się w 2011 r. i przyspieszył w kolejnych latach. Uogólnione wyniki badania aktywności ekonomicznej w 2013 r. wykazały 1270 tys. pracujących w województwie małopolskim, zatem było to o około 11 tys. osób mniej niż w 2008 r. (najlepszym pod tym względem od początku wieku i ostatnim przed polskimi skutkami światowego kryzysu finansowego zapoczątkowanego w USA jesienią 2008 r.). W ostatnim roku analizowanej 5-ciolatki wskaźnik zatrudnienia ludności w wieku produkcyjnym w województwie małopolskim wynosił 64,9%, co plasowało małopolskie w połowie rankingu województw.

W całym okresie 2009-2013 przybywało osób, które w badaniu BAEL określały się jako bezrobotne. Liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym, która w 2008 r. wynosiła 87 tys. osób, wzrosła do 111 tys. w 2009 r., a w 2013 r. osiągnęła poziom 159 tys. osób. Tym samym stopa bezrobocia w zbiorowości osób w wieku produkcyjnym wzrosła z 8,1% w 2009 r. do 11,1% w 2013 r. Warto zaznaczyć, że w latach 2009-2011 stopa bezrobocia w województwie była niższa od średniej krajowej, a w ostatnich dwóch – wyższa. Stopa bezrobocia w 2013 r. plasowała województwo małopolskie na 10 pozycji w rankingu województw.

⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 34.

¹⁰ j.w.

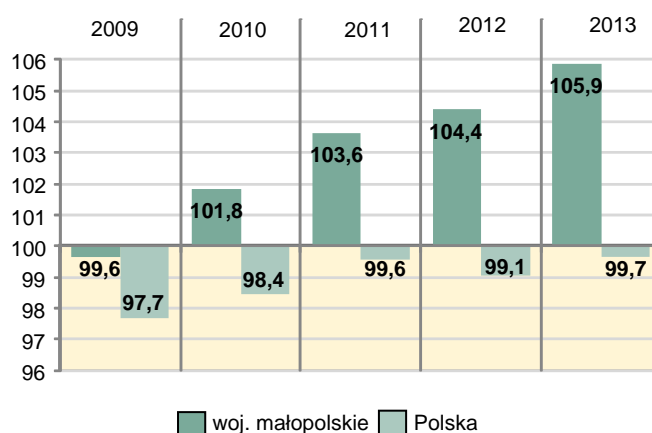
Pracujący w gospodarce narodowej¹¹

Przedstawione wyżej wyniki badania aktywności ekonomicznej ludności obejmują wszystkich pracujących, w tym pracowników najemnych pracujących na podstawie umów – zleceń, oraz osoby pracujące w tzw. „szarej strefie”.

Prezentowane poniżej dane o pracujących poza rolnictwem indywidualnym, są wynikiem szacunków, których podstawę stanowią dane przekazywane przez zakłady pracy z ewidencji zatrudnienia. Tak ustalana liczba pracujących jest prezentowana według powiatów i gmin, chociaż trzeba zwrócić uwagę, że do konkretnego powiatu i gminy jest przypisywane miejsce pracy pracownika (z lokalizacji zakładu pracy), a nie miejsce jego zamieszkania (jak w przypadku BAEL).

W 2013 r. liczba pracujących poza rolnictwem indywidualnym w województwie małopolskim wynosiła 997 tys. osób i w porównaniu ze stanem z 2009 r. wzrosła o 5,6%. W skali kraju w tym okresie zanotowano wzrost o 2,0%.

Wykres 22. Dynamika liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym
2008 = 100

Jeżeli przyjmiemy stan w 2008 r. jako stałą podstawę, to dynamika analizowanej zbiorowości w województwie po załamaniu w 2009 r., w kolejnych latach stopniowo wzrastała, przy zmiennym tempie tego wzrostu. Przez wszystkie analizowane lata dynamika liczby pracujących poza rolnictwem indywidualnym w województwie małopolskim kształtowała się bardziej korzystnie niż w kraju.

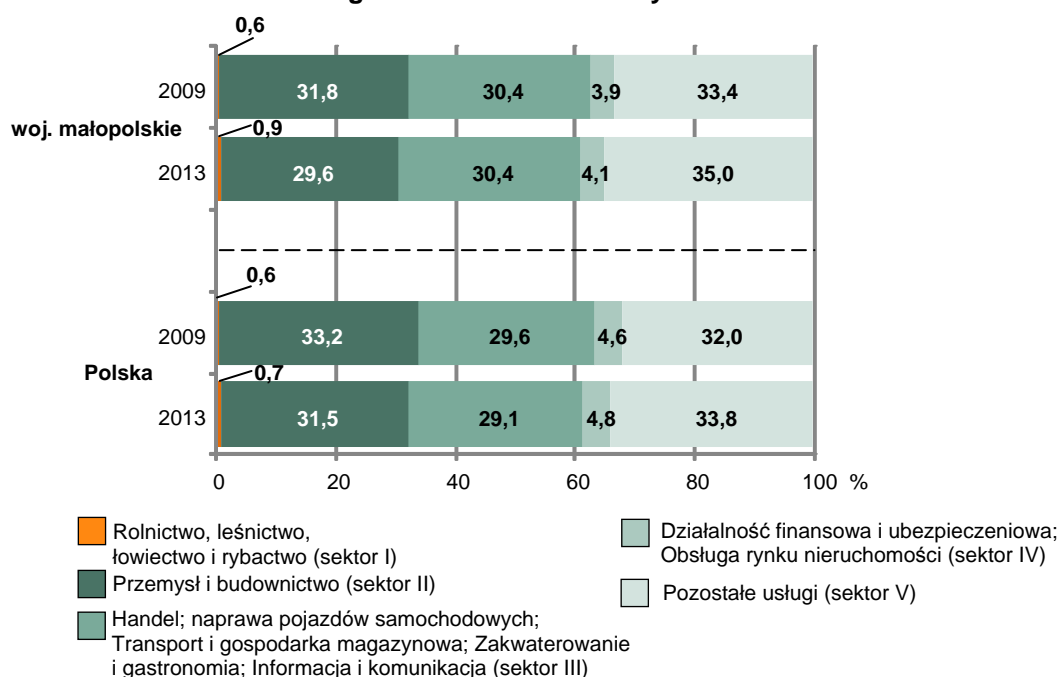
Struktura analizowanej zbiorowości według sektorów ekonomicznych¹² w 2013 r. w porównaniu z 2009 r. uległa nieznacznym zmianom.

Relatywnie najwięcej osób 35,0%, pracowało w V sektorze grupującym między innymi podmioty usług społecznych - edukacji, ochrony zdrowia oraz administracji i obowiązkowych zabezpieczeń społecznych. W porównaniu z 2009 r. udział tego sektora w omawianej strukturze umocnił się i wzrósł o 1,6 p. proc.

¹¹ Patrz uwagi metodyczne str. 34.

¹² Patrz uwagi ogólne str. 28.

Wykres 23. Struktura pracujących poza rolnictwem indywidualnym według sektorów ekonomicznych

Na niezmiennym poziomie (30,4%) pozostał udział pracujących w III sektorze, który skupia między innymi podmioty prowadzące działalność w zakresie handlu, transportu i gospodarki magazynowej. Trzeci co do wielkości udział (29,6%) miały podmioty sektora II, który grupuje firmy działające w obszarze przemysłu i budownictwa. Udział tego sektora zmniejszył się o 2,2 p. proc. Stosunkowo niewielki udział mieli pracujący w IV sektorze ekonomicznym, skupiającym podmioty prowadzące działalność finansową i ubezpieczeniową oraz w zakresie obsługi rynku nieruchomości, a najmniejszy – w I sektorze grupującym podmioty z obszaru działalności rolniczej i leśnej. Udział pracujących w tych dwóch sektorach w 2013 r. był nieznacznie wyższy niż pięć lat wcześniej. Analizowana struktura pracujących poza rolnictwem indywidualnym w województwie małopolskim kształtowała się podobnie jak w kraju.

Z powodu istotnych zmian metodologicznych w Powszechnym Spisie Rolnym w 2010 r. (w stosunku do PSR 2002), dotyczących liczby pracujących w rolnictwie indywidualnym¹³, dane dla 2009 r. i lat wcześniejszych są nieporównywalne z szacunkami dla 2010 r. i lat następnych.

Według ostatniego spisu rolnego pracę w rolnictwie indywidualnym wykazało ponad 560 tys. mieszkańców województwa małopolskiego, przy czym do kategorii pracujących zaliczono 270 tys. z nich i są to osoby, które w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. pracowały w gospodarstwach rolnych wyłącznie lub głównie. Ta zasada jest powszechnie stosowana w badaniach statystycznych, aby wyeliminować podwójne ujmowanie osób, które pracują w więcej niż jednym miejscu pracy.

Roczny wymiar czasu pracy wielu pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych jest mniejszy niż 1/4 czasu pracownika pełnozatrudnionego (w 2010 r. 1/4 etatu wynosiła 530 godz.).

¹³ Patrz uwagi metodyczne str. 34 oraz „Warunki życia ludności w województwie małopolskim w latach 2007-2011” – str. 66

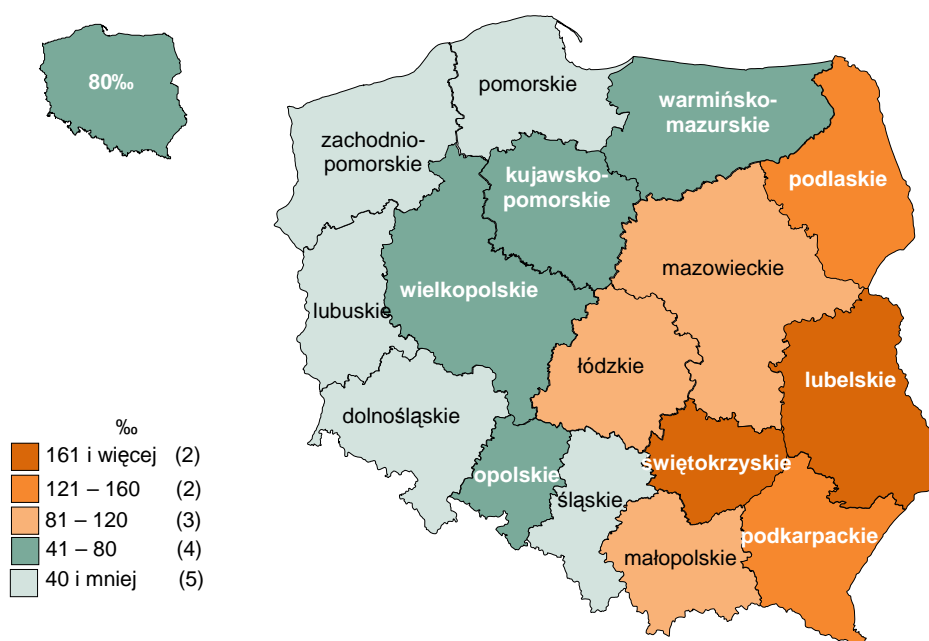
Według ustaleń spisu, około 170 tys. osób wykazało pracę w rodzinnym gospodarstwie rolnym w wymiarze co najmniej 1/2 etatu, w tym około 70 tys. w wymiarze pełnego etatu lub większym.

W rolnictwie indywidualnym występują okresy spiętrzenia prac, stąd można sądzić, że wiele z wykazanych wyżej 560 tys. osób, to pomagający w rodzinnym gospodarstwie rolnym sporadycznie. Potwierdzeniem tego może być roczny wkład czasu pracy wyrażony w AWU¹⁴, który dla zbiorowości pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych wynosił 223 tys. AWU, czyli w przeliczeniu na 1 osobę 0,40 AWU, co stanowi około 2/5 rocznego wymiaru pełnego etatu. Tak ustalony wskaźnik był jednym z najniższych w Polsce. Przy średniej krajowej 0,45, województwo małopolskie zajmowało czwarte miejsce od końca, wobec maksymalnej (obiektywnie też stosunkowo niskiej) wartości 0,55 w województwie kujawsko-pomorskim i minimalnej 0,34 w województwie śląskim.

Pomimo tak niskiego jednostkowego zaangażowania w pracę w rodzinnym gospodarstwie rolnym województwo małopolskie miało w 2010 r. najwyższy wskaźnik nakładów pracy na 100 ha użytków rolnych w indywidualnych gospodarstwach rolnych w kraju. Wynika to ze specyfiki rolnictwa indywidualnego w województwie małopolskim (opisanego w części 1.3. Aktywność gospodarcza – 1.3.4. Rolnictwo).

Z powodu tej specyfiki, ale także z powodu trudnej sytuacji na lokalnych rynkach pracy roczny nakład pracy w rodzinnych gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym był w województwie małopolskim stosunkowo wysoki. Tak wyliczony wskaźnik, wynoszący 105‰ był o 25 pkt wyższy od średniej krajowej i plasował województwo małopolskie na piątym miejscu wobec najwyższej wartości 181‰ w województwie lubelskim. Z drugiej strony rankingu było województwo śląskie z najniższym wskaźnikiem na poziomie 26‰, a tuż za nim – zachodniopomorskie (30‰).

Mapa 3. Nakłady pracy pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych^a na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym – PSR 2010

^a W przeliczeniu na ekwiwalent pełnego etatu.

¹⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 34.

Opisane wyżej nakłady pracy pracujących w rolnictwie indywidualnym są grupowane według siedziby, czyli miejsca zamieszkania użytkownika gospodarstwa rolnego i jego rodziny. Podobna zasada (według miejsca zamieszkania) jest przyjęta w bazie danych Ministerstwa Finansów dotyczącej podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń (ze stosunku pracy). Zatem udział tych podatników w zbiorowości ludności w wieku produkcyjnym jest istotnym wskaźnikiem aktywności zawodowej poza rolnictwem, mieszkańców danej jednostki administracyjnej – województwa, powiatu, gminy.

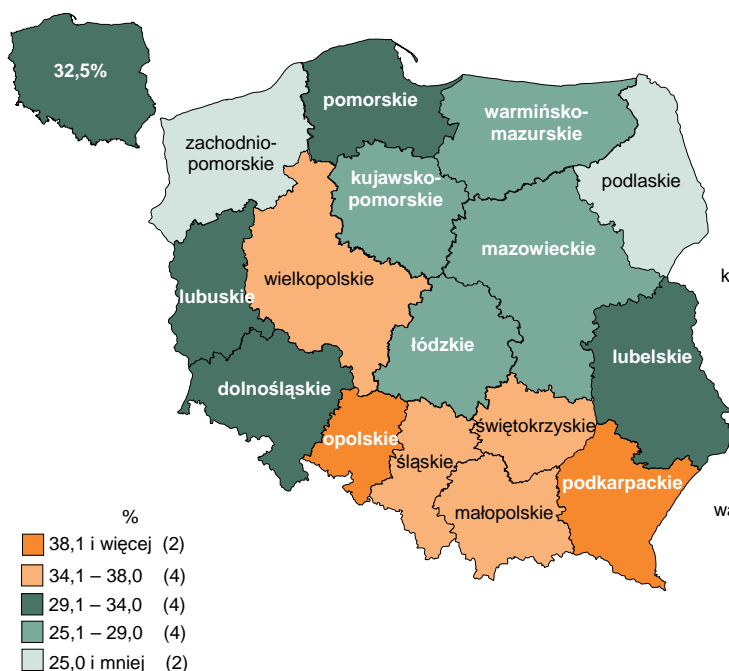
Tak wyliczony wskaźnik w 2012 r. wynosił 47,4% i przy średniej krajowej 48,8% uplasował małopolskie w połowie rankingu województw. Rozpiętość tego wskaźnika była stosunkowo wysoka, od około 53% w województwach: wielkopolskim, śląskim i mazowieckim do niespełna 40% w województwie podlaskim.

Dojazdy do pracy¹⁵

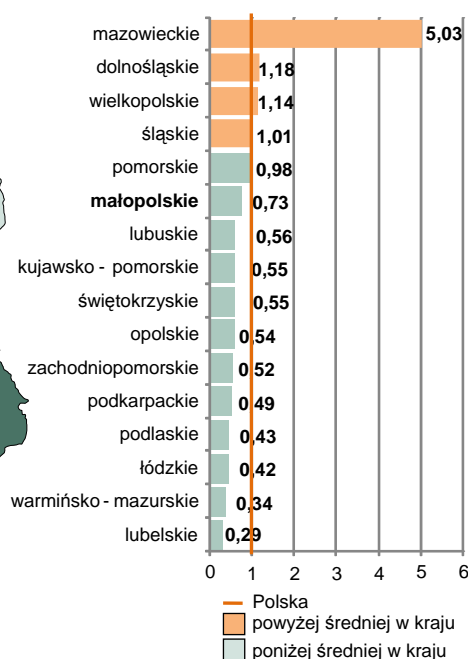
Wyniki spisu powszechnego wykazały, że w 2011 r. do pracy poza gminę zamieszkania wyjeżdżało 311,4 tys. pracowników najemnych, co stanowiło 37,7% ogółu zatrudnionych mieszkańców województwa. Świadczy to o relatywnie dużej mobilności przestrzennej pracujących mieszkańców województwa małopolskiego. Należy zwrócić uwagę, że opisywana zbiorowość obejmuje także osoby, które mieszkały bez formalnego zameldowania lub zameldowane czasowo w miejscowości gdzie pracowały, natomiast w deklaracjach do Urzędu Skarbowego oraz zgłoszeniach do ZUS wskazywały adres stałego miejsca zamieszkania¹⁶.

W rankingu województw wskaźnik ten najwyższą wartość (43,2%) osiągnął w województwie podkarpackim, a małopolskie poprzedzały dwa województwa: śląskie i opolskie. Stosunkowo najmniej mobilni pod tym względem byli mieszkańcy województwa podlaskiego, gdzie udział dojeżdżających do pracy w łącznej liczbie zatrudnionych wynosił 21,5%.

Mapa 4. Udział dojeżdżających do pracy w liczbie zatrudnionych - NSP 2011

Wykres 24. Wskaźnik przepływów międzywojewódzkich^a - NSP 2011

^a Iloraz przyjeżdżających do pracy z innych województw i wyjeżdżających do pracy w innych województwach

¹⁵ Opracowano na podstawie publikacji GUS „Dojazdy do pracy. Wyniki NSP 2011”.

¹⁶ Podstawę oszacowania skali dojazdów do pracy w NSP 2011 stanowiły bazy danych Ministerstwa Finansów i ZUS.

Bilans międzywojewódzkiego przepływu pracowników dla województwa małopolskiego był ujemny, tzn. więcej mieszkańców wyjeżdżało do pracy w innych województwach (56,4 tys. osób), niż z innych województw przyjeżdżało do pracy w województwie małopolskim (41,5 tys. osób). Ten bilans wyraża wskaźnik przepływu obliczony jako iloraz przyjeżdżających i wyjeżdżających, który w województwie małopolskim wynosił 0,73. Poza województwem mazowieckim, gdzie przyjeżdżających do pracy z innych województw było 5 - krotnie więcej niż wyjeżdżających (wskaźnik 5,03); dodatni bilans przepływu pracowników wystąpił w trzech województwach: dolnośląskim, wielkopolskim oraz śląskim. Na ujemny bilans omawianego przepływu pracowników w województwie małopolskim największy wpływ wywierają utrzymujące się nadal bardzo silne powiązania zachodniej części województwa¹⁷ z rynkiem pracy województwa śląskiego. Do pracy w tym województwie w 2011 r. dojeżdżało 25,3 tys. mieszkańców województwa małopolskiego, wobec 11,1 tys. mieszkańców województwa śląskiego dojeżdżających do pracy w województwie małopolskim. Także głęboko ujemny bilans w tym zakresie miało województwo małopolskie z województwem mazowieckim, 16,4 tys. wyjeżdżających wobec 3,5 tys. przyjeżdżających. W tym przypadku (poza uwagę na początku opisu tego tematu) należy wyjaśnić, że wiele osób jest zatrudnionych w zlokalizowanych w województwie małopolskim filiach i oddziałach przedsiębiorstw i instytucji, których centrale są w Warszawie, zatem adres miejsca pracy jest poza województwem, chociaż faktyczne miejsce pracy jest np. w Krakowie.

Bezrobotni zarejestrowani

W końcu 2013 r. w powiatowych urzędach pracy województwa małopolskiego było zarejestrowanych 164,4 tys. bezrobotnych, wobec 130,0 tys. według stanu z końca 2009 r. W analizowanym okresie liczba bezrobotnych w województwie wzrosła o 26,5% i był to największy wzrost wśród województw, przy średnim wzroście w kraju o 14,0%.

Skala bezrobocia rejestrowanego jest wyższa od przywołanej wcześniej wielkości ustalonej w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności (średnio w 2013 r. około 159 tys.). Wynika to po części z niewielkiej różnicy w metodologii, a po części może być spowodowane tym, że zarejestrowani bezrobotni nie posiadający prawa do zasiłku podejmują pracę dorywczą w tzw. szarej strefie. Taka praca generalnie jest podejmowana z konieczności, gdyż dana osoba nie może znaleźć odpowiedniej pracy na warunkach zgodnych z prawem.

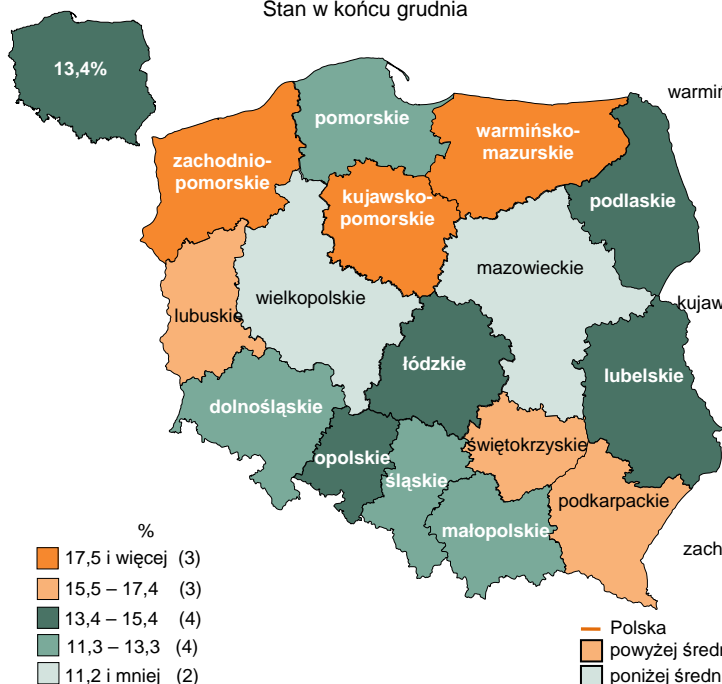
Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie małopolskim w 2013 r. wynosiła 11,5% i w porównaniu z 2010 r.¹⁸ była wyższa o 1,1 p. proc. W całym analizowanym okresie stopa bezrobocia w województwie była niższa od średniej krajowej, niemniej przez wszystkie lata ta relacja średniej wojewódzkiej pogarszała się. Mimo tego województwo małopolskie w 2013 r. zajmowało pod tym względem bardzo wysoką czwartą lokatę w rankingu województw. Ponadto poza województwem wielkopolskim ze stopą bezrobocia na poziomie 9,6%, będące na drugim i trzecim miejscu województwa: mazowieckie (11,1%) i śląskie (11,3%) osiągnęły wartości wskaźnika bardzo bliskie wskaźnikowi w województwie małopolskim (11,5%).

¹⁷ Przed reformą administracyjną w 1999 r. gminy powiatów wadowickiego, oświęcimskiego, chrzanowskiego i olkuskiego należały do ówczesnych województw: bielskiego i śląskiego.

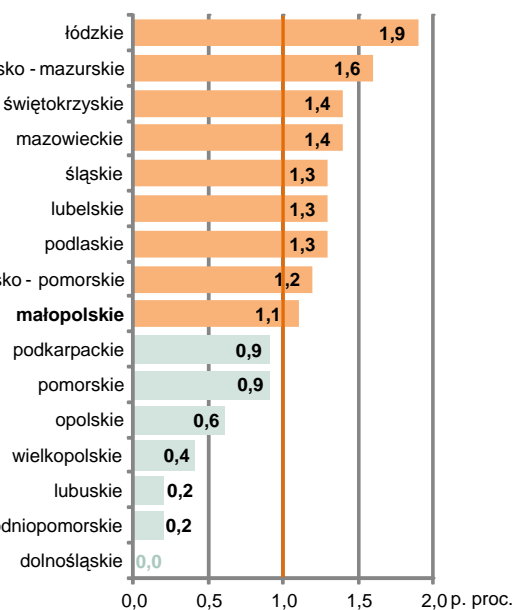
¹⁸ Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2009 r. (9,7%) nieporównywalna do wskaźnika w latach następnych z powodu zasadniczej zmiany w metodologii ustalania liczby pracujących w rolnictwie indywidualnym – patrz uwagi metodyczne str.34.

Mapa 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2013 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 25. Wzrost stopy bezrobocia w 2013 r. w stosunku do 2010 r.

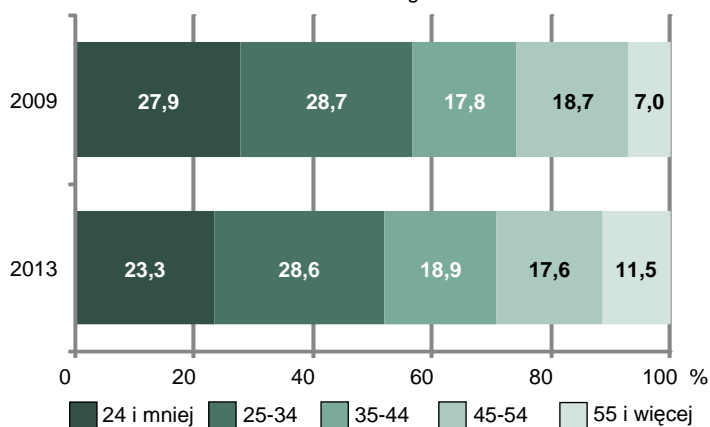
Z drugiej strony rankingu było województwo warmińsko-mazurskie ze stopą bezrobocia rejestrowanego na poziomie 21,6%. Także stosunkowo bardzo wysoka (około 18%) stopa bezrobocia wystąpiła w województwach: kujawsko-pomorskim i zachodniopomorskim.

Analizowana stopa bezrobocia w 2013 r. wzrosła w porównaniu z 2010 r. we wszystkich województwach – poza dolnośląskim, gdzie utrzymała wcześniejszy poziom.

Charakterystyka osób bezrobotnych w województwie małopolskim według głównych cech społeczno – demograficznych w 2013 r. w porównaniu z 2009 r. uległa niewielkim zmianom. W strukturze bezrobotnych według miejsca zamieszkania w 2013 r., mieszkańcy wsi stanowili 55% i ten udział nie zmienił się. Mężczyźni nadal byli w mniejszości (48,6%), ale ich udział wzrósł o 0,6 p. proc. Relatywnie niewielki w 2009 r. udział bezrobotnych z prawem do zasiłku (niepełna 18%), zmniejszył się w 2013 r. do poniżej 13%.

Wykres 26. Struktura bezrobotnych według grup wieku

Stan w końcu grudnia

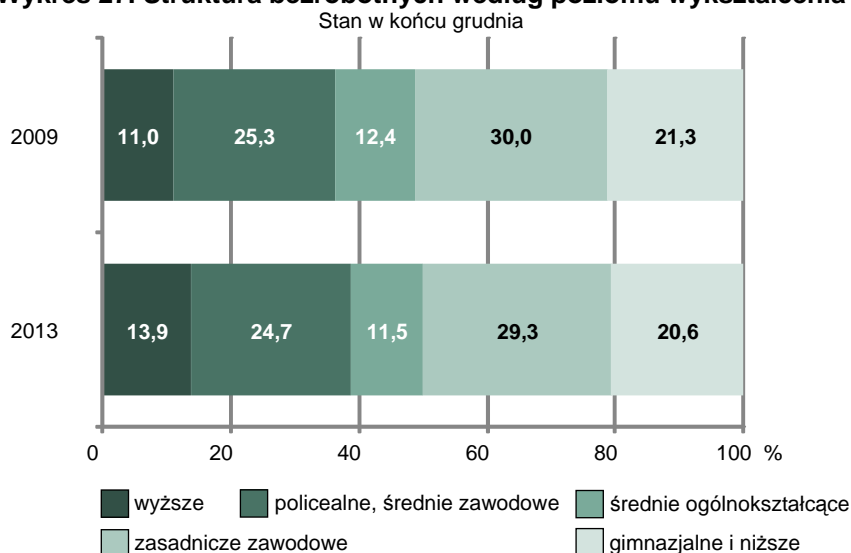
W strukturze bezrobotnych według grup wieku zmniejszył się o 4,6 p. proc. udział osób najmłodszych, czyli w wieku poniżej 25 lat i niemal w takim samym stopniu wzrósł udział najstarszych bezrobotnych, czyli z grupy wieku 55 i więcej.

Nadal największy, bliski 29% udział w populacji bezrobotnych miały osoby z przedziału wieku 25 – 34 lata i ten udział był niemal taki sam jak w 2009 r.

Zbiorowość 25-34-latków zarejestrowanych jako bezrobotni liczyła w końcu 2013 r. ponad 47 tys. osób (o około 10 tys. więcej niż w 2009 r.) i stanowiła 8,4% mieszkańców województwa małopolskiego w tym wieku, a jeżeli przypomniemy o stosunkowo wysokiej skali czasowej emigracji zagranicznej¹⁹, to ten udział był jeszcze wyższy. Tak wysoki odsetek bezrobotnych w tej grupie wieku jest jedną z głównych przyczyn spadku liczby zakładanych rodzin i spadku liczby urodzeń w województwie.

Wiele młodych osób nie mogąc znaleźć pracy kontynuuje naukę w systemie stacjonarnym, stąd poziom wykształcenia bezrobotnych rośnie w szybszym tempie niż w całej populacji. Niemniej, nadal relatywnie duży udział, ponad 1/5 wśród bezrobotnych mają osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, czyli „bez zawodu”, chociaż część z nich może zdobywać kwalifikacje w szkołach wieczorowych, zaocznie lub na kursach.

Wykres 27. Struktura bezrobotnych według poziomu wykształcenia

W strukturze bezrobotnych według poziomu wykształcenia w 2013 r. w odniesieniu do 2009 r. wystąpił spadek udziału wszystkich grup z wyjątkiem wykształcenia wyższego. Zbiorowość bezrobotnych z wykształceniem wyższym liczyła w 2013 r. blisko 23 tys. osób i w porównaniu z 2009 r. wzrosła o ponad 60%. We wszystkich pozostałych grupach także odnotowano zwiększenia liczby bezrobotnych, ale te wzrosty były znacznie mniejsze, np. zbiorowość bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym zwiększyła się o niespełna 24%. Utrzymujący się stosunkowo wysoki udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym może być spowodowany wzrostem liczby bezrobotnych w starszych grupach wieku.

W charakterystyce bezrobotnych istotny jest czas pozostawania bez pracy. Dłuższy okres bezrobocia utrudnia powrót na rynek pracy, dlatego w analizach wyodrębnia się długotrwale bezrobotnych, czyli osoby pozostające bez pracy ponad rok²⁰. W 2013 r. w porównaniu z 2009 r. sytuacja w tym zakresie uległa znacznemu pogorszeniu.

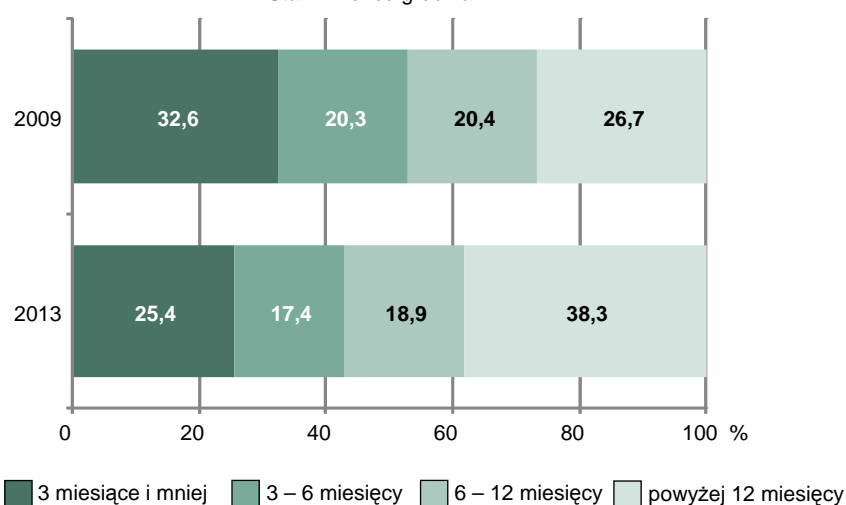
¹⁹ Publikacja http://krakow.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/spisy-powszechnoemigracje-zagraniczne-i-wewnetrzne-ludnosci-województwa-malopolskiego-nsp-2011_30.1.html (str. 66-67).

²⁰ Patrz uwagi metodyczne str.35.

W końcu 2013 r. liczba poszukujących pracy dłużej niż rok wynosiła blisko 63 tys. osób i była o prawie 82% wyższa niż w 2009 r., przy czym ponad połowa tych osób pozostawała bez pracy dłużej niż 2 lata. W grupie pozostających bez pracy dłużej niż rok w porównywanych latach większy przyrost wystąpił wśród mężczyzn (o 113 p. proc.), niż wśród kobiet (o 63 p. proc.). Zbiorowości pozostających bez pracy od 6 do 12 miesięcy oraz od 3 do 6 miesięcy wzrosły odpowiednio o blisko 17% i o blisko 9%. Jedynie w grupie bezrobotnych do 3 miesięcy zarejestrowano minimalny spadek.

Opisane wyżej zmiany w liczebności poszczególnych grup przełożyły się na zmiany w strukturze bezrobotnych według czasu poszukiwania pracy. Wszystkie grupy – poza długotrwale bezrobotnymi, zmniejszyły swój udział, przy czym największy spadek udziału o ponad 7 p. proc. dotyczył grupy pozostających bez pracy poniżej 3 miesięcy.

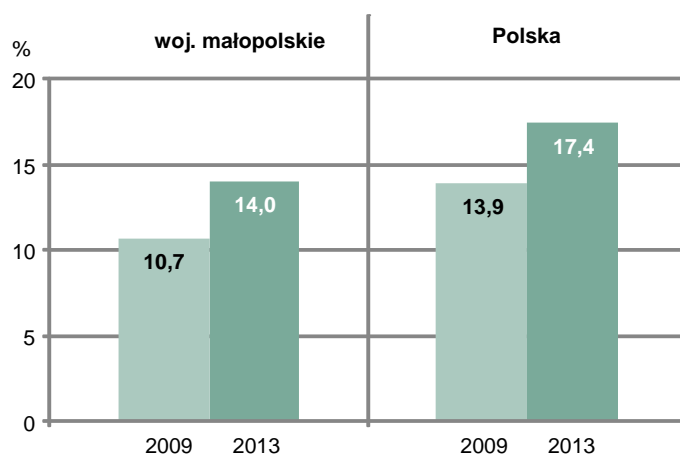
Wykres 28. Struktura bezrobotnych według czasu poszukiwania pracy ^a
Stan w końcu grudnia

^a Od daty ostatniej rejestracji.

Długotrwale bezrobotni w 2013 r. (licząc od daty ostatniej rejestracji) stanowili ponad 38% analizowanej populacji i ich udział w stosunku do 2009 r. wzrósł o ponad 12 p. proc. Dodatkowym czynnikiem zmniejszającym szanse znalezienia pracy przez długotrwale bezrobotnych jest fakt, że wielu z nich jest w wieku produkcyjnym „niemobilnym”, w tym znaczny udział osób w wieku 55 lat i więcej.

Wykres 29. Udział osób w wieku 55-64 lata w populacji pozostających bez pracy ponad 1 rok
Stan w końcu grudnia

Jak zaznaczono wyżej liczba długotrwale poszukujących pracy w województwie małopolskim w końcu 2013 r. wynosiła prawie 63 tys. osób, wobec niespełna 35 tys. osób w końcu 2009 r., (wzrost o blisko 82%). Grupa osób w tej zbiorowości w wieku 55-64 lata w tym samym okresie wzrosła z 3,7 tys. osób do 8,7 tys., czyli o 135%. Wśród tych bezrobotnych ponad 2/3 stanowili mężczyźni, co wynika z różnej górnej granicy wieku uprawniającego do pozostawania w ewidencji bezrobotnych.

1.3. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

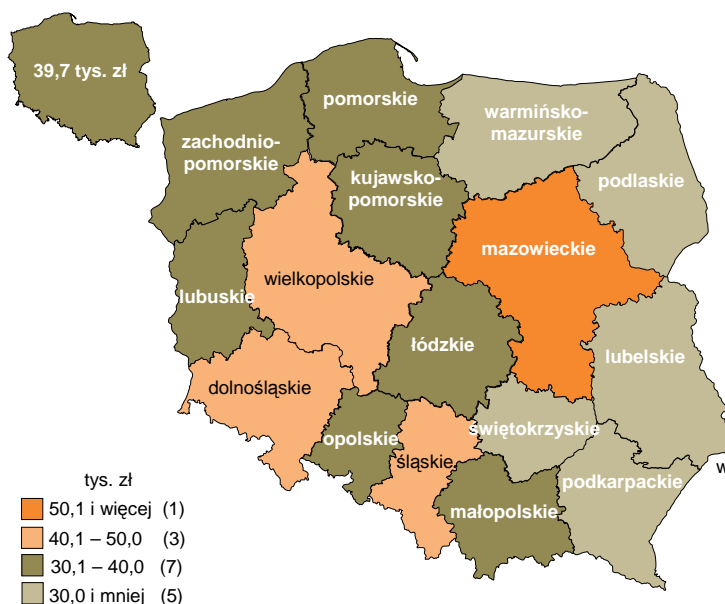
1.3.1. Produkt Krajowy Brutto²¹

W 2011 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto w województwie małopolskim w cenach bieżących wynosiła 113948 mln zł i stanowiła 7,5% ogółu PKB dla kraju. W porównaniu do 2009 r. wzrost PKB w cenach stałych w województwie małopolskim wynosił 8,2% (w kraju 8,6%).

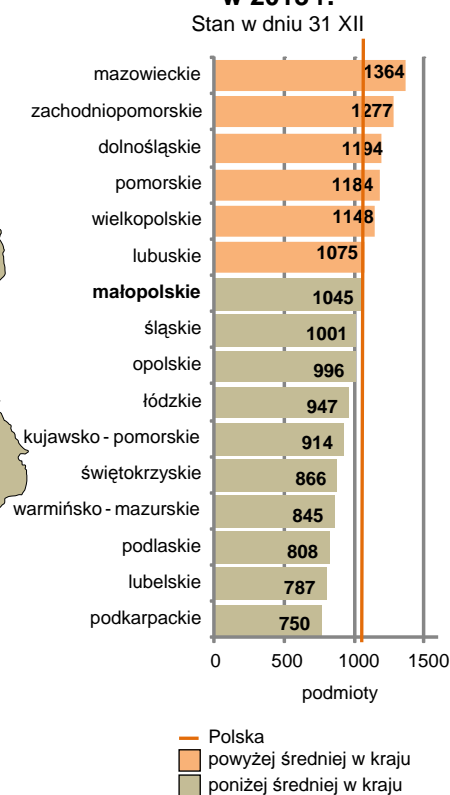
Jednym z podstawowych mierników określających rozwój społeczno-ekonomiczny regionu jest wielkość produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca, który w województwie małopolskim w 2011 r. wynosił 34,1 tys. zł (w kraju 39,7 tys. zł). Województwo w 2011 r. znajdowało się na siódmym miejscu pod względem wielkości PKB na 1 mieszkańca.

Poziom PKB na 1 mieszkańca pozostaje w ścisłej zależności z liczbą podmiotów przypadającą na 10 tys. ludności i w 2013 r. ułożyło województwo małopolskie na siódmym miejscu w kraju.

Mapa 6. Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca w 2011 r.

Wykres 30. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2013 r.

²¹ Dane prezentowane dla lat 2009 i 2011 r. Patrz uwagi metodyczne str. 35.

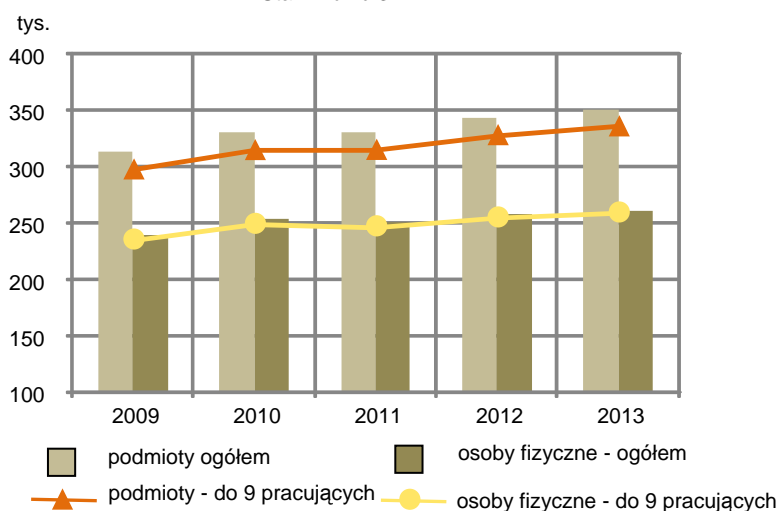
1.3.2. Podmioty gospodarki narodowej

Dalsze analizy aktywności gospodarczej ze względu na dostępność danych i ich porównywalność we wszystkich przekrojach terytorialnych oparto na liczebności i strukturze podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Na przestrzeni lat 2009-2013 liczba podmiotów w województwie małopolskim systematycznie wzrastała i na koniec grudnia 2013 r. osiągnęła poziom 351,1 tys.

Liczba podmiotów przypadających na 10 tys. ludności w województwie małopolskim w 2013 r. wynosiła 1045, co lokowało województwo na siódmym miejscu w kraju.

Wykres 31. Podmioty gospodarki narodowej

Stan w dniu 31 XII

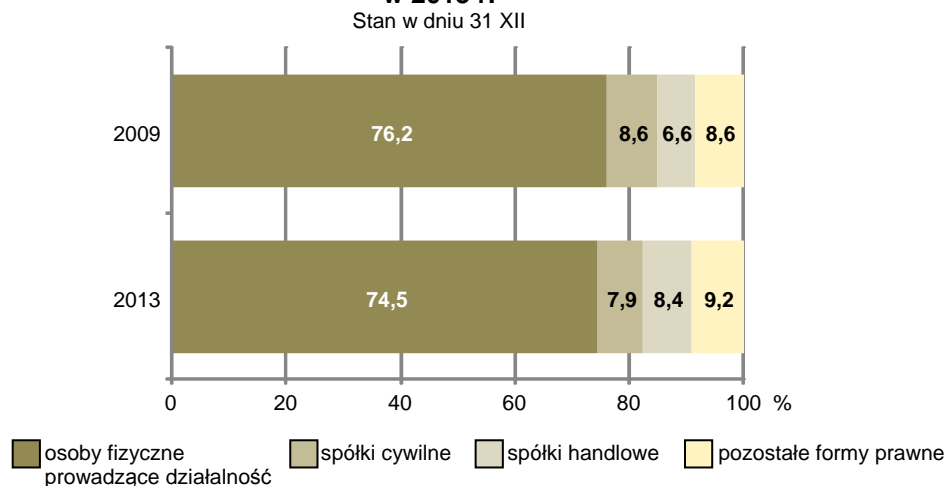
W latach 2009-2013 utrzymywała się przewaga liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych. Najwyraźniej przewaga ta zaznaczyła się w roku 2010, w którym to w województwie małopolskim prawie 2 - krotnie więcej podmiotów rozpoczęło działalność gospodarczą, niż ją wyrejestrowało (dla Polski również przewaga podmiotów nowo zarejestrowanych nad wykreślonymi była znaczna i wynosiła 69,1%). Po znacznym wzroście podmiotów nowo zarejestrowanych w roku 2010 w kolejnych latach odnotowuje się mniejszy wzrost podmiotów rozpoczynających działalność zarówno w województwie małopolskim jak i w Polsce. W roku 2013 w województwie małopolskim przewaga podmiotów rozpoczynających działalność w stosunku do podmiotów wyrejestrowanych była na poziomie krajowym, tj. 33,8% (Polska – 35,4%).

W omawianym okresie znaczny wzrost liczby podmiotów wykreślonych w stosunku do roku poprzedniego zarówno w województwie małopolskim jak i w kraju odnotowano w 2011 r. i wynosił odpowiednio 55,0% i 61,4%, co było następstwem weryfikacji zgodności danych zawartych w Ewidencji Działalności Gospodarczej ze stanem rzeczywistym. W roku 2013 w stosunku do roku poprzedniego wykreślono w województwie małopolskim 15,6%, a w kraju 7,0% podmiotów.

W 2013 r. w województwie małopolskim zdecydowaną większość, bo 97,7% wszystkich podmiotów stanowił sektor prywatny (w kraju – 97,0%). Wśród podmiotów sektora prywatnego większość – ponad 3/4 (261,6 tys. w 2013 r.) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność

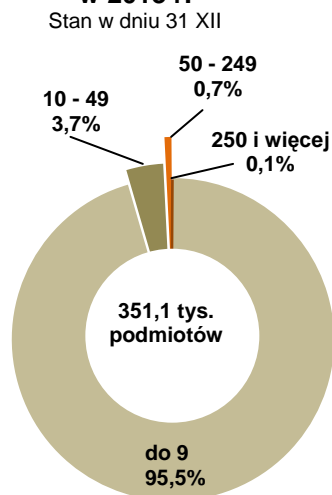
gospodarczą. Od roku 2009 do 2013 utrzymywał się wzrost liczby osób fizycznych z wyjątkiem roku 2011 r. gdzie odnotowano nieznaczny spadek. W analizowanym okresie nastąpił wzrost udziału spółek handlowych z 6,6% w 2009 r. do 8,4% w 2013 r. Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego na koniec analizowanego okresu stanowiła 1,3% ogółu podmiotów.

Wykres 32. Podmioty gospodarki narodowej według form prawnych w 2013 r.

Największy udział w liczbie podmiotów ogółem – 95,5% stanowiły podmioty o liczbie pracujących do 9 osób, a podmioty z liczbą pracujących powyżej 50 osób stanowiły 0,8%.

Wykres 33. Podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących w 2013 r.

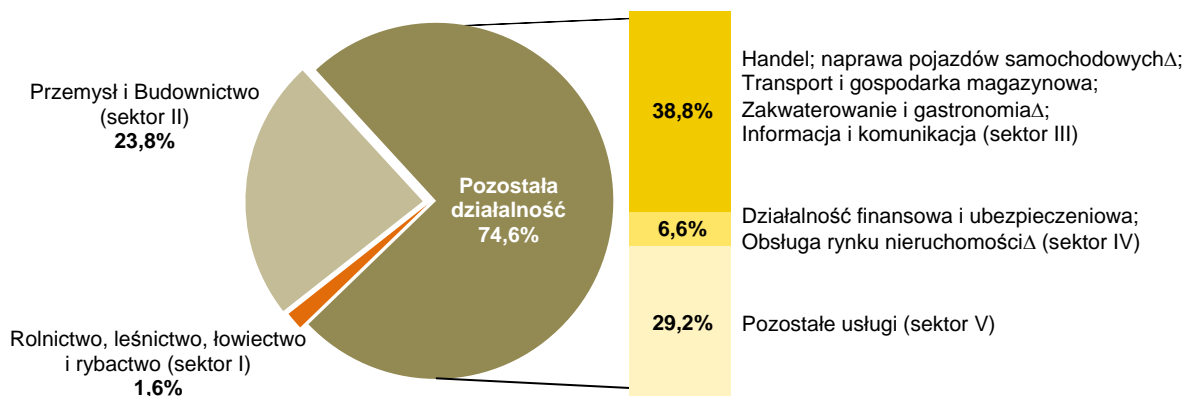
Podstawowe sektory gospodarki to rolnictwo, przemysł z budownictwem oraz pozostała działalność obejmująca w zdecydowanej większości usługi. W województwie małopolskim w 2013 r. struktura podmiotów według sektorów ekonomicznych kształtowała się podobnie jak w kraju, a w omawianym okresie 2009-2013 uległa nieznacznym zmianom.

Do każdego rodzaju prowadzonej działalności przyporządkowane są sektory ekonomiczne stanowiące uszczegółowienie działalności. W 2013 r. udział podmiotów prowadzących działalność rolniczą (sektor I) stanowił 1,6% ogółu podmiotów (w 2009 r. – 2,1%). Udział podmiotów

prowadzących działalność przemysłową i budowlaną (sektor II) podobnie jak w 2009 r. kształtował się na poziomie blisko 24%. Pozostała działalność, głównie usługowa, skupiała 74,6% podczas gdy w 2009 r. – 74,3%.

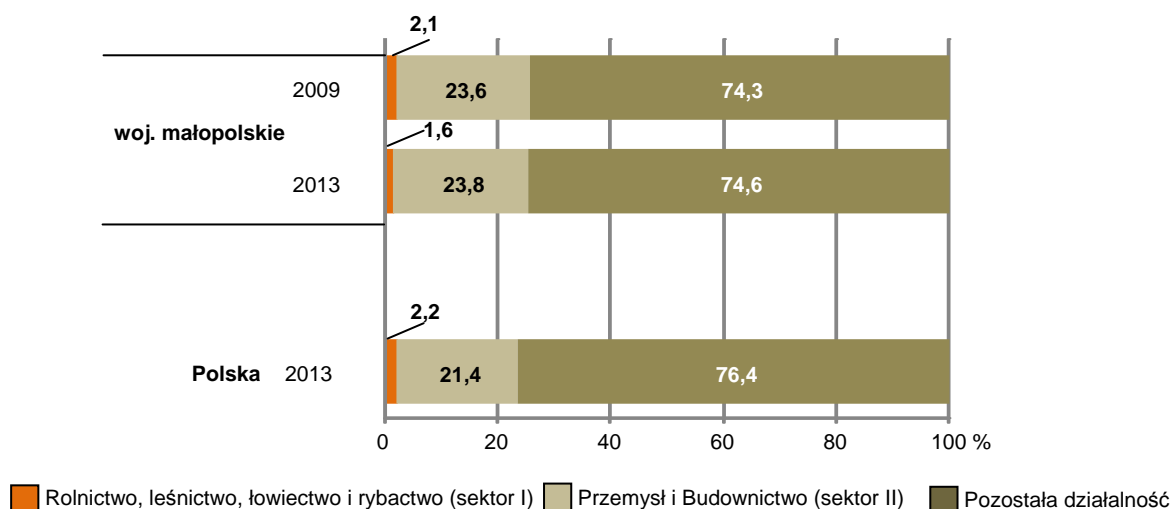
Wykres 34. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według sektorów prowadzonej działalności w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 35. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności

Stan w dniu 31 XII

W pozostałej działalności gospodarczej:

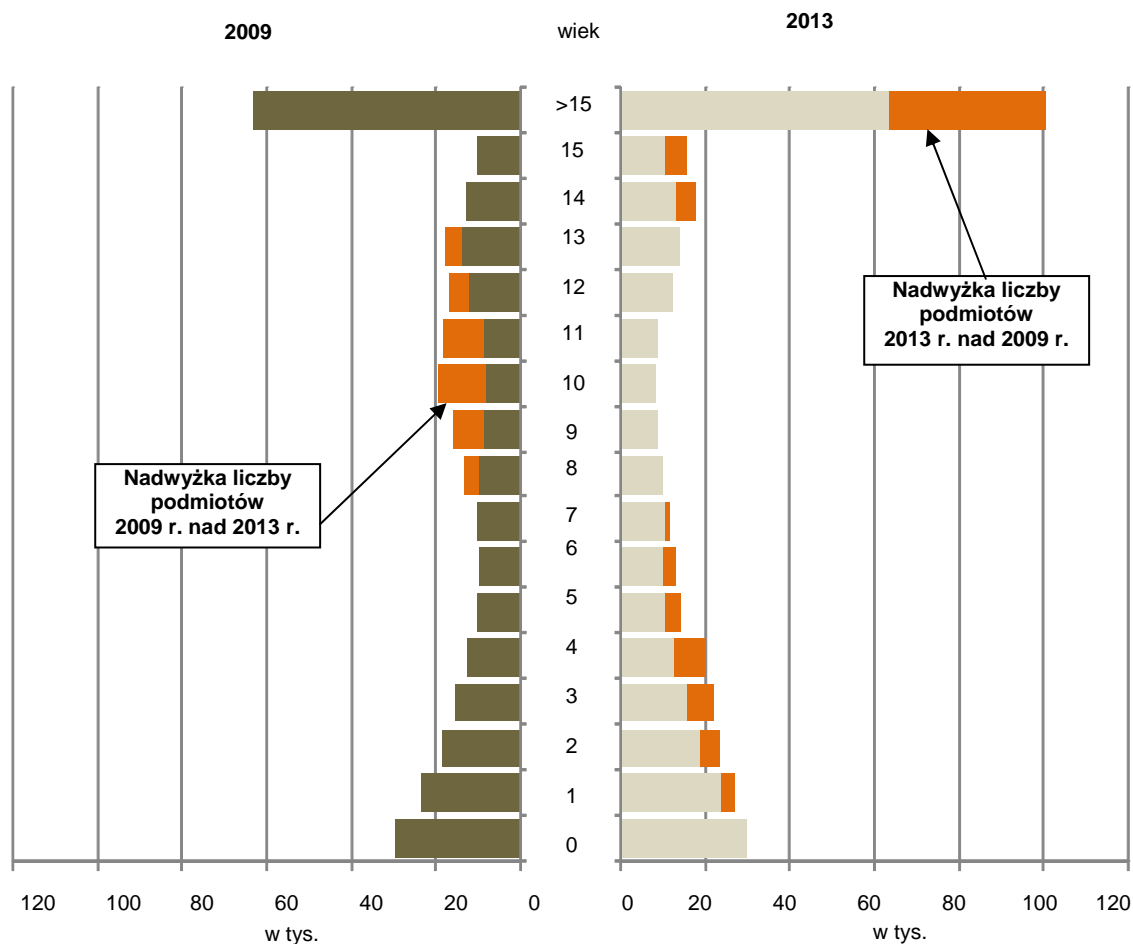
- dominowała działalność zaliczana do sektora III „Handel; naprawa pojazdów samochodowychΔ”; „Transport i gospodarka magazynowa”; „Zakwaterowanie i gastronomiaΔ”; „Informacja i komunikacja”²², która stanowiła 38,8% ogółu podmiotów,
- znaczna liczba podmiotów skupiona była w sekcjach zaliczanych do pozostałych usług (sektor V), które stanowiły 29,2% ogółu podmiotów i zawierały między innymi sekcje: „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna”, „Opieka zdrowotna i pomoc społeczna”, „Edukacja”,

²² Patrz uwagi ogólne str.28.

- udział podmiotów zaliczanych do IV sektora prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową łącznie z obsługą nieruchomości wynosił 6,6% ogółu podmiotów.

Niezmiennie od wielu lat przedsiębiorcy decydując się na otwarcie nowej firmy w 2013 r. najczęściej wybierali jako dominującą działalność „Handel; naprawa pojazdów samochodowych” – 7,7 tys. (24,6% ogółu nowych podmiotów), budownictwo – 5,2 tys. (16,8%), działalność profesjonalną, naukową i techniczną – 3,1 tys. (10,0%) oraz przetwórstwo przemysłowe – 2,4 tys. (7,6%).

Wykres 36. Podmioty gospodarki narodowej według wieku w 2013 r. w porównaniu z 2009 r.
Stan w dniu 31 XII

W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. większe szanse na utrzymanie się na rynku mają podmioty, które prowadzą działalność dłużej niż 1 rok a krócej niż 7 lat oraz takie, które prowadzą działalność dłużej niż 14 lat. W 2013 r. uwagę zwraca znacznie większa liczba podmiotów, które prowadziły działalność dłużej niż 15 lat (o 5,5 tys.).

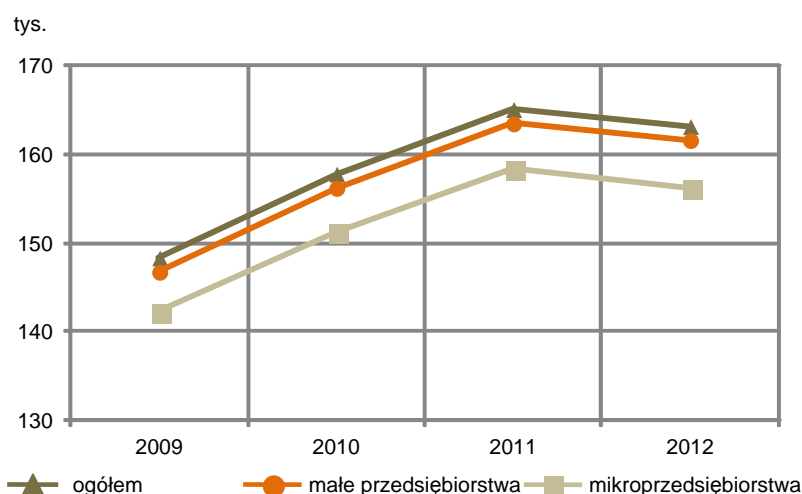
Przeciętny wiek podmiotów prowadzących działalność w 2013 r. wyniósł 5,3 lata co oznacza, że połowa podmiotów działała dłużej niż 5,3 lata (7,8 lat w 2009 r.).

1.3.3. Przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą

Wśród podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON część z nich prowadziła działalność gospodarczą. Na podstawie pełnych badań podmiotów o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz reprezentacyjnego badania mikroprzedsiębiorstw (do 9 pracujących) przedstawiono informacje o wynikach finansowych uzyskanych przez te podmioty w województwie małopolskim z ostatnio dostępnych danych za 2012 r.

W 2012 r. w województwie małopolskim działalność gospodarczą prowadziło 163,2 tys. przedsiębiorstw niefinansowych²³. W 2010 r. i w 2011 r. liczba przedsiębiorstw była wyższa w porównaniu do roku ubiegłego odpowiednio o 9,5 tys. i 7,3 tys. podmiotów. Natomiast w 2012 r. nastąpił spadek ich liczby o 1,9 tys.

Wykres 37. Przedsiębiorstwa według klas wielkości

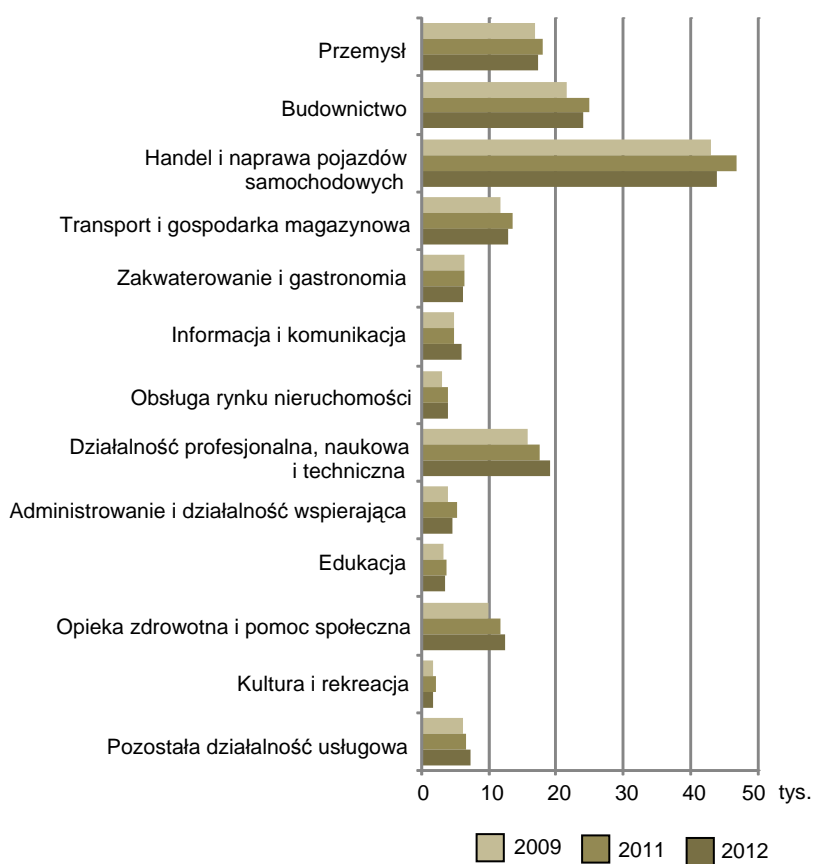
W 2012 r. podobnie jak w latach poprzednich wśród wszystkich przedsiębiorstw dominowały jednostki małe, stanowiąc 99,0% całej populacji (mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób - 95,7%). Udział jednostek średnich i dużych stanowił odpowiednio 0,2% i 0,8% wszystkich przedsiębiorstw.

W 2012 r. w porównaniu do 2009 r. obserwowano wzrost liczby podmiotów małych w tym mikroprzedsiębiorstw, natomiast spadek liczby przedsiębiorstw średnich (o 28 przedsiębiorstw), i dużych (o 6 przedsiębiorstw). W 2012 r. w stosunku do roku poprzedniego zmniejszyła się liczba przedsiębiorstw we wszystkich kategoriach uwzględniających ich wielkość.

Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności w 2012 r. największy odsetek przedsiębiorstw prowadziło działalność handlową (26,9%), w dalszej kolejności działalność budowlaną – 14,7%, profesjonalną, naukową i techniczną – 11,8%, przemysłową – 10,6%. W każdym rodzaju działalności dominowały przedsiębiorstwa małe.

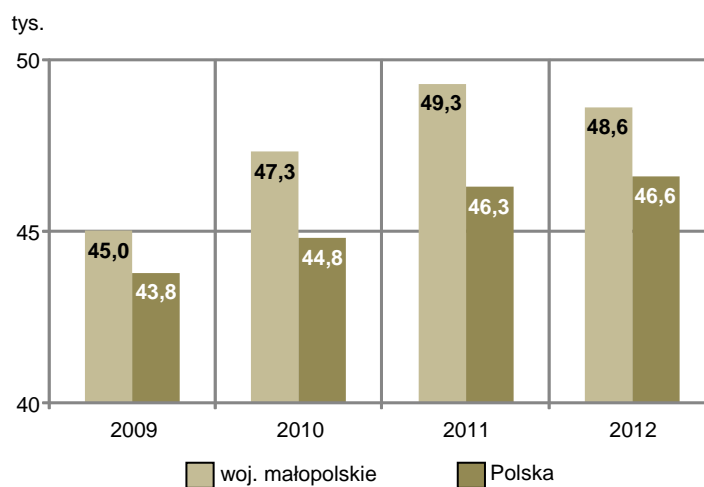
²³ Prezentowane dane nie obejmują jednostek zaklasyfikowanych według PKD 2007 do sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), K (Działalność finansowa i ubezpieczeniowa), O (Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne).

Wykres 38. Przedsiębiorstwa według przeważającego rodzaju działalności

W 2012 r. stosunku do roku 2009 odnotowano spadek liczby jednostek jedynie w sekcji związanej z zakwaterowaniem i gastronomią o blisko 2%. W pozostałych sekcjach nastąpił przyrost liczby jednostek, największy blisko 24% w działalności związanej z opieką zdrowotną i pomocą społeczną. Równie wysoki przyrost liczby przedsiębiorstw (powyżej 20%) odnotowano w sekcjach: obsługa rynku nieruchomości, informacja i komunikacja; działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; pozostała działalność naukowa.

Wykres 39. Przedsiębiorstwa na 1 tys. mieszkańców

Natomiast w stosunku do 2011 r. zmiany liczby jednostek w zakresie prowadzonej działalności kształtowały się odmiennie. Nastąpił przyrost w działalności związanej z informacją i komunikacją (22,8%), pozostałą działalnością usługową (13,2%), działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (9,7%), opieką zdrowotną i pomocą społeczną (5,1%). W pozostałych sekcjach odnotowano spadek liczby jednostek, najwyższy w sekcji związanej z kulturą i rekreacją (17,7%), w administrowaniu i działalności wspierającej (12,7%), w handlu i naprawach samochodowych (6,0%).

W województwie małopolskim liczba przedsiębiorstw ogółem według siedziby w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców (48,6) była wyższa niż przeciętna dla Polski (46,6), co było spowodowane wyższymi wskaźnikami dla przedsiębiorstw małych, a szczególnie dla mikroprzedsiębiorstw.

Przychody

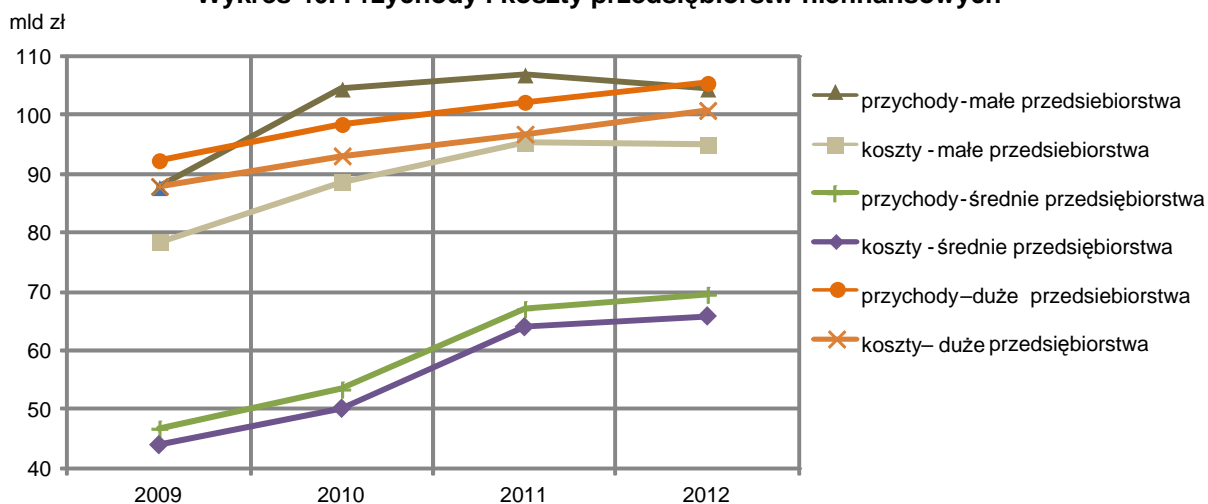
W latach 2009-2012 obserwowano wzrost przychodów ogółem badanych przedsiębiorstw ze znacznym spowolnieniem tempa wzrostu w 2012 r. W 2012 r. przychody ogółem ukształtowały się na poziomie 279,5 mld zł (tj. o 1,2% wyższym niż w roku poprzednim).

W 2012 r. przychody przedsiębiorstw dużych stanowiły 37,7%, małych niewiele mniej - 37,4% przychodów wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych. Ponad połowę przychodów uzyskanych przez małe przedsiębiorstwa zrealizowały mikroprzedsiębiorstwa (57,1%).

Ze względu na rodzaj działalności, największy odsetek przychodów przypadła na przedsiębiorstwa handlowe (43,0%) oraz przemysłowe (35,1%). Pozostałą część przychodów generowały głównie przedsiębiorstwa budowlane (8,1%) oraz transportowe (3,4%).

Przychody uzyskiwane na 1 przedsiębiorstwo rosły znacząco wraz ze wzrostem wielkości jednostki. Przychody uzyskiwane na 1 przedsiębiorstwo ogółem w województwie małopolskim osiągnęły wartość 1,7 mln zł i były niższe w porównaniu do wskaźnika dla Polski kształtującego się na poziomie 2,1 mln zł. Dla porównania najwyższe przychody na 1 podmiot osiągnęły przedsiębiorstwa działające na terenie województwa mazowieckiego (3,8 mln zł), najniższe w województwie zachodniopomorskim (1,1 mln zł). Zróżnicowanie przychodów na 1 podmiot odnotowano również w przedsiębiorstwach według klas wielkości. W województwie małopolskim wyższe przychody na 1 przedsiębiorstwo w porównaniu do odpowiedniego wskaźnika dla Polski osiągnęły jedynie przedsiębiorstwa średnie.

Wykres 40. Przychody i koszty przedsiębiorstw niefinansowych

Koszty

W latach 2009-2012 obserwowano wzrost kosztów uzyskania przychodów, ze znacznym spowolnieniem tempa wzrostu w 2012 r. W 2012 r. koszty wyniosły 261,7 mld zł, co oznacza wzrost w skali roku o 2,2%.

Koszty przedsiębiorstw dużych stanowiły 38,5%, małych - 36,3% kosztów wszystkich przedsiębiorstw niefinansowych. Ponad połowę kosztów uzyskanych przez małe przedsiębiorstwa zrealizowały mikroprzedsiębiorstwa (55,4%).

Ze względu na rodzaj działalności, największy odsetek kosztów poniosły przedsiębiorstwa handlowe (44,7%) oraz przemysłowe (34,6%). Pozostała część kosztów przypadała głównie na przedsiębiorstwa budowlane (8,0%) oraz transportowe (3,4%).

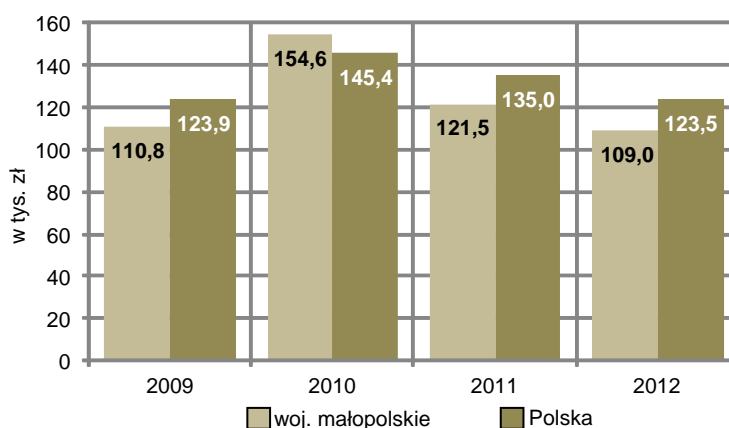
Przeciętne koszty w przeliczeniu na 1 podmiot kształtowały się na poziomie 1,6 mln zł i były niższe w porównaniu do wskaźnika dla Polski kształtującego się na poziomie 2,0 mln zł. Dla porównania najwyższe koszty na 1 podmiot, podobnie jak w przypadku przychodów, osiągnęły przedsiębiorstwa mające swą siedzibę na terenie województwa mazowieckiego (3,6 mln zł), najniższe w województwie zachodniopomorskim (1,0 mln zł).

Zróżnicowania kosztów na 1 podmiot odnotowano również w przedsiębiorstwach według klas wielkości. Ponoszone koszty na 1 przedsiębiorstwo rosły znacząco wraz ze wzrostem wielkości jednostki. W województwie małopolskim wyższe koszty na 1 przedsiębiorstwo w porównaniu do odpowiedniego wskaźnika dla Polski, podobnie jak w przypadku przychodów, osiągnęły jedynie przedsiębiorstwa średnie.

Wyniki finansowe przedsiębiorstw

Wynik finansowy uzyskany w 2012 r. przez analizowane przedsiębiorstwa mające siedzibę w województwie małopolskim kształtował się na poziomie 17,8 mln zł, a udział w wyniku finansowym ogółu przedsiębiorstw w Polsce wynosił 8,0%. Dla porównania najwyższy udział utrzymały podmioty mające siedzibę w województwie mazowieckim (25,0%), a najniższy z siedzibą w województwie opolskim (1,5%).

Wykres 41. Wynik finansowy na 1 podmiot

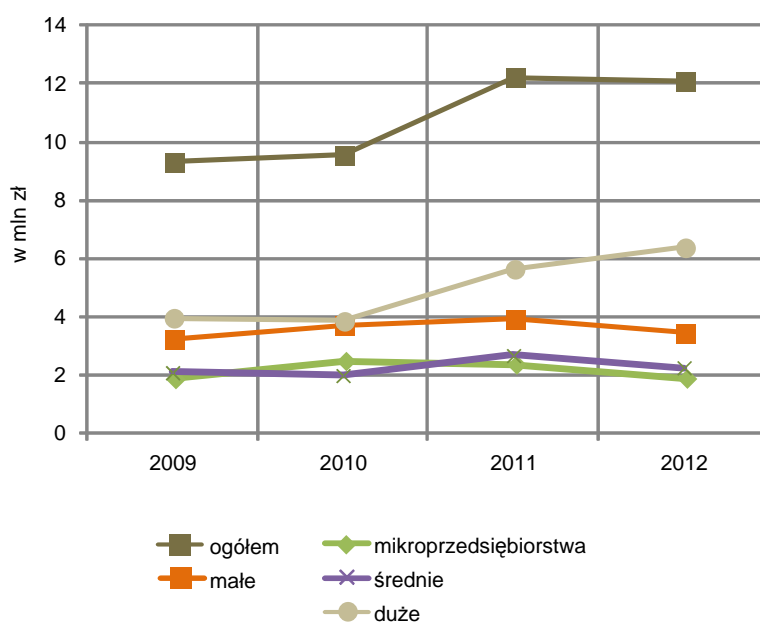

Od 2010 r. w województwie małopolskim podobnie jak w Polsce obserwuje się spadek osiągniętych wyników przedsiębiorstw niefinansowych przypadających na 1 podmiot. W kolejnych latach tempo spadku wskaźnika w województwie było szybsze niż przeciętnie w Polsce. Taka tendencja spowodowała przyjęcie w 2012 r. niekorzystnej jego wartości w województwie w porównaniu do kraju (odpowiednio 109,0 tys. zł i 123,5 tys. zł na 1 podmiot). Najwyższy poziom wskaźnika obserwowano w województwie mazowieckim (181,3 tys. zł), najniższy w województwie zachodniopomorskim (81,8 tys. zł)

Nakłady inwestycyjne

Wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez badane przedsiębiorstwa w województwie małopolskim wyniosła 12,1 mln zł, w tym na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących 10,7 mln zł, tj. 88,4% łącznej wartości nakładów. Po wzroście nakładów inwestycyjnych w latach 2009-2011 w 2012 r. obserwowano ich nieznaczny spadek. Wśród przedsiębiorstw według klas wielkości w 2012 r. w porównaniu do roku ubiegłego jedynie przedsiębiorstwa duże poniosły większe nakłady inwestycyjne.

Wykres 42. Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw według klas wielkości

Wartość poniesionych nakładów inwestycyjnych przez najmniej liczną zbiorowość podmiotów dużych stanowiła ponad połowę (52,8%) nakładów poniesionych przez ogół przedsiębiorstw. Nakłady poniesione przez przedsiębiorstwa małe stanowiły 28,5%, a przez średnie 18,7% nakładów poniesionych przez ogół przedsiębiorstw.

Ponad połowę (53,3%) nakładów ogółem poniosły firmy prowadzące działalność przemysłową, 18,2% – firmy handlowe, 5,5% – budowlane, 5,1% – transportowe.

Nakłady poniesione przez przedsiębiorstwa mające siedzibę na terenie województwa małopolskiego stanowiły 7,8% nakładów inwestycyjnych w Polsce. Dla porównania, najwyższy udział w poniesionych nakładach inwestycyjnych w Polsce miały przedsiębiorstwa z siedzibą na terenie województwa mazowieckiego – 28,9%, a najniższy przedsiębiorstwa z siedzibą w województwie lubuskim – 1,4%.

1.3.4. Rolnictwo

Województwo małopolskie to region może najbardziej zróżnicowany geograficznie i przyrodniczo w Polsce. Konsekwencją tego zróżnicowania jest występowanie kilku, całkowicie różnych, stref produkcji rolnej. Strefę północną określają najlepsze w województwie i jedne z najlepszych gleb w kraju oraz dobre stosunki wodne, co pozwala na prowadzenie intensywnej produkcji roślinnej, w tym także towarowej uprawy warzyw. Warunki dla produkcji rolniczej są tutaj bardzo dogodne także dlatego, że brak w tej strefie bardziej rozwiniętego przemysłu a ludność znajduje zatrudnienie we własnych gospodarstwach rolnych. W pasie środkowym gleby mają średnią jakość, gorsze są stosunki wodne a rzeźba terenu jest miejscami mocno pofałdowana. Jest tu możliwa produkcja rolnicza na dobrym poziomie, choć rolnictwo mocno konkuruje z przemysłem, a bliskość większych miast województwa pozwala mieszkańcom wsi tego obszaru łatwiej znaleźć zatrudnienie poza rolnictwem. W południowym pasie Pogórza warunki klimatyczno-glebowe ograniczają produkcję rolną do chowu bydła i owiec oraz produkcji owoców, gleby są najslabsze w województwie a zarazem w całej Polsce i na tych terenach możliwy jest głównie ekstensywny chów bydła i owiec.

Rolnictwo województwa cechuje się znacznym rozdrobnieniem i najmniejszą w kraju powierzchnią użytków rolnych przypadającą na 1 gospodarstwo. Specyfiką wsi małopolskiej jest wysoka gęstość zaludnienia i znaczna liczba osób pracujących w rolnictwie. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej zdynamizowało przemiany w rolnictwie. Tempo i efekty tych przemian w rolnictwie województwa małopolskiego są zróżnicowane, co wynika zarówno z regionalnej złożoności jak i różnych czynników kształtujących rozwój poszczególnych obszarów wiejskich. Powszechny Spis Rolny przeprowadzony w 2010 r. (PSR 2010) pozwolił na dokonanie szczegółowej analizy rolnictwa województwa małopolskiego w 6 lat po przystąpieniu Polski do Unii.

Według wyników PSR 2010, w czerwcu tego roku w województwie było 283,5 tys. gospodarstw rolnych, w których użytkowaniu znajdowało się 851,8 tys. ha ziemi, w tym 663,5 tys. ha użytków rolnych. W blisko 43% wszystkich gospodarstw w województwie powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 1 ha. We władaniu tej, bardzo licznej, grupy gospodarstw znajdowało się 7,1% użytków rolnych województwa. Najliczniejszą grupę, 136,6 tys., tj. 48,2% wszystkich gospodarstw rolnych, stanowiły w województwie gospodarstwa z grupy obszarowej 1-5 ha użytków rolnych, których powierzchnia obejmowała 48,4% użytków rolnych. Ponad 21 tys. gospodarstw, czyli 7,5% ich ogólnej liczby, należało do grup obszarowych 5-20 ha użytków rolnych, ich łączna powierzchnia zajmowała 28,5% całej powierzchni użytków rolnych województwa. Ponadto odnotowano 1464 gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 20 ha użytków rolnych, stanowiące 0,5% ogólnej liczby gospodarstw, ale użytkujące ponad 16% użytków rolnych w województwie.

Dominacja sektora prywatnego jest w rolnictwie małopolskim szczególnie duża – jedynie 57 gospodarstw, tj. 0,02% ogólnej liczby gospodarstw rolnych było, według danych PSR 2010, własnością sektora publicznego. Posiadały one w użytkowaniu 10,4 tys. ha użytków rolnych stanowiących 1,6% ogólnej powierzchni użytków rolnych w województwie.

Działalność rolniczą w województwie małopolskim prowadziło w 2010 r. 221,4 tys. gospodarstw, czyli 78,1% ogólnej ich liczby, gospodarując na łącznej powierzchni 795,7 tys. ha. Oznacza to, że użytkownicy ponad 62 tys. małopolskich gospodarstw odlogowali całą powierzchnię

użytków rolnych, tj. blisko 36 tys. ha i nie posiadali żadnych zwierząt gospodarskich. Ponad 80% wśród tych gospodarstw stanowiły gospodarstwa najmniejsze, w których powierzchnia użytków rolnych nie przekraczała 1 ha.

W dobrej kulturze rolnej utrzymywano w województwie ponad 90% wszystkich użytków rolnych. Najmniejszy ich udział stwierdzono w grupie gospodarstw najmniejszych, o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych - 69,1%. Najwyższy był w grupie gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha użytków rolnych - przekraczał 97%.

W ogólnej powierzchni użytków rolnych województwa 45,3% stanowiły grunty pod zasiewami, łąki trwałe stanowiły 33,7% użytków rolnych, a pastwiska 4,0%. Grunty ugorowane obejmowały 4,4% użytków rolnych, a uprawy trwałe (w tym sady) 2,4% ich całkowitej powierzchni. Powierzchnia ogrodów przydomowych stanowiła 0,7% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Zasiewy zajmowały w 2010 r. powierzchnię 300,7 tys. ha, produkcją roślinną zajmowało się 144,1 tys. gospodarstw. Uprawę roślin prowadziło 65,1% wszystkich gospodarstw rolnych, a średnia powierzchnia pod zasiewami w 1 gospodarstwie rolnym wynosiła 2,09 ha.

Podstawową grupę upraw stanowiły rośliny zbożowe. Uprawiano je na powierzchni 207,8 tys. ha, czyli stanowiły ponad 69% wszystkich zasiewów. Uprawą zbóż zajmowało się 121,7 tys. gospodarstw, tj. 84,5% wszystkich gospodarstw prowadzących uprawy ziemiopłodów. Średnia powierzchnia zasiewów zbóż w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wynosiła 1,71 ha. Plantacje ziemniaków obejmowały 35,9 tys. ha, tj. 11,9% całkowitej powierzchni zasiewów. Uprawiano je w 104,3 tys. gospodarstw, tj. 72,4% wszystkich gospodarstw prowadzących uprawy ziemiopłodów, jednak 99,6 tys. wykazało powierzchnię uprawy ziemniaków poniżej 1 ha. Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się tą uprawą wynosiła 34 ary. Uprawę warzyw gruntowych prowadzono na powierzchni 15,7 tys. ha, tj. 5,2% wszystkich zasiewów, a liczba gospodarstw rolnych prowadzących ich uprawę wynosiła 17,8 tys., stanowiąc 12,3% ogólnej liczby gospodarstw posiadających grunty pod zasiewami. Średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wynosiła 0,88 ha. Rośliny z grupy przemysłowych uprawiano na powierzchni 8,6 tys. ha, tj. 2,9% ogólnej powierzchni zasiewów. Produkcją roślin przemysłowych zajmowało się 3,7 tys. gospodarstw a średnia powierzchnia plantacji roślin przemysłowych w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wynosiła 2,36 ha.

Zwierzęta gospodarskie w czerwcu 2010 r. utrzymywało 130,7 tys. gospodarstw, tj. 46,1% wszystkich gospodarstw rolnych w województwie małopolskim. Według danych PSR 2010 pogłowie bydła wynosiło 201,6 tys. sztuk a utrzymywane było w 59,1 tys. gospodarstw, tj. 26,7% wszystkich gospodarstw rolnych. Krowy mleczne stwierdzono w blisko 53 tys. gospodarstw, ich pogłowie wynosiło 112,7 tys. sztuk. Na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące krowy przypadало średnio 2,1 szt., ponad 43 tys. gospodarstw posiadało jedynie 1 lub 2 sztuki, a w 1,3 tys. gospodarstw zajmujących się towarową produkcją mleka spisano 10 i więcej krów.

Trzodę chlewną w czerwcu 2010 r. posiadało 32,1 tys. gospodarstw, tj. 14,5% wszystkich gospodarstw rolnych województwa i 24,6% utrzymujących zwierzęta gospodarskie. Całkowite pogłowie świń wynosiło około 360 tys. szt., średnio w 1 gospodarstwie utrzymującym trzodę spisano 11,2 szt. W połowie gospodarstw stwierdzono 1 lub 2 sztuki, natomiast w 125 wysoko produkcyjnych

gospodarstw, ukierunkowanych na produkcję trzody, utrzymywano średnio 517 szt. w 1 gospodarstwie.

Chów i hodowlę owiec prowadziło 4739 gospodarstw, tj. 2,1% wszystkich gospodarstw w województwie i 3,6% gospodarstw utrzymujących w województwie zwierzęta gospodarskie. Stanowiło to jednak 37,0% wszystkich krajowych gospodarstw utrzymujących ten gatunek zwierząt. Pogłowie owiec wynosiło w województwie małopolskim 69,9 tys. szt., na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę owiec przypadało blisko 15 szt. Ponad 44% pogłowa owiec skupiało jedynie 318 gospodarstw o skali chowu powyżej 50 szt. Na 1 gospodarstwo w tej grupie przypadało średnio 97 owiec.

Działalność rolnicza była źródłem dochodów 221,2 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego (w tym 150,5 tys. o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha). Blisko 55% tych gospodarstw domowych uzyskiwało dochody również z pracy najemnej ich członków, 50% z emerytur, rent oraz innych źródeł niezarobkowych, a 21,9% z pozarolniczej działalności gospodarczej.

Działalność rolnicza była głównym źródłem utrzymania (tj. przekraczającym 50% dochodów gospodarstwa domowego ogółem) dla 13,2% gospodarstw domowych w województwie. Emerytury i renty oraz inne niezarobkowe źródła utrzymania jako główne źródło dochodów wskazało 29,2% gospodarstw domowych, a dochody z pracy najemnej stanowiły główne źródło utrzymania dla największej grupy - 37,0% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego.

Ponad 136 tys. gospodarstw domowych (61,6% wszystkich gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą) prowadziło produkcję rolniczą głównie na pokrycie potrzeb własnego gospodarstwa domowego, to znaczy zużywało w nim więcej niż 50% wartości wytworzonej końcowej produkcji rolniczej. Wśród nich ponad 102 tys. gospodarstw (tj. 46,3 % ogółu gospodarstw indywidualnych) produkowało wyłącznie na samozaopatrzenie gospodarstwa użytkownika.

Jedynie 29,1 tys. gospodarstw (13,2% ogółu gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą) produkowało przede wszystkim na zaopatrzenie rynku i zużywało na własne potrzeby mniej niż 25% wartości końcowej produkcji rolniczej.

W gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. zamieszkiwało 558,3 tys. osób, które pracowały w swoich gospodarstwach rolnych. Przeciętna liczba pracujących przy produkcji rolnej przypadająca na 1 gospodarstwo indywidualne prowadzące działalność rolniczą wynosiła w woj. małopolskim 2,5 osoby. Dla 354,9 tys. pracujących w gospodarstwie rolnym (63,6% wszystkich osób pracujących) praca we własnym gospodarstwie była jedynym lub głównym zajęciem, a dla 203,4 tys. (36,4%) była wyłącznie pracą dodatkową.

Sami użytkownicy stanowili 38,8% wszystkich pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych, ich małżonkowie 22,9%, dzieci i dalsi członkowie rodziny 38,2%. W przeliczeniu na pełnozatrudnionych (po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze czasu na pełne etaty wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy – AWU) liczba pracujących w indywidualnym rolnictwie woj. małopolskiego wynosiła 225,8 tys. AWU. Użytkownicy gospodarstw stanowili 45,6%, ich małżonkowie 26,1%, a pozostali członkowie rodziny 28,3%.

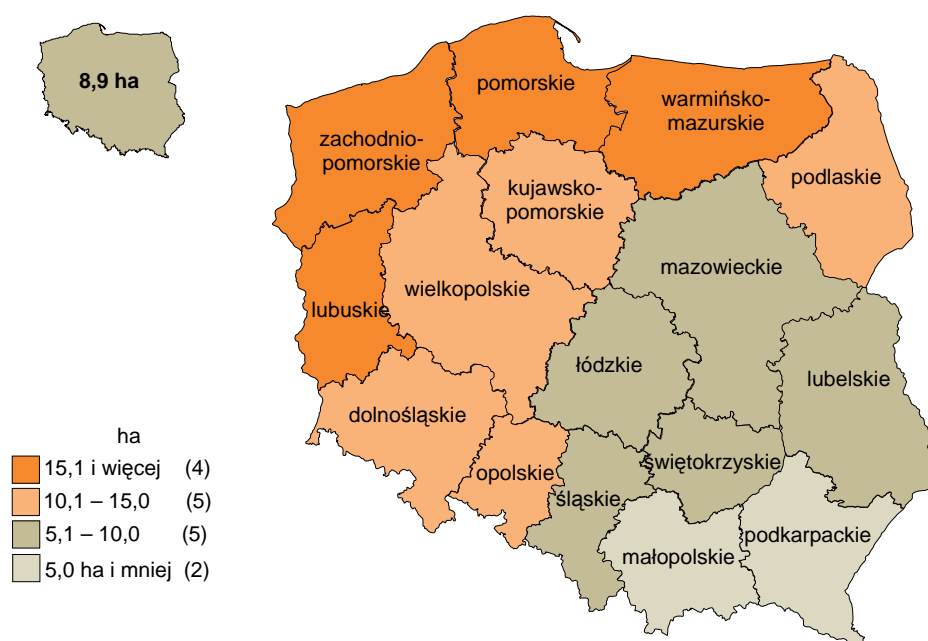
Na poziom gospodarowania znaczny wpływ wywiera jakość kapitału ludzkiego, w tym wiek i poziom wykształcenia kierujących produkcją w gospodarstwach rolnych. W 2010 r. w wieku między 25 a 54 rokiem życia było 136,8 tys. użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych, czyli 63,8% wszystkich użytkowników. W wieku powyżej 65 lat było 32,2 tys. osób, czyli blisko 15% ogółu użytkowników gospodarstw rolnych. Osoby młode, poniżej 25 roku życia, stanowiły 1,1% wszystkich użytkowników. Ponad 30% użytkowników gospodarstw prowadziło je przez czas krótszy niż 10 lat, to znaczy przejęli lub kupili gospodarstwo w czasie przygotowania do wejścia Polski do Unii Europejskiej lub już w czasie korzystania przez polskie rolnictwo z funduszy unijnych. Kobiety stanowiły 42,3% użytkowników gospodarstw rolnych. Ponad 71 tys. kierujących indywidualnymi gospodarstwami rolnymi posiadało przygotowanie rolnicze, a blisko 18% spośród nich legitymowało się średnim, policealnym lub wyższym wykształceniem rolniczym. Niestety, dwie trzecie (66,7%) kierujących gospodarstwami rolnymi nie ukończyło nawet kursów rolniczych i nie posiadało żadnego wykształcenia rolniczego.

Począwszy od 2010 r. zastosowano w badaniach statystycznych nową definicję gospodarstwa rolnego, zgodnie z którą gospodarstwa rolne nie obejmują posiadaczy użytków rolnych nie prowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy do 1 ha użytków rolnych prowadzących działalność rolniczą o małej skali. Zgodnie z tą definicją, w 2010 r. przeciętna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa rolnego w województwie małopolskim wynosiła 3,9 ha. Był to najniższy wskaźnik w Polsce – średnia dla kraju wynosiła w 2010 r. 8,9 ha.

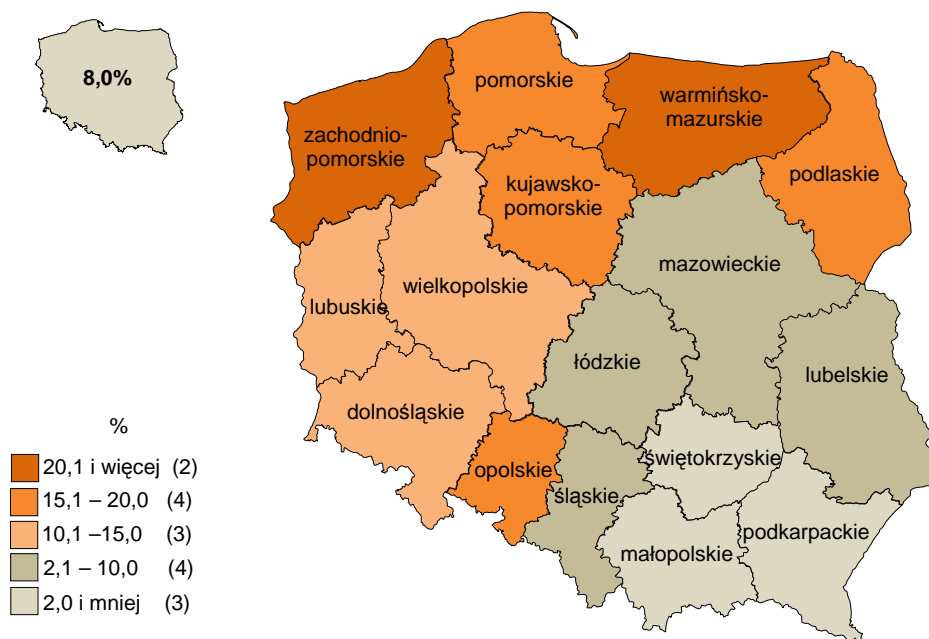
Zgodnie z nową definicją gospodarstwa rolnego, udział gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych większej jak 20 ha wynosił w województwie małopolskim 1,6% i był najniższy w kraju. Średni wskaźnik dla kraju wynosił 8,0%, a w województwie warmińsko-mazurskim osiągnął 26,4%.

Mapa 7. Przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – PSR 2010

według nowej definicji gospodarstwa rolnego

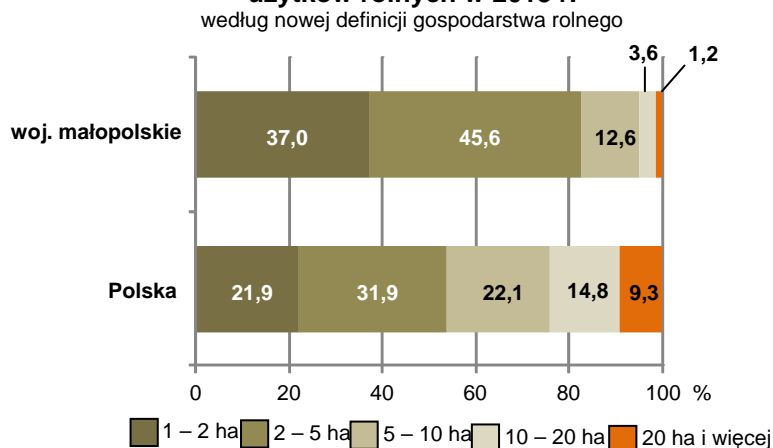
Mapa 8. Udział gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych 20 ha i więcej – PSR 2010
według nowej definicji gospodarstwa rolnego

W 2013 r. przeciętna powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego według nowej definicji wynosiła w województwie 3,9 ha i nie uległa zmianie w stosunku do 2010 r. Powierzchnia średniego gospodarstwa w kraju wzrosła w latach 2009-2013 z 8,9 do 9,5 ha.

W szczególnych warunkach województwa małopolskiego koniecznością jest dalsze przeobrażanie struktury agrarnej poprzez koncentrację ziemi. Proces ten trwa od wielu lat, ale w ostatnim okresie wydatnie przyspieszył. Zgodnie z nową definicją w latach 2010 – 2013 liczba indywidualnych gospodarstw rolnych w województwie zmniejszyła się ze 153,6 tys. do 142,8 tys., tj. o 7,1% (w kraju o 5,3%). W tym okresie ubyło blisko 12 tysięcy, tj. 8,1% gospodarstw o powierzchni mniejszej niż 10 ha użytków rolnych, równocześnie wzrosła o 19,6% liczba gospodarstw o powierzchni 10 ha i więcej, w tym o 46,9% liczba gospodarstw o powierzchni użytków rolnych w przedziale 15 – 20 ha.

Wykres 43. Struktura indywidualnych gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Szczególnie wysoki jest ciągle w województwie małopolskim udział gospodarstw najmniejszych, o powierzchni do 2 ha użytków rolnych. W 2009 r. wynosił w grupie gospodarstw indywidualnych 37,0%, podczas gdy w kraju 21,8%. Grupa ta charakteryzowała się największym w latach 2009-2013 spadkiem liczebności – o 10% (w kraju o 4,1%). To bardzo dobry wynik, bowiem gospodarstwa te są najbardziej podatne na dalsze podziały i przenoszenie prawa własności na innych użytkowników w drodze sprzedaży lub spadków rodzinnych, zwłaszcza, że sprzyja temu zjawisku postępujący proces starzenia się ludności wiejskiej i towarzyszący często brak następców.

Pozytywne przemiany w strukturze obszarowej gospodarstw są procesem długotrwałym i powolnym. Następują głównie w wyniku przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, co m.in. spowodowało zwiększenie opłacalności produkcji rolniczej, pojawienie się unijnych środków pomocowych otrzymywanych na różne projekty związane z rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich. Te czynniki, a przede wszystkim dopłaty bezpośrednie będące jednym z filarów Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej zmieniły nastawienie rolników do wielkości gospodarstwa. Zwłaszcza dopłaty są niezwykle znaczącą pomocą dla małopolskiego rolnictwa. Od 2004 r. do 2012 r. Oddział Regionalny ARiMR przyjął ponad milion wniosków od producentów rolnych woj. małopolskiego. W 2013 r. wnioski złożyło w województwie 121,1 tys. rolników, a powierzchnia objęta dopłatami wynosiła prawie 495 tys. ha.

Rolnictwo województwa małopolskiego, obok znacznego rozdrobnienia gospodarstw, wyróżnia także duży udział pracy ręcznej i tradycyjnych metod produkcji. Niewiele jest w województwie gospodarstw wysoko produkcyjnych, inwestujących w produkcję i wytwarzających znaczące ilości produktów rolnych na rynek, a małe gospodarstwa nie są zdolne efektywnie się rozwijać, jeżeli nie specjalizują się w ogrodnictwie, sadownictwie, drobiarstwie czy innej specjalistycznej dziedzinie rolnictwa nie wymagającej znacznego areалу, ale za to znacząco wyższych nakładów finansowych. Konieczny jest dalszy szeroki dopływ środków, które pozwolą na pokrycie kosztów dostosowujących małopolskie gospodarstwa rolne, także te mniejsze, do rosnących wymagań wspólnotowych i umożliwiających im osiągnięcie samowystarczalności ekonomicznej.

Obok koncentracji ziemi należy szukać także innych sposobów rozwiązania problemu małych gospodarstw i nadwyżki siły roboczej na wsi. Małopolscy rolnicy coraz lepiej wykorzystują szanse, jakie daje im region. W 2013 r. w województwie małopolskim istniało 1696 gospodarstw ekologicznych z certyfikatem. Było ich o 18,9% więcej jak w roku 2009. Powierzchnia użytków rolnych w tych gospodarstwach wynosiła w 2013 r. 15,2 tys. ha i wzrosła w odniesieniu do 2009 r. o 29,3%. Ponadto w 2013 r. w okresie przestawiania (przed uzyskaniem certyfikatu) były kolejne 142 gospodarstwa o łącznej powierzchni użytków rolnych 1797 ha. Dzięki stowarzyszeniom i grupom producenckim możliwy jest dalszy rozwój rynku żywności ekologicznej. Ponieważ niewielkie ilości produktów z gospodarstw ekologicznych trudniej jest zbyć na rynku, wielu rolników stara się łączyć gospodarowanie ekologiczne z agroturystyką. Zwłaszcza w południowych, górzystych i turystycznych powiatach naszego województwa rolnictwo ekologiczne i agroturystyka cieszą się coraz większym zainteresowaniem rolników i są realną szansą tworzenia dodatkowych źródeł dochodu, a także zatrzymania młodego pokolenia na wsi przy równoczesnym utrzymaniu walorów przyrodniczo-turystycznych regionu.

1.4. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

1.4.1. Główne źródła utrzymania ludności według NSP 2011

Spis powszechny przeprowadzony w 2011 r. dostarczył wiele cennych informacji o źródłach, z których pochodziły dochody ludności uzyskane w ciągu roku. Ze względu na posiadane źródła utrzymania najogólniej można wyróżnić dwie kategorie: ludność posiadającą własne źródła utrzymania oraz ludność utrzymywaną. Pierwszą kategorię stanowią osoby utrzymujące się z własnych dochodów uzyskanych z osobiście wykonywanej pracy najemnej lub na rachunek własny (do tej kategorii zalicza się również osoby pomagające bez umownego wynagrodzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej – rolniczej lub pozarolniczej – członków wspólnego gospodarstwa domowego), posiadające niezarobkowe źródło, a także dochody z własności oraz z wynajmu (agregowane z dochodami z pracy na rachunek własny poza rolnictwem).

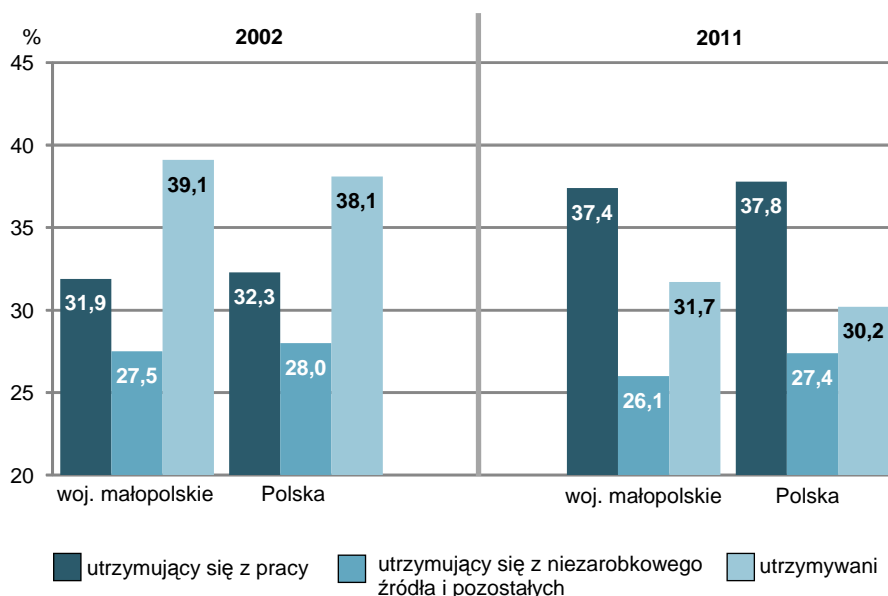
Do drugiej kategorii zaliczono osoby, które nie posiadając własnych źródeł dochodów, korzystają ze źródeł utrzymujących je osób.

Od poprzedniego spisu przeprowadzonego w 2002 r. dokonały się zmiany społeczno-gospodarcze i demograficzne, które miały wpływ na źródła utrzymania osób w 2011 r.

Przy tak rozpatrywanym podziale udział osób posiadających własne źródła utrzymania w ogólnej liczbie ludności województwa małopolskiego w 2011 r. wynosił 63,5% (w kraju 65,3%), podczas gdy w 2002 r. 59,4% (w kraju 60,4%). Oznacza to wzrost udziału osób z własnym źródłem utrzymania o ponad 4 p. proc. w województwie małopolskim i o blisko 5 p. proc. w Polsce. Zmniejszył się natomiast odsetek osób nieposiadających własnych źródeł utrzymania, a tym samym pozostających na utrzymaniu. W skali województwa małopolskiego odsetek osób nieposiadających własnych źródeł utrzymania wynosił w 2011 r. 31,6% wobec 39,1% w 2002 r., w Polsce odpowiednio: 30,2% i 38,1%. Dla 4,9% ludności w województwie małopolskim nie ustalono źródła dochodów.

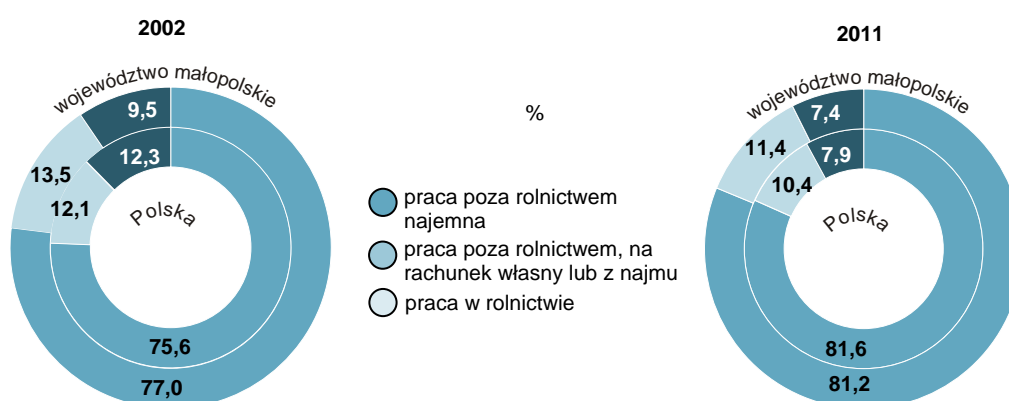
W porównaniu do 2002 r. obserwuje się także zmiany w strukturze podstawowych źródeł utrzymania, polegające na wzroście udziału osób utrzymujących się z pracy i zmniejszeniu się udziału osób posiadających niezarobkowe źródła utrzymania. W województwie małopolskim wśród osób, które w 2011 r. posiadały własne źródło utrzymania największą grupę stanowiły osoby, które utrzymywały się głównie z dochodów z pracy – 37,4% wobec 31,9% w 2002 r. (w kraju odpowiednio: 37,8% i 32,3%). Głównie z niezarobkowych źródeł (emerytur, rent, zasiłków, pozostałych) w 2011 r. utrzymywało się 26,1% ludności województwa małopolskiego wobec 27,5% w 2002 r. (w kraju odpowiednio: 27,4% i 28,0%). Wśród osób utrzymujących się z niezarobkowych i pozostałych źródeł blisko 65% stanowiły osoby utrzymujące się głównie z emerytury, a dla co piątej osoby głównym źródłem utrzymania były renty. Wśród ludności w wieku 15 lat i więcej utrzymującej się głównie z niezarobkowego źródła utrzymania 2,6% populacji wskazało świadczenia z pomocy społecznej jako główne źródło utrzymania. Dla 91,7% z nich było to jedyne źródło utrzymania.

Wykres 44. Główne źródła utrzymania ludności - NSP

W porównaniu do 2011 r. w województwie małopolskim zmianom uległa struktura osób, utrzymujących się z pracy. Wśród nich dominującym źródłem utrzymania była praca najemna poza rolnictwem (81,2%, w kraju 81,6%). W porównaniu do 2002 r. nastąpił wzrost udziału osób z takim źródłem utrzymania o 4,2 p. proc. (w kraju o 6,0 p. proc.). Natomiast udział osób utrzymujących się z pracy na rachunek własny zmniejszył się o 2,1 p. proc. i w 2011 r. wynosił 11,4%. Zmniejszył się również udział utrzymujących się z rolnictwa o 2,1 p. proc. Z pracy w rolnictwie w 2011 r. utrzymywało się 7,4% osób (w kraju 7,9%).

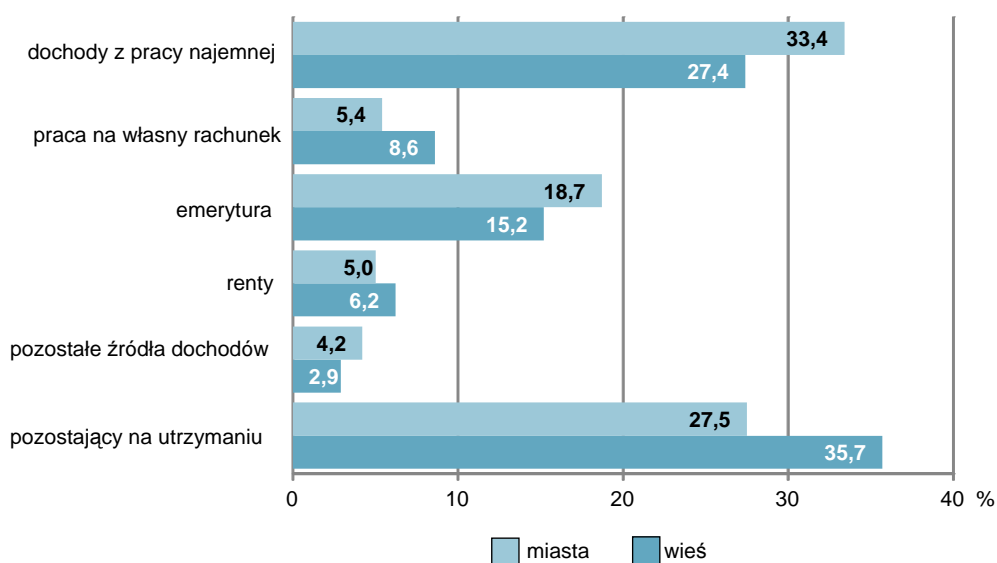
Wykres 45. Praca jako główne źródło utrzymania - NSP

Główne źródła utrzymania ludności według miejsca zamieszkania

Wyniki spisu powszechnego wykazały, że czynnikiem różnicującym strukturę ludności według źródeł utrzymania jest miejsce zamieszkania. W 2011 r. w miastach województwa małopolskiego odsetek osób posiadających własne źródło utrzymania sięgał 66,7% (w kraju 67,2%), podczas gdy na wsi wynosił 60,3% (w kraju 62,1%). W miastach wyższy był odsetek osób utrzymujących się głównie z pracy i wynosił w województwie małopolskim 38,8% (w kraju 38,7%), podczas gdy na wsi było to 36,0% w województwie małopolskim i 36,4% w Polsce.

Wykres 46. Główne źródła utrzymania ludności według miejsca zamieszkania - NSP 2011

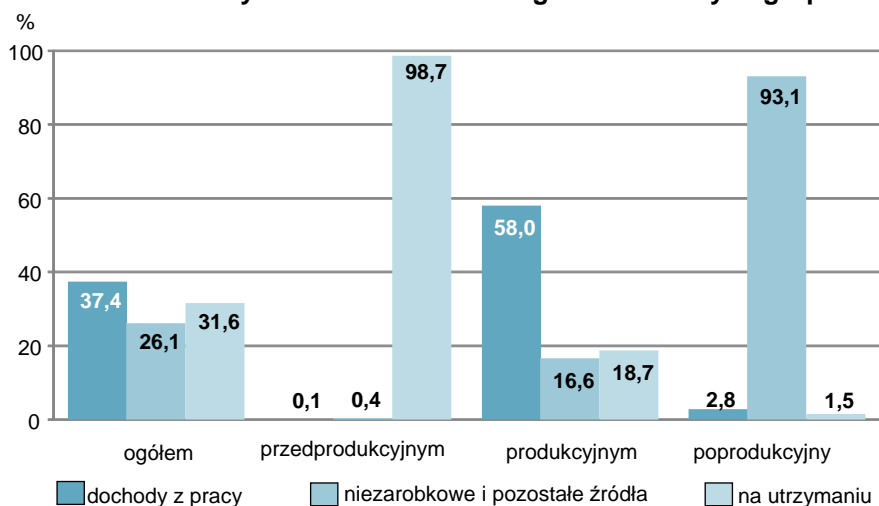
Odsetek osób klasyfikowanych jako pozostające na utrzymaniu wyniósł 27,5% w miastach i był o 8,2 p. proc. niższy niż na wsi.

Główne źródła utrzymania ludności według ekonomicznych grup wieku

Analizując źródła utrzymania w oparciu o wiek można stwierdzić następujące prawidłowości. Osoby w wieku przedprodukcyjnym, nie posiadając na ogół własnych źródeł dochodów, pozostają głównie na utrzymaniu (98,7%). Zupełnie inna była struktura ludności według źródeł utrzymania w kolejnych grupach wieku. Około 3/4 osób w wieku produkcyjnym niezależnie od płci i aktywności zawodowej posiadało własne źródła utrzymania. Wśród nich dominowały osoby posiadające dochody z pracy (58,0%), a dla 16,6% osób podstawę utrzymania stanowiły źródła niezarobkowe. Pozostawanie na utrzymaniu deklarowało 18,7% osób.

W tej grupie osób prawie 80% mężczyzn posiadało własne źródło utrzymania, odsetek kobiet był niższy i wynosił 68,7%. Ponad 62% mężczyzn i 53% kobiet deklarowało dochody z pracy jako podstawę utrzymania. Wyższy był również odsetek mężczyzn w tej grupie wieku utrzymujących się z niezarobkowych źródeł i wynosił 17,6% (dla kobiet 15,4%). Na utrzymaniu częściej pozostawały kobiety (24,1%) niż mężczyźni (13,7%).

Wykres 47. Główne źródła utrzymania ludności według ekonomicznych grup wieku - NSP 2011

Wśród osób w wieku poprodukcyjnym 95,9% posiadało własne źródła utrzymania ze zdecydowaną przewagą osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania (93,1%). Dla 2,8% osób źródło utrzymania stanowiły dochody z pracy, natomiast 1,5% deklarowało pozostawanie na utrzymaniu.

Główne źródła utrzymania ludności według wykształcenia

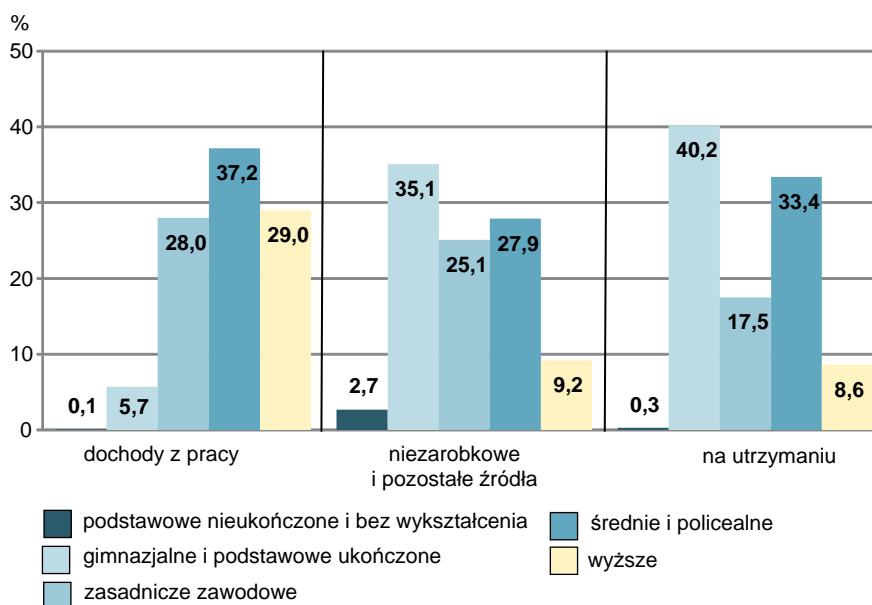
W ostatnich latach obserwuje się zmiany struktury wieku ludności, co wpływa na indywidualne źródła utrzymania osób. Według wyników NSP 2011 wśród utrzymujących się głównie z pracy odsetek osób posiadających wykształcenie co najmniej średnie wynosił 66,2%, w tym udział osób z wykształceniem wyższym – 29,0%, a średnim – 37,2%. Dla porównania wśród ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej, blisko połowa osób (49,6%) posiadała wykształcenie co najmniej średnie.

Osoby utrzymujące się z dochodów z pracy, które legitymowały się wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły 28,0% ogółu badanych, a udział osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym wyniósł 5,7%. Wśród utrzymujących się z dochodów z pracy nieznaczny był udział osób, które nie posiadały wykształcenia szkolnego (0,1%).

Odmiennie kształtowała się struktura wykształcenia wśród osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł. Zdecydowana większość spośród nich posiadała wykształcenie poniżej średniego (62,9%). Dominowały osoby, które ukończyły swoją edukację na szczeblu gimnazjalnym i podstawowym – łącznie 35,1% oraz zasadniczym zawodowym – 25,1%.

W ostatniej omawianej kategorii – pozostający na utrzymaniu - odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym wyniósł 40,2%, a średnim i policealnym 33,4%. W dalszej kolejności wśród pozostających na utrzymaniu 17,5% stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a odsetek osób z wykształceniem wyższym wyniósł 8,6%.

Wykres 48. Główne źródła utrzymania ludności w wieku 15 lat i więcej według wykształcenia NSP 2011

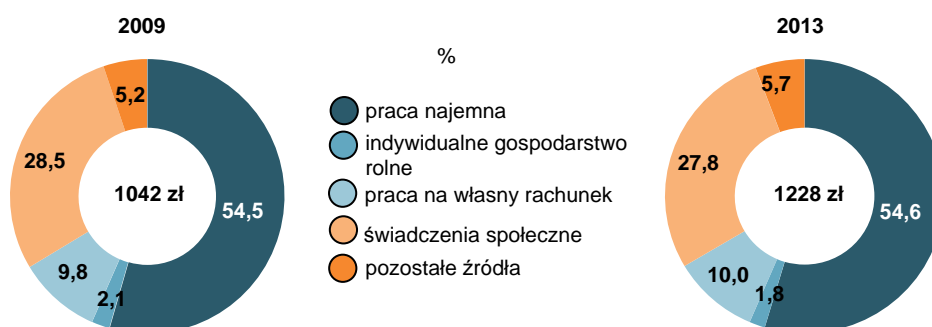
1.4.2. Dochody ludności

Źródłem danych w zakresie tego tematu są wyniki reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstw domowych. Dochody ludności są podstawowym czynnikiem kształtującym konsumpcję. Często stanowią również miarę poziomu życia ludności. Obejmują one łączne przychody pieniężne i w naturze gospodarstw domowych. Pochodzą m.in. z pracy osobiście wykonywanej, świadczeń społecznych (emerytury, renty, stypendia, zasiłki socjalne), innych źródeł np. z własności lub najmu. Rozpatrywane po opodatkowaniu i zapłaceniu obowiązkowych składek ubezpieczeniowych nazywane są dochodami rozporządzalnymi.

Dochód rozporządzalny ma znaczący wpływ na poziom życia członków gospodarstw domowych, przeznaczany jest na wydatki na cele konsumpcyjne, pozostałe oraz przyrost oszczędności. W 2013 r. przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim rozporządzało miesięcznym dochodem wynoszącym 1228 zł na osobę, a dochód ten w stosunku do roku 2009 wzrósł nominalnie o 17,9%, a realnie o 5,3%. Był to dochód niższy od przeciętnego w kraju o 71 zł, tj. o 5,5%. Dla porównania, najwyższy dochód rozporządzalny na 1 osobę, zdecydowanie wyższy niż w pozostałych województwach, odnotowano w województwie mazowieckim (1690 zł), a w najtrudniejszej sytuacji pozostawała ludność w podkarpackim (998 zł).

W dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych dominującą rolę odgrywały dochody z pracy najemnej. W 2013 r. w województwie małopolskim z tego źródła pochodziło 54,6% dochodu rozporządzalnego (w 2009 r. – 54,5%). Drugą pozycję w strukturze dochodów zajmowały świadczenia społeczne, m.in. emerytury, renty i inne świadczenia z ubezpieczeń oraz z pomocy społecznej. Udział tego źródła był nadal wysoki i w 2013 r. wynosił 27,8% dochodu rozporządzalnego, a w stosunku do 2009 r. zmniejszył się o 0,7 p. proc. Dochody z pracy na własny rachunek poza rolnictwem w 2013 r. stanowiły 10,0% ogólnych dochodów, a z gospodarstwa rolnego 1,8%.

Wykres 49. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych i źródła jego uzyskania

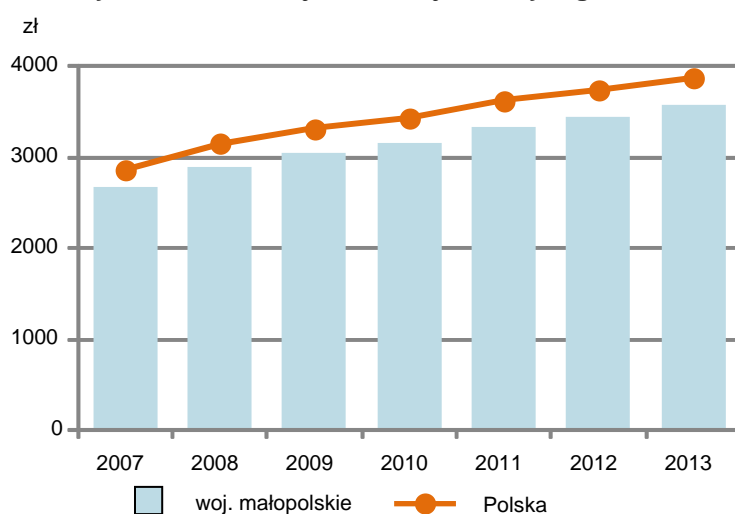

1.4.3. Wynagrodzenia i przychody roczne z tytułu wynagrodzeń

Wynagrodzenia

Wynagrodzenia, czyli dochody z pracy najemnej, są głównym źródłem utrzymania ludności. W 2013 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie małopolskim wynosiło 3373 zł i było niższe o blisko 8% w stosunku do płacy w kraju (3659 zł). Dla porównania, najwyższy poziom średnia płaca osiągnęła w województwach: mazowieckim (4514 zł) i śląskim (3786 zł), natomiast najniższy – około 3100 zł, w województwach: podkarpackim i warmińsko-mazurskim. W porównaniu do 2009 r. przeciętna płaca w województwie, tak jak i w kraju wzrosła o około 18%.

Wykres 50. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie

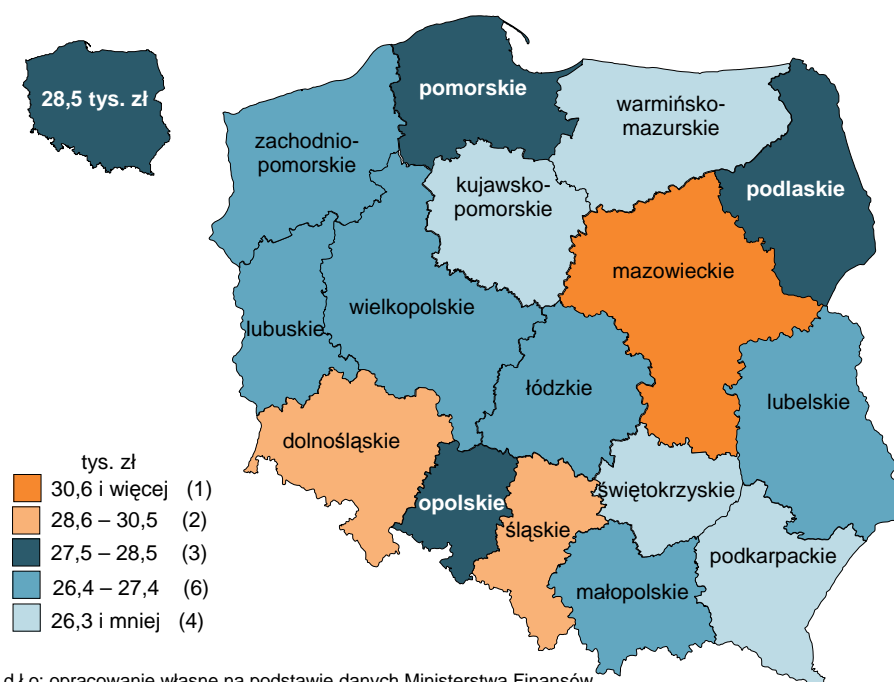
Przychody roczne z tytułu wynagrodzeń

Przedstawione wcześniej wynagrodzenia opisano na podstawie badań prowadzonych w zakładach pracy, według miejsca pracy. Nie oddają one w pełni wynagrodzeń faktycznie otrzymywanych przez ludność na danym terenie. Skalę zróżnicowania wynagrodzeń według miejsca zamieszkania można ocenić na podstawie mediany²⁴ przychodów. Informacji w tym zakresie dostarczają zagregowane dane pochodzące z systemu administracyjnego Ministerstwa Finansów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

W województwie małopolskim w 2012 r. mediana przychodów rocznych uzyskanych z tytułu wynagrodzeń wynosiła 27,4 tys. zł, co stanowiło 96,1% mediany krajowej (28,5 tys. zł). Dla porównania najwyższa wartość wskaźnika w województwie mazowieckim przekroczyła o 20,0% wartość mediany krajowej, natomiast najniższą wartość wskaźnika - o blisko 10% niższą od mediany krajowej odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim. W porównaniu do 2009 r. wartość środkowa przychodów rocznych uzyskanych z tytułu wynagrodzeń była wyższa o 14%.

²⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 49.

Mapa 9. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2012 r.

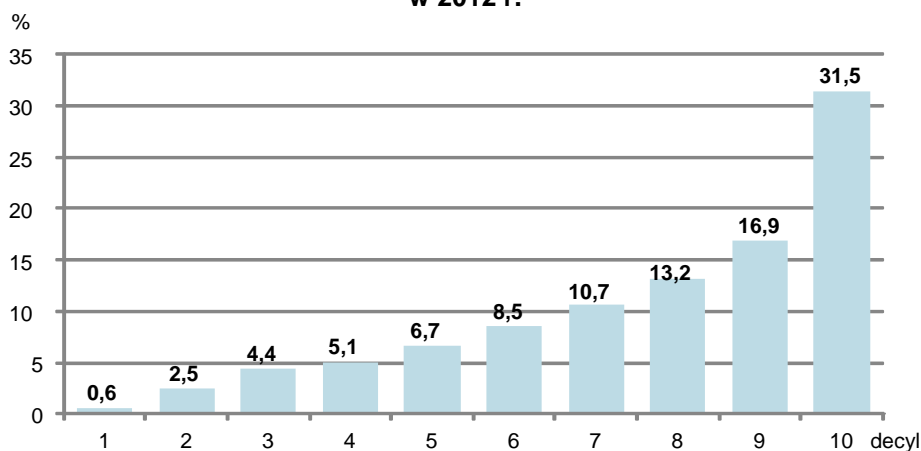
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Miarę rozwarstwienia przychodów z tytułu wynagrodzeń obrazuje współczynnik zróżnicowania kwintylowego²⁵.

W 2012 r. przeciętny roczny przychód z tytułu wynagrodzeń 20% osób o najwyższych dochodach (V grupa kwintylowa) wyniósł 69110 zł na osobę i był blisko 13 - krotnie wyższy od analogicznego dochodu 20% osób uzyskujących najniższe dochody – 5455 zł (I grupa kwintylowa).

Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego liczony jako suma dochodów piątej grupy kwintylowej (o najwyższych przychodach) do sumy przychodów pierwszej grupy kwintylowej (o najniższych przychodach) wyniósł w 2012 r. województwie małopolskim, podobnie jak w kraju 15,8, podczas gdy w 2009 r. kształtował się na poziomie 17,9.

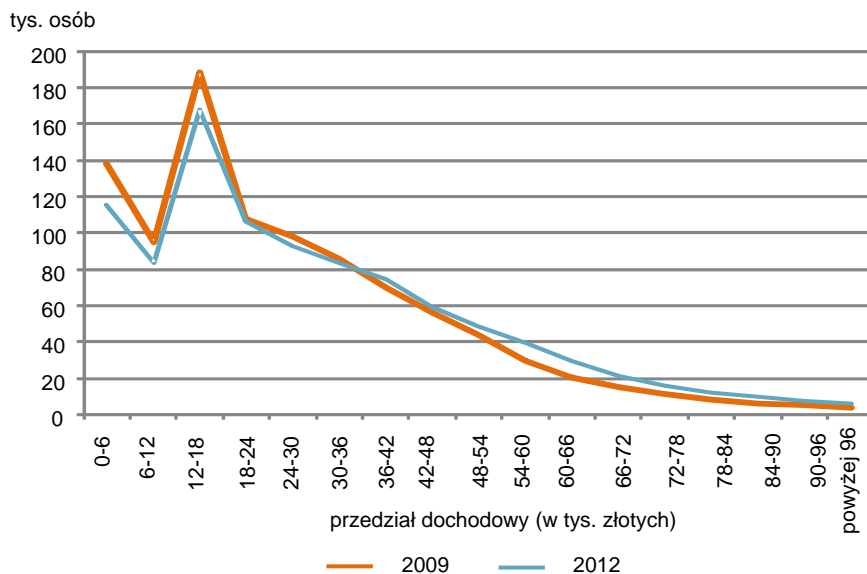
Wykres 51. Rozkład rocznego przychodu z tytułu wynagrodzeń według grup decylowych w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

²⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 49.

Wykres 52. Liczba osób według przedziałów rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń

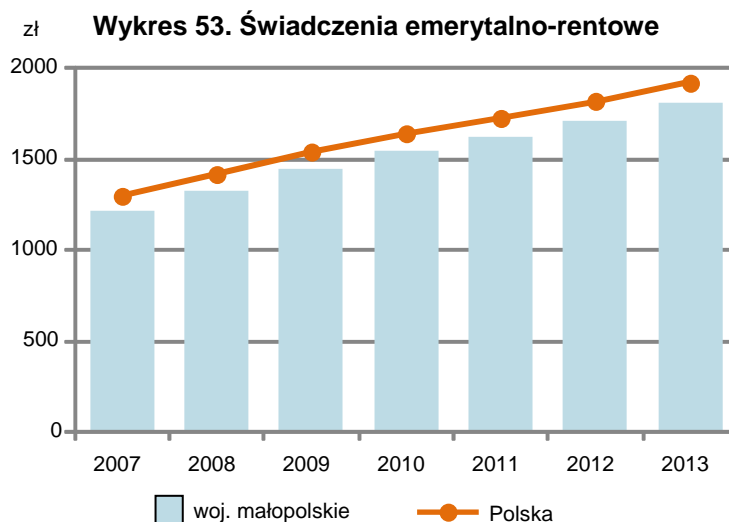
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Przeciętny roczny przychód z tytułu wynagrodzeń w pierwszym decylu wyniósł 2259 zł, natomiast w dziesiątym 89584 zł. W 2012 r. porównaniu do 2009 r. udział grup decylowych o najwyższych i najniższych dochodach nie uległ zmianie. Udział pierwszego decyła w rocznych przychodach z tytułu wynagrodzeń w 2012 r. wyniósł 0,6%, natomiast dziesiątego decyła 31,5% podczas gdy w 2009 r. wskaźniki wynosiły odpowiednio 0,6% i 31,3%.

1.4.4. Świadczenia społeczne

Świadczenia emerytalno-rentowe

Podstawowe niezarobkowe źródła utrzymania to emerytury i renty. Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe nierolnicze w 2013 r. w województwie małopolskim wynosiło 1812 zł, w tym emerytura 1914 zł. Zarówno świadczenie ogółem, jak i emerytura pracownicza były niższe od średnich krajowych o około 6%. Faktyczna różnica średnich wojewódzkich do odpowiednich świadczeń krajowych jest jednak niższa na korzyść wojewódzkich, gdyż przeciętne krajowe są podawane łącznie ze świadczeniami służb mundurowych, a w podziale na województwa nie są one uwzględniane. W omawianym okresie w województwie małopolskim przeciętna emerytura i renta wypłacana z KRUS wynosiła 1084 zł, w tym emerytura 1132 zł. Świadczenia te były niższe od przeciętnych w kraju odpowiednio o 3,3% i o 1,9%.

Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno - rentowe nierolnicze w porównaniu do 2009 r. wzrosło o 25,1%, w tym przeciętna emerytura pracownicza o blisko 24%. Przeciętne świadczenia emerytalno – rentowe rolnicze wzrosło o blisko 23%, w tym emerytura rolnicza – o 21,8%.

W 2013 r. świadczenia emerytalno - rentowe w województwie małopolskim pobierało przeciętnie 726,9 tys. osób, w tym emerytami ZUS było 420,1 tys. osób, a emerytami KRUS było 74,1 tys. osób. W 2009 r. liczba biorców tych świadczeń wynosiła 761,6 tys. osób, w tym pobierających emerytury z ZUS – 418,3 tys. i z KRUS – 84,7 tys. osób.

Zasiłek dla bezrobotnych

Główne źródło utrzymania wielu mieszkańców naszego województwa stanowił zasiłek dla bezrobotnych, który w 2012 r. wynosił przeciętnie 688 zł, wobec 569 zł w 2009 r.²⁶. Na koniec grudnia 2013 r. prawo do zasiłku posiadało 12,7% ogółu bezrobotnych, tj. 20,8 tys. osób. W 2009 r. uprawnienia do zasiłku posiadało 22,9 tys. osób – 17,7% bezrobotnych.

Świadczenia z pomocy społecznej

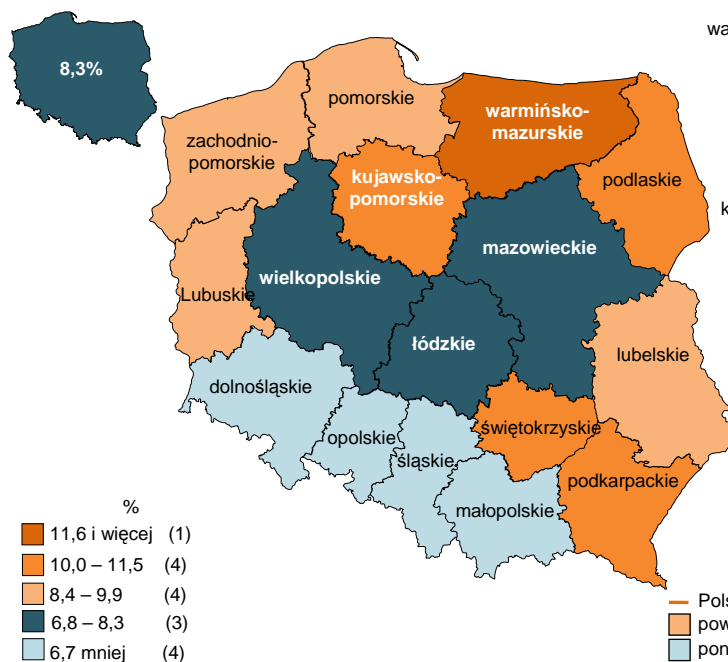
Podstawowym źródłem utrzymania dla niektórych mieszkańców województwa małopolskiego są zasiłki z pomocy społecznej. W 2013 r. zasiłek ten w pełnej wysokości wynosił 529 zł. W 2013 r., podobnie jak w 2009 r. zasiłki stałe z pomocy społecznej otrzymywało 13,3 tys. osób. Zasiłki okresowe w 2013 r. pobierało 26,0 tys. osób - 3,1 tys. osób więcej w porównaniu do 2009 r.

W województwie małopolskim w 2013 r. z różnych form pomocy społecznej skorzystało 80,8 tys. gospodarstw domowych. Skupiały one 226,2 tys. osób, które stanowiły 6,7% ogółu mieszkańców województwa (w kraju 8,3%). W 2009 r. w gospodarstwach korzystających z pomocy społecznej żyło 240 tys. osób, czyli 7,3% ogółu mieszkańców województwa (w kraju 9,1%). Dla porównania najwyższy wskaźnik udziału beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim – 13,2%, natomiast najniższe natężenie beneficjentów pomocy społecznej wystąpiło w województwie śląskim – 5,6%.

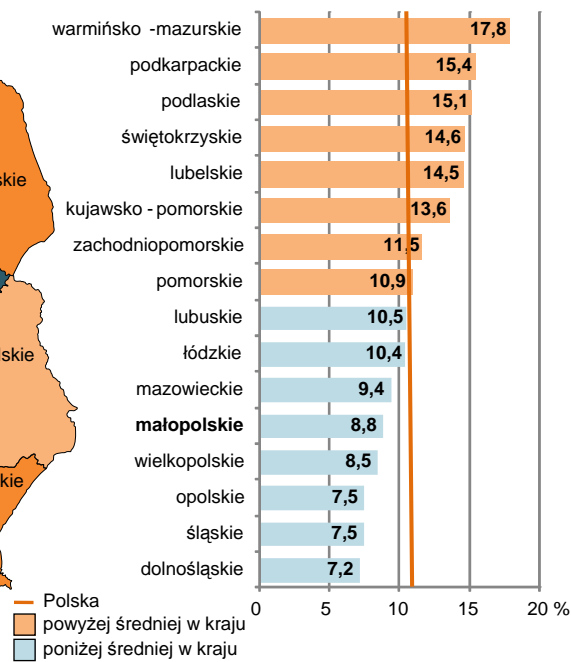
Beneficjenci pomocy społecznej mogą otrzymywać pomoc pieniężną m. in. w formie zasiłków stałych lub okresowych, a także zasiłków celowych. Z pomocy w formie zasiłków stałych lub okresowych w 2013 r. w województwie małopolskim skorzystało 39,4 tys. osób, tj. 1,2% ogółu mieszkańców województwa (podobnie jak w 2009 r.). Obok województwa mazowieckiego był to najniższy odsetek korzystających z tych zasiłków (w kraju 1,9%). W województwie małopolskim odnotowano także najniższy w kraju udział beneficjentów zasiłków celowych w ogólnej liczbie ludności - 1,9%, tj. 64,7 tys. osób.

²⁶ Ze względu na dostępność danych do porównań przyjęto 2012 r.

Mapa 10. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r.

Wykres 54. Udział dzieci korzystających z posiłków w liczbie dzieci w wieku 0-18 lat w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

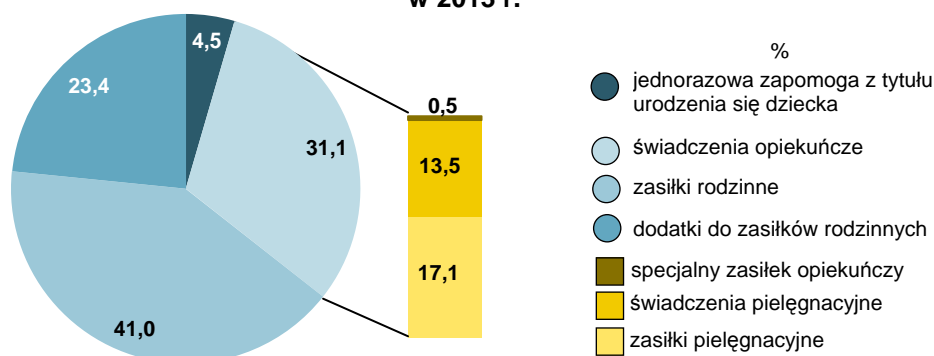
Znaczna część pomocy skierowanej do ludności w gospodarstwach domowych jest udzielana w formach niepieniężnych, takich jak m.in. posiłki, usługi opiekuńcze i inne rodzaje pomocy rzeczowej. W województwie małopolskim z pomocy udzielonej w formie posiłku korzystali głównie dzieci i młodzież szkolna – 57 tys. osób, stanowiąc 8,8% w ogólnej populacji ludności w wieku do 18 roku życia. Dla porównania wskaźnik ten w kraju wynosił 10,4%. Z pomocy w formie usług opiekuńczych w województwie korzystały głównie osoby starsze, ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców powyżej 65 roku życia wynosił 1,2% (w kraju 1,5%).

Świadczenia rodzinne

Świadczenia rodzinne są niezarobkowym źródłem utrzymania, których główną funkcją jest łagodzenie nierówności dochodowych rodzin z dziećmi oraz gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi. Przeciętna wysokość świadczenia rodzinnego w przeliczeniu na rodzinę pobierającą te świadczenia wynosiła 311,7 zł.

W ciągu 2013 r. beneficjenci świadczeń rodzinnych w województwie małopolskim otrzymali 5,1 mln różnego rodzaju świadczeń (zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, świadczenia opiekuńcze, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka) na łączną kwotę 673,3 mln zł. Ogólna wartość wypłaconych świadczeń w 2013 r. była wyższa o blisko 2% od wypłaconej w roku 2009, przy czym liczba świadczeń wypłaconych w tym okresie zmniejszyła się o 23,2%. Wśród świadczeń rodzinnych dominującą pozycję stanowiły zasiłki rodzinne wraz z dodatkami. W 2013 r. wypłacono w województwie małopolskim 2,8 mln zasiłków rodzinnych (o 27,5% mniej niż w roku 2009), na kwotę 275,9 mln zł, co stanowiło 41,0% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych.

Wykres 55. Struktura wartości wypłacanych świadczeń rodzinnych w 2013 r.

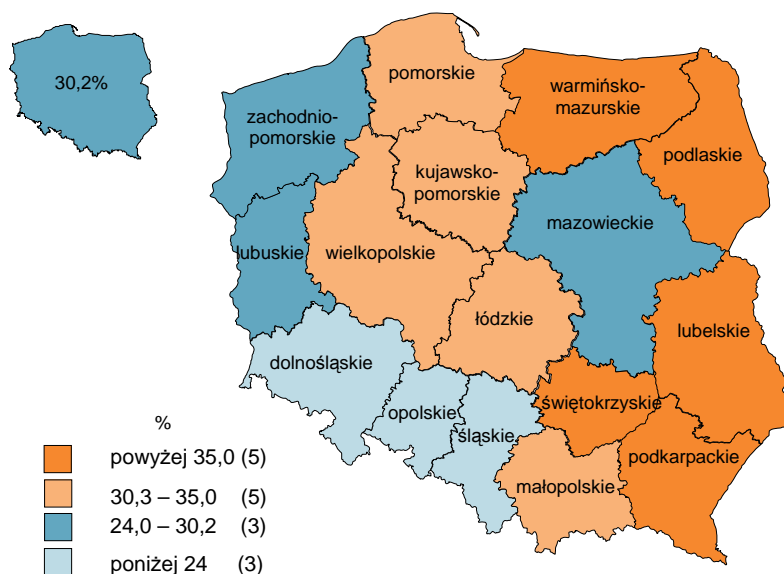

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

W 2013 r. średnio miesięcznie zasiłek rodzinny pobierało w województwie małopolskim 113,6 tys. rodzin, było to o 25,9% mniej niż w 2009 r. Większość rodzin pobierało zasiłek rodzinny na jedno lub dwoje dzieci – około 83 tys. rodzin, co stanowiło blisko 73,2% wszystkich rodzin pobierających świadczenia rodzinne. W 2013 r. z zasiłku rodzinnego korzystało przeciętnie miesięcznie 231,7 tys. dzieci.

Największy udział korzystających z zasiłku rodzinnego miały dzieci w wieku 6-12 lat, stanowiąc 36,7% wszystkich dzieci, na które wypłacano zasiłek rodzinny. Dzieci do lat 6 stanowiły 26,0 % w populacji dzieci uprawnionych do pobierania zasiłku. Dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny w 2013 r. w województwie małopolskim stanowiły 32,7% populacji dzieci w tym wieku, co oznacza, że co 3 dziecko w tym wieku korzystało z tego świadczenia. Dla porównania w kraju wskaźnik wynosił 30,2% w województwach: świętokrzyskim, lubelskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim zbiorowość dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłki rodzinne przekroczyła 37% populacji dzieci w wieku 0-17 lat, natomiast województwo śląskie odznaczało się najniższym odsetkiem – 21,0%. W porównaniu z 2009 r. udział dzieci w wieku 0-17 w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku zmniejszył się o 10,8 p. proc.

Mapa 11. Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

W 2013 r. w województwie małopolskim osoby pobierające zasiłki rodzinne korzystały z dodatków do tych zasiłków na łączną kwotę 157,3 mln zł., co stanowiło 23,4% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych. Średnio miesięcznie wypłacono 112,8 tys. tych świadczeń, najwięcej wypłacono jednorazowych dodatków z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego (170,6 tys.) i dodatków z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej (średnio miesięcznie 42,7 tys.). W porównaniu z rokiem 2009 liczba wypłaconych dodatków do zasiłków rodzinnych zmniejszyła się o około 31%.

W 2013 r. w województwie małopolskim wypłacono przeciętnie miesięcznie 79,9 tys. świadczeń opiekuńczych (zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i wprowadzony od 1 stycznia 2013 r. specjalny zasiłek opiekuńczy), czyli o 14,5% więcej niż w 2009 r., na kwotę 209,7 mln zł. Wśród świadczeń opiekuńczych największy udział miały zasiłki pielęgnacyjne, których wypłacono przeciętnie miesięcznie 62,6 tys., czyli o 1,1% mniej niż w 2009 r., z czego 75,5% dla osób niepełnosprawnych w wieku powyżej 16 roku życia, 21,4% dla niepełnosprawnych dzieci i 3,1% dla osób, które ukończyły 75 lat. Udział dzieci z zasiłkiem pielęgnacyjnym (niepełnosprawnych) w populacji dzieci ogółem wynosił w województwie małopolskim 2,1% i była to najniższa wartość tego wskaźnika w porównaniu z innymi województwami, przy wskaźniku dla Polski - 3,0%. W 2013 r. świadczenia pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy pobierało przeciętnie miesięcznie 14,0 tys. osób.

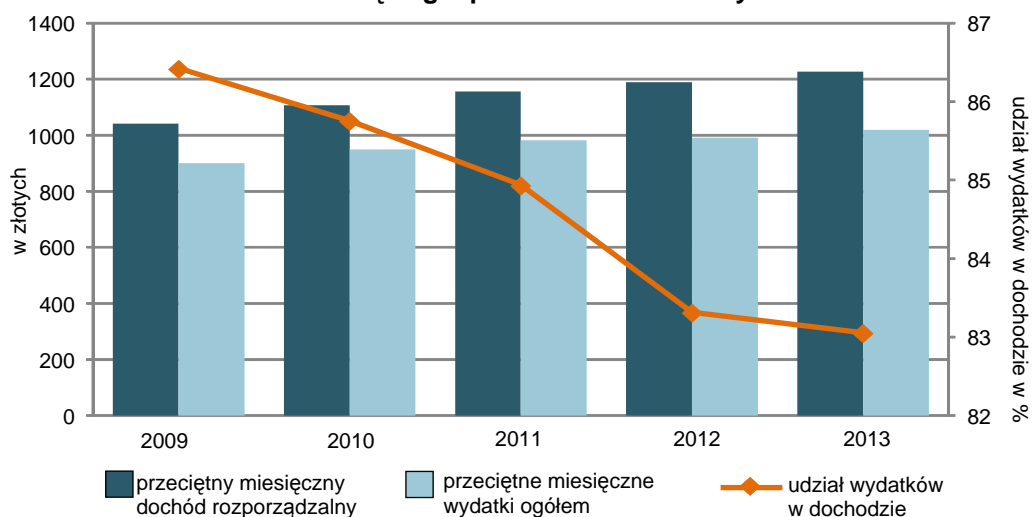
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka wypłacana z budżetu państwa w województwie małopolskim w 2013 r. skierowana została do rodziców 25,5 tys. dzieci, co stanowiło 74,3% ogółu urodzonych dzieci.

W 2013 r. wypłacono dodatkowo ponad 5 tys. zapomóg z tytułu urodzenia dziecka ze środków własnych gminy, co stanowiło 57,2% wszystkich świadczeń z tego tytułu wypłaconych w Polsce.

1.4.5. Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych

Podstawowym źródłem danych w zakresie tego tematu są wyniki reprezentacyjnego badania budżetów gospodarstw domowych. W 2013 r. w województwie małopolskim przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych w przeliczeniu na osobę wynosiły 1019 zł (średnia krajowa 1062 zł). Dla porównania rozpiętość wydatków gospodarstw domowych w przeliczeniu na osobę w pozostałych województwach kształtowała się od najwyższej w województwie mazowieckim – 1331 zł do najniższej w województwie podkarpackim – 875 zł.

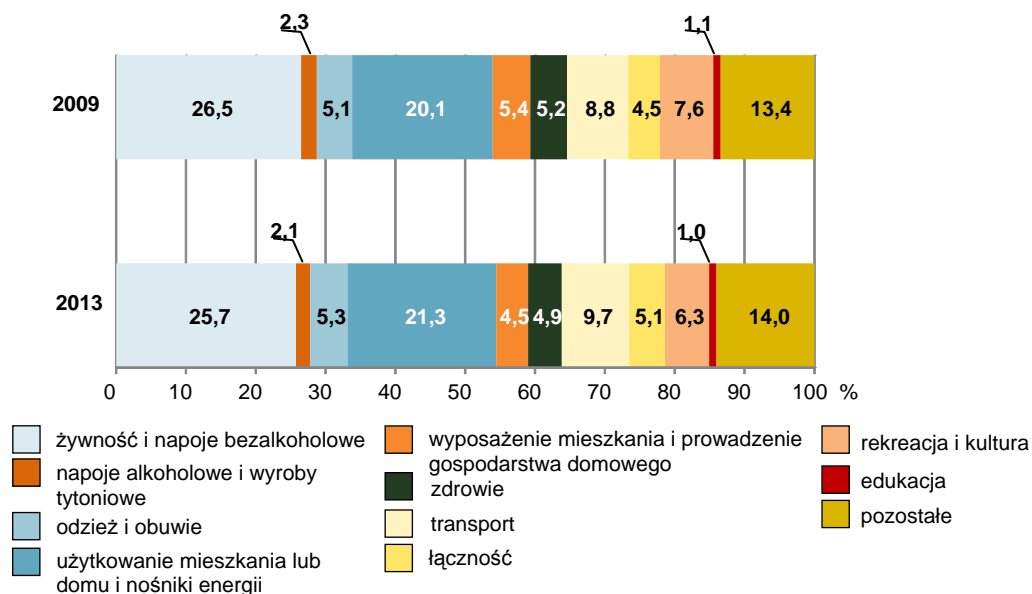
Wykres 56. Udział przeciętnych miesięcznych wydatków w dochodzie rozporządzalnym na 1 osobę w gospodarstwach domowych

Przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych stanowiły 83,1% dochodu rozporządzalnego, w 2009 r. udział ten był wyższy i wynosił 86,4%. W 2013 r. gospodarstwa województwa małopolskiego blisko 97% wszystkich wydatków przeznaczyły na cele konsumpcyjne, podobnie jak w 2009 r. W ogólnych wydatkach dominującą pozycję zajmowały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Na te towary gospodarstwa województwa małopolskiego przeznaczyły 25,7%, tyle co przeciętne gospodarstwo w Polsce. Drugą co do wielkości pozycją wydatków były opłaty za użytkowanie mieszkania i nośniki energii, które stanowiły w 2013 r. w gospodarstwach województwa małopolskiego 21,3% wydatków ogółem (w kraju 20,8%). Znaczącą pozycją w budżecie rodzin były także wydatki na transport - 9,7% (w kraju 9,6%) oraz rekreację i kulturę – 6,3% (w kraju 6,5%). Ponadto wydatki na odzież i obuwiu stanowiły 5,3%, a wydatki na zdrowie (zakup leków, usługi lekarskie i medyczne) - 4,9%. Najmniej, bo 1% przeznaczyły gospodarstwa domowe na edukację.

W porównaniu do 2009 r. struktura wydatków w województwie małopolskim uległa pewnym zmianom: wzrosły wydatki w zakresie użytkowania mieszkania lub domu i nośników energii (o 1,2 p. proc.), korzystania z restauracji i hoteli oraz transportu (po 0,9 p. proc.), łączności (o 0,6 p. proc.) oraz zakupu odzieży i obuwiu (o 0,2 p. proc.). Zmniejszyły się natomiast wydatki związane ze sportem i rekreacją (o 1,3 p. proc.), z wyposażeniem mieszkania i prowadzeniem gospodarstwa domowego (o 0,9 p. proc.), z zakupem żywności (o 0,8 p. proc.) oraz ze zdrowiem i edukacją (odpowiednio o 0,3 i 0,1 p. proc.).

Wykres 57. Struktura wydatków gospodarstw domowych

Jednym ze wskaźników charakteryzujących warunki życia gospodarstw domowych jest stopień zaspokajania podstawowych potrzeb, szczególnie w zakresie odżywiania. W 2013 r. przeciętne miesięczne spożycie podstawowych artykułów żywnościowych na 1 osobę w województwie małopolskim kształtowało się na poziomie: 6,8 kg pieczywa, 5,2 kg mięsa, 3,7 l mleka świeżego, 0,9 kg sera, 13 jajek, 1,4 kg cukru, 3,3 kg owoców oraz 9,1 kg warzyw. W ostatnich latach systematycznie spada przeciętne miesięczne spożycie na osobę większości podstawowych artykułów żywnościowych. Zmiany w spożyciu żywności w województwie małopolskim w ostatnich latach można uznać za typowe dla całej Polski. Obniżeniu uległ poziom spożycia większości podstawowych

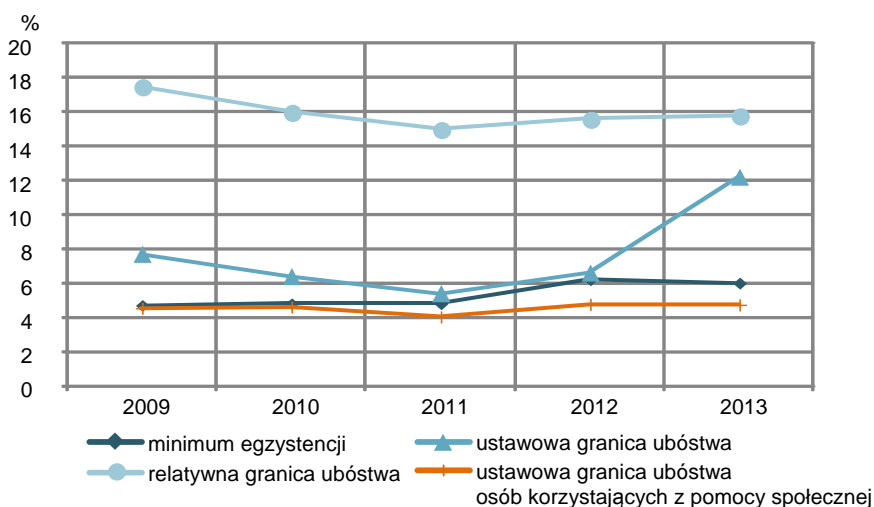
artykułów żywnościowych. W latach 2009-2013 w największym stopniu spadło spożycie cukru, owoców, warzyw, pieczywa i jaj. Znaczący spadek spożycia pieczywa w omawianym okresie mógł być wynikiem zmiany modelu żywienia i częstszego korzystania z gotowych półproduktów i produktów oraz usług lokali gastronomicznych, o czym świadczy wzrost udziału w ogólnych wydatkach wydatków na restauracje i hotele.

Wyposażenie gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania jest również istotnym miernikiem charakteryzującym poziom życia ludności. Świadczy ono o zasobności gospodarstw domowych, a także kształtuje subiektywną ocenę gospodarstwa domowego o swojej sytuacji materialnej. W 2013 r. podobnie jak w latach poprzednich obserwowano poprawę wyposażenia gospodarstw w dobra trwałego użytkowania. Wyposażenie gospodarstw domowych województwa małopolskiego w dobra trwałego użytkowania, zapewniające elementarny standard życia (odbiornik telewizyjny, pralka automatyczna, chłodziarka lub zamrażarka) jest prawie pełne. Znacznie mniejsze zaspokojenie występowało w zakresie wyposażenia w przedmioty bardziej luksusowe. W 2013 r. zmywarkę do naczyń posiadało co piąte gospodarstwo domowe, a kuchenkę mikrofalową blisko 58% gospodarstw w województwie małopolskim. Komputer osobisty posiadało 74,4% gospodarstw domowych w województwie, w tym z dostępem do Internetu 72,7%, w kraju odpowiednio 71,57% i 58,8%. Telefon komórkowy w omawianym okresie posiadało 92,5% gospodarstw w województwie i 93,5% w kraju, W samochód osobowy w 2013 r. wyposażone było blisko 60% gospodarstw w województwie i 61,2% w kraju.

1.4.6. Ubogie gospodarstwa domowe i osoby

Dochody i wydatki ludności stanowią podstawę ustalenia poziomu ubóstwa ekonomicznego. Niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa poziom ubóstwa ekonomicznego w województwie małopolskim kształtuje się korzystniej niż w Polsce. Skalę ubóstwa określono w oparciu o zasięg ubóstwa skrajnego, ustawowego i relatywnego²⁷.

Wykres 58. Zasięg ubóstwa osób według różnych granic

Źródło: Informacja sygnałna GUS „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2013 r.”

²⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 40 i str. 41.

W województwie małopolskim w 2013 r. zasięg ubóstwa skrajnego, z granicą poniżej poziomu minimum egzystencji wynosił 6,0% (w kraju 6,8%). W omawianym okresie największy wzrost zasięgu ubóstwa skrajnego obserwowano w 2012 r. (o 1,4 p. proc.), a spadek wartości wskaźnika w 2013 r. (o 0,2 p. proc.).

Zasięg ubóstwa relatywnego z granicą na poziomie 50% średnich wydatków w 2013 r. w województwie małopolskim wynosił 15,8% (w kraju 16,2%). Po dwóch latach 2010 i 2011, w których wystąpił spadek wartości wskaźnika, w kolejnych zwiększał się stopniowo udział osób, których poziom konsumpcji odbiegał od poziomu przeciętnego.

W 2012 r. poniżej ustawowej granicy ubóstwa stanowiącej kryterium przyznania pomocy społecznej, w województwie małopolskim pozostawało 12,2% osób (w kraju 12,8%). W 2013 r. odnotowano znaczny wzrost zasięgu ubóstwa ustawowego w porównaniu do roku ubiegłego (o 5,6 p. proc.), co wynikało jednak głównie ze zmiany w październiku 2012 r. wartości progów interwencji socjalnej²⁸.

Skala ubóstwa na poziomie powiatów i gmin została ustalona na podstawie administracyjnych źródeł danych i dotyczy osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej z dochodami na osobę poniżej kryterium przyznania pomocy (granica ubóstwa ustawowego). W opracowaniu określono to ubóstwo jako ustawowe rejestrowane²⁹.

Dla porównania danych na poziomie powiatów i gmin wyliczono także zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego, który w województwie małopolskim w 2013 r. wynosił 4,7% (w kraju 6,0%). Po powolnym spadku zasięgu ubóstwa rejestrowanego w latach 2009-2011, w 2012 r. odnotowano wzrost udziału osób ubogich w ogólnej liczbie ludności do 4,8%, co wynikało ze zmiany w październiku 2012 r. kryterium dochodowego przyznawania pomocy społecznej (granica ubóstwa rejestrowanego).

Różnica między zasięgiem ubóstwa ustawowego, a zasięgiem ubóstwa ustawowego rejestrowanego, wynika z odmiennych zasad metodycznych³⁰.

1.4.7. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego według stanu na koniec 2013 r. wynosiły 1117,2 tys. mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 86396,9 tys. m², w których znajdowało się 4367,7 tys. izb. W porównaniu do 2009 r. przybyło 39,6 tys. mieszkań, co oznacza wzrost o 3,7%. Łączna powierzchnia użytkowa wzrosła o 5481,9 tys. m² (o 6,8%), a liczba izb o 255,6 tys. (o 6,2%). Zasoby mieszkaniowe województwa stanowiły 8,1% zasobów kraju i lokowały województwo na czwartym miejscu w Polsce po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

Na koniec 2013 r. w miastach województwa małopolskiego znajdowało się 653,4 tys. mieszkań, tj. 58,5% ogółu zasobów mieszkaniowych województw, a na wsi 463,8 tys., tj. 41,5%, przy czym ludność w miastach stanowiła 48,7% ogółu ludności w województwie, a na wsi 51,3%. W skali kraju w miastach znajdowało się 67,4% ogólnej liczby mieszkań, a ludność miejska stanowiła 60,4% ludności Polski.

²⁸ Od 1 października 2012 r. została zmieniona wysokość progu stanowiącego kryterium przyznania pomocy społecznej, uznanego za granicę ubóstwa ustawowego, dlatego wartość wskaźnika ustawowej granicy ubóstwa została obliczona z uwzględnieniem dwóch progów interwencji socjalnej – Patrz uwagi metodyczne str. 39.

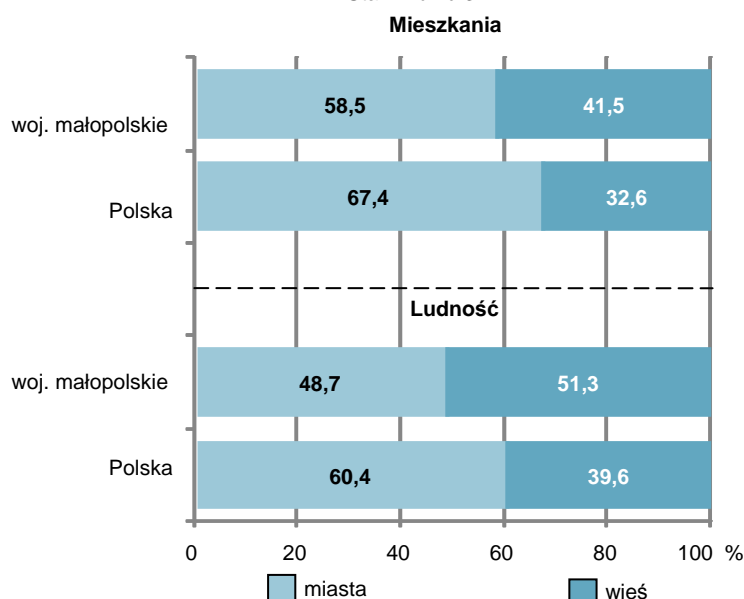
²⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

³⁰ j.w.

W porównaniu z rokiem 2009 w miastach przybyło 4,7% mieszkańców (liczba ludności wzrosła o 0,8%), natomiast na wsi liczba mieszkań zwiększyła się o 2,3% (liczba ludności wzrosła o 3,0%).

Wykres 59. Struktura mieszkań i ludności w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

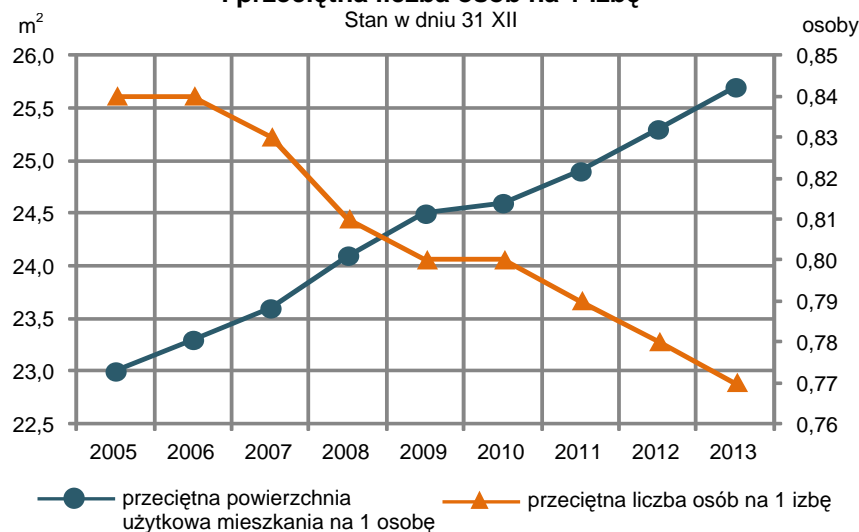

W latach 2009-2013 w województwie małopolskim następowała systematyczna poprawa warunków mieszkaniowych. Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i 1 izbę malała przy równoczesnym wzroście powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę.

W porównaniu do 2009 r. w województwie małopolskim zmniejszyła się liczba osób przypadająca na mieszkanie i na koniec 2013 r. wynosiła 3,01 osób (w 2009 r. – 3,06 osób). Zmalała również liczba osób przypadająca na izbę i w końcu 2013 r. wyniosła 0,77 osoby (w 2009 r. - 0,80 osoby). Dla porównania w kraju na 1 mieszkanie w 2013 r. przypadało 2,78 osób, na izbę 0,73. Wśród województw obydwa wskaźniki lokowały województwo małopolskie odpowiednio: na 14 i 12 miejscu w kraju.

Wykres 60. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę i przeciętna liczba osób na 1 izbę

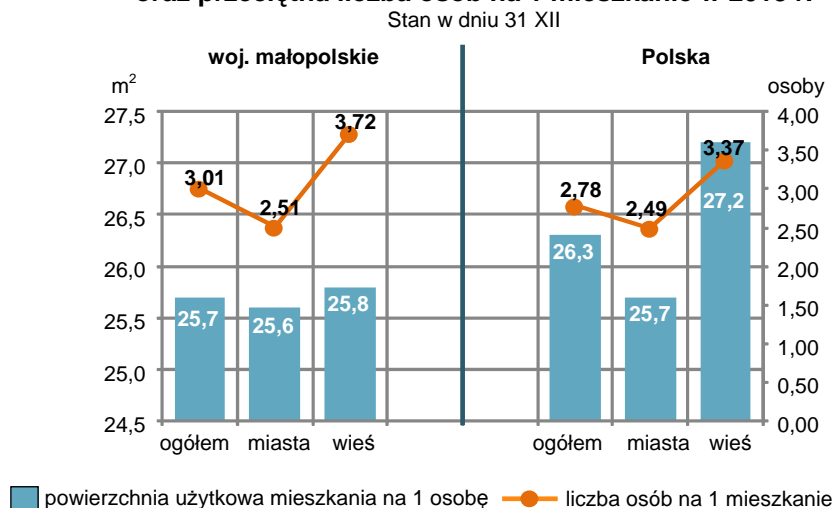
Stan w dniu 31 XII

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę w porównaniu z 2009 rokiem wzrosła o 1,2 m² i na koniec 2013 r. wyniosła 25,7 m² (w kraju – 26,3 m²). Wskaźnik informujący o przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania, jaki zajmował statystyczny mieszkaniec ulokował województwo małopolskie na dziewiątej pozycji w Polsce.

Biorąc pod uwagę liczbę osób przypadającą na 1 mieszkanie i 1 izbę zaludnienie mieszkań było wyższe na wsiach niż w miastach. W miastach przeciętnie na 1 mieszkanie w końcu 2013 r. przypadało 2,51 osoby, na wsi 3,72, a na 1 izbę w miastach przypadało średnio 0,72 osoby, a na wsi 0,83 osoby.

Wykres 61. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę oraz przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie w 2013 r.

Przeliczając natomiast powierzchnię użytkową na 1 mieszkańca, sytuacja wyglądała korzystniej na terenie wsi. Statystyczny mieszkaniec miasta miał w 2013 r. do dyspozycji 25,6 m² powierzchni użytkowej mieszkania (o 1,5 m² więcej niż w 2009 r.), natomiast mieszkaniec wsi 25,8 m² (o 0,9 m² więcej niż w 2009 r.).

Podobne tendencje występowały w Polsce. Na 1 mieszkanie w miastach przypadało średnio 2,49 osoby, a na 1 izbę 0,70 osoby, na wsi odpowiednio 3,37 osoby i 0,78 osoby. Natomiast powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę na wsi była o 1,5 m² większa niż w mieście i wynosiła 27,2 m².

Pod względem zaludnienia w badanym okresie mieszkaniec Polski miał korzystniejsze warunki od mieszkańca województwa małopolskiego zarówno na wsi jak i w mieście.

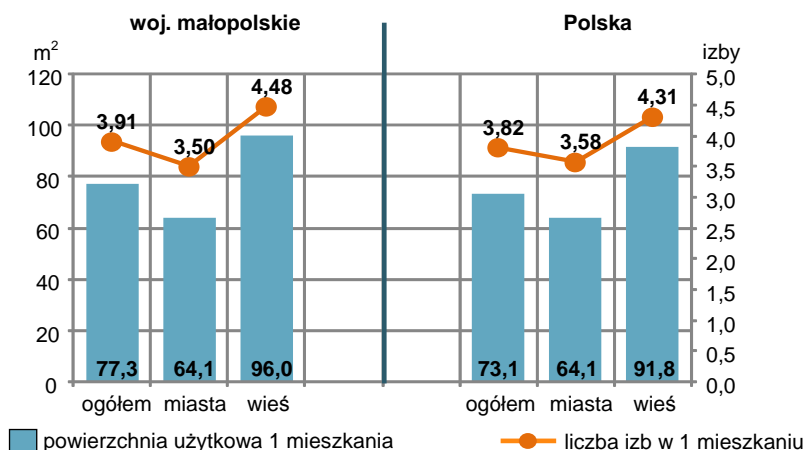
W porównaniu do roku 2009 standard mieszkań mierzony wielkością mieszkania i liczbą izb oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje sanitarno – techniczne uległ niewielkiej poprawie i jednocześnie był wyższy niż standard mieszkań w kraju.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w województwie małopolskim w 2013 r. wynosiła 25,7 m² i zwiększyła się o 2,2 m² w porównaniu z 2009 rokiem. Przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 3,91 (w 2009 r. – 3,82 izby). W porównaniu do przeciętnego mieszkania w kraju, mieszkanie w województwie małopolskim było większe o 4,2 m² i posiadało o 0,09 izby więcej.

Wysokie wskaźniki lokowały województwo małopolskie na czwartym miejscu w Polsce pod względem wielkości mieszkania i na szóstym pod względem liczby izb.

Wykres 62. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

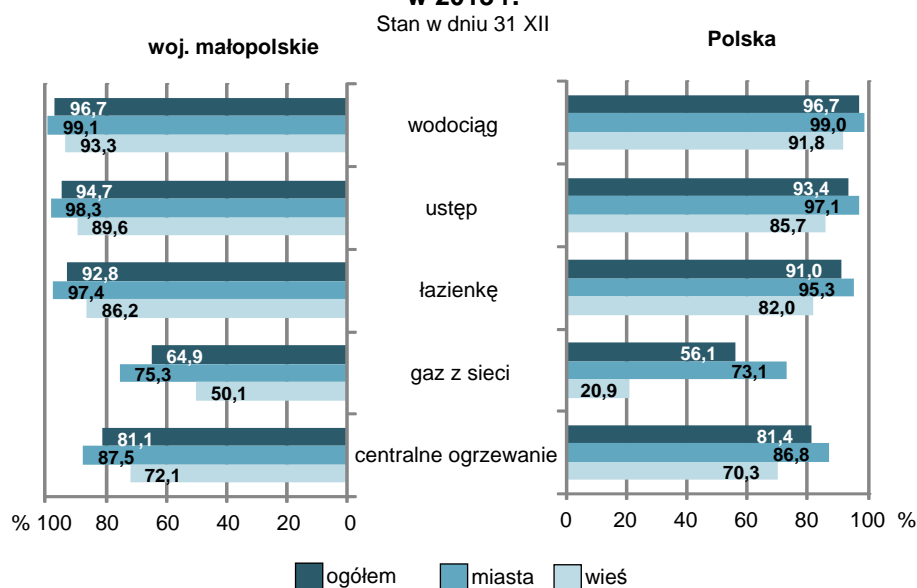
Porównując powierzchnię użytkową i liczbę izb, wyższy standard posiadały mieszkania wiejskie. W końcu 2013 r. średnia wielkość mieszkania na wsi wynosiła 96,0 m² powierzchni użytkowej i wzrosła o 4,0 m² w porównaniu do roku 2009. Mieszkanie na wsi posiadało średnio 4,48 izby i było większe od mieszkania w mieście o 31,9 m² i posiadało o 0,98 izby więcej.

Statystyczne mieszkanie w województwie małopolskim zlokalizowane na terenach wiejskich było o 4,2 m² większe od przeciętnego mieszkania z terenu wiejskiego w Polsce (posiadało o 0,17 izby więcej), a mieszkanie położone na terenach miejskich miało taką samą powierzchnię jak analogiczne mieszkanie w kraju (posiadało o 0,08 izby mniej).

Systematycznej, choć niewielkiej zmianie ulega z każdym rokiem wyposażenie mieszkań w województwie małopolskim w podstawowe instalacje. W badanym okresie w wodociąg wyposażonych było ponad 96% mieszkań (podobnie jak w kraju), w ustęp około 95%, łazienkę około 93% (w kraju odpowiednio ponad 93% i 91%), w gaz sieciowy około 65% (w kraju ponad 56%) i w centralne ogrzewanie ponad 81% (podobnie jak w kraju). Pod względem wyposażenia w gaz sieciowy województwo małopolskie zajmowało trzecią pozycję w kraju. Ponadto usytuowało się pod względem wyposażenia mieszkań: w łazienkę na siódmym miejscu, w ustęp na ósmym, w centralne ogrzewanie na dziewiątym i w wodociąg na dziesiątym miejscu.

Pod względem wyposażenia w podstawowe instalacje, mieszkania w miastach posiadały wyższy standard niż mieszkania na wsi. W miastach w wodociąg wyposażonych było 99,1% mieszkań (na wsi 93,3%), w ustęp 98,3% (na wsi 89,6%), w łazienkę 97,4% (na wsi 86,2%). Największe dysproporcje można zauważyć w wyposażeniu mieszkań w gaz sieciowy i centralne ogrzewanie. W miastach 75,3% mieszkań posiadało gaz z sieci, na wsi 50,1%, natomiast w centralne ogrzewanie wyposażonych było 87,5% mieszkań na terenie miast i 72,1% na wsi.

Wykres 63. Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne w % ogółu mieszkań w 2013 r.

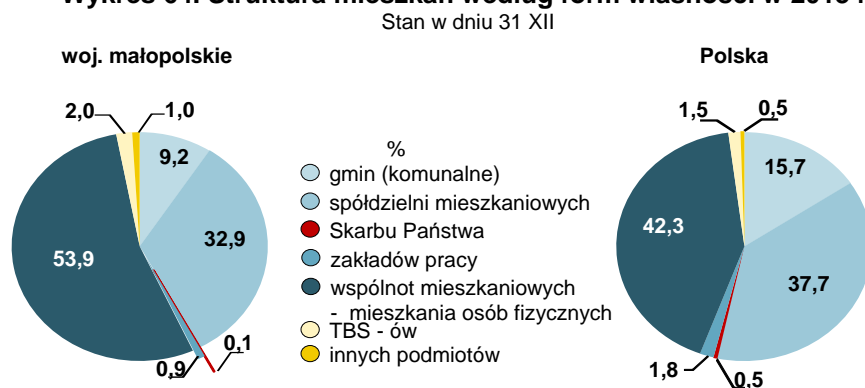
W 2013 r., podobnie jak w poprzednich latach, mieszkania w województwie małopolskim były lepiej wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno – techniczne niż mieszkania w kraju zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich.

Stopień nasycenia mieszkaniami, wyrażany liczbą mieszkań na 1 tys. ludności jest również jednym z mierników ogólnego standardu mieszkaniowego. W 2013 r. wskaźnik ten dla województwa małopolskiego wyniósł 332 (w 2009 r. – 327) i był niższy od wskaźnika dla kraju o 28.

Dane prezentowane według form własności dotyczą mieszkań będących własnością: gmin (mieszkania komunalne), spółdzielni mieszkaniowych, Skarbu Państwa, zakładów pracy, towarzystw budownictwa społecznego (TBS), osób fizycznych w budynkach wspólnot mieszkaniowych oraz innych podmiotów. Spośród mieszkań objętych badaniami w 2013 r. w województwie małopolskim – 53,9% stanowiły mieszkania będące własnością osób fizycznych w budynkach wspólnotowych (w kraju – 42,3%), mieszkania spółdzielni mieszkaniowych – 32,9% (w kraju – 37,7%), mieszkania komunalne – 9,2% (w kraju – 15,7%), TBS-ów – 2,0% (w kraju – 1,5%), innych podmiotów – 1,0% (w kraju – 0,5%), zakładowe – 0,9% (w kraju – 1,8%) i Skarbu Państwa – 0,1% (w kraju 0,5%).

Mieszkania stanowiące własność zakładów pracy charakteryzowały się najwyższą przeciętną powierzchnią użytkową, tj. 57,0 m², natomiast mieszkania gminne były najmniejsze (42,8 m²).

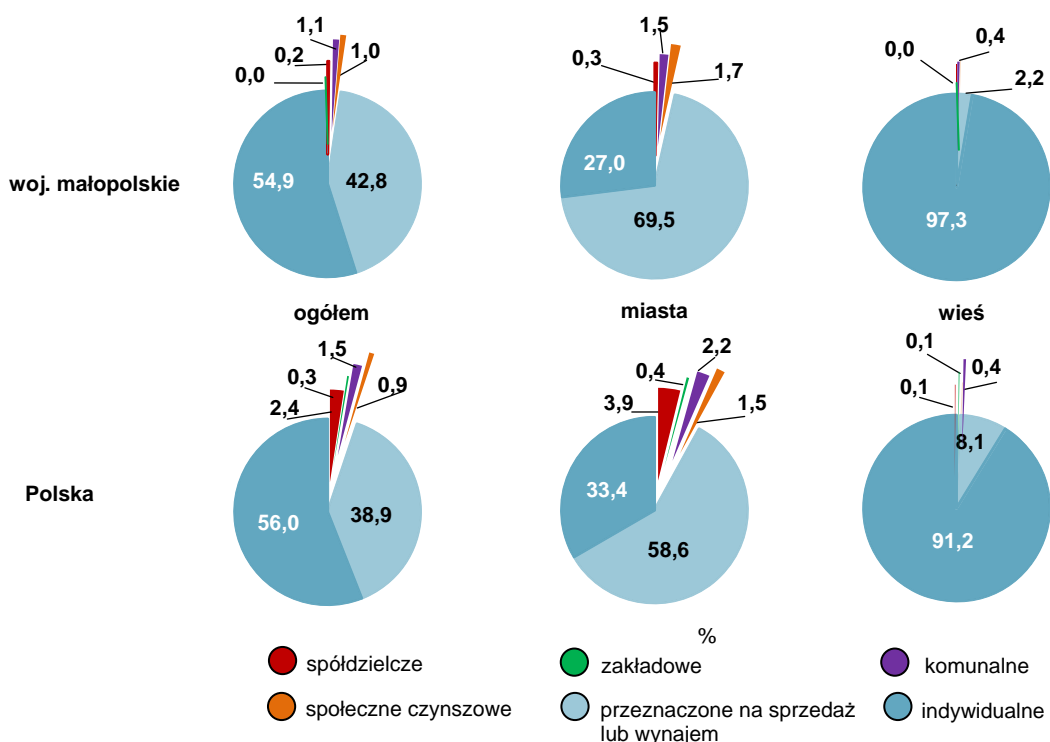
Wykres 64. Struktura mieszkań według form własności w 2013 r.

1.4.8. Mieszkania oddane do użytkowania

W 2013 r. na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 15,5 tys. mieszkań, co stanowiło 10,7% mieszkań przekazanych na terenie kraju i lokowało województwo na trzeciej pozycji w Polsce (w 2009 r. 11,7% ogółu oddanych mieszkań i drugie miejsce w kraju). Większość mieszkań zrealizowano w ramach budownictwa indywidualnego oraz przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem. Ich udział w ogólnej liczbie mieszkań oddanych do użytkowania w województwie małopolskim wynosił odpowiednio: 54,9% i 42,8% (w 2009 r. - 38,4% i 60,0%). Obydwe te formy budownictwa dominowały również w strukturze mieszkań oddanych do użytkowania na terenie kraju. Dla porównania w 2013 r. najwięcej mieszkań oddano w województwie mazowieckim (29,2 tys.), a najmniej w województwie opolskim (1,7 tys.).

Wykres 65. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa w 2013 r.

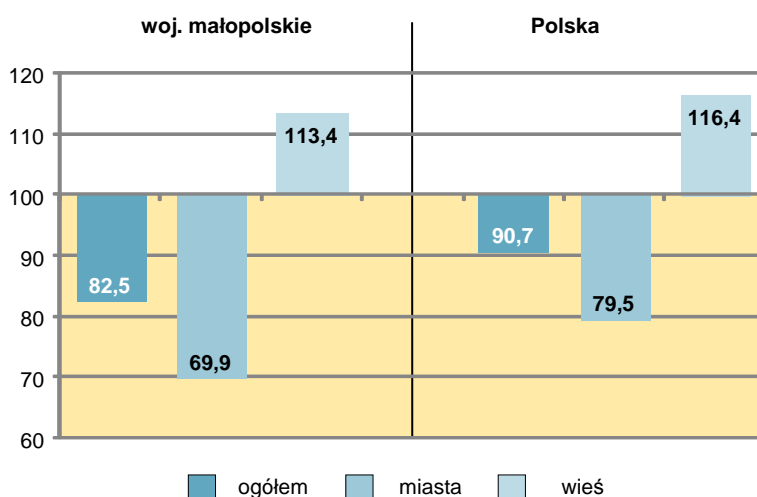
W latach 2009-2013 w miastach przybyło więcej mieszkań niż na wsi. W 2013 r. stanowiły one 60,3% ogółu mieszkań oddanych w województwie.

W porównaniu do 2009 r. liczba mieszkań oddanych do użytkowania spadła o 17,5%, w tym w miastach obniżyła się o 30,1%, natomiast na wsi wzrosła o 13,4%. W kraju również odnotowano spadek mieszkań przekazanych do eksploatacji w miastach (o 20,5%) z równoczesnym wzrostem (o 16,4%) mieszkań na terenach wiejskich.

Podobnie jak w kraju, tak i w miastach województwa małopolskiego najwięcej przekazano mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem – 69,5% wszystkich oddanych lokali w miastach (w kraju – 58,6%) oraz indywidualnych – 27,0% ogółu (w kraju – 33,4%). Na terenach wiejskich zdecydowaną większość, bo 97,3% wszystkich oddanych do użytku mieszkań na wsi, stanowiły lokale będące własnością osób fizycznych (w kraju – 91,2%).

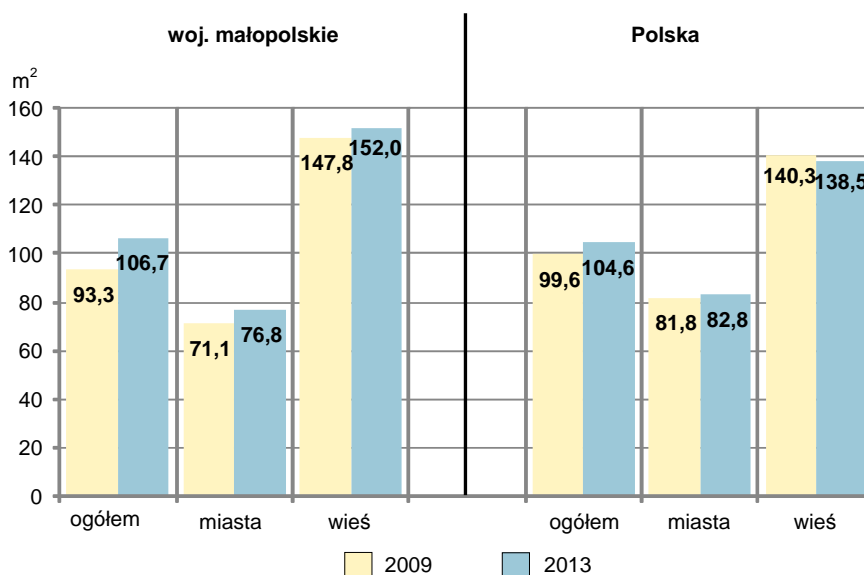
Wykres 66. Dynamika mieszkań oddanych do użytkowania w 2013 r.

2009 = 100

Przeciętna powierzchnia użytkowa nowo wybudowanych mieszkań w województwie małopolskim w 2013 r. wynosiła 106,7 m², przy średniej wielkości w kraju 104,6 m². Pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkań województwo zajmowało siódme miejsce w Polsce. Największe mieszkania, o przeciętnej powierzchni 147,9 m², wybudowane były w 2013 r. przez inwestorów indywidualnych, a najmniejsze lokale o powierzchni 40,8 m² przekazało do użytkowania budownictwo komunalne. Dla porównania, największe mieszkania w 2013 r. oddano do użytkowania w województwie opolskim (o przeciętnej powierzchni 133,2 m²), a najmniejszą powierzchnię miały mieszkania w województwie dolnośląskim (87,3 m²).

Wykres 67. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania

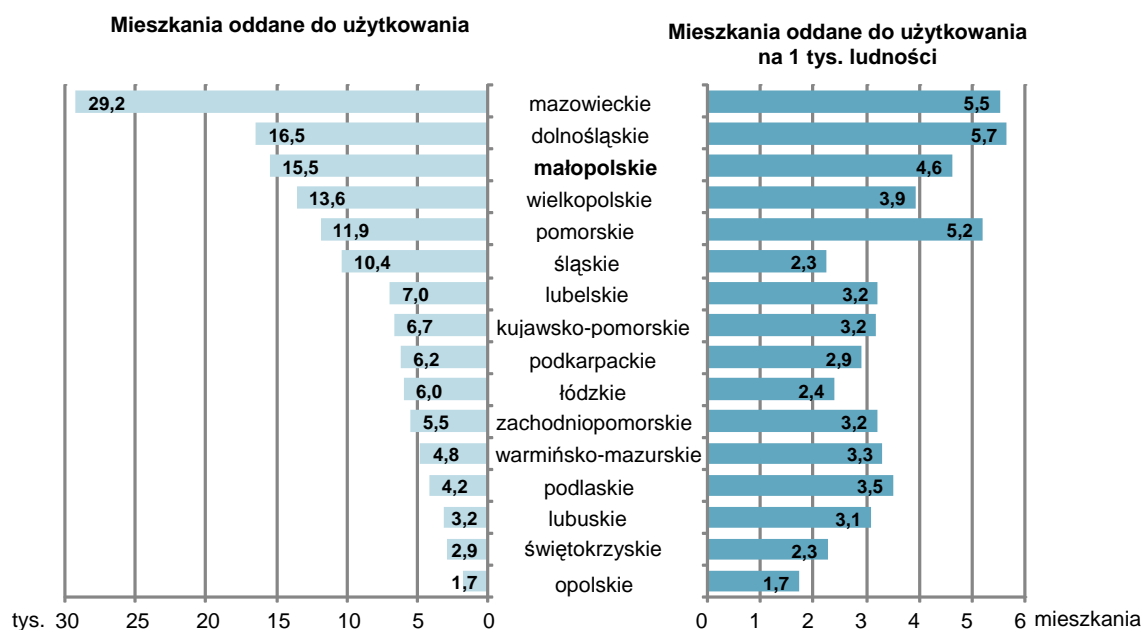

Mieszkania wybudowane na terenie wsi województwa małopolskiego były znacznie większe od lokali wybudowanych na terenie miast. Średni metraż 1 mieszkania oddanego do użytku na wsi wynosił 152,0 m² (w kraju 138,5 m²) i był o 75,2 m² większy od przeciętnego mieszkania wybudowanego w mieście (w kraju większy o 55,7 m²).

W porównaniu z 2009 r. nastąpił wzrost przeciętnej wielkości oddanych mieszkań o 13,4 m² z 93,3 m² do 106,7 m². Średnia powierzchnia mieszkań oddanych do użytkowania w miastach wzrosła o 5,7 m², a na terenach wiejskich o 4,2 m².

Miernikiem natężenia budownictwa mieszkaniowego jest liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 tys. ludności. Wskaźnik ten w 2013 r. w województwie małopolskim wyniósł 4,6 (w 2009 r. – 5,7), przy średniej wojewódzkiej dla kraju 3,8 (w 2009 r. – 4,2). Najwyższy poziom wskaźnika odnotowano w województwie dolnośląskim – 5,7, a najniższy w województwie opolskim – 1,7.

Wykres 68. Mieszkania oddane do użytkowania oraz mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2013 r.

W 2013 r. wydano pozwolenia na budowę 15,6 tys. mieszkań (o 8,5% mniej w porównaniu do liczby pozwoleń wydanych w 2009 r.), z czego 53,3% w budownictwie indywidualnym (w 2009 r. 61,2%). Liczba mieszkań na budowę których wydano pozwolenia w województwie małopolskim stanowiła 11,2% ogólnej liczby pozwoleń w kraju (druga lokata w kraju po województwie mazowieckim). W 2013 r. na terenie województwa inwestorzy rozpoczęli realizację 16,5 tys. mieszkań (o 2,1% mniej niż w 2009 r.), w tym 8,3 tys. w ramach budownictwa indywidualnego (o 25,7% mniej niż w 2009 r.). Mieszkania te stanowiły 13,0% ogólnej liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto w kraju i lokowały województwo na drugim miejscu w Polsce.

1.4.9. Infrastruktura komunalna

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w województwie małopolskim na koniec 2013 r. wynosiła 18,5 tys. km i wzrosła w porównaniu do 2009 r. o 1,2 tys. km, tj. o 6,8% (stanowiła 6,4% sieci krajowej, wobec 6,5% w 2009 r.). W badanym okresie o 8,8% wzrosła również liczba czynnych połączeń wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zakwaterowania i na koniec 2013 r. wynosiła 437,5 tys.

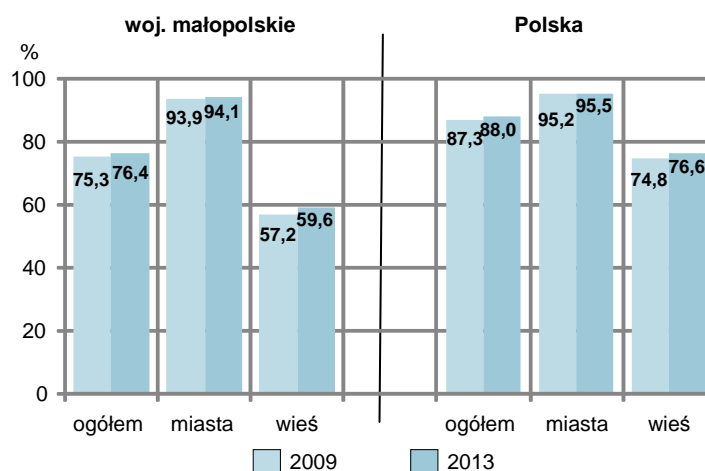
W 2013 r. na 100 km² powierzchni województwa małopolskiego przypadało 121,9 km sieci wodociągowej (w kraju 92,0 km). Wskaźnik ten lokował województwo na czwartym miejscu w Polsce.

Największe zagęszczenie sieci wodociągowej, tj. 166,1 km przypadają na 100 km² powierzchni województwa śląskiego, a najmniejsze 46,4 km na 100 km² powierzchni województwa zachodniopomorskiego.

Sieć wodociągowa w 76,3% rozmieszczona była na terenach wiejskich województwa małopolskiego, przy czym zagęszczenie sieci wodociągowej na tych obszarach było znacznie mniejsze niż w miastach i wynosiło 104,4 km na 100 km² powierzchni (w miastach 264,6 km na 100 km²).

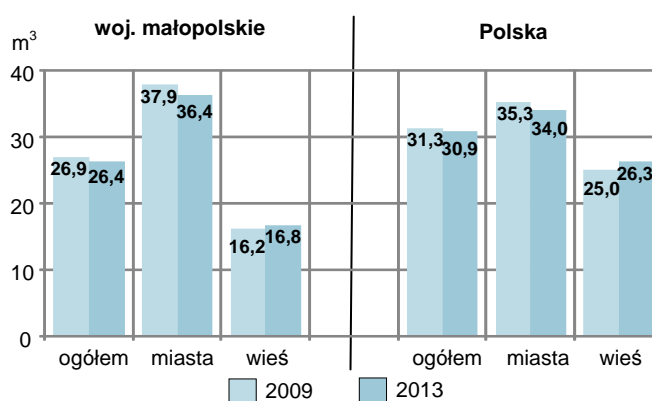
W 2013 r. w województwie małopolskim 76,4% ogółu ludności korzystało z wodociągów (w kraju 88,0%). Wskaźnik ten w miastach wynosił 94,1% (w kraju 95,5%), a na terenach wiejskich 59,6% (w kraju 76,6%). W porównaniu do 2009 r. dostępność do sieci wodociągowej w województwie małopolskim wzrosła o 1,1 p. proc., jednak w skali Polski był to najniższy wskaźnik wśród województw.

Wykres 69. Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności

W porównaniu do 2009 r. zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych spadło o 0,3% i na koniec 2013 r. wyniosło 88,5 hm³. Sposób gospodarowania wodą obrazuje wskaźnik zużycia wody w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W latach 2009-2013 następował ciągły spadek zużycia wody na 1 mieszkańca województwa małopolskiego z 26,9 m³ w 2009 r. do 26,4 m³ w 2013 r., w tym w miastach zużycie spadło z 37,9 m³ w 2009 r. do 36,4 m³ w 2013 r. a na terenach wiejskich wzrosło odpowiednio z 16,2 m³ do 16,8 m³. W kraju jeden mieszkaniec w gospodarstwie domowym zużył średnio o 4,5 m³ wody z wodociągów więcej od mieszkańca województwa małopolskiego, przy czym w miastach wykorzystał o 2,4 m³ wody mniej, a zamieszkujący na terenach wiejskich o 9,5 m³ więcej. Dla porównania mieszkańiec województwa mazowieckiego zużył najwięcej wody 36,2 m³, najmniej 22,3 m³ mieszkańiec województwa podkarpackiego.

Wykres 70. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca

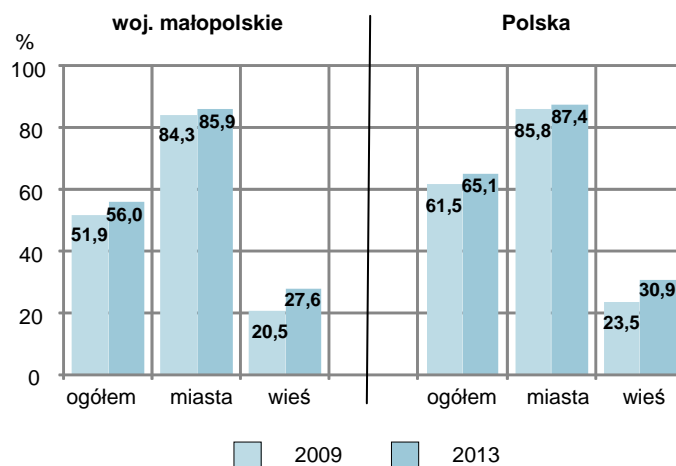

W 2013 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim wynosiła 12,4 tys. km i wzrosła w porównaniu do 2009 r. o 2,9 tys. km, tj. o 30,4% (stanowiła 9,3% sieci krajowej, wobec 9,5% w 2009 r.). Równocześnie o 26,1% wzrosła w badanym okresie liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania i na koniec 2013 r. wyniosła 251,7 tys. szt.

Na 100 km² powierzchni województwa w 2013 r. przypadało 81,5 km sieci kanalizacyjnej (w kraju 42,5 km). Był to jeden z wyższych wskaźników wśród województw lokujący województwo małopolskie na trzeciej pozycji w kraju. Zagęszczenie sieci kanalizacyjnej w 2013 r. na wsi było znacznie mniejsze niż w miastach i wynosiło 56,8 km na 100 km² terenów wiejskich województwa (w miastach 283,2 km).

Użytkownikami sieci kanalizacyjnej było 56,0% mieszkańców województwa małopolskiego (w kraju 65,1%). W miastach odsetek ludności korzystającej z systemu odprowadzania ścieków był znacznie większy niż na terenach wiejskich i wynosił 85,9%, na wsi 27,6% (w kraju odpowiednio 87,4% i 30,9%). W porównaniu do 2009 r. dostępność do sieci kanalizacyjnej wzrosła o 4,1 p. proc., przy czym w mieście o 1,6 p. proc. a na wsi o 7,1 p. proc. Podobnie jak i w przypadku sieci wodociągowej był to jeden z najniższych wskaźników w skali kraju (przedostatnie miejsce wśród województw w Polsce). W 2013 r. analogicznie jak w poprzednich latach, największy odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej odnotowano w województwie pomorskim (77,9% ogółu ludności), a najmniejszy 49,7% w województwie lubelskim.

Wykres 71. Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności

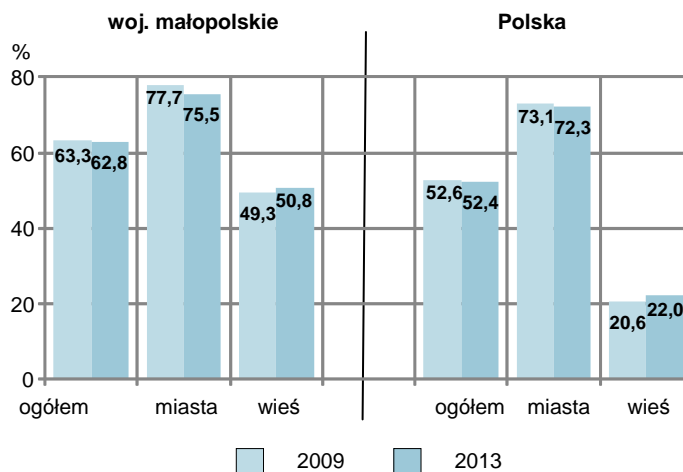

W 2013 r. długość sieci gazowej rozdzielczej w województwie małopolskim wynosiła 21,1 tys. km i stanowiła 17,6% sieci krajowej (w 2009 r. – 18,3%). Województwo charakteryzowało się największą gęstością sieci gazowej w kraju. Na 100 km² przypadało 138,9 km sieci gazowej rozdzielczej (w kraju 38,3 km), przy czym na terenie miast wskaźnik ten wynosił 309,4 km (w kraju 252,5 km), a na terenach wiejskich 118,1 km (w kraju 22,5 km).

W 2013 r. z sieci gazowej korzystało 62,8% mieszkańców, co przy średniej krajowej 52,4% lokowało województwo małopolskie na pierwszym miejscu w Polsce. Ze względu na większe zagęszczenie sieci

gazowej w miastach, z gazu sieciowego korzystało 75,5% ludności miejskiej (w kraju 72,3%) i 50,8% ludności zamieszkującej tereny wiejskie (w kraju 22,0%). W 2013 r. największą dostępność do sieci gazowej odnotowano w województwie podkarpackim (72,6%), a najmniejszą (28,1%) w województwie podlaskim.

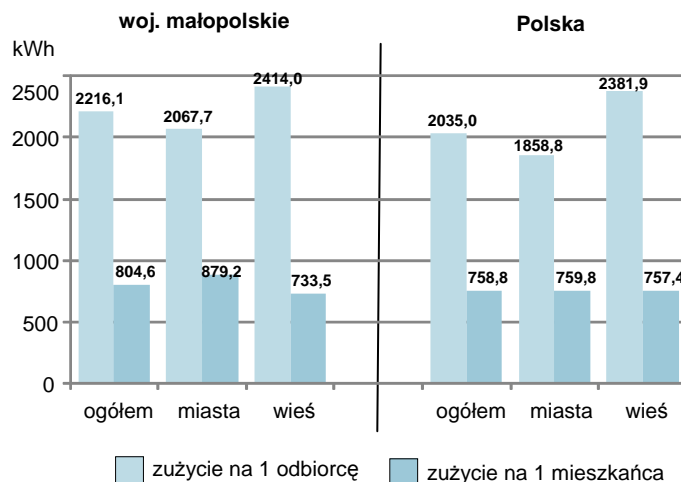
Wykres 72. Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności

Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2013 r. wynosiło 417,5 hm³ i było większe o 6,5% w porównaniu do 2009 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego zużycie wynosiło 124,4 m³ (w kraju 105,7 m³), a w przeliczeniu na 1 odbiorcę 591,7 m³ (w kraju 556,8 m³). Największe zużycie w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w województwie mazowieckim (157,4 m³), najniższe w województwie podlaskim (38,9 m³).

W 2013 r. w województwie małopolskim odnotowano 1218,8 tys. odbiorców energii elektrycznej na niskim napięciu, co oznacza wzrost o 2,4% w porównaniu do 2009 r. Zużycie energii elektrycznej w województwie małopolskim stanowiło 9,2% zużycia krajowego. Wskaźnik zużycia energii elektrycznej na 1 odbiorcę w województwie wynosił w 2013 r. 2216,1 kWh (w kraju 2035,0 kWh), natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego 804,6 kWh (w kraju 758,8 kWh). Mieszkańcy miast zużywali średnio w ciągu roku więcej energii niż mieszkańcy na wsi (w miastach 879,2 kWh, na wsi 733,5 kWh).

Wykres 73. Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę i na 1 mieszkańca w 2013 r.

1.5. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

1.5.1. Ochrona zdrowia

Jednym z wielu czynników decydujących o warunkach życia ludności jest poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, w tym m.in. dostępność placówek opieki zdrowotnej oraz aptek. Na koniec 2013 r. w województwie małopolskim działało 1699 przychodni, co stanowiło 8,7% tych placówek w kraju. Na każde 10 tys. ludności począwszy od 2011 r. przypada niezmiennie 5 przychodni.

W 2013 r. lekarze ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w województwie małopolskim udzielili 26,3 mln porad. Liczba porad przypadająca na 1 mieszkańca województwa (podobnie jak i w kraju) wynosiła 7,8. Dla porównania, najwięcej porad w przeliczeniu na 1 mieszkańca udzielono w województwach: łódzkim (8,3), lubelskim, podlaskim i śląskim (po 8,2), a najmniej w województwie opolskim (6,9).

W województwie małopolskim stosunkowo dobrze rozwinięte jest leczenie uzdrowiskowe. Pod względem liczby szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych województwo zajmowało w 2013 r. trzecie miejsce w kraju, po województwach: dolnośląskim i zachodniopomorskim. W województwie małopolskim działało 44 szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych (17,0% wszystkich działających w kraju). Na koniec 2013 r. miały one do dyspozycji 5,8 tys. łóżek (13,2% wszystkich łóżek w kraju).

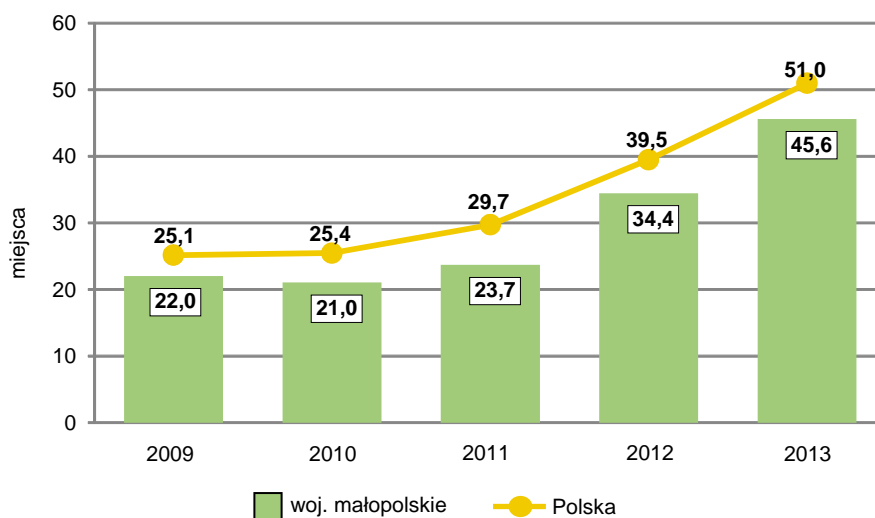
W Polsce działało 259 takich placówek i na koniec roku posiadały 43,6 tys. łóżek. W porównaniu do 2011 r. liczba szpitali uzdrowiskowych i sanatoriów uzdrowiskowych w Polsce wzrosła o 26, natomiast w województwie małopolskim o dwie placówki.

Dzięki rosnącej systematycznie liczbie aptek, mieszkańcy województwa nie mają większych trudności z zakupem leków. W 2013 r. w województwie małopolskim na 1 aptekę przypadało 3047 osób (w kraju 3150 osób), co lokowało województwo na piątym miejscu w kraju. Najkorzystniejszy wskaźnik odnotowano w województwie lubelskim (2662 osób), a najmniej korzystny w warmińsko-mazurskim (3608 osób).

Uzupełnieniem sieci aptek były punkty apteczne, tj. ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych o ściśle określonym asortymencie. Zgodnie z zamiarem ustawodawcy, w większości działały one na terenach wiejskich, gdzie dostęp do aptek jest ograniczony. W województwie małopolskim w 2013 r. funkcjonowało 139 punktów aptecznych, natomiast w Polsce łącznie działały 1284 punkty apteczne, w tym 1270 (98,9%) na wsi.

Na przestrzeni ostatnich lat poprawie uległa sytuacja w zakresie opieki nad dziećmi w wieku 0-2 lat. Od 2012 r. obok żłobków działają również oddziały żłobkowe i kluby dziecięce. W 2013 r. w województwie małopolskim działało 97 żłobków (8,7% działających żłobków w Polsce), 2 oddziały żłobkowe i 24 kluby dziecięce (10,1 % klubów dziecięcych w kraju). W województwie małopolskim liczba miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat wynosiła 45,6 miejsc i chociaż odnotowano wzrost w porównaniu z 2012 r., to wskaźnik nadal kształtował się poniżej średniej dla Polski (51,0 miejsc). Sytuowało to województwo małopolskie na dziewiątym miejscu w kraju. Dla porównania najwyższą liczbę miejsc w żłobkach na 1 tys. dzieci odnotowano w województwach: opolskim (95,9 miejsc), dolnośląskim (87,8 miejsc), a najniższą w województwie świętokrzyskim (31,9 miejsc).

Wykres 74. Miejsca w żłobkach na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat

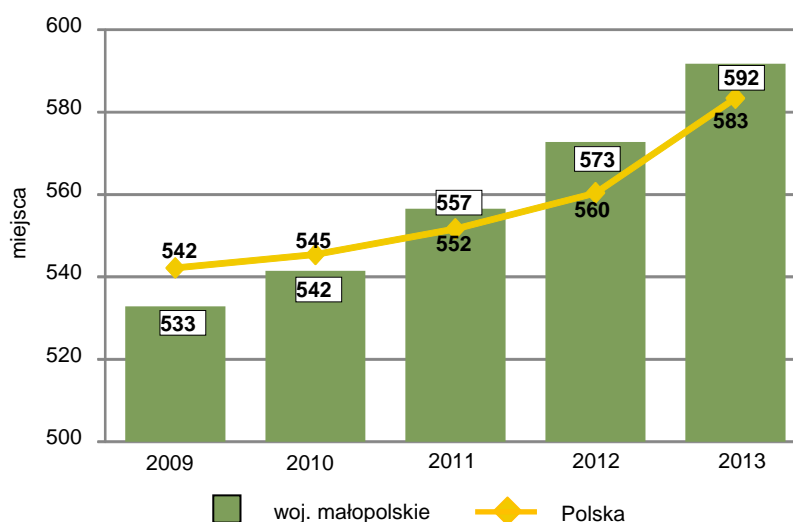

1.5.2. Edukacja

Dzieci w wieku 3-6 lat objęte są wychowaniem przedszkolnym, będącym w Polsce pierwszym etapem kształcenia. W 2013 r. w województwie małopolskim działały łącznie 2133 placówki wychowania przedszkolnego (bez specjalnych), z tego: 1104 przedszkoli, 928 oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, 100 punktów przedszkolnych oraz 1 zespół przedszkolny. Łącznie do placówek tych uczęszczało 118,0 tys. dzieci. Na 1 placówkę przedszkolną w województwie w 2013 r. przypadało średnio 55 dzieci (w kraju 61 dzieci). Wskaźnik ten systematycznie rośnie, dla porównania w 2009 r. na 1 placówkę przypadało 48 dzieci (w kraju 55 dzieci).

Na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat w województwie małopolskim w 2013 r. przypadały 592 miejsca w przedszkolach, podczas gdy w 2009 r. było to 533 miejsca (w kraju odpowiednio 583 i 542 miejsca).

Wykres 75. Miejsca w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat

Z każdym rokiem przybywa przedszkoli dla dzieci niepełnosprawnych. W 2013 r. w województwie funkcjonowało 16 przedszkoli specjalnych, które dysponowały 317 miejscami. W stosunku do 2009 r. odnotowano wzrost o 8 placówek (o 100,0%) i o 113 miejsc (o 64,4%). Jedno przedszkole zlokalizowane było na wsi. Podobne tendencje wystąpiły w Polsce – liczba przedszkoli specjalnych wzrosła z 83 w 2009 r. do 171 w 2013 r., przy czym 16 placówek (9,4%) zlokalizowanych było na wsi.

W roku szkolnym 2013/2014 nauczaniem w zakresie szkoły podstawowej objętych było w województwie 195,4 tys. uczniów w 1391 szkołach dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych). Zdecydowanie więcej szkół podstawowych (77,3%) zlokalizowanych było na wsi, a uczyło się w nich 58,7% ogółu uczniów.

Przeciętnie na szkołę podstawową w województwie małopolskim w roku szkolnym 2013/2014 przypadało 140 uczniów (w kraju 168 uczniów), przy czym w miastach było to średnio 280 uczniów a na wsi 99 uczniów. Oddział szkolny w szkole podstawowej liczył przeciętnie 18 uczniów. W szkołach zlokalizowanych na wsi odnotowano korzystniejszą sytuację w stosunku do szkół miejskich – 15 uczniów na 1 oddział na wsi i 22 uczniów w mieście.

Systematycznie w ostatnich latach poprawia się wyposażenie szkół podstawowych województwa małopolskiego w komputery przeznaczone do użytku uczniów (z dostępem do Internetu). Średnio na 1 komputer w roku szkolnym 2012/2013 przypadało 9,2 uczniów szkół podstawowych (przy średniej krajowej 10,0), co sytuowało województwo na piątym miejscu w kraju. W roku szkolnym 2009/2010 dostęp do komputerów w szkołach podstawowych był gorszy i na 1 komputer w województwie przypadało 10,9 uczniów, a w kraju 11,6 uczniów.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2013/2014 naukę w 704 gimnazjach dla młodzieży (bez specjalnych) kontynuowało 103,3 tys. uczniów. Na wsi zlokalizowanych było 66,1% szkół gimnazjalnych, a uczyło się w nich 51,2% uczniów. W stosunku do roku 2009/2010 liczba szkół w województwie zwiększyła się o 17 (o 2,5%) natomiast liczba uczniów zmalała o 13,8 tys. (o 11,8%). Średnio na 1 oddział przypadało 23 uczniów podobnie jak w roku szkolnym 2009/2010.

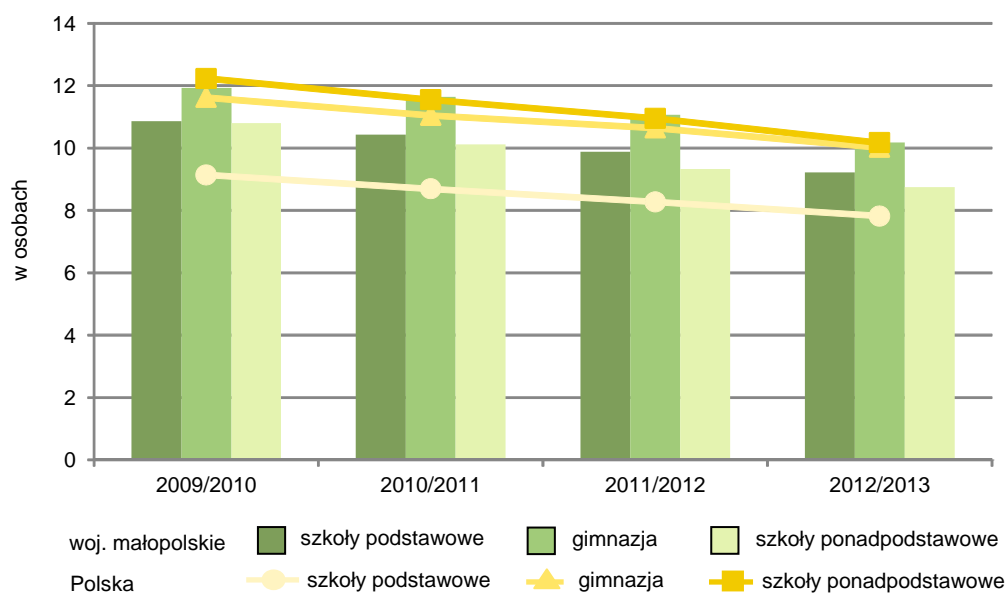
Na 1 gimnazjum w województwie przypadało średnio 148 uczniów (w kraju 167), przy czym w miastach na szkołę przypadało średnio 210 uczniów, na wsi 114 uczniów. Dla Polski ogółem było to odpowiednio 223 i 115 uczniów.

W porównaniu do szkół podstawowych w gimnazjach nieznacznie gorszy był dostęp do komputerów. W województwie 77,8% szkół wyposażonych było w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów (w kraju 81,8%). Na 1 komputer w roku szkolnym 2012/2013 podobnie jak w kraju przypadało średnio 10,2 uczniów, co sytuowało województwo na siódmym miejscu w kraju. W roku szkolnym 2009/2010 wskaźnik ten był gorszy i wynosił dla województwa 11,9 uczniów, a dla Polski 12,2 uczniów.

W roku szkolnym 2013/2014 w województwie małopolskim 122,1 tys. uczniów kontynuowało naukę w 527 szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży (bez specjalnych), tj. w liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach, technikach uzupełniających, zasadniczych szkołach zawodowych, szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe oraz szkołach policealnych.

Na 1 szkołę ponadgimnazjalną w województwie w roku szkolnym 2013/2014 przypadało przeciętnie 232 uczniów (w kraju 203 uczniów), a na 1 oddział 26 uczniów (w kraju blisko 25).

Podobnie jak w szkołach podstawowych i gimnazjach również w szkołach ponadgimnazjalnych z roku na rok rośnie liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów.

Wykres 76. Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu³¹ według typów szkół

W 2012 r. w województwie 65,9% szkół ponadgimnazjalnych było wyposażonych w komputery (w kraju 61,1%). O ile w roku szkolnym 2009/2010 na 1 komputer przypadało 10,8 uczniów, to w 2012/2013 było to 8,8 uczniów (w kraju odpowiednio 9,1 i 7,8). Jednak pomimo poprawy omawianego zjawiska, województwo małopolskie pod względem liczby uczniów na 1 komputer w szkołach ponadgimnazjalnych nadal zajmowało ostatnią pozycję w kraju.

W województwie małopolskim w roku akademickim 2013/2014 działały 32 szkoły wyższe. W skali kraju było ich 438. Przeciętnie na 10 tys. ludności województwa w omawianym roku akademickim przypadało 564 studentów, co lokowało województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju – średnia dla Polski wynosiła 402 studentów.

1.5.3. Kultura

Biblioteki

Od wielu lat, zarówno w województwie jak i w kraju obserwuje się spadek liczby bibliotek. Na koniec 2013 r. w województwie małopolskim działało 731 bibliotek (łącznie z filiami) i w porównaniu do 2009 r. było ich mniej o 31 (o 4,1%), a w stosunku do 2012 r. o 13 (o 1,7%). Podobną tendencję zaobserwowano w kraju, gdzie liczba bibliotek zmniejszyła się odpowiednio o 3,3% i o 0,9%. W 2013 r. w województwie na 1 placówkę biblioteczną przypadało 4,3 tys. mieszkańców, co przy wartości 4,1 tys. dla Polski lokowało województwo na 12 miejscu w kraju.

Księgozbiór placówek bibliotecznych w województwie liczył 10,9 mln woluminów, co stanowiło 8,3% zasobów krajowych. W 2013 r. wskaźnik określający księgozbiór bibliotek w przeliczeniu na 1 tys. ludności wynosił 3240 (w kraju 3402) i lokował województwo na niekorzystnym 13 miejscu w Polsce przed województwami: lubelskim, pomorskim, dolnośląskim.

³¹ Przeznaczony do użytku uczniów.

Wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika w 2013 r. wynosił 15,6 woluminów, wobec 16,8 woluminów w 2009 r. Pod względem wypożyczeń na 1 czytelnika województwo małopolskie zajmowało w 2013 r. ostatnie, 16 miejsce w Polsce, przy średniej krajowej wynoszącej 18,5 woluminów.

W ostatnich latach obserwuje się zmianę funkcji pełnionych przez biblioteki. Obecnie biblioteki to nie tylko wypożyczanie książek, ale także udostępnianie publikacji w bibliotekach cyfrowych oraz pomoc w wyszukiwaniu informacji poprzez bezpłatny dostęp do Internetu. W 2013 r. w placówkach bibliotecznych w województwie użytkowanych było 4,0 tys. komputerów, w tym 2,3 tys. dostępnych dla czytelników. W większości były to komputery podłączone do Internetu (odpowiednio 94,8% i 97,3%).

Poprawie uległa dostępność bibliotek dla osób niepełnosprawnych. W województwie w 2013 r. funkcjonowały 193 obiekty z udogodnieniami wejścia do budynku i 93 obiekty z udogodnieniami wewnątrz budynku, podczas gdy w 2010 r. było to odpowiednio 174 i 91 obiektów.

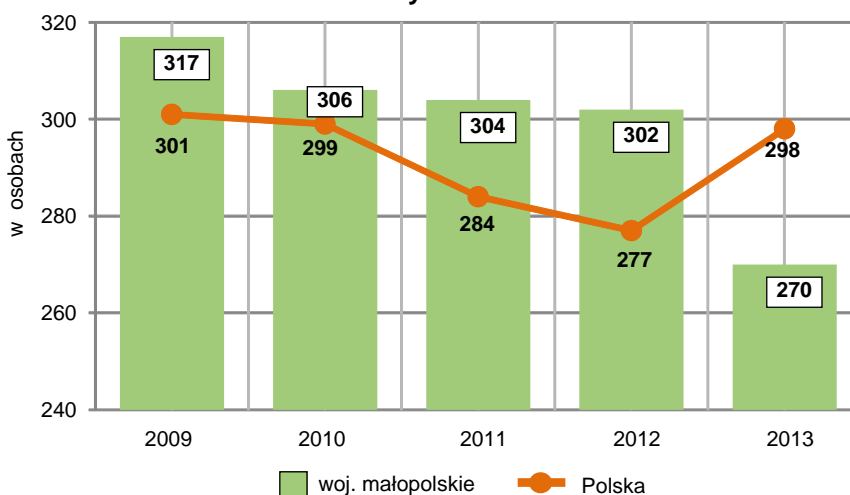
Teatry

Według stanu na koniec 2013 r. w województwie małopolskim działalność sceniczną prowadziło 18 teatrów i instytucji muzycznych, czyli 10,6% instytucji tego typu działających w Polsce. Pod względem ilości teatrów i instytucji muzycznych województwo zajmowało drugie miejsce w kraju (na równi z województwem śląskim) po województwie mazowieckim (32 obiekty). W porównaniu do roku poprzedniego liczba omawianych instytucji zwiększyła się o 3 placówki (o 20,0%), natomiast w stosunku do 2009 r. zmalała o 4 placówki (o 18,2%). W skali kraju odnotowano spadek odpowiednio o 4 (o 2,3%) i o 16 (o 8,6%) placówek.

W omawianym roku w województwie małopolskim w teatrach i instytucjach muzycznych znajdowało się 6,7 tys. miejsc na widowni w stałej sali, co oznacza wzrost w stosunku do poprzedniego roku o 8,9%, a w stosunku do 2009 r. o 10,6%. Pod względem liczby ludności na 1 miejsce w teatrach województwo małopolskie ze wskaźnikiem 500 zajmowało ósmą lokatę w kraju (w Polsce 470 osób).

W 2013 r. teatry i instytucje muzyczne zorganizowały 5,4 tys. przedstawień i koncertów, a obejrzało je ponad jeden milion widzów i słuchaczy, z czego w stałej sali widowiskowej odbyło się 3,9 tys. przedstawień i koncertów, a uczestniczyło w nich 778,1 tys. widzów i słuchaczy.

Wykres 77. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. ludności

Podobnie jak w Polsce poprawie uległa dostępność do teatrów i instytucji muzycznych dla osób niepełnosprawnych. Działalność w obiektach przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2013 r. prowadziło 13 obiektów z udogodnieniami wejścia do budynku i 12 obiektów z udogodnieniami wewnątrz budynku (w 2010 r. odpowiednio 13 i 8 obiektów).

Kina

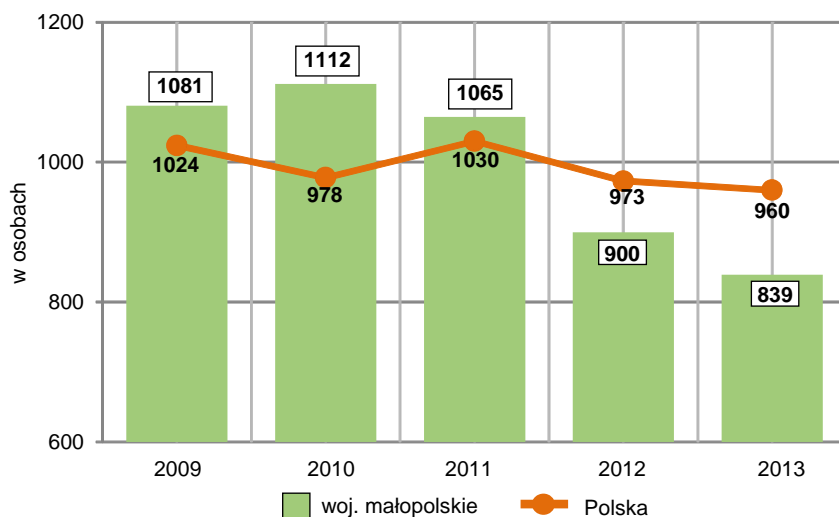
W województwie małopolskim w 2013 r. działało 49 kin stałych, a ich liczba wzrosła w porównaniu do poprzedniego roku o 5 (o 11,4%), a do 2009 r. o 6 obiektów (o 14,0%). W skali kraju liczba kin od 2009 r. wzrosła o 4,7% (z 448 do 469).

Kina stałe w województwie dysponowały 25,2 tys. miejsc na widowni i było to o 6,5% więcej niż w 2009 r. Przeciętnie na pierwsze miejsce w kinach stałych w 2013 r. przypadało 133 osób wobec 139 osób w 2009 r. Dla Polski ogółem wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 142 i 154 osób.

W kinach województwa małopolskiego w ciągu roku odbyło się 156,3 tys. seansów filmowych, czyli o 31,9% więcej niż w 2009 r. (w kraju wzrost o 16,2%). Równocześnie zmalała liczba widzów z 3,6 mln w 2009 r. do 2,8 mln w 2013 r., tj. o 20,9%. W kraju odnotowano w tym czasie spadek liczby widzów o 5,2%. Średnio na 1 seans w 2013 r. przypadało w województwie 18 widzów, wobec 30 w 2009 r.

Poprawie uległa dostępność kin dla osób niepełnosprawnych, co jest zgodne z ogólnie występującą tendencją w Polsce. W województwie w 2013 r. działały 42 obiekty z udogodnieniami wejścia do budynku i 32 obiekty z udogodnieniami wewnątrz budynku (w 2010 r. odpowiednio 36 i 20 obiektów).

Wykres 78. Widzowie w kinach na 1 tys. ludności

Od lat niezmienna pozostaje w województwie liczba kin wielosalowych (multipleksów). W 2013 r. było ich 5 i dysponowały 62 salami projekcyjnymi oraz 12,8 tys. miejsc na widowni. W kinach tych wyświetlono 96,3 tys. seansów, tj. o 17,0% więcej jak w 2009 r. ale o 9,7% mniej w porównaniu do 2012 r. Liczba widzów w multipleksach w 2013 r. wyniosła 1,8 mln i zmalała zarówno w odniesieniu do 2009 r. jak i do 2012 r. (odpowiednio o 27,9% i o 16,9%).

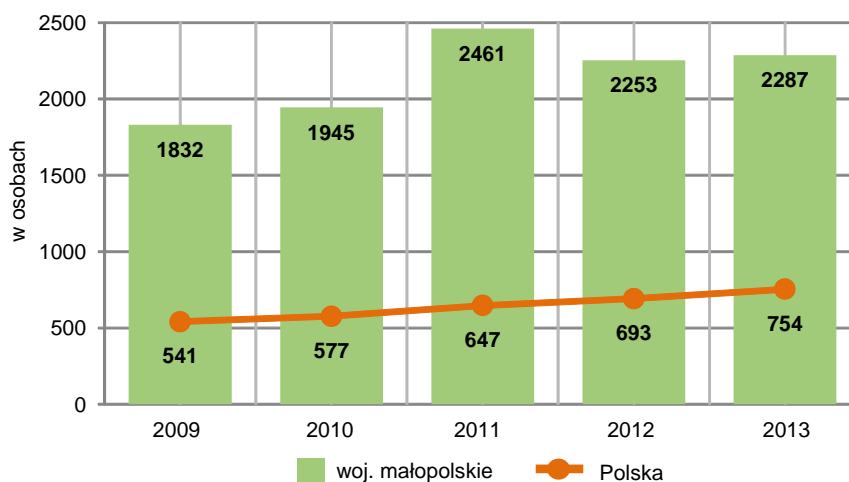
Muzea

W 2013 r. w województwie małopolskim działało 119 muzeów łącznie z oddziałami muzealnymi. Liczba muzeów wzrosła o 11 placówek (o 10,2%) w stosunku do poprzedniego roku i o 8 (o 7,2%) w stosunku do 2009 r. Pod względem liczby muzeów województwo zajmowało w 2013 r. pierwsze miejsce w kraju na równi z województwem mazowieckim. Muzea województwa małopolskiego stanowiły 14,5% wszystkich muzeów w Polsce.

Łączna liczba muzealiów według stanu na koniec 2013 r. wynosiła 4,4 mln eksponatów i było to więcej o 18,3% w porównaniu do roku 2009. W ciągu roku muzea zorganizowały w kraju 343 wystaw stałych i 649 wystaw czasowych, na których prezentowane były posiadane zbiory muzealne.

W 2013 r. w województwie małopolskim muzea i wystawy muzealne odwiedziło 7,7 mln osób, tj. o 1,7% więcej w stosunku do roku poprzedniego i o 27,2% więcej w stosunku do roku 2009. Młodzież szkolna w zorganizowanych grupach stanowiła 21,6% ogółu zwiedzających (w 2009 r. – 27,0%). Taka liczba zwiedzających muzea usytuowała województwo na drugim miejscu w kraju, po województwie mazowieckim (8,7 mln zwiedzających).

Wykres 79. Zwiedzający muzea na 1 tys. ludności

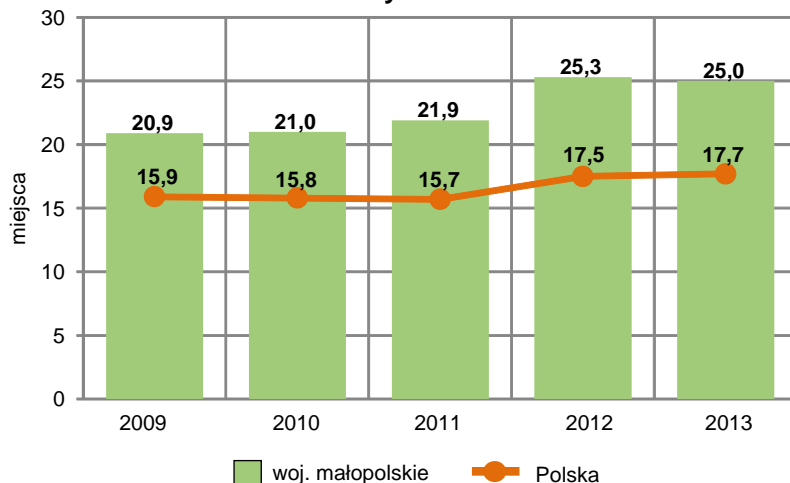
Poprawie uległa dostępność muzeów dla osób niepełnosprawnych, co jest zgodne z ogólnie występującą tendencją w Polsce. W 2013 r. w województwie 54 obiekty muzealne posiadały udogodnienia wejścia do budynku i 39 wewnątrz budynku. Dla porównania w 2010 r. było to odpowiednio 32 i 39 obiektów.

1.5.4. Turystyka

Walory przyrodnicze, kulturowe, obiekty zabytkowe oraz rozbudowana infrastruktura noclegowa stawiają województwo małopolskie w czołówce najatrakcyjniejszych turystycznie regionów Polski. Zgodnie ze stanem w dniu 31 lipca 2013 r. w województwie było zarejestrowanych 1397 turystycznych obiektów noclegowych, co stanowiło 14,3% wszystkich obiektów w Polsce i sytuowało województwo na drugim miejscu w kraju, po województwie pomorskim. W porównaniu do roku poprzedniego liczba turystycznych obiektów noclegowych w województwie małopolskim pozostała prawie na niezmiennym poziomie (spadek o 0,2%), natomiast w kraju nastąpił wzrost o 3,1%. W istniejących w 2013 r. obiektach znajdowało się 83,8 tys. miejsc noclegowych, co stanowiło 12,3% wszystkich miejsc noclegowych w Polsce i lokowało województwo na trzecim miejscu w kraju po

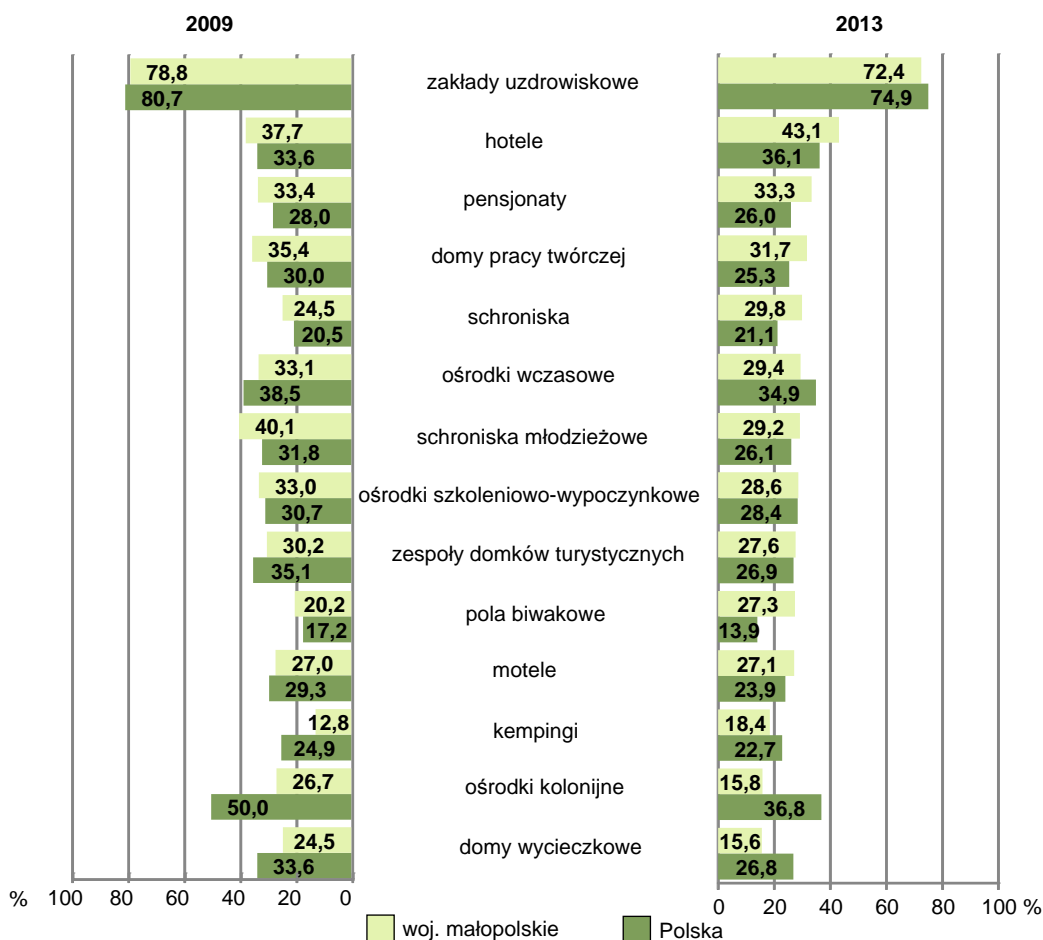
województwach: zachodniopomorskim i pomorskim. Pod względem liczby miejsc noclegowych na 1 tys. ludności województwo zajmowało w 2013 r. czwarte miejsce w kraju po województwach: zachodniopomorskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim.

Wykres 80. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności

W 2013 r. z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało w województwie 3,6 mln turystów, podczas gdy ogółem w kraju było to 23,4 mln osób. Oznacza to wzrost w porównaniu do 2012 r. o 2,8% w województwie i o 3,4% w kraju. Korzystający z noclegów turyści zagraniczni stanowili 33,1% wszystkich turystów (w kraju 22,4%).

Wykres 81. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według wybranych rodzajów obiektów

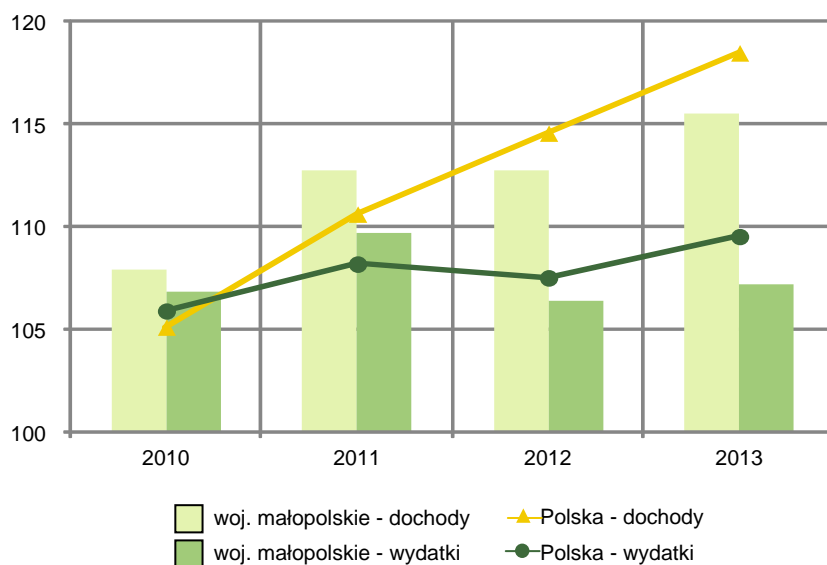

W ciągu całego 2013 r. w województwie udzielono 9,7 mln noclegów, tj. 15,4% wszystkich noclegów udzielonych w kraju, co lokowało województwo na drugim miejscu po województwie zachodniopomorskim (11,2 mln noclegów, tj. 17,8% udzielonych w kraju). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych we wszystkich turystycznych obiektach noclegowych w 2013 r. w województwie małopolskim wynosił 35,2% (w kraju 33,8%).

1.5.5. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego

Stopień zaspokojenia zbiorowych potrzeb mieszkańców województwa w latach 2009-2013 determinowała sytuacja finansowa jednostek samorządowych. O ile w dwóch pierwszych latach tego okresu tempo wzrostu dochodów przewyższało przeciętne w kraju, to w kolejnych osiągało zmienne wartości, jednak poniżej przeciętnych krajowych. W 2013 r. w budżetach wszystkich małopolskich jednostek samorządowych zgromadzono dochody ogółem w wysokości 14811 mln zł, czyli o 15,5% wyższe w odniesieniu do roku 2009. Dynamika dochodów usytuowała województwo dopiero na 10 pozycji w kraju, podczas gdy w 2009 r. zajmowało ósme miejsce. Spadek pozycji województwa odnotowano również w przypadku dochodów przypadających na 1 mieszkańca. Kwota 4412 zł umieściła województwo na 15 miejscu w kraju, a dystans do kwoty przeciętnej w kraju (4765 zł) zwiększył się do 353 zł (w 2009 r. kwota 3894 zł sytuowała na 11 miejscu i była o 164 zł niższa od średniej krajowej).

Wykres 82. Dynamika dochodów i wydatków jednostek samorządowych
2009 = 100

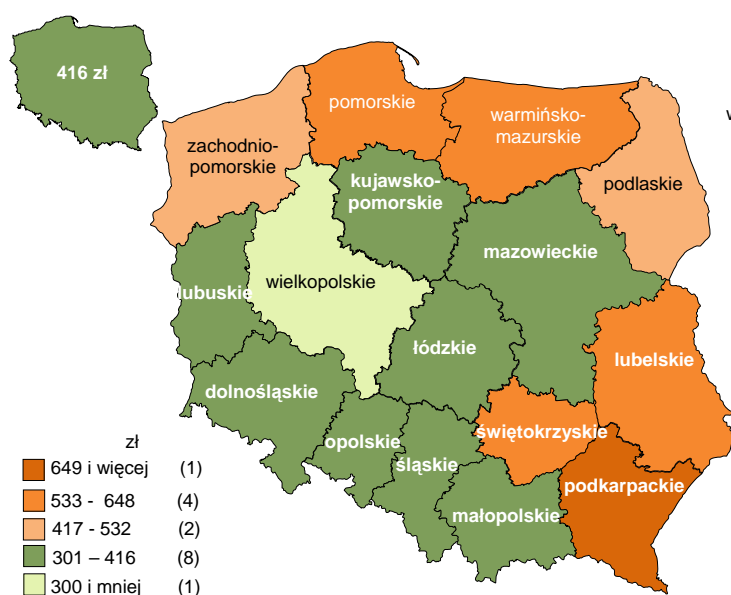

Znacznie korzystniej wyglądała sytuacja w zakresie dochodów własnych. Łączna ich kwota wynosiła 7075 mln zł i była o 22,0% wyższa od kwoty z roku 2009. Wskaźnik dynamiki zbliżony do średniego w kraju usytuował województwo na 12 miejscu. Nie zmieniło to jednak pozycji pod względem dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Kwota 2108 zł nadal była niższa od przeciętnej w kraju (2384 zł) i tak jak w 2009 r. województwo pozostało na ósmym miejscu. W 2013 r. na relatywnie wysokim poziomie pozostał udział podatku PIT w dochodach własnych jednostek samorządowych województwa (37,3%) i podobnie jak w latach poprzednich przewyższał przeciętny w kraju. Wyższy wskaźnik zarówno w 2013 r. jak i w 2012 i 2009 r. wystąpił jedynie w dwóch województwach: mazowieckim i śląskim.

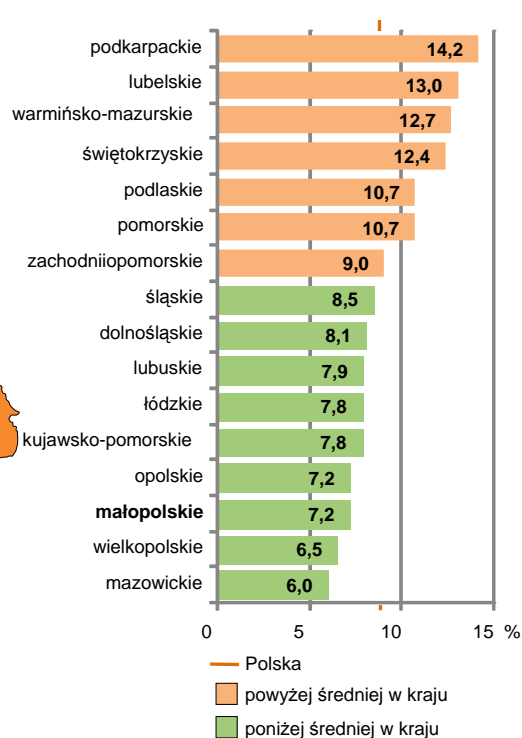
Struktura dochodów ogółem według źródeł ich pochodzenia (dochody własne, dotacje i subwencje) pozwala na ocenę, w jakiej części zależą od wzrostu aktywności lokalnych jednostek gospodarczych, a w jakiej od transferów zewnętrznych w postaci dotacji i subwencji. Na przestrzeni całego omawianego okresu dochody własne małopolskich jednostek samorządowych nie przekroczyły połowy dochodów ogółem (oscylowały w granicach 42,4% do 47,8%) i nadal pozostały poniżej średniego wskaźnika w kraju. W 2013 r. udział dochodów własnych w dochodach ogółem wynosił 47,8% (w kraju 50,0%), co sytuowało jednostki samorządowe województwa na ósmej pozycji w kraju (podobnie jak w 2009 r.). Czołowe lokaty w tym zakresie zajęły te same, co cztery lata wcześniej silne gospodarczo województwa: mazowieckie (62,3%), dolnośląskie (57,3%) i śląskie (55,1%).

W pierwszych trzech latach omawianego okresu w budżetach jednostek samorządowych systematycznie zwiększała się rola środków pochodzących z funduszy unijnych. W 2009 r. stanowiły one 8,6%, a w 2011 r. – 10,7% dochodów ogółem, natomiast w dwóch ostatnich odnotowano ich znacznie mniej. W 2013 r. odnotowano 1061 mln zł tytułem finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych (7,2% dochodów ogółem), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa dało kwotę 316 zł (369 zł w 2012 r. a 336 zł w 2009 r.). Na przestrzeni lat 2009-2013 najwięcej środków unijnych (1549 mln zł) zasililo budżety jednostek samorządowych w 2011 r., wówczas na 1 mieszkańca województwa przypadało 464 zł.

Mapa 12. Środki unijne w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca w 2013 r.

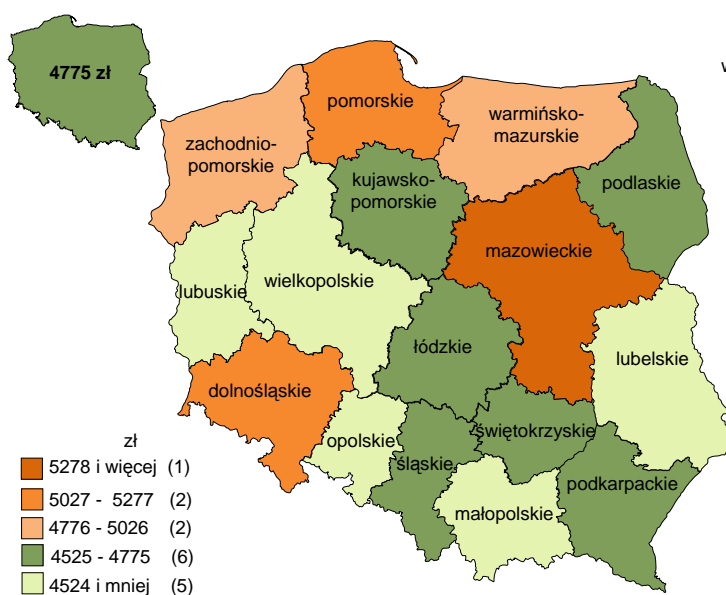
Wykres 83. Środki unijne w dochodach ogółem w 2013 r.

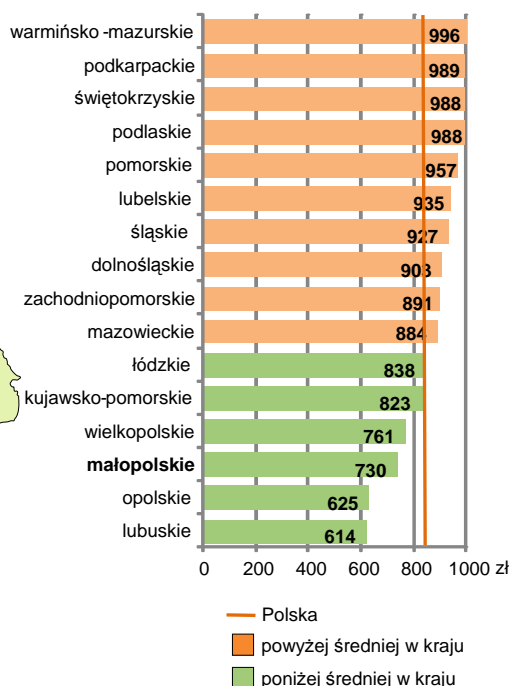
W tempie wolniejszym niż dochody rosły wydatki jednostek samorządowych w województwie małopolskim. Na koniec 2013 r. zamknęły się kwotą 14725 mln zł, czyli przekraczającą poziom z roku 2009 o 7,2%, co usytuowało województwo na 12 pozycji w kraju.

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2013 r. przypadało 4387 zł, czyli o 24 zł więcej niż w roku poprzednim i o 214 zł w odniesieniu do 2009 r. Nadal było to mniej, niż średnio w kraju a dystans zwiększył się z 226 zł w 2009 r. do 388 zł w 2013 r. Kwota wydatków przypadająca na 1 mieszkańca usytuowała województwo (podobnie jak w przypadku dochodów ogółem) na 15 miejscu w kraju, mniej było w województwie opolskim (4300 zł), natomiast najwięcej (5542 zł) w województwie mazowieckim. Osłabło również tempo wydatków inwestycyjnych, stanowiących podstawę rozwoju regionu. Na inwestycje przeznaczono łącznie 2452 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę 730 zł i 14 miejsce w kraju (w 2009 r. kwota 1062 zł sytuowała województwo na 10 miejscu).

Mapa 13. Wydatki ogółem jednostek samorządowych na 1 mieszkańca w 2013 r.

Wykres 84. Wydatki inwestycyjne jednostek samorządowych na 1 mieszkańca w 2013 r.

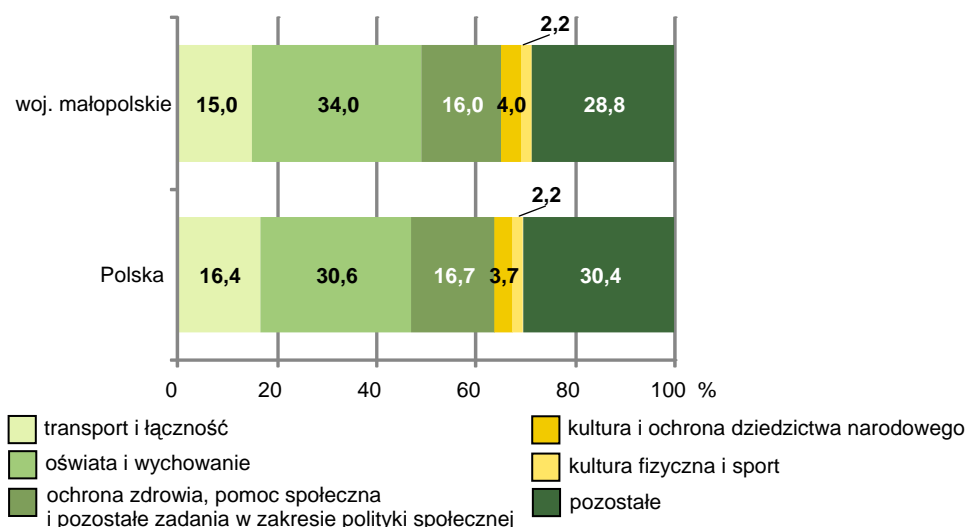
Przedstawione dane dotyczące sytuacji finansowej małopolskich jednostek samorządowych dały obraz ich możliwości w zakresie realizacji nałożonych zadań, czyli zapewnienia poprawy poziomu życia swoich mieszkańców wraz z równoczesnym harmonijnym rozwojem regionu.

Wyższy poziom życia mieszkańców oznacza zarówno zwiększone dochody samorządów, jak i wyższe oczekiwania w zakresie poziomu oferowanych usług, zwłaszcza w obszarze infrastruktury drogowej, edukacji, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej czy kultury.

Odpowiedź na pytanie - w jaki sposób jednostki samorządowe województwa małopolskiego starają się sprostać oczekiwaniom swoich mieszkańców daje analiza wydatków z ich budżetów w układzie działowym.

Od lat niezmiennie dominują wydatki zrealizowane w działach: transport i łączność, oświata i wychowanie i pomoc społeczna, dlatego w omawianym okresie 2009-2013 również one stanowiły największe obciążenie budżetów.

Wykres 85. Struktura wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego według działów w 2013 r.

W 2013 r. w budżetach jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego (za wyjątkiem województwa samorządowego) nadal dominowały wydatki związane z edukacją. W dziale oświata i wychowanie zrealizowano 5009 mln zł, co stanowiło 34,0% wydatków ogółem. W skali kraju wydatki na oświatę nieznacznie silniej obciążały jedynie budżety w województwie opolskim (34,1%). Na uwagę zasługuje fakt, że na przestrzeni lat 2009-2013 obciążenie małopolskich samorządowców wydatkami na oświatę przekraczało średni wskaźnik w kraju w granicach 2,2 – 3,4 p. proc. Z kwoty przeznaczonej na finansowanie oświaty w 2013 r. na 1 mieszkańca województwa małopolskiego przypadało średnio 1492 zł (o 223 zł więcej niż w 2009 r.), co w obu latach sytuowało województwo na czwartym miejscu w kraju, po województwach: podkarpackim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim w 2009 r. a pomorskim w 2013 r. Obowiązek szkolny w naszym kraju obejmuje naukę w szkole podstawowej i gimnazjum, dlatego przeanalizowano wydatki gmin i miast na prawach powiatu na te placówki, w przeliczeniu na 1 ucznia. W 2013 r. na szkoły podstawowe i gimnazja (bez specjalnych) małopolskie jednostki przeznaczyły 2594 mln zł, co oznaczało, że na 1 ucznia przypadała kwota 8683 zł wobec 8930 zł średnio w kraju. Według tej klasyfikacji, województwo małopolskie znalazło się na 14 miejscu, przed województwami: lubuskim i wielkopolskim. Dla porównania: w 2012 r. z kwotą 8571 zł zajmowało 13 miejsce, a w 2009 r. kwota 7105 zł dała dziewiąte miejsce.

Obok oświaty, jednym z najważniejszych obszarów działania samorządów w którym realizują politykę interwencjonizmu państwa na poziomie lokalnych społeczności (przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu, zwalczanie patologii społecznej) jest ochrona zdrowia i pomoc społeczna. W 2013 r. na wydatki w trzech działach: ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej małopolskie samorządy przeznaczyły 2356 mln zł, czyli 16,0% wydatków ogółem. W całym omawianym okresie wydatki w tym obszarze w przeliczeniu na 1 mieszkańca w większości rosły, w 2013 r. przypadało średnio 702 zł (podobnie jak w 2011 r., w 2012 r. – 687 zł). Wydatki samorządów w obszarze pomocy społecznej to nie tylko faktyczna pomoc osobom w trudnej sytuacji, ale także

wypłaty zasiłków rodzinnych, które w mniejszym stopniu traktowane są jako „pomoc społeczna”, dlatego do zobrazowania realnej pomocy przyjęto wydatki przeznaczone na zasiłki i pomoc w naturze oraz na usługi opiekuńcze, odnosząc je do liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W tym ujęciu w 2013 r. przeciętna kwota pomocy wyniosła 649 zł, a województwo małopolskie (podobnie jak w 2012 r. z kwotą 567 zł i w 2011 r. z kwotą 531 zł) znalazło się na 13 miejscu w kraju, mniejsza kwota była w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i śląskim (przeciętna w kraju 921 zł). Dla porównania: najwyższe kwoty odnotowano w województwach: podlaskim (2694 zł) i opolskim (1719 zł). Z kolei wydatki małopolskich samorządów na funkcjonowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych w przeliczeniu na 1 miejsce dało kwotę 57 tys. zł i usytuowało województwo na 12 miejscu w kraju. Poniżej 57 tys. zł przekazano w województwach: dolnośląskim, opolskim, warmińsko-mazurskim i pomorskim, natomiast najwięcej (76 tys. zł) przeznaczono w województwie mazowieckim.

Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych województwa stała się również budowa i odbudowa infrastruktury technicznej, gdyż w ten sposób wyraźnie zwiększa się atrakcyjność terenu i możliwość jego aktywizacji. W 2013 r. w dziale transport i łączność zrealizowano 2212 mln zł, czyli 15,0% wydatków ogółem. Zaznaczyć należy, że na przestrzeni lat 2009 – 2013, najwyższe wydatki poniesione były w dwóch pierwszych latach tego okresu, gdy stanowiły 19,3% wydatków ogółem. Na 1 mieszkańca województwa przypadało wówczas w 2009 r. – 806 zł, a w 2010 r. – 852 zł, co sytuowało województwo na trzecim i czwartym miejscu w kraju. Więcej w tym czasie w ujęciu per capita zainwestowano w województwach: mazowieckim i podlaskim, a w 2010 r. jeszcze w pomorskim. Z kolei w 2013 r. kwota 659 zł przypadająca na 1 mieszkańca umieściła województwo małopolskie na 14 miejscu, mniej było w województwach: lubuskim i opolskim. Natomiast odniesienie wydatków w dziale transport do ilości dróg publicznych przez cały omawiany okres sytuowało województwo małopolskie na czołowych pozycjach w kraju, w 2009 r. kwota 95 tys. zł przypadająca na 1 km dróg umieściła województwo na czwartym miejscu, a w 2013 r. - 74 tys. zł – na piątym miejscu. W 2013 r. na inwestycje w tym dziale zaangażowano kwotę 933 mln zł, co stanowiło blisko 40% łącznych wydatków inwestycyjnych wszystkich jednostek samorządowych województwa małopolskiego. Środki przeznaczone zostały na remonty i utrzymanie dróg publicznych na terenie województwa (gminnych, powiatowych i wojewódzkich), w znacznej mierze w związku z usuwaniem skutków klęsk żywiołowych. Na ten cel w 2013 r. przekazano 136 mln zł, a w całym omawianym okresie 2009-2013 wydatki przekroczyły 1 mld zł.

Wśród zadań samorządów związanych z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb mieszkańców, istotne miejsce zajmowała również dbałość o środowisko, w którym żyje społeczeństwo. Na zadania realizowane w ramach działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska z budżetów małopolskich jednostek samorządowych w 2013 r. wydatkowano 972 mln zł, a środki pochodziły głównie z budżetów gmin i miast na prawach powiatu (940 mln zł), zgodnie z podziałem kompetencji jednostek samorządowych określonych w ustawie. Przeznaczone zostały na poprawę odczuwalnego poziomu życia mieszkańców: oczyszczanie miast i wsi, oświetlenie ulic, placów i dróg, utrzymanie zieleni, ochronę powietrza i wód, gospodarkę ściekową i odpadami. Na 1 mieszkańca województwa

wydatkowano średnio 290 zł (w kraju średnio 268 zł), co umieściło województwo na piątym miejscu w kraju, po województwach: dolnośląskim, łódzkim, zachodnio-pomorskim i śląskim (w 2009 r. kwota 219 zł per capita sytuowała województwo na ósmym miejscu w kraju).

Oprócz czysto gospodarczych dziedzin życia, jednostki samorządowe finansowały również instytucje związane z kulturą i sztuką oraz sportem i rekreacją. Wydatki związane z utrzymaniem i rozwojem instytucji kultury według klasyfikacji budżetowej zawarte są w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, natomiast związane z obiektami sportowymi w dziale kultura fizyczna. W 2013 r. łącznie w obu działach zrealizowano 911 mln zł, z czego na kulturę przypadało 590 mln zł a na sport 321 mln zł. Najwięcej środków zaangażowano w tych działach w 2009 r., czyli w pierwszym roku omawianego okresu. W kolejnych latach pula stopniowo malała, co przełożyło się na spadek pozycji województwa małopolskiego w kraju pod względem wielkości środków per capita. O ile w 2009 r. środki zaangażowane w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca (199 zł) sytuowały województwo na czwartym miejscu w kraju, to w 2013 r. kwota 176 zł przesunęła województwo na szóste miejsce. Z kolei kwota rozdysponowana w 2013 r. w dziale kultura fizyczna (96 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca) umieściła województwo nieznacznie wyżej – na 10 miejscu w kraju (w 2009 r. – 156 zł i 11 pozycja).

1.5.6. Stan i ochrona środowiska

Województwo małopolskie to region bardzo zróżnicowany geograficznie i przyrodniczo. Przeważająca jego część ma charakter wyżynny i górski obejmując fragmenty Karpat Zachodnich, Wyżyny Małopolskiej i Śląsko-Krakowskiej. Jest to region o wyjątkowych w skali kraju zasobach przyrody ożywionej i nieożywionej oraz zróżnicowanym krajobrazie. Zachowanie zasobów naturalnych oraz poprawa i ochrona stanu środowiska są bardzo ważne, a wręcz konieczne dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego województwa.

Całkowita powierzchnia województwa małopolskiego wynosi 1518,3 tys. ha, a ponad połowa jego powierzchni geograficznej (790,8 tys. ha, tj. 52,1%) była w 2013 r. objęta jedną z form prawnej ochrony przyrody. Pod tym względem województwo zajmuje drugą lokatę w Polsce po województwie świętokrzyskim (64,5%), przy średniej krajowej wynoszącej 32,5%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca przypadało 2,4 tys. m² powierzchni prawnie chronionej (średnio w kraju 2,6 tys. m²). W porównaniu do 2009 r. powierzchnia obszarów prawnie chronionych nieznacznie wzrosła (o 491,8 ha). Wśród różnych form prawnej ochrony przyrody największy udział miały w województwie obszary chronionego krajobrazu. W 2013 r. zajmowały 72,5% obszarów chronionych oraz 37,7% powierzchni geograficznej. Na drugim miejscu były parki krajobrazowe stanowiące 22,2% arealu chronionego oraz 11,7% powierzchni geograficznej. W województwie zlokalizowanych było 6 parków narodowych (Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański i część Magurskiego), 85 rezerwatów przyrody, które zajmowały 3364 ha (co stanowi 0,2% powierzchni województwa) oraz 2209 pomników przyrody, wśród których przeważały pojedyncze drzewa (78,3% ogółu pomników).

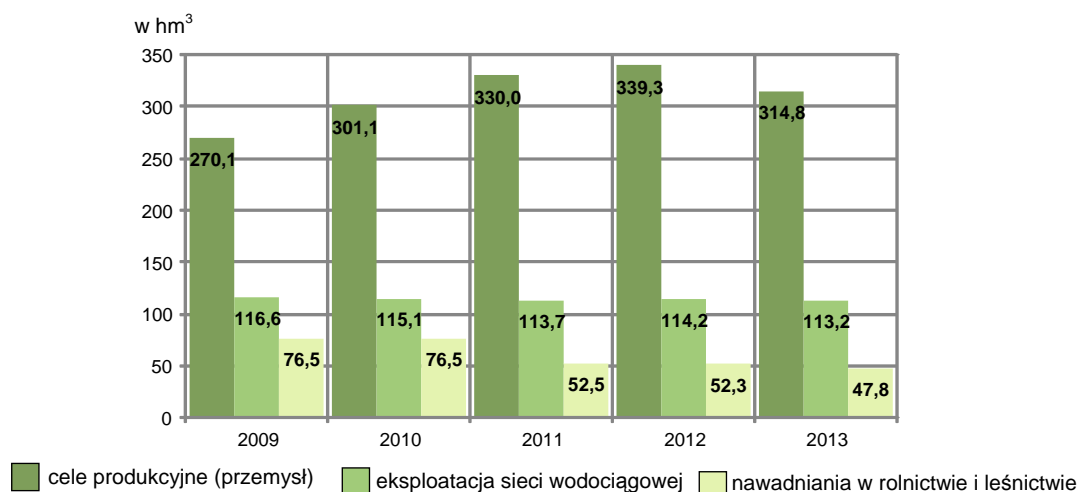
Dla ochrony szczególnie cennych siedlisk, a także gatunków ptaków utworzono Europejską Sieć Ekologiczną pod nazwą Natura 2000. To najmłodsza forma ochrony przyrody wprowadzona w Polsce w 2004 r. Celem jej jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za szczególnie cenne i zagrożone w skali całej Europy. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków w 2013 r. obejmowały w województwie małopolskim 133,5 tys. ha, tj. 8,8% całej powierzchni województwa (w Polsce 15,7%), a Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk 153,0 tys. ha, tj. 10,1% powierzchni ogólnej (w kraju 11,1%).

Znaczne obszary prawnie chronionej powierzchni skutkowały ilością zwierząt chronionych zamieszkujących poszczególne ekosystemy. W 2013 r. w województwie zamieszkiwało 314 kozic (94,0% populacji krajowej), 22 niedźwiedzie (13,4%), 32 rysie (10,4%), 62 wilki (5,5%) i 5,5 tys. bobrów (4,6% populacji krajowej tego gatunku). W okresie od 2009 r. przybyło kozic i bobrów, ale zmniejszyła się populacja niedźwiedzi, wilków i rysiów, a także udział zwierząt zamieszkujących województwo małopolskie w krajowej populacji tych gatunków.

Grunty leśne w końcu 2013 r. zajmowały powierzchnię 440,1 tys. ha, a ich areal zwiększył się w stosunku do roku 2009 o 2,4 tys. ha (0,6%). Powierzchnia lasów wynosiła 434,9 tys. ha, stanowiąc 98,8% gruntów leśnych w województwie, a wskaźnik lesistości ukształtował się na poziomie 28,6% (średnio w kraju 29,4%). We władaniu Lasów Państwowych pozostawało w województwie 45,8% lasów (w Polsce 77,2%), a lasy prywatne stanowiły 43,5% wszystkich lasów (w kraju 18,9%).

Polska jest krajem ubogim w wodę, a i województwo małopolskie nie jest pod tym względem szczególnie zasobne, stąd problem prawidłowej gospodarki wodą nabiera szczególnego znaczenia. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie na koniec 2013 r. wynosiły 644,7 hm³. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie wzrosło w okresie 2009-2013 o 2,7%, z 463,3 hm³ w 2009 r. do 475,8 hm³ w 2013 r. Największy udział w zużyciu wody w 2013 r. miał przemysł - 66,2% ogólnej ilości wody zużytej w województwie (w 2009 r. – 58,3%). Na całkowity wzrost zużycia wody odnotowany w latach 2009-2013 największy wpływ miał wzrost zużycia na cele produkcyjne z 270,1 hm³ do 314,8 hm³, tj. o 16,5%.

Wykres 86. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności

Głównym źródłem zaopatrzenia gospodarki narodowej w wodę są wody powierzchniowe, które pokrywają ponad 86% potrzeb. W 2012 r. służby Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie przeprowadziły w województwie małopolskim ocenę w zakresie spełnienia wymagań stawianym wodom wykorzystywanym do zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia. Ocena sporządzona została dla 33 punktów powyżej ujęć, na 23 rzekach i potokach oraz zbiorniku Dobczyce. Wyniki oceny wykazały, że w jednym punkcie (rzeka Bystra powyżej ujęcia dla Zakopanego) stwierdzono wody o jakości kategorii A1, wymagające prostego uzdatniania fizycznego. Wody jakości kategorii A2 (wymagające typowego uzdatniania fizycznego i chemicznego) stwierdzono w 13 punktach, w kolejnych 18 punktach stwierdzono wody kategorii A3, wymagające wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego, a w jednym spośród badanych punktów pomiarowo-kontrolnych - na Potoku Trzciańskim - wystąpiły wody nie spełniające kategorii A (zanieczyszczenia mikrobiologiczne)³².

Zanieczyszczenie i degradację wód powodują przede wszystkim ścieki odprowadzane zarówno z zakładów przemysłowych jak i kanalizacji miejskiej i wiejskiej. Efektem niewielkiego jeszcze ciągle dostępu do kanalizacji jest zanieczyszczanie rzek ściekami przedostającymi się z nieszczelnych szamb lub spuszcanych bezpośrednio do rowów i rzek.

Ogólna ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych w województwie do wód lub do ziemi wynosiła w 2013 r. 566,4 hm³, z czego 47,1% wymagało oczyszczenia. Zaledwie 5,0 hm³ ścieków wymagających oczyszczenia odprowadzono do wód lub do ziemi bez procesu oczyszczania, pozostałe ścieki wymagające oczyszczenia (262,1 hm³) zostały oczyszczone w oczyszczalniach przemysłowych i komunalnych. Wskaźnik udziału ścieków oczyszczanych w ściekach wymagających oczyszczenia wynoszący w województwie małopolskim 98,1% uplasował województwo na dziewiątej lokacie w kraju, przy średnim wskaźniku dla Polski 94,1%.

Wykres 87. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi

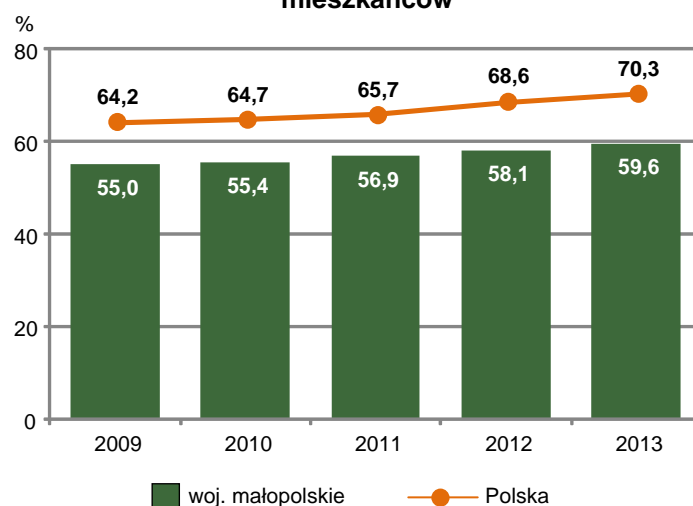

³² Dane w zakresie oceny wód pochodzą z „Raportu o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2012 r.”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków 2013 r.

W latach 2009-2013 całkowita ilość ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania zwiększyła się z 265,0 hm³ do 267,1 hm³, tj. o 0,8%, a ilość ścieków nieoczyszczanych wzrosła w tym czasie o 6,4% (z 4,6 hm³ do 5,0 hm³). Zwiększyła się o 2,3% ilość ścieków oczyszczanych mechanicznie (ze 148,6 hm³ w 2009 r. do 151,9 hm³ w 2013 r.), przy zmniejszonej o jedną trzecią ilości przemysłowych ścieków oczyszczanych chemicznie (z 3,3 hm³ w 2009 r. do 2,2 hm³ w 2013 r.). Niewielkiemu zmniejszeniu, o 3,4% (z 90,8 hm³ do 87,7 hm³), uległa w analizowanym okresie ilość ścieków oczyszczanych metodami z podwyższonym usuwaniem biogenów, tj. w oczyszczalniach o wysoko efektywnych technologiach umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu. Ten ostatni fakt wynikał z nieco mniejszej ilości ścieków komunalnych dopływających do oczyszczalni.

W 2013 r. z oczyszczalni ścieków w województwie małopolskim korzystało 59,6% jego mieszkańców. Mimo systematycznego wzrostu tego wskaźnika (w 2009 r. wynosił 55,0%), województwo zajmowało pod tym względem 14 lokatę w kraju, przy średniej krajowej 65,7%. Najwyższą wartość wskaźnika uzyskało w 2013 r. województwo pomorskie (83,1%), a najniższą województwo lubelskie (55,5%).

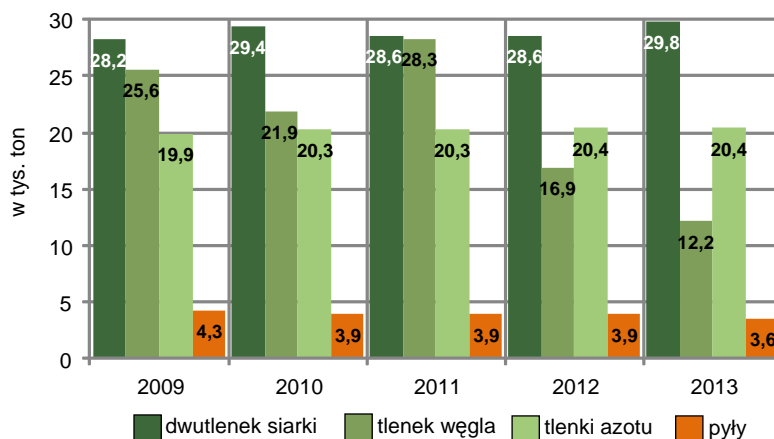
Wykres 88. Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców

Warto zauważyć, że w miastach województwa małopolskiego z oczyszczalni ścieków korzystało w 2013 r. 90,9% mieszkańców (11 lokata w kraju), podczas gdy w 2009 r. 89,4% (13 lokata). Na terenach wiejskich województwa wskaźnik ten w 2013 r. wynosił 29,9% (11 lokata), podczas gdy w 2009 r. - 21,7% (również 11 lokata w kraju).

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest przemysł lokalny, a także elektrociepłownie, kotłownie, paleniska domowe i środki transportu. W województwie małopolskim w 2013 r. ze 139 zakładów uznanych za szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza wyemitowano łącznie 11001,2 tys. ton zanieczyszczeń gazowych (5,1% emisji krajowej), w tym 10892,7 tys. ton dwutlenku węgla oraz 3,6 tys. ton pyłów (7,3% emisji krajowej). Równocześnie w urządzeniach do redukcji zatrzymane zostało 99,5% wytworzonych zanieczyszczeń pyłowych, 88,3% węglowodorów, 76,1% wytworzonego dwutlenku siarki, 20,2% tlenków azotu, 48,9% tlenku węgla i 24,6% innych zanieczyszczeń gazowych.

Wykres 89. Emisja głównych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych

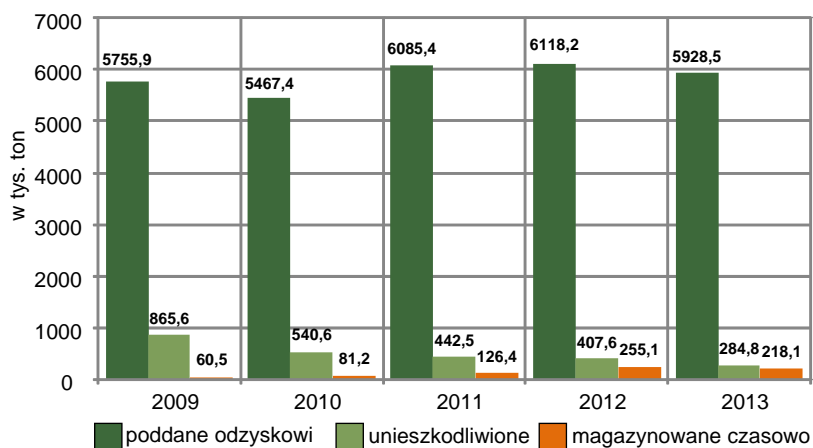

W porównaniu z rokiem 2009 odnotowano w województwie w 2013 r. wzrost emisji gazowych zanieczyszczeń powietrza. Emisja dwutlenku siarki wynosiła w 2013 r. 29,8 tys. ton (2,0 t na 1 km²) i w porównaniu z 2009 r. zwiększyła się o 5,9%, emisja tlenków azotu w 2013 r. wynosiła 20,4 tys. ton (1,3 t na 1 km²) i wzrosła o 2,5% w porównaniu do 2009 r., wzrosła także o 3,7% emisja dwutlenku węgla. W porównaniu z 2009 r. zmniejszyła się natomiast emisja tlenku węgla - w 2013 r. wynosiła 12,2 tys. ton (0,8 t na 1 km²) i zmniejszyła się w porównywanym okresie o blisko połowę (47,7%). Emisja pyłów wynosząca 3,6 tys. ton w 2013 r. była o 16,8% niższa od emisji 2009 r. W 2013 r. blisko połowa (47,0%) wszystkich zanieczyszczeń pyłowych w województwie zostało wyemitowanych w Krakowie.

Bytowa i przemysłowa działalność człowieka pociąga za sobą powstawanie odpadów, które wpływają na stan i stopień zanieczyszczenia środowiska. Powodują także niszczenie walorów krajobrazowych obniżając wartości estetyczne otoczenia (wysypiska, hałdy).

W 2013 r. w województwie małopolskim wytworzono 6431,4 tys. ton odpadów przemysłowych (z wyłączeniem odpadów komunalnych), tj. 4,9% odpadów wytworzonych w kraju. W porównaniu do 2009 r. oznacza to spadek o 250,6 tys. ton, tj. o 3,8%. Około 92,2% wytworzonych w 2013 r. odpadów poddano procesowi odzysku (w 2009 r. 86,1%), 4,4% unieszkodliwiono (w 2009 r. 13,0%), a 3,4% zmagazynowano czasowo (w 2009 r. 0,9%).

Wykres 90. Odpady wytworzone ^a

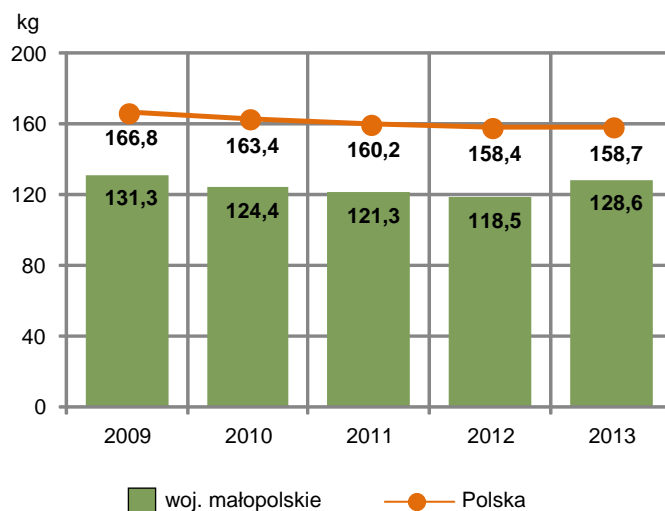

^a Z wyłączeniem odpadów komunalnych.

Ogólna ilość odpadów dotychczas składowanych (z wyłączeniem odpadów komunalnych) na koniec 2013 r. wynosiła 114,5 mln ton (6,8% składowanych w kraju) i zmniejszyła się o 30,0 mln ton, tj. 20,8% wobec ilości odpadów przemysłowych składowanych w województwie w 2009 r. W tym czasie w kraju ilość odpadów składowanych zmniejszyła się o 3,9%. Na 1 km² powierzchni w województwie małopolskim w 2013 r. przypadały 424 tony odpadów wytworzonych, podczas gdy średnio w Polsce było to 418 ton. Udział odpadów składowanych w ilości odpadów wytworzonych w roku 2013 wynosił w województwie jedynie 3,3%, podczas gdy w kraju przeciętnie 25,5%.

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych zależy zarówno od liczby mieszkańców, jak i liczby zakładów wytwórczych i usługowych. W 2013 r. zebrano w województwie małopolskim 592,5 tys. ton zmieszanych odpadów komunalnych (bez wyselekcjonowanych). Blisko 73% odpadów zostało wytworzone w gospodarstwach domowych, pozostałe pochodziły z handlu, małego biznesu, biur i instytucji oraz usług komunalnych. W 2009 r. zebrano w województwie 686,2 tys. ton odpadów zmieszanych, w tym 432,4 tys. ton, tj. 63,0% pochodziło z gospodarstw domowych. Na 1 mieszkańca województwa w 2013 r. przypadało 128,6 kg zebranych odpadów komunalnych (w kraju 158,7 kg), w 2009 r. było to 131,3 kg.

Wykres 91. Odpady komunalne zebrane w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Problemem nadal jest selektywna zbiórka odpadów komunalnych i ich segregacja, choć ilość zebranych selektywnie odpadów powoli, ale systematycznie rośnie, zmienia się także ich struktura. W 2013 r. selektywnie zebrano w województwie 109,6 tys. ton odpadów, w tym 27,7% stanowiło szkło, 20,2% tworzywa sztuczne, 13,6 % papier i tektura, a 12,2% odpady wielkogabarytowe. Przed 5 laty zebrano w ten sposób 78,7 tys. ton odpadów, w tym 34,7% szkła, 15,5% papieru, 12,7% tworzyw sztucznych i 13,0 % odpadów wielkogabarytowych.

1.5.7. Transport i łączność

Na terenie województwa małopolskiego na koniec 2013 r. znajdowało się 30,0 tys. km dróg, co stanowiło 7,2% długości dróg publicznych w Polsce. W porównaniu do 2009 r. długość dróg publicznych w województwie wzrosła o 1,9 tys. km (o 6,7%). Drogi o nawierzchni twardej stanowiły 80,5% dróg publicznych w województwie (w kraju 68,7%).

Od 2009 r. długość autostrad w województwie zwiększyła się o 56,8 km i wynosiła 136,3 km, co stanowiło 9,2% długości autostrad w kraju.

W 2013 r. na 100 km² powierzchni województwa przypadało 158,9 km dróg utwardzonych (w 2009 r. – 147,8 km), natomiast w Polsce – 91,2 km (w 2009 r. – 85,8 km). Pod względem zagęszczenia dróg o nawierzchni twardej województwo małopolskie, podobnie jak poprzednich latach zajmowało drugą lokatę w kraju - większą gęstością dróg charakteryzowało się jedynie województwo śląskie (188,0 km na 100 km²), natomiast najmniejszą gęstość dróg odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (54,1 km na 100 km²).

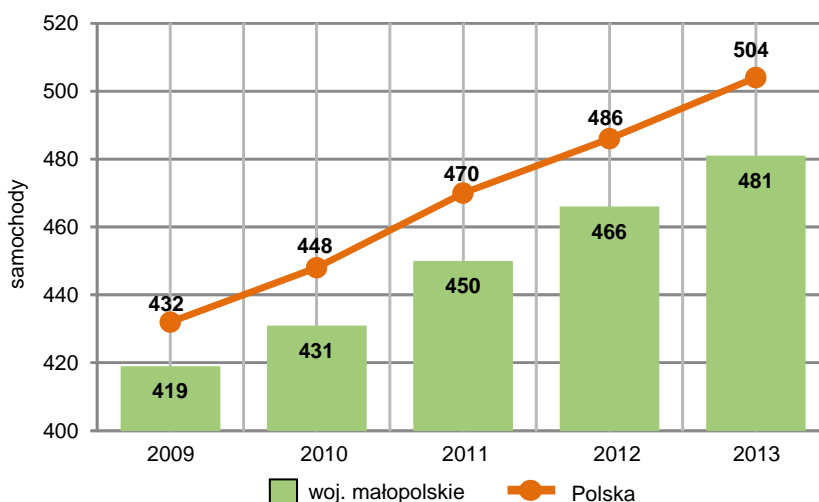
Długość linii kolejowych normalnotorowych na obszarze województwa małopolskiego w 2013 r. wynosiła 1121 km, w tym 870 km, tj. 77,6% było zelektryfikowanych.

Gęstość linii kolejowych normalnotorowych wynosiła przeciętnie 7,4 km na 100 km² (w kraju 6,2 km) i była to jedna z wyższych wartości, lokująca województwo na czwartej pozycji w kraju. Większą gęstością linii kolejowych charakteryzowały się województwa: śląskie (16,0 km na 100 km²), dolnośląskie (8,8 km na 100 km²) i opolskie (8,5 km na 100 km²). Najmniejszą gęstość linii kolejowych odnotowano w województwach: podlaskim (3,4 km na 100 km²) i lubelskim (4,1 km na 100 km²).

Według stanu na koniec 2013 r. w województwie zarejestrowanych było 2122,5 tys. pojazdów samochodowych i ciągników, co stanowiło 8,3% pojazdów zarejestrowanych w kraju. W porównaniu do 2009 r. liczba zarejestrowanych pojazdów samochodowych i ciągników wzrosła o 311,8 tys., tj. o 17,2%. Wśród ogółu zarejestrowanych pojazdów największy odsetek stanowiły samochody osobowe (76,1%) oraz samochody ciężarowe (11,8%), których liczba w porównaniu do 2009 r. wzrosła odpowiednio o 17,5% i o 16,4%.

W 2013 r. w województwie na 1 tys. ludności przypadało 481 samochodów osobowych, co przy przeciętnej w kraju wynoszącej 504 lokowało województwo na 10 miejscu. Najwyższy wskaźnik odnotowano w województwach: wielkopolskim i mazowieckim (ponad 550 samochodów osobowych na 1 tys. ludności), natomiast najniższy w podlaskim i podkarpackim (poniżej 450 samochodów). W 2013 r. województwo małopolskie zajmowało siódmą lokatę w kraju pod względem liczby samochodów ciężarowych przypadających na 1 tys. ludności - średnio 80 pojazdów (przeciętnie w kraju 84 pojazdów).

Wykres 92. Samochody osobowe zarejestrowane na 1 tys. ludności

Na obszarze województwa małopolskiego w 2013 r. funkcjonowało 566 placówek pocztowych operatora wyznaczonego³³. Było to o 49 mniej niż w 2010 r., przy czym na obszarach wiejskich w badanym okresie ubyło 66 placówek, natomiast na terenie miast nastąpił wzrost o 17 placówek. W skali kraju w omawianym okresie ubyło 481 placówek pocztowych, przy czym na terenach wiejskich zlikwidowano 622 placówki, natomiast w miastach utworzono 141 nowych. W województwie małopolskim na 1 placówkę pocztową operatora wyznaczonego przypadło w 2013 r. średnio 5937 osób i był to niestety rok przełomowy, kiedy województwo znalazło się na ostatniej pozycji w kraju – średnia dla Polski wynosiła 4883 osób. Najkorzystniejszy wskaźnik wystąpił w województwach: podlaskim i warmińsko-mazurskim (odpowiednio 3504 i 3818 osób).

Liczba telefonicznych łączy głównych wynosiła 521,0 tys. i stanowiła 8,9% wszystkich łączy w kraju. W porównaniu do 2009 r. liczba telefonicznych łączy głównych zmalała o 176,9 tys. (o 25,4%). Tendencję spadkową wykazuje też liczba łączy abonentów prywatnych. W 2013 r. było ich 374,6 tys., tj. o 26,3% mniej, niż w 2009 r. (dla porównania w kraju o 34,1% mniej). Spadek ten dotyczył zarówno miast jak i terenów wiejskich województwa małopolskiego, gdzie liczba abonentów prywatnych w porównaniu do 2009 r. zmalała odpowiednio o 20,9% i o 37,5% (w kraju o 31,9% i o 41,5%). Spadki te spowodowane były głównie ekspansją telefonii komórkowej w ostatnich latach.

1.5.8. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo jest jedną z najważniejszych potrzeb ludności wpływających na komfort i warunki życia. Po odnotowanym wzroście w latach 2009-2011, od roku 2012 systematycznie spada liczba przestępstw na terenie województwa małopolskiego. W 2013 r. odnotowano 86,5 tys. przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, tj. o 1,9% mniej w porównaniu do 2009 r. (w kraju spadek o 5,8%). Stwierdzone przestępstwa stanowiły 8,1% ogółu przestępstw w Polsce i lokowały województwo na piątym miejscu w kraju (w 2009 r. 7,8% i szóste miejsce w kraju). Dla porównania, najwięcej przestępstw w 2013 r. odnotowano w województwie śląskim – 160,9 tys., a najmniej – 22,4 tys. w województwie podlaskim.

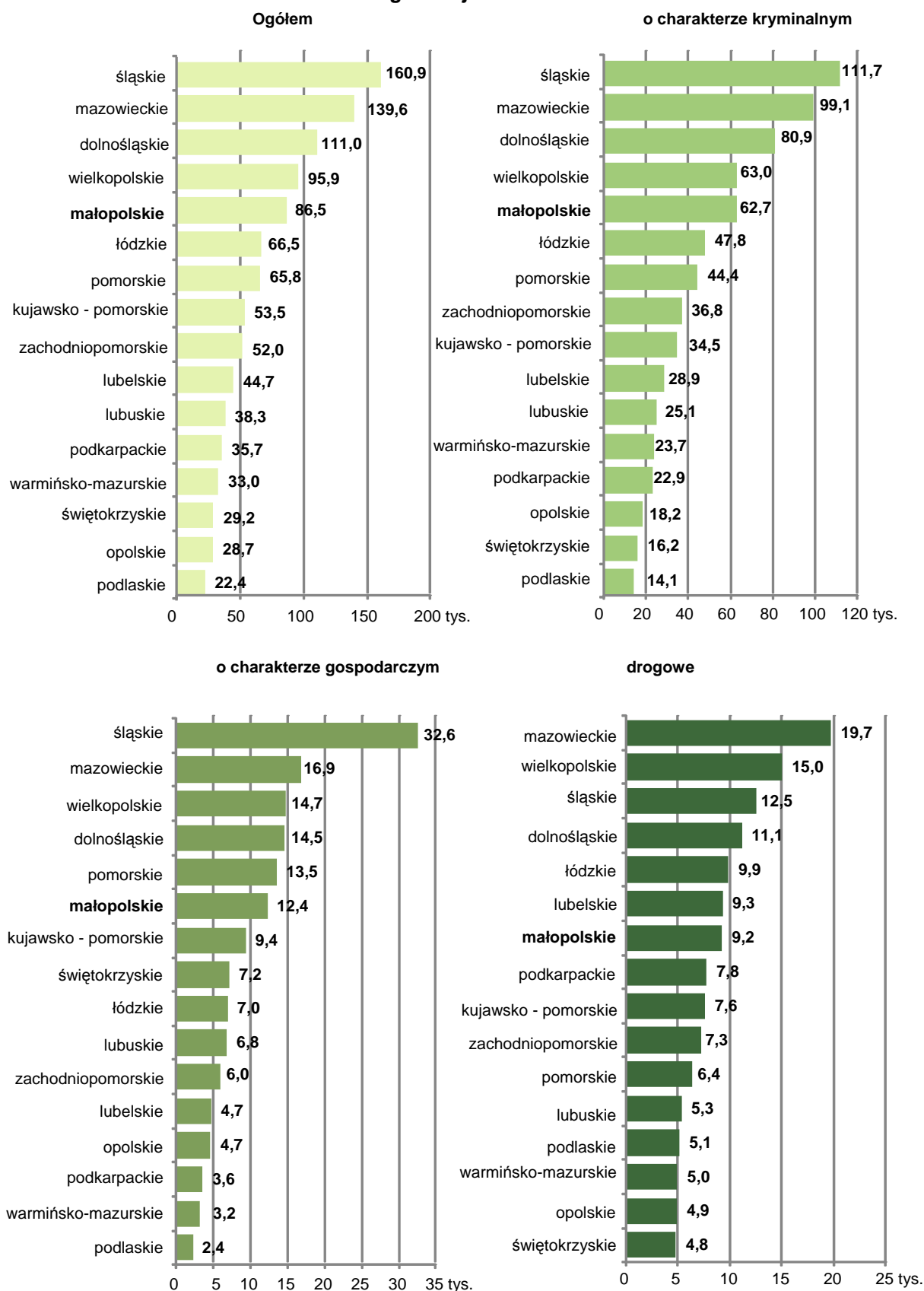
W 2013 r. w województwie małopolskim najwięcej przestępstw miało charakter kryminalny. Ich udział w ogólnej liczbie przestępstw wyniósł 72,4% i zwiększył się o 0,3% w porównaniu do 2009 r. Liczba odnotowanych przestępstw kryminalnych lokowała województwo na piątym miejscu w kraju.

W badanym okresie odnotowano również wzrost o 5,2% przestępczości stwierdzonej o charakterze gospodarczym oraz spadek o 10,6% przestępstw drogowych.

W grupie przestępstw kryminalnych w porównaniu do 2009 r. zmniejszyło się zarówno zagrożenie przestępczością przeciwko życiu i zdrowiu, jak i przestępczością przeciwko mieniu (odpowiednio: o 29,0% i 3,9%), co jest pozytywnym zjawiskiem wpływającym na poprawę bezpieczeństwa ludności.

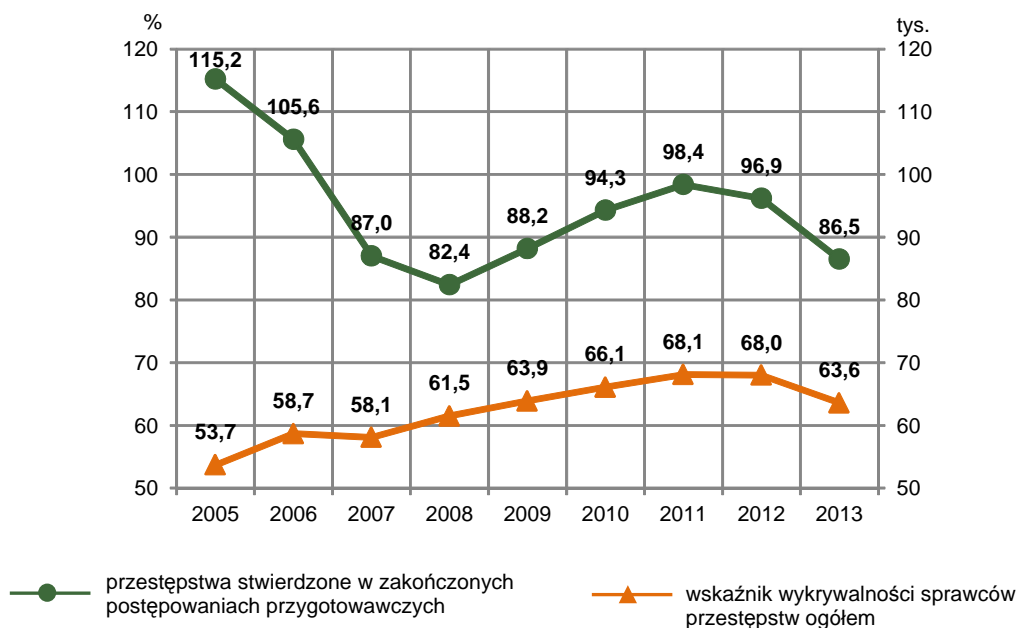
³³ Operator z przywilejem dostarczania przesyłek urzędowych/rent i emerytur.

Wykres 93. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzajów w 2013 r.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

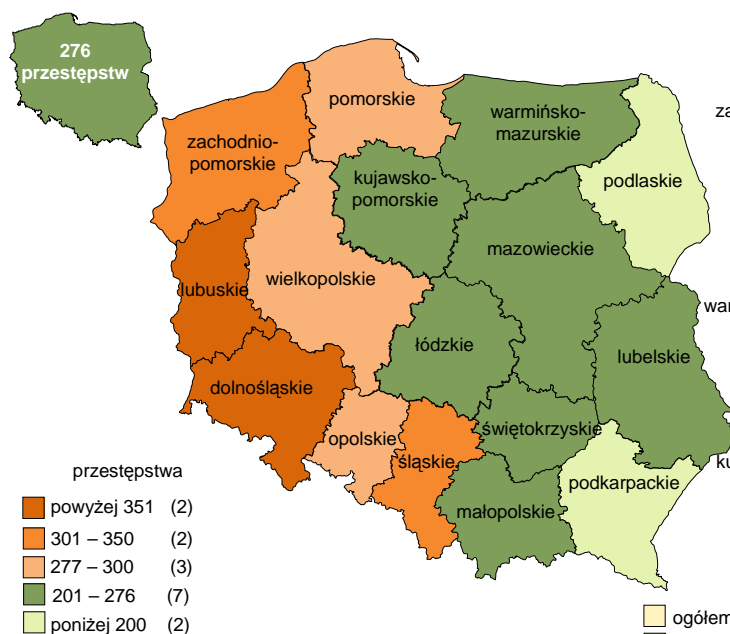
Wykres 94. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych oraz wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw ogółem

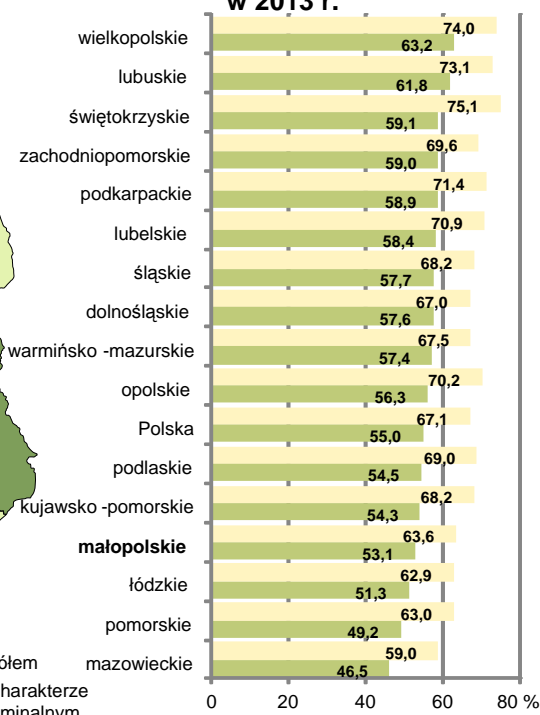
Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

Wskaźnik zagrożenia przestępczością w województwie małopolskim w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2013 r. wynosił 258 (w kraju 276) i zmniejszył w porównaniu do 2009 r. o 3,7% (w kraju spadek o 6,8%). Wskaźnik ten lokował województwo na dziesiątym miejscu w Polsce (w 2009 r. 13 lokata). Najniższe wskaźniki wystąpiły w województwach wschodnich, natomiast najwyższe w województwach zachodnich.

Mapa 14. Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności w 2013 r.

Wykres 95. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych w 2013 r.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

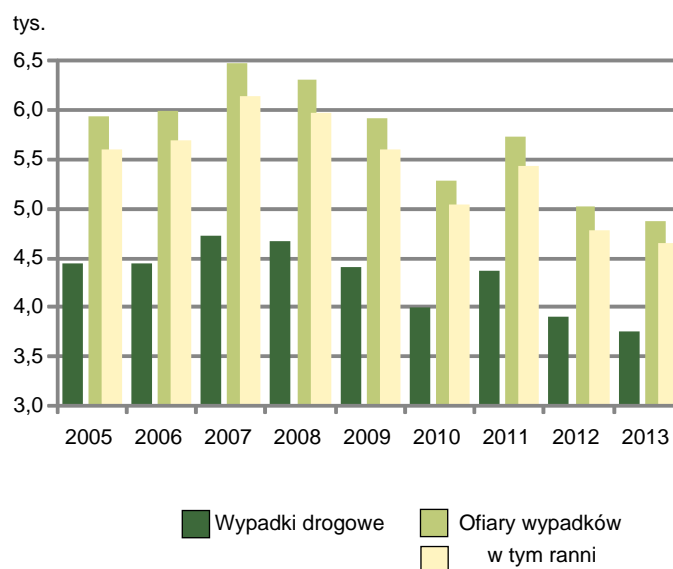
Rok 2013 na drogach województwa małopolskiego był zdecydowanie bezpieczniejszy od lat ubiegłych. W 2013 r. na drogach województwa doszło do 3764 wypadków, w których zginęło 221 osób, a 4659 zostało rannych. Odnotowano również 26,6 tys. kolizji. W porównaniu do 2009 r. spadła liczba wypadków o 14,8%, mniej było ofiar śmiertelnych (o 29,6%) i osób rannych (mniej o 16,8%). Odnotowano też spadek kolizji o 14,9%.

Wskaźnikami określającymi stan bezpieczeństwa ruchu drogowego jest liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. mieszkańców oraz na 100 wypadków drogowych.

W 2013 r. liczba ofiar śmiertelnych na 100 tys. ludności województwa małopolskiego wynosiła 6,6 osoby (o 2,9 osoby mniej niż w 2009 r.), przy średniej w kraju wynoszącej 8,7. W skali kraju był to jeden z najniższych wskaźników i lokował województwo na przedostatnim miejscu w Polsce.

W latach 2009-2013 średniorocznie w 100 wypadkach drogowych zginęło 7 osób (w kraju 10 osób). Wskaźnik ten osiągnął najniższą wartość wśród województw w skali kraju.

Wykres 96. Wypadki drogowe i ofiary wypadków drogowych

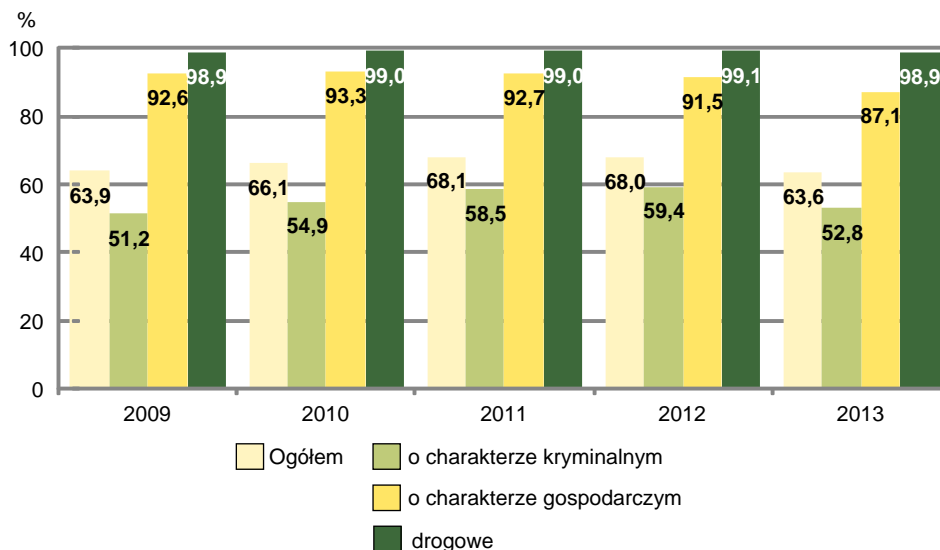

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

W 2013 r. na terenie województwa małopolskiego liczba przestępstw stwierdzonych obniżyła się, ale równocześnie spadła skuteczność ścigania sprawców popełnionych przestępstw. Wskaźnik wykrywalności wyniósł w 2013 r. 63,6% (w kraju 67,1%) i był jednym z niższych w Polsce (w porównaniu do 2009 r. zmniejszył się o 0,3 p. proc., a do roku ubiegłego o 4,4 p. proc.). Lokował województwo na 13 miejscu w kraju.

Przestępstwa kryminalne mają największy wpływ na poczucie bezpieczeństwa. Wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym w 2013 r. wyniosła 52,8% i była wyższa o 1,6 p. proc. w porównaniu z 2009 r., ale niższa od uzyskanej w roku poprzednim o 6,6 p. proc. Przestępstwa gospodarcze zostały wykryte w 87,1%, natomiast drogowe w 98,9%.

Wykres 97. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

1.5.9. Spójność społeczna

Spójność społeczna oznacza prowadzenie takich działań, które powodują ograniczanie wykluczenia społecznego i ubóstwa, jak również większą solidarność i integrację w społeczeństwie. W uchwyceniu obrazu tego zagadnienia pomaga jego analiza, zarówno w ujęciu materialnym jak i niematerialnym.

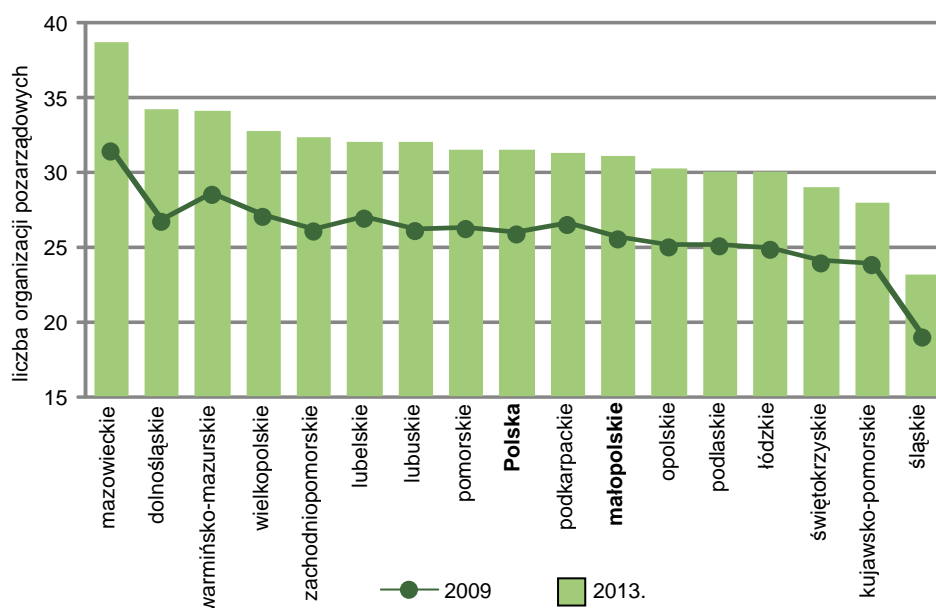
Ocena stopnia spójności społecznej danego społeczeństwa w ujęciu materialnym prowadzona jest m. in. w oparciu o takie wskaźniki, jak: materialny poziom życia mierzony wartością PKB, poziom wykształcenia, aktywność zawodowa, zakres wydatków społecznych, poziom infrastruktury (komunikacja publiczna), stan zdrowia i dostęp do opieki zdrowotnej oraz warunki mieszkaniowe.

Natomiast spójność społeczną w ujęciu niematerialnym obrazują istniejące relacje społeczne, poczucie związku z miejscem zamieszkania oraz partycypacja społeczna, czyli zaangażowanie w sprawy własnych społeczności lokalnych i regionalnych. Wyrazem tego jest tworzenie i aktywne zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń, a także udział w wyborach o znaczeniu lokalnym i ogólnokrajowym. Poziom spójności społecznej w województwie małopolskim w ujęciu materialnym został zaprezentowany w poprzednich rozdziałach, natomiast w tej części zostanie przedstawiony w ujęciu niematerialnym.

Zapoczątkowany w latach poprzednich proces tworzenia organizacji pozarządowych nadal przebiegał niezwykle dynamicznie. Liczba zarejestrowanych w rejestrze REGON fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych sytuowała województwo małopolskie w ścisłej czołówce w kraju. W 2013 r. w województwie zarejestrowanych było 1,4 tys. fundacji, co stanowiło 8,7% wszystkich fundacji w kraju (więcej odnotowano w województwach: mazowieckim i dolnośląskim) oraz blisko 9,0 tys. stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, czyli 8,6% ich łącznej liczby (większa liczba organizacji istniała w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i śląskim). W relacji do 2009 r. liczba zarejestrowanych w województwie w 2013 r. organizacji zwiększyła się

o blisko 2,0 tys., przy czym (podobnie jak w kraju) liczniej powstawały nowe stowarzyszenia i inne organizacje społeczne niż fundacje. Inny obraz obywatelskiej aktywności w województwie przedstawiało porównanie liczby fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych w odniesieniu do liczby mieszkańców. Na koniec 2013 r. w kraju na 10 tys. ludności przypadają przeciętnie 32 organizacje, natomiast województwo małopolskie z liczbą 31 organizacji dzieliło piąte miejsce z województwami: pomorskim i podkarpackim. Pierwszą pozycję nadal zajmowało województwo mazowieckie – 39 organizacji w przeliczeniu na 10 tys. ludności.

Wykres 98. Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

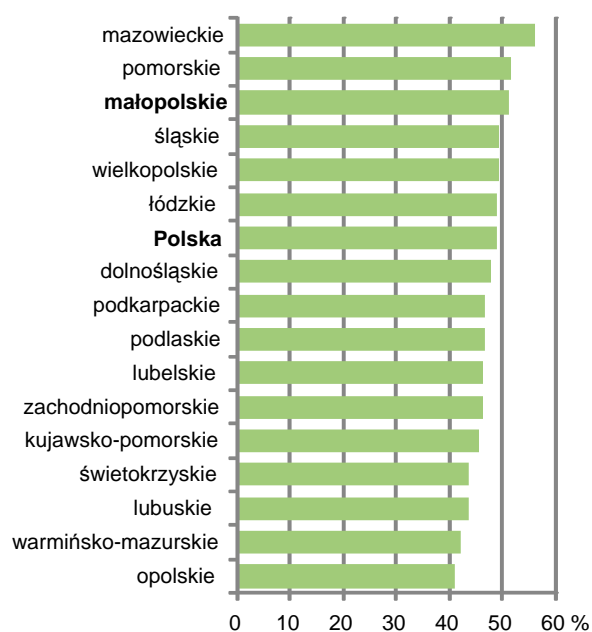
Zacytowane liczby nie zawsze odzwierciedlają faktyczną liczbę działających organizacji, gdyż niektóre z nich powołane były do realizacji ściśle określonego celu i fakt zakończenia działalności nie zawsze jest zgłaszany w systemie REGON. Badanie organizacji pozarządowych przeprowadzone cyklicznie (co 2 lata) przez GUS na formularzu SOF-1 wykazało, że w 2012 r. aktywną działalność w kraju prowadziło ogółem 83,5 tys. organizacji, w tym 69,6 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji oraz 8,5 tys. fundacji. Średnio 9% ogólnej liczby aktywnych organizacji prowadziło działalność na terenie województwa małopolskiego. Stąd też zarówno w kraju jak i w województwie, na 10 tys. mieszkańców przypadały 22 aktywne organizacje.

Z roku na rok systematycznie zwiększa się liczba osób, które zdecydowały się przekazać 1% podatku od własnych dochodów na rzecz organizacji pozarządowej ze statusem organizacji pożytku publicznego, co również należy traktować jako wzrost dojrzałości społecznej. Z danych udostępnionych przez Ministerstwo Finansów wynika, że w 2009 r. (w rozliczeniach za 2008 r.) z możliwości tej skorzystało 7,3 mln osób przekazując 381,5 mln zł, natomiast w 2013 r. łączna kwota podatku z rozliczenia za 2012 r. wzrosła do 480,0 mln zł, a przekazało ją 11,5 mln osób. Na przykładzie tych wartości można zaobserwować zarówno stopniowy rozwój wrażliwości społecznej, jak

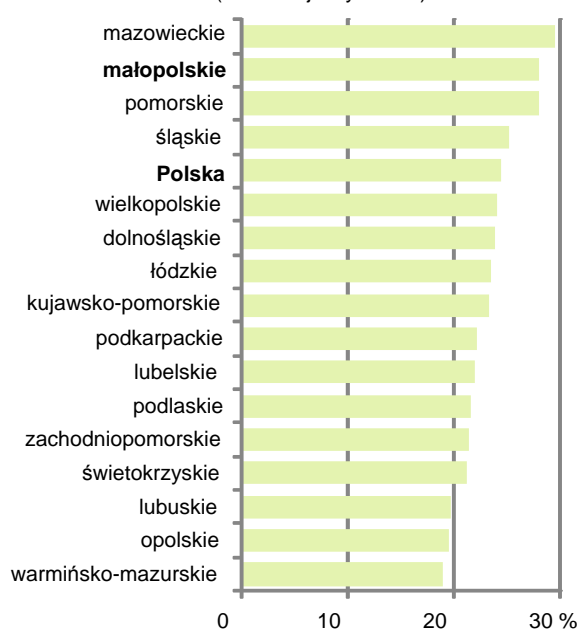
i powszechną akceptację uproszczonych mechanizmów przekazywania środków na rzecz wybranej organizacji. Zwiększył się również krąg podatników, którzy mogli wesprzeć działalność społecznie użyteczną o osoby rozliczające dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej oraz działań specjalnych oraz o osoby rozliczające dochody ze zbycia papierów wartościowych, udziałów w spółkach, zbycia nieruchomości i praw majątkowych. Z informacji Ministerstwa Finansów dotyczącej rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2012 r. wynika, że w 2013 r. mieszkańcy województwa małopolskiego przekazali organizacjom pożytku publicznego 40,5 mln zł. W skali kraju więcej przekazano w województwach: mazowieckim (109,0 mln zł), śląskim (63,2 mln zł) i wielkopolskim (42,7 mln zł).

Najbardziej powszechnym doświadczeniem obywatelskim jest udział w wyborach i referendach. Na przestrzeni lat 2009-2013 społeczeństwo kilkakrotnie podchodziło do urn wyborczych: w 2009 r. wybierano posłów do Parlamentu Europejskiego, w 2010 r. wybierano Prezydenta RP oraz przedstawicieli do struktur samorządowych, a w 2011 r. posłów do Sejmu i senatorów.

Wykres 99. Udział w wyborach do Sejmu RP w 2011 r. (frekwencja wyborcza)

Wykres 100. Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 r. (frekwencja wyborcza)

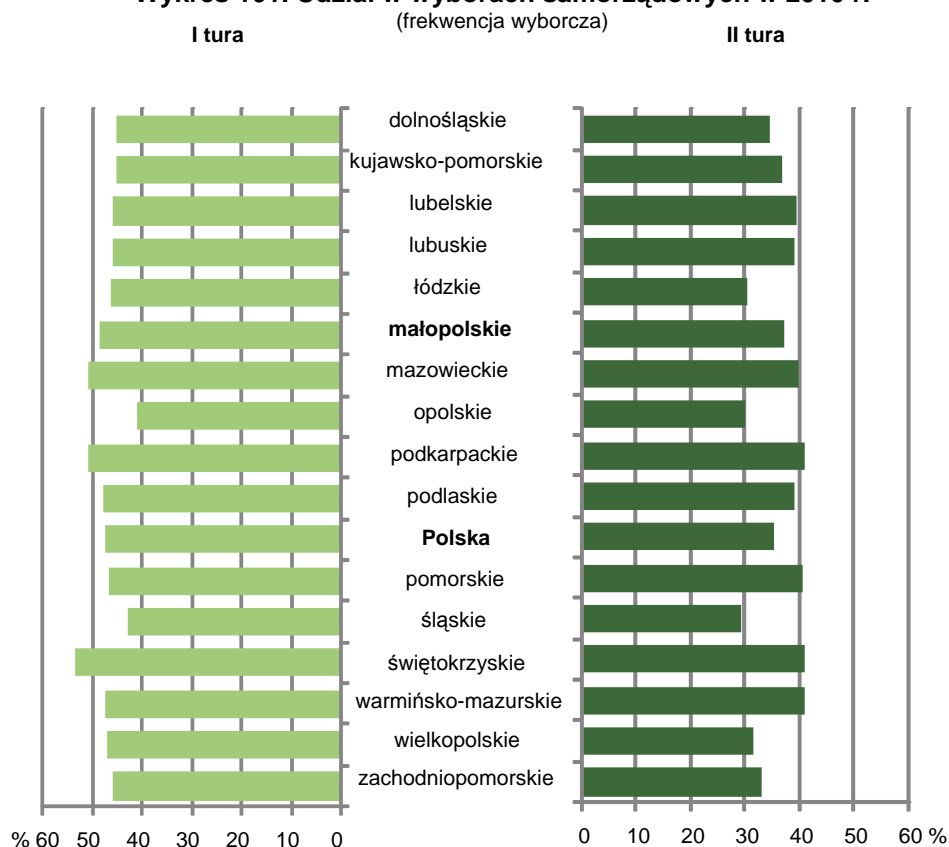

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl.

We wszystkich wymienionych wyborach frekwencja wyborcza mieszkańców województwa małopolskiego należała do najwyższych i przekraczała średnie wartości w kraju. Na szczególne podkreślenie zasługuje udział w wyborach Prezydenta RP. Frekwencja wyborcza w województwie (57,46% w I turze i 59,02% w II turze) przekroczyła średnią w kraju (54,92% i 55,31%), co usytuowało je odpowiednio na trzecim i drugim miejscu w kraju. Na wynik ten wpłynęła niewątpliwie wysoka frekwencja wyborcza w miastach na prawach powiatu, a zwłaszcza w Krakowie. W skali kraju w I turze wyborów lepszy wynik osiągnięto w województwach: mazowieckim i pomorskim, a w II turze jedynie

w województwie mazowieckim. Mniejsze zainteresowanie (zwłaszcza II turą wyborów) wykazali mieszkańcy województwa małopolskiego wyborami samorządowymi, chociaż to właśnie one świadczą o zaangażowaniu w sprawy własnych społeczności lokalnych i regionalnych. Frekwencja wyborcza (48,58% w I turze i 37,19% w II turze) również przekroczyła przeciętną w kraju i usytuowała województwo odpowiednio na czwartym i dziewiątym miejscu.

Wykres 101. Udział w wyborach samorządowych w 2010 r.

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl.

Obraz relacji społecznych istniejących wśród mieszkańców województwa małopolskiego wyłonił się również z wyników wieloaspektowego badania spójności społecznej, przeprowadzonego po raz pierwszy przez GUS w 2011 r. Uczestnicy badania (osoby w wieku 16 lat i więcej) deklarowali silniejsze, niż przeciętne w kraju, poczucie związku z miejscem zamieszkania oraz relacje z bliższymi i dalszymi sąsiadami. W województwie małopolskim związek ze swoją miejscowością odczuwało 94% osób uczestniczących w badaniu, a 82% odczuwało związek z ludźmi z sąsiedztwa i okolicy, podczas gdy w skali kraju było to odpowiednio 92% i 79%. Stosunkowo mocne poczucie związku z miejscem zamieszkania przekładało się również na ściślejsze kontakty międzyludzkie, stąd też wskaźnik dobrych relacji sąsiedzkich³⁴ przyjął wartość 61% (w kraju 57%), a wskaźnik izolacji społecznej³⁵ ukształtował się na poziomie 6%, czyli o 3 p. proc. niższym niż w kraju. Zaznaczyć należy, że wyższe niż w województwie małopolskim wartości wymienionych wskaźników (łącznie ze wskaźnikiem izolacji

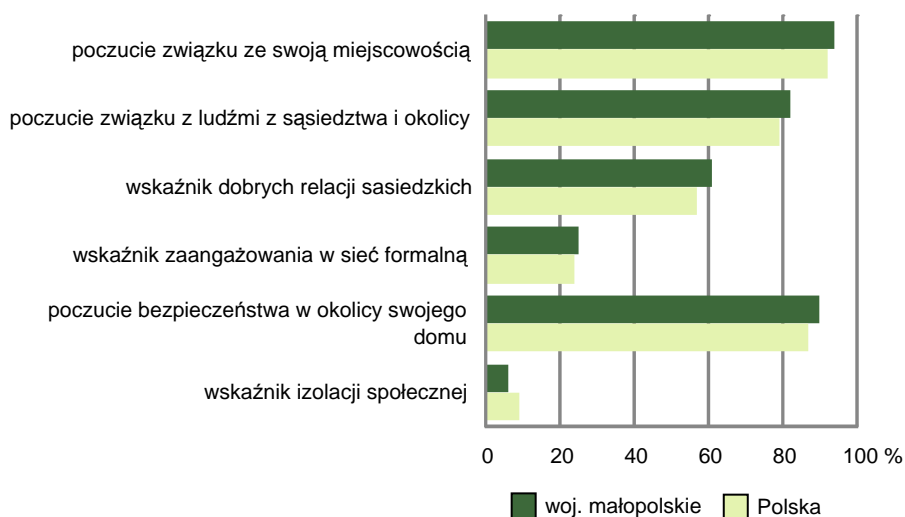
³⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 47.

³⁵ j.w.

społecznej), wystąpiły w województwach regionu wschodniego (lubelskiego, świętokrzyskiego i podkarpackiego). Równocześnie oprócz istniejących kontaktów nieformalnych (rodziny, przyjacielskich, sąsiedzkich), co czwarta osoba z województwa małopolskiego uczestnicząca w badaniu potwierdziła zaangażowanie w ramach grup i organizacji formalnych (fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne) i był to wskaźnik podobny do przeciętnego w kraju.

Z kolei imprezy i wydarzenia organizowane przez różne organizacje w miejscu zamieszkania nie wywoływały większego zainteresowania wśród mieszkańców województwa, którzy niezbyt chętnie w nich uczestniczyli. Udział w wydarzeniach przynajmniej raz w roku potwierdziło średnio 15% badanych (tyle samo, co w kraju), rzadziej niż raz w roku uczestniczyło 13%, a nigdy 72% (w kraju odpowiednio 10% i 75%).

Wykres 102. Poczucie przynależności, bezpieczeństwa i kontakty społeczne
(w % osób w wieku 16 lat i więcej)

Równocześnie mieszkańcy województwa czują się stosunkowo bezpiecznie w miejscu swojego zamieszkania. Poczucie zagrożenia odczuwało 10% osób uczestniczących w badaniu spójności społecznej, czyli o 3 p. proc. mniej niż przeciętnie w kraju. Niższy wskaźnik odczuwających zagrożenie w miejscu zamieszkania odnotowano w trzech województwach: wielkopolskim (9%) oraz podkarpackim i warmińsko-mazurskim (8%).

2. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W LATACH 2009-2013

2.1. Podstawowe tendencje zmian

Warunki życia mieszkańców poszczególnych powiatów w województwie małopolskim scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych według dziedzin tematycznych: zasoby ludzkie, aktywność gospodarcza, zamożność mieszkańców, dostępność usług społecznych. Miernik globalny, określający warunki życia ludności został obliczony na podstawie mierników syntetycznych wymienionych dziedzin tematycznych. Pozwoliło to na utworzenie czterech grup powiatów o podobnym poziomie życia mieszkańców (Tabl. 1.), określenie kierunków zmian na przestrzeni lat 2009-2013 oraz mocnych i słabych stron powiatów poprzez porównanie do przeciętnych w województwie.

W dalszej części opracowania dokonano szczegółowej analizy dziedzin tematycznych z prezentacją wskaźników na mapach i wykresach³⁶. Na zakończenie opisu każdej dziedziny umieszczono podział na grupy zawierające powiaty podobne w dziedzinie³⁷.

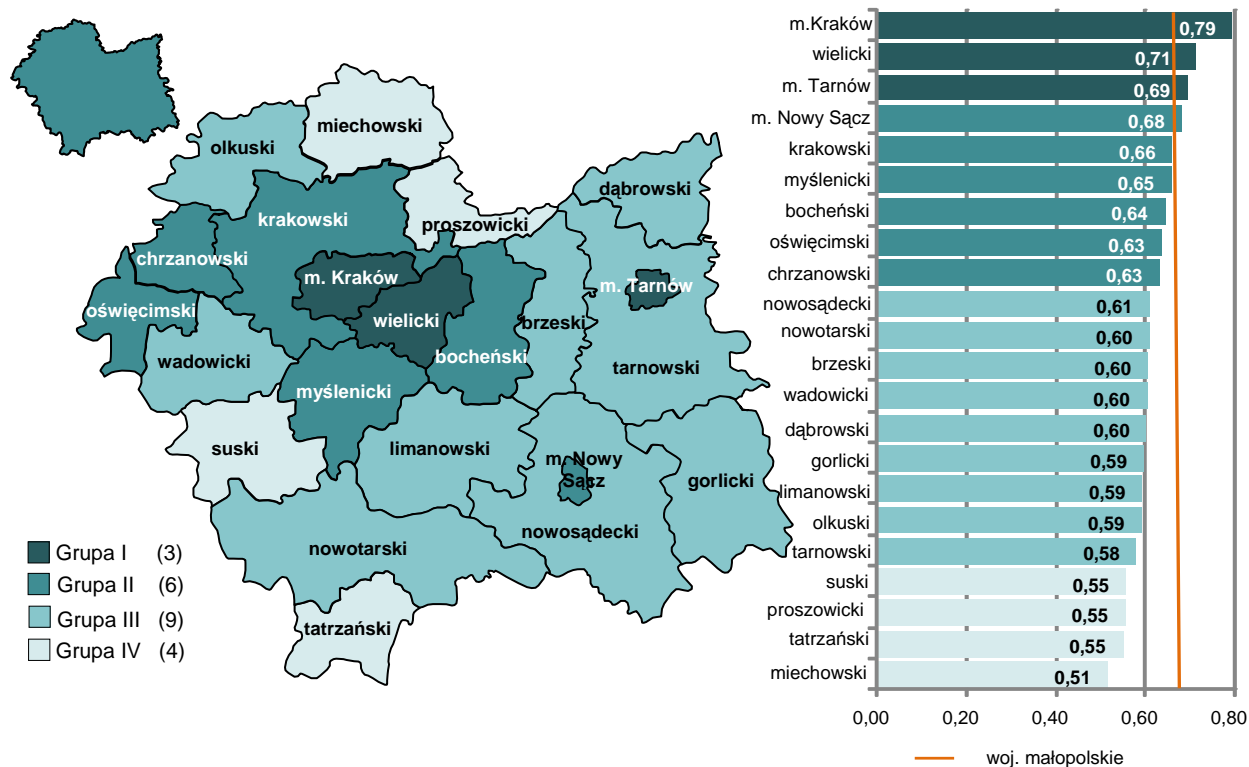
Tabl. 1. Grupy powiatów według miernika globalnego warunków życia ludności

	2009	2013
Grupa I	m. Kraków wielicki m. Tarnów	m. Kraków wielicki m. Tarnów
Grupa II	m. Nowy Sącz krakowski oświęcimski bocheński chrzanowski myślenicki	m. Nowy Sącz krakowski myślenicki bocheński oświęcimski chrzanowski
Grupa III	nowotarski wadowicki dąbrowski olkuski brzeski tatrzański gorlicki nowosądecki limanowski tarnowski	nowosądecki nowotarski brzeski wadowicki dąbrowski gorlicki limanowski olkuski tarnowski
Grupa IV	suski proszowicki miechowski	suski proszowicki tatrzański miechowski

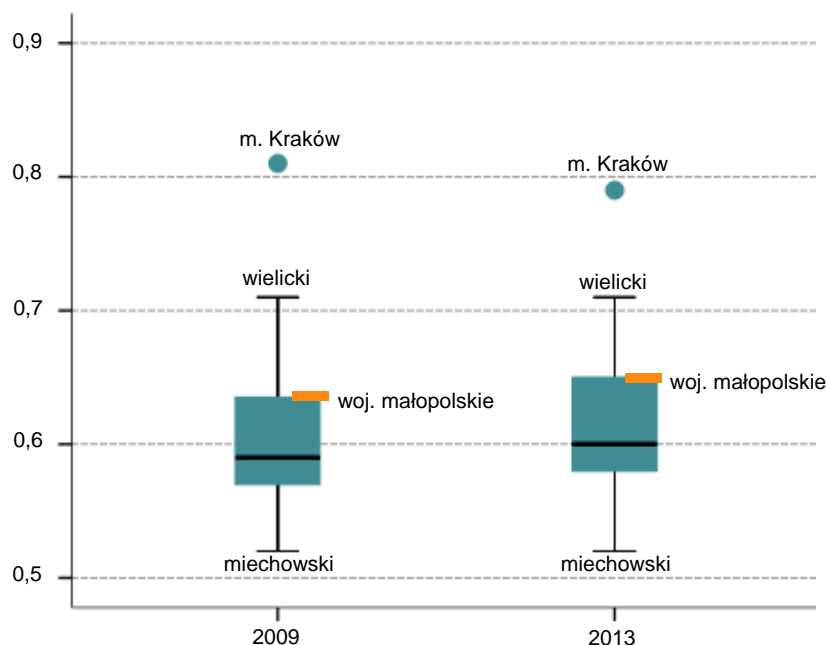
³⁶ Patrz uwagi ogólne pkt 14 str. 28.

³⁷ Patrz uwagi ogólne pkt 16 str. 29.

Mapa 15. Mierniki globalne warunków życia w 2013 r. Wykres 103. Mierniki globalne warunków życia w 2013 r.

Wykres 104. Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności

Tabl. 2. Lokaty powiatów według miernika globalnego poziomu życia i mierników syntetycznych³⁸ w 2013 r.

Powiaty	Miernik globalny	Mierniki syntetyczne			
		zasoby ludzkie	aktywność gospodarcza	zamożność mieszkańców	dostępność usług
bocheński	7	6	9	3	18
brzeski	12	11	21	6	19
chrzanowski	9	12	12	8	10
dąbrowski	14	18	22	11	3
gorlicki	15	17	14	13	11
krakowski	5	2	5	9	14
limanowski	16	8	16	18	15
miechowski	22	22	20	22	16
myślenicki	6	3	7	15	6
nowosądecki ...	10	10	13	17	8
nowotarski	11	13	6	16	13
olkuski	17	19	18	10	12
oświęcimski	8	14	17	7	7
proszowicki	20	20	15	21	9
suski	19	15	10	20	22
tarnowski	18	16	19	12	17
tatrzański	21	21	11	19	20
wadowicki	13	9	8	14	21
wielicki	2	1	3	2	4
m. Kraków	1	4	1	1	1
m. Nowy Sącz .	4	7	4	5	5
m. Tarnów	3	5	2	4	2

I grupa

Kraków i graniczący z nim od południowego wschodu powiat wielicki oraz Tarnów stanowią pierwszą grupę powiatów, w których warunki życia mieszkańców były lepsze niż przeciętne w województwie, a mierniki syntetyczne dla każdej dziedziny tematycznej należały do najwyższych. Kraków i powiat wielicki to powiaty rozwojowe demograficznie, w których w latach 2009-2013 odnotowano przyrost ludności, natomiast w Tarnowie w tym samym okresie wystąpił spadek liczby ludności. Podobnie jak w poprzednich latach, także w omawianym okresie odpływ ludzi młodych z miast i napływ ludności do podmiejskich miejscowości powoduje, że statystyczny mieszkaniec miast był starszy niż statystyczny mieszkaniec otaczających powiatów.

Kraków i Tarnów zgodnie z klasyfikacją Osanna należą do typu starzenia się demograficznego, a powiat wielicki do typu młodości demograficznej. Mieszkańcy miast na prawach powiatu byli znacznie lepiej wykształceni, częściej też wykonywali pracę zarobkową.

W Krakowie i w powiecie wielickim ponad połowa osób w wieku produkcyjnym uzyskała przychody z tytułu wynagrodzeń (odpowiednio 53,3% i 54,2%). W Tarnowie udział podatników stanowił 48,7% ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym. W Krakowie odnotowano najniższą w skali województwa stopę bezrobocia – 5,8%, stosunkowo niską w Tarnowie (10,5%).

³⁸ Lokaty przypisano według malejącego uporządkowania mierników.

Miasta są dla otaczających powiatów ośrodkiem rozwoju, siedzibą przedsiębiorstw, handlu i usług, urzędów, specjalistycznej opieki zdrowotnej, ośrodkiem szkolnictwa średniego i wyższego oraz lokalnym centrum kultury. Miasta na prawach powiatu są skupiskami miejsc pracy najemnej i zapewniają pracę nie tylko mieszkańcom tych miast, ale także ludności okolicznych gmin, a przypadku Krakowa także z bardziej odległych powiatów. Mieszkańcy powiatu wielickiego przejawiają wysoką mobilność w zakresie dojazdów do pracy, znajdując zatrudnienie w głównej mierze w Krakowie.

Zróżnicowanie poziomu życia ludności jest zależne od aktywności gospodarczej, a wskaźniki ją charakteryzujące osiągały w tej grupie powiatów wysokie wartości w porównaniu do przeciętnych wojewódzkich. Wyraźna dominacja liczby podmiotów na 10 tys. ludności, duża liczba spółek handlowych, a w szczególności spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego występowała w Krakowie. Dobry system transportowy, infrastruktura oraz rynki zbytu skutecznie przyciągają inwestorów. Zdolność do przyciągania inwestorów decyduje o pozycji konkurencyjnej powiatów i przekłada się na tworzenie nowych miejsc pracy. We wszystkich powiatach dominującym rodzajem prowadzonej działalności były usługi.

Udział utrzymujących się z pracy poza rolnictwem w Krakowie i w powiecie wielickim był wyższy niż przeciętny w województwie małopolskim (34,7%), a w Tarnowie bliski temu wskaźnikowi (34,6%). W miastach na prawach powiatu grupy I zaliczonych do typu demograficznego starzenia się udział utrzymujących się z emerytury był wyższy niż przeciętny w województwie. W młodym demograficznie powiecie wielickim odnotowano wyższy udział utrzymywanych, wśród których w dużej części dominowały dzieci i młodzież.

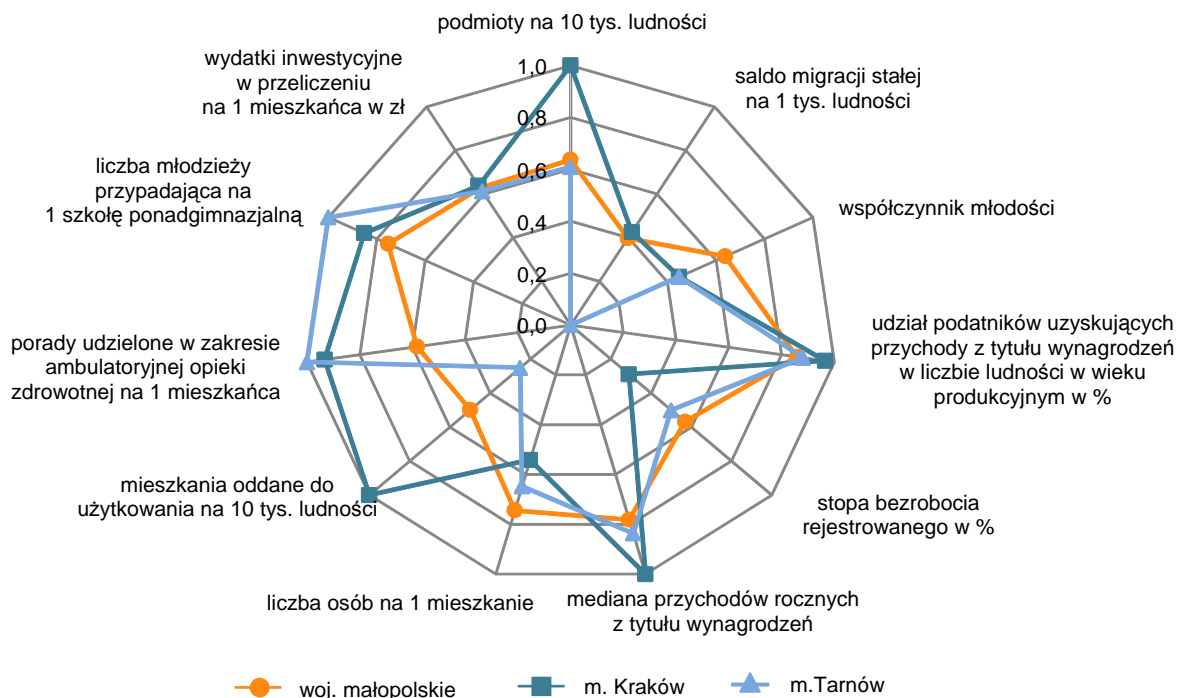
Najwyższe przeciętne roczne przychody z tytułu wynagrodzeń uzyskiwali mieszkańcy Krakowa (35028 zł), gdzie zlokalizowanych jest wiele instytucji, uczelni i firm zatrudniających wysokiej klasy specjalistów we wszystkich dziedzinach gospodarki, których zarobki mają wpływ na poziom średniej płacy. Mediana przychodów z tytułu wynagrodzeń w Krakowie przekraczała przeciętną wojewódzką o ponad 28%, w Tarnowie o 7,0%, a w powiecie wielickim przeciętne przychody niewiele odbiegały od średniej w województwie. Nierówność rozkładu przychodów z tytułu wynagrodzeń określono poprzez wskaźnik zróżnicowania kwintylowego.

Wysokie wynagrodzenia i emerytury stanowiące główne źródła utrzymania mieszkańców Krakowa i Tarnowa, przy równoczesnej niskiej stopie bezrobocia oraz niskim udziale osób na utrzymaniu, zapewniały bezpieczeństwo ekonomiczne gospodarstw domowych. Poziom korzystania z pomocy społecznej w obydwu miastach na prawach powiatu nie przekraczał przeciętnego w województwie. W powiecie wielickim opisane wskaźniki kształtowały się mniej korzystnie, ale udział korzystających z pomocy społecznej również nie przekraczał przeciętnego w województwie.

W Krakowie pomimo niskiego zasięgu ubóstwa uwagę zwraca wysoka liczba osób ubogich z udziałem gospodarstw jednoosobowych, przekraczających 64% i ze stosunkowo wysokim udziałem gospodarstw wieloosobowych z co najwyżej jednym dzieckiem na utrzymaniu.

Najkorzystniejsze warunki pod względem zagęszczenia ludności w mieszkaniach posiadali mieszkańcy Krakowa i Tarnowa, trochę gorsze powiatu wielickiego. W miastach na prawach powiatu były skupione mieszkania o najmniejszej powierzchni, ale ich standard był znacznie wyższy w porównaniu do pozostałych powiatów. Mieszkania te były w większości wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno – techniczne.

Wykres 105. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy I w 2013 r.

Poziom życia ludności uzależniony jest od dostępności usług społecznych zarówno w zakresie ochrony zdrowia, jak również edukacji i kultury. Liczba porad w miastach na prawach powiatu była znacznie wyższa niż średnio w województwie, z ich usług korzystali nie tylko mieszkańcy tych miast, ale także mieszkańcy pozostałych powiatów. W Tarnowie i Krakowie liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. dzieci w grupie wiekowej 3-6 lat była najwyższa w województwie, zaś w powiecie wielickim wskaźnik ten osiągnął wartość nieznacznie niższą od średniej wojewódzkiej. W powiatach grupy I obserwuje się przewagę korzystnych warunków życia, a lokalizacja Krakowa i Tarnowa oraz powiatu wielickiego może stać się szansą ich dalszego rozwoju osłabiając wewnętrzne czynniki negatywne.

II grupa

W drugiej grupie znalazły się powiaty z otoczenia Krakowa: krakowski, bocheński i myślenicki, dwa najbardziej zurbanizowane powiaty zachodniej części województwa oświęcimski i chrzanowski, oraz Nowy Sącz. Warunki życia ludności w tych powiatach oscylowały wokół średniej wojewódzkiej, co wynikało z wartości mierników dziedzin tematycznych (zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych), które także kształtowały się wokół odpowiednich średnich wojewódzkich. W powiatach widoczne jest zbliżenie niektórych cech, a dla pozostałych cech zachodzi komplementarność, pewne różnice cech niwelowane są przez inne – przeciwstawne.

Na przestrzeni analizowanych lat wszystkie powiaty tej grupy, oprócz Nowego Sącza i powiatu chrzanowskiego należały do powiatów aktywnych demograficznie, zaludniających się. W następstwie procesów demograficznych zmieniła się struktura wieku ludności w powiatach. Powiaty: krakowski, bocheński, myślenicki określono jako młode demograficznie, a powiaty: oświęcimski i chrzanowski

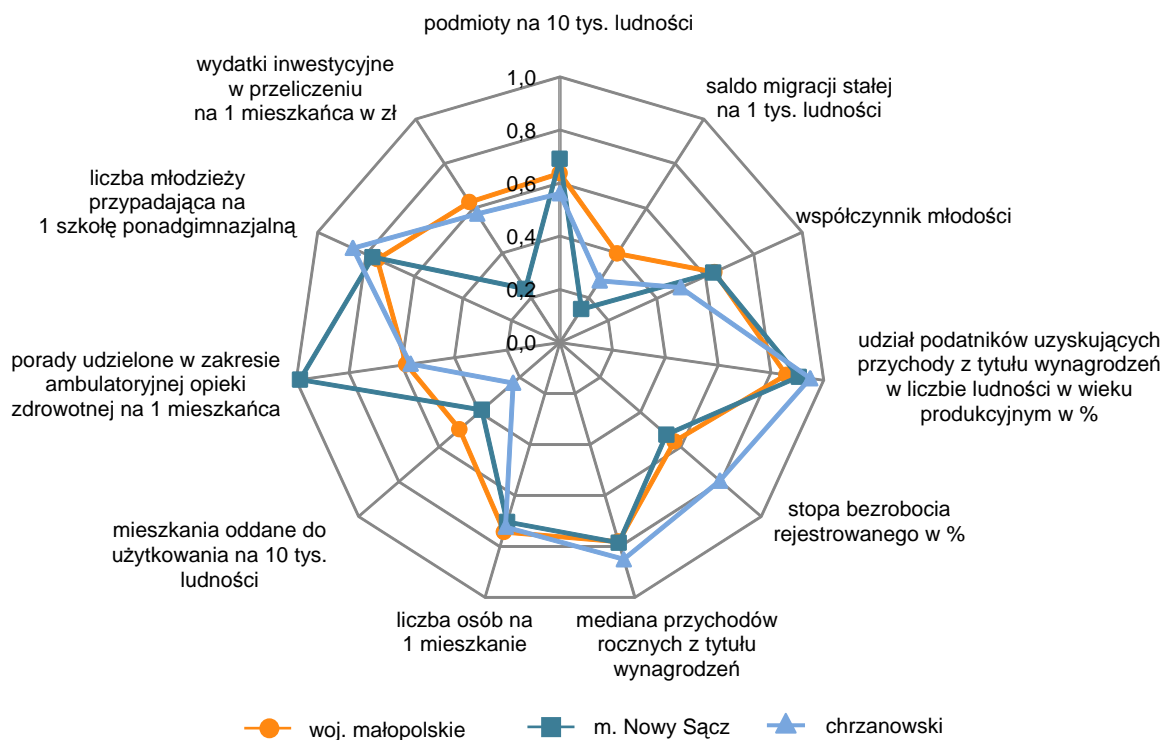
jako należące do typu starzenia się demograficznego. Statystyczny mieszkaniec powiatu chrzanowskiego w 2013 r. był jednym z najstarszych w województwie małopolskim i miał 41,1 lat, starsi niż przeciętnie mieszkańcy województwa byli również mieszkańcy powiatów oświęcimskiego i Nowego Sącza. Statystyczni mieszkańcy powiatu myślenickiego (35,4 lat) i bocheńskiego (36,1 lat) należeli do jednych z najmłodszych w województwie małopolskim.

W powiatach tej grupy, za wyjątkiem powiatu myślenickiego, w 2012 r. udział osób mających przychody z tytułu wynagrodzeń w ludności w wieku produkcyjnym był wyższy niż w województwie (47,4%). W powiecie oświęcimskim wskaźnik osiągał najwyższą wartość w województwie (55,2%).

Mieszkańcy powiatów tej grupy, oprócz Nowego Sącza, znajdowali pracę poza granicami powiatu zamieszkania. Najwyższą mobilność w zakresie dojazdów do pracy przejawiali mieszkańcy powiatu oświęcimskiego, niemal co drugi zatrudniony dojeżdżał do pracy poza gminę zamieszkania, głównie do miast województwa śląskiego. Mieszkańcy powiatów: krakowskiego, myślenickiego i bocheńskiego znajdowali pracę w pobliskim Krakowie, o czym świadczy udział dojeżdżających do pracy w liczbie podatników uzyskujących przychody ze stosunku pracy przekraczający przeciętny udział w województwie.

Mieszkańców powiatu chrzanowskiego i oświęcimskiego większe możliwości znalezienia pracy w sektorze przemysłowym oraz ich większa mobilność, nie chroniły przed bezrobociem. W wymienionych powiatach odnotowano stosunkowo wysoką stopę bezrobocia, przekraczającą średnią wojewódzką. W powiatach bocheńskim, krakowskim i Nowym Sączu stopa bezrobocia była niższa niż przeciętna w województwie małopolskim.

Wykres 106. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy II w 2013 r.

Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności we wszystkich powiatach, za wyjątkiem Nowego Sącza, była niższa od przeciętnej wartości wskaźnika dla województwa małopolskiego. Najniższą liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności odnotowano w powiecie bocheńskim.

Udział utrzymujących się z pracy poza rolnictwem we wszystkich powiatach tej grupy, za wyjątkiem bocheńskiego, był wyższy niż przeciętny w województwie małopolskim (34,7%), a w powiecie bocheńskim bliski temu wskaźnikowi (34,6%). W powiecie chrzanowskim i oświęcimskim udział utrzymujących się z emerytur przekraczał przeciętną w województwie (16,9%), a udział osób utrzymywanych był niższy w porównaniu do przeciętnego udziału w województwie (31,6%). Odmienne kształtowała się struktura w powiatach bliskiego położenia Krakowa (bocheńskim i myślenickim).

Mediana rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń we wszystkich powiatach (za wyjątkiem krakowskiego, myślenickiego i bocheńskiego) była wyższa niż przeciętna w województwie. Wartość wskaźnika w powiecie oświęcimskim przekroczyła o blisko 16% wartość mediany wojewódzkiej, natomiast w powiecie myślenickim była o ponad 17% niższa od mediany wojewódzkiej.

Udział beneficjentów pomocy społecznej w powiatach: myślenickim, bocheńskim i Nowym Sączu wyższy od średniego w województwie był zdeterminowany wyższą stopą bezrobocia lub wyższym udziałem dzieci i młodzieży do 17 lat w porównaniu do pozostałych powiatów grupy drugiej.

We wszystkich powiatach tej grupy (oprócz powiatu chrzanowskiego i Nowego Sącza) były skupione mieszkania o powierzchni większej niż średnio w województwie. Udział korzystających z sieci wodociągowej oraz gazowej w ogólnej liczbie ludności przekraczał odpowiednie przeciętne wskaźniki dla województwa małopolskiego, za wyjątkiem powiatu myślenickiego, dla którego obydwa wskaźniki były niższe oraz powiatu bocheńskiego, w którym niższy był udział korzystających z sieci wodociągowej. Pod względem wyposażenia w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne standard mieszkań zlokalizowanych w Nowym Sączu oraz w powiatach: chrzanowskim i oświęcimskim był znacznie wyższy w porównaniu do standardu statystycznego mieszkania w województwie.

Liczba porad udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca w każdym z omawianych powiatów była niższa niż średnia w województwie, za wyjątkiem Nowego Sącza, gdzie wskaźnik był znacznie wyższy. Najmniejszą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie krakowskim, gdyż mieszkańcy tego powiatu prawdopodobnie korzystali z usług lekarzy z pobliskiego Krakowa.

Powiaty tej grupy miały dużo mocnych stron wynikających z położenia geograficznego potencjału gospodarczego oraz kondycji finansowej. Dalszy ich rozwój jest możliwy poprzez pokonanie słabych stron z wykorzystaniem szans jakie daje otoczenie.

III grupa

W trzeciej grupie znalazły się powiaty południowe i wschodnie województwa małopolskiego (gorlicki, limanowski, nowosądecki, nowotarski, brzeski, dąbrowski, tarnowski) oraz dwa powiaty zachodnie (olkuski, wadowicki). W powiatach tarnowskim i nowosądeckim widoczne było silne oddziaływanie miast na prawach powiatu Tarnowa i Nowego Sącza. Mierniki warunków życia ludności w powiatach grupy III miały wartości poniżej średniej wojewódzkiej, co było następstwem relatywnie niskich wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców, dostępności usług społecznych).

W latach 2009-2013 we wszystkich powiatach tej grupy wystąpił rzeczywisty przyrost ludności, co było spowodowane przede wszystkim dodatnim przyrostem naturalnym jak również dodatnim saldem migracji w powiatach: brzeskim, nowosądeckim, tarnowskim, wadowickim. O dodatnim przyroście rzeczywistym w powiecie olkuskim zadecydowało dodatnie saldo migracji czasowych. Procesy demograficzne w powiatach ukształtowały odmienne struktury wiekowe mieszkańców. Statystyczny mieszkaniec powiatu olkuskiego na koniec 2013 r. osiągnął wiek 40,5 lat i był najstarszy w tej grupie, natomiast przeciętny wiek w pozostałych powiatach był niższy od mediany wieku dla województwa (37,9 lat). Najniższy przeciętny wiek w województwie, około 34 lata, mieli mieszkańcy powiatu limanowskiego i nowosądeckiego. Wszystkie powiaty tej grupy oprócz olkuskiego i dąbrowskiego zaklasyfikowano do młodych demograficznie.

Udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym wyższy niż przeciętny w województwie odnotowano w powiatach: olkuskim i wadowickim, a najniższy w powiecie nowotarskim ze wskaźnikiem, który nie przekraczał 60,3%.

We wszystkich powiatach tej grupy, za wyjątkiem olkuskiego i wadowickiego udział osób uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był mniejszy niż przeciętny w województwie, a szczególnie niski wskaźnik odnotowano w powiecie dąbrowskim.

Stopa bezrobocia we wszystkich powiatach kształtowała się na poziomie wyższym niż w województwie. Najtrudniej było znaleźć pracę mieszkańcom powiatu dąbrowskiego i limanowskiego, gdzie stopa bezrobocia była najwyższa w skali województwa, przy równoczesnym wysokim udziale długotrwale bezrobotnych. Na poziom bezrobocia w powiatach o niskiej urbanizacji wpływają małe możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Wysokie bezrobocie wynika często z bierności i poczucia braku nadziei wśród bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych. Utrzymujący się w ostatnich latach na tych terenach relatywnie wysoki poziom bezrobocia świadczy o dużych trudnościach wyjścia z niekorzystnej sytuacji ekonomicznej.

Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności we wszystkich powiatach tej grupy była niższa niż przeciętna w województwie. Działalność zwykle była prowadzona w powiązaniu z miejscowym rynkiem pracy i oparta na zasobach danego terenu, niejednokrotnie na lokalnych tradycjach rzemieślniczych i handlowych. W większości powiatów brakowało dużych inwestycji, a jedynie podmioty małe i średnie osób fizycznych stwarzały szanse gospodarczego rozwoju.

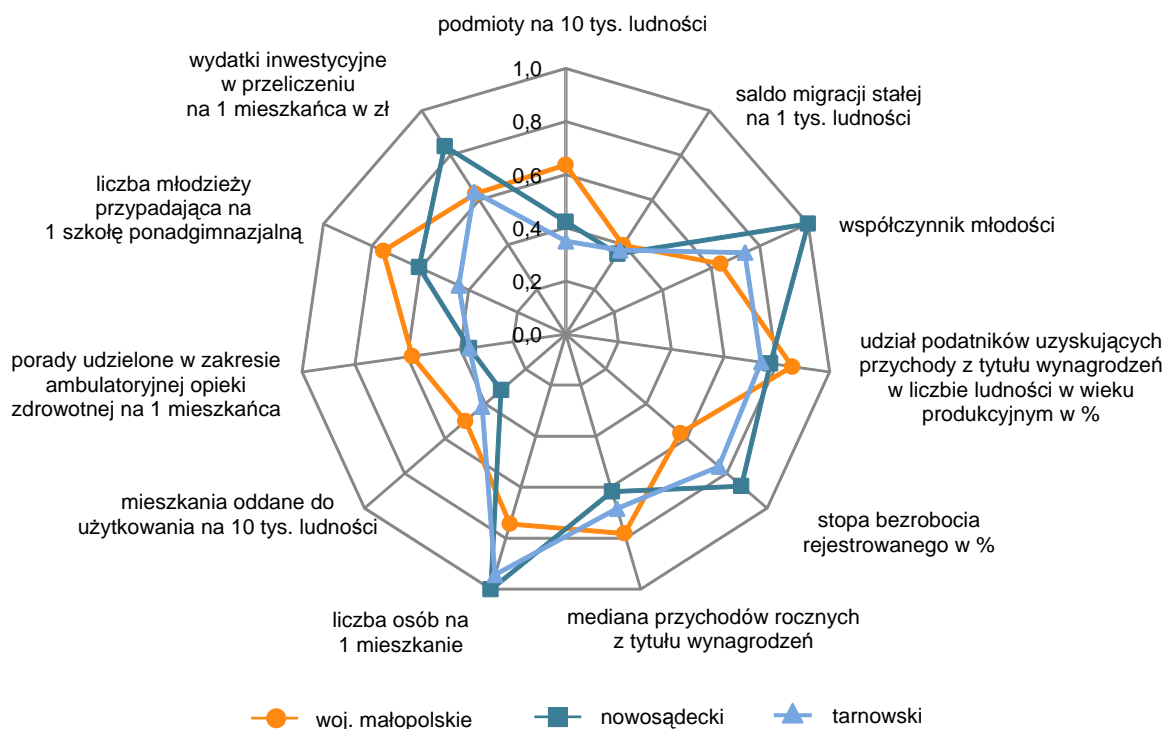
We wszystkich powiatach tej grupy, poza olkuskim, ponad 1/3 osób nie miała własnego dochodu i pozostawała na utrzymaniu osiągając najwyższe wartości w powiatach: limanowskim i nowosądeckim. W powiatach tych częściej źródłem utrzymania była praca w rolnictwie (udział utrzymujących się w rolnictwie przekraczał przeciętny w województwie – 2,8%). W powiatach: olkuskim i wadowickim struktura źródeł utrzymania była odmienna, z wysokim udziałem osób utrzymujących się z emerytur i niskim udziałem osób utrzymujących się z rolnictwa.

Wśród powiatów grupy III mediana rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń przekraczała przeciętną w województwie jedynie w powiecie olkuskim (ponad 12%). W pozostałych powiatach była niższa niż przeciętna w województwie, w powiecie tarnowskim o ponad 12%, a w powiecie nowotarskim o blisko 32%.

Relatywnie niski odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (poniżej średniej wojewódzkiej) odnotowano w powiatach: wadowickim, olkuskim i nowotarskim. W pozostałych powiatach sytuacja społeczno-gospodarcza nie gwarantowała wystarczającego materialnego poziomu ludności, co determinowało wysoki udział beneficjentów pomocy społecznej (w powiatach: nowosądeckim, gorlickim i limanowskim najwyższy wskaźnik w województwie).

Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie była większa niż średnia w województwie. Udział korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej był zróżnicowany. Udział korzystających z sieci wodociągowej wyższy niż przeciętny w województwie odnotowano jedynie w powiatach: olkuskim i dąbrowskim, w powiecie wadowickim wskaźnik ten był podobny do wskaźnika w województwie, a w powiatach podregionu nowosądeckiego był zdecydowanie niższy. We wszystkich powiatach tej grupy udział korzystających z sieci kanalizacyjnej był niższy niż średnia wojewódzka. Bardzo niski udział korzystających z sieci gazowej odnotowano w powiecie nowotarskim, wyraźnie niższy od średniej dla województwa był również w powiatach limanowskim i nowosądeckim. Wyposażenie mieszkań w instalacje gazowe w powiatach podgórskich było niskie, ze względu na ukształtowanie terenu.

Wykres 107. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy III w 2013 r.

We wszystkich powiatach liczba porad udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca była niższa niż średnia wojewódzka (7,8). W powiatach: tarnowskim, nowosądeckim i nowotarskim odnotowano najniższe wskaźniki. Faktyczna dostępność do lekarzy w tych powiatach była jednak o wiele lepsza, ze względu na sąsiedztwo Tarnowa i Nowego Sącza i korzystanie z usług lekarzy w tych miastach. Liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat była mniejsza od średniej wojewódzkiej (592 miejsca na 1 tys. dzieci) we

wszystkich powiatach grupy III, oprócz olkuskiego i dąbrowskiego. Liczba uczniów przypadających na 1 szkołę ponadgimnazjalną była większa niż średnia wojewódzka w powiatach: olkuskim i limanowskim.

Powiaty tej grupy mają przewagę słabych stron nad mocnymi. Podstawowe problemy obszarów wiejskich związane były z niskim poziomem wykształcenia mieszkańców wsi, niskim poziomem aktywności gospodarczej i wysokim bezrobociem. Poprawa poziomu życia ludności w powiatach młodych demograficznie jest możliwa poprzez edukację młodzieży z obszarów wiejskich oraz uruchomienie przedsięwzięć inwestycyjnych.

IV grupa

W IV grupie znalazły się dwa rolnicze powiaty północnej części województwa małopolskiego – miechowski i proszowicki oraz tatrzański i suski pozbawione oddziaływania silnych ośrodków miejskich. Warunki życia ludności w powiatach grupy IV były bardzo często znacznie poniżej średniej wojewódzkiej, co wynikało z wartości mierników dziedzin tematycznych (aktywności gospodarczej, zasobów ludzkich, zamożności mieszkańców i dostępności usług społecznych).

W latach 2009-2013 niewielki przyrost rzeczywisty ludności wystąpił w powiatach: proszowickim, suskim i tatrzańskim, a spadek liczby ludności w powiecie miechowskim. Wśród powiatów grupy IV jedynie powiat suski zgodnie z klasyfikacją Osanna zaliczono do młodych demograficznie. Statystyczny mieszkaniec powiatu miechowskiego i proszowickiego na koniec 2013 r. osiągnął wiek odpowiednio 40,6 i 38,9 lat, w powiecie tatrzańskim mediana wieku ludności była zbliżona do mediany wieku w województwie (38,1 lat wobec 37,9 lat w województwie), natomiast w powiecie suskim była niższa i wynosiła 36,9 lat. We wszystkich powiatach struktura wykształcenia mieszkańców była niekorzystna z niskim udziałem osób z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem policealnym i średnim (za wyjątkiem powiatu miechowskiego, gdzie ten drugi wskaźnik był nieznacznie wyższy niż w województwie).

Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie osób w wieku produkcyjnym w powiatach tej grupy nie przekraczał wskaźnika wojewódzkiego (47,4%).

Stopa bezrobocia we wszystkich powiatach grupy IV była wyższa niż w województwie (11,5%), nieznacznie w powiecie miechowskim (11,7%), wyraźnie w pozostałych powiatach (od 12,6% w powiecie suskim do 13,6% w powiecie tatrzańskim). Jednak w powiatach proszowickim i miechowskim odnotowano jeden z najwyższych udziałów bezrobotnych w wieku do 24 lat, co oznacza, że młodym mieszkańcom tych powiatów trudno było znaleźć pracę. W powiecie tatrzańskim odnotowano jeden z najwyższych udziałów bezrobotnych długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych.

Niski wskaźnik podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności (z wyjątkiem powiatu tatrzańskiego), niewielka liczba podmiotów dużych i średnich (podmiotów gospodarczych zatrudniających powyżej 9 osób), oraz stosunkowo niskie kwalifikacje pracowników miały wpływ na wysokość przeciętnego przychodu z tytułu wynagrodzeń, niższego niż średnia wojewódzka.

W powiatach: proszowickim i miechowskim zwraca uwagę najwyższy w województwie małopolskim udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania jest rolnictwo (odpowiednio 15,7% i 10,7%). W obydwu wymienionych powiatach udział osób utrzymujących się głównie z emerytury należał do najwyższych w województwie małopolskim.

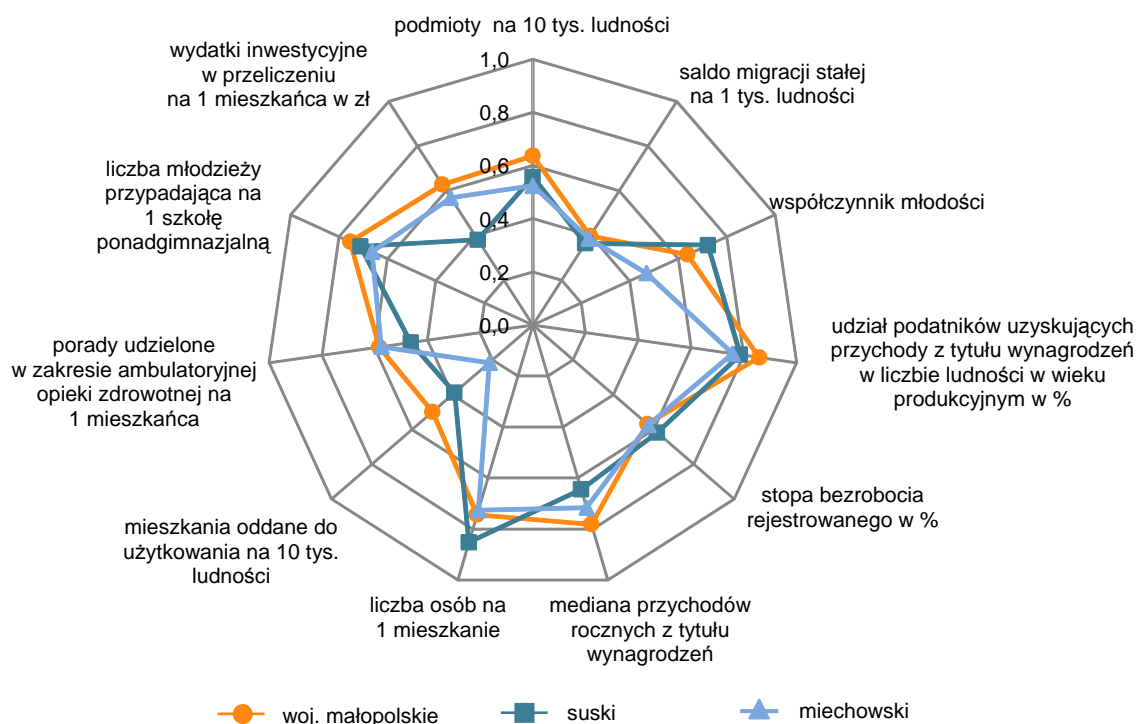
W powiecie suskim i tatrzańskim udział osób utrzymywanych przekraczał odpowiedni wskaźnik dla województwa małopolskiego przy równoczesnych udziałach osób utrzymujących się z pracy poza rolnictwem i z emerytury poniżej przeciętnych wojewódzkich.

Przedstawiona sytuacja ekonomiczno – społeczna, a zwłaszcza poziom stopy bezrobocia niewiele wyższy niż średni w województwie oraz niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym (podstawowe determinanty korzystania z pomocy społecznej) kształtował poziom osób korzystających z pomocy społecznej oscylujący wokół przeciętnego dla województwa.

Wskaźniki zagęszczenia ludności w mieszkaniach odchyłały się nieznacznie od średnich wojewódzkich a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę była wyższa niż średnia wojewódzka. Wyższy niż średni w województwie był udział korzystających z sieci wodociągowej w powiatach: miechowskim i proszowickim. We wszystkich powiatach na niższym poziomie niż średnia wojewódzka kształtował się udział korzystających z sieci gazowej i z sieci kanalizacyjnej (z wyjątkiem powiatu tatrzańskiego).

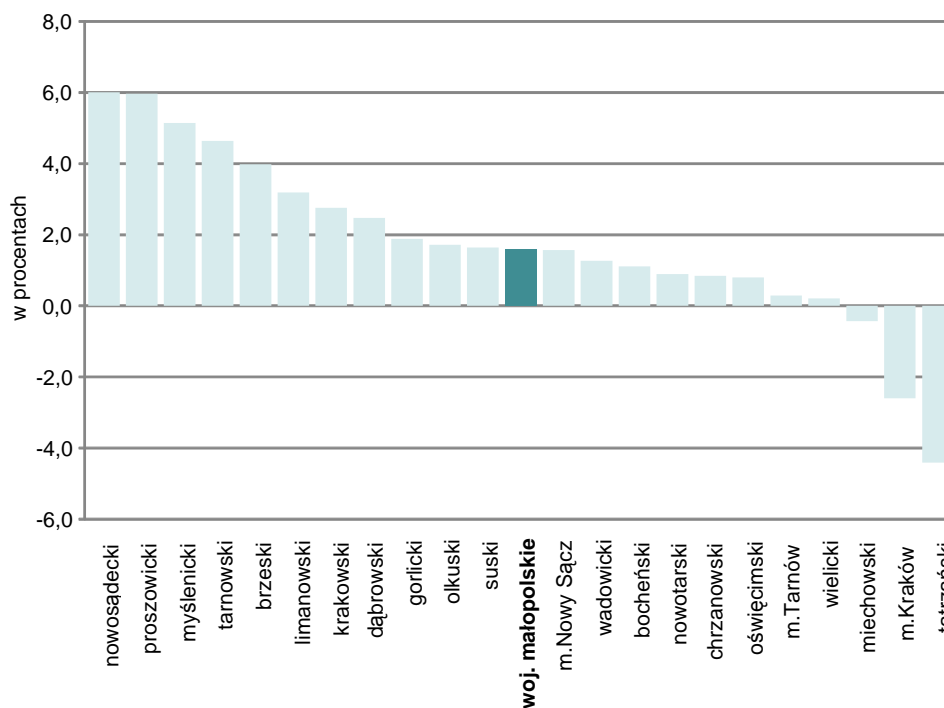
W powiatach tej grupy liczba porad udzielonych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca była niższa niż średnia w województwie. Dostępność usług w zakresie edukacji kształtowała się na wyższym poziomie niż przeciętna w województwie.

Wykres 108. Znormalizowane wskaźniki warunków życia w powiatach grupy IV w 2013 r.

Ze względu na słabszy potencjał rozwojowy, niezadowolającą sytuację ekonomiczną, mniej przychylne otoczenie szanse rozwojowe tych powiatów są słabe. Dla tych powiatów istotne jest zminimalizowanie zagrożeń.

Wykres 109. Zmiany miernika warunków życia ludności w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Tabl. 3. Grupy powiatów według miernika warunków życia ludności

		2009			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2013	GRUPA I	m. Kraków m. Tarnów wielicki			
	GRUPA II		bocheński chrzanowski krakowski m. Nowy Sącz myślenicki oświęcimski		
	GRUPA III			brzeski dąbrowski gorlicki limanowski nowosądecki nowotarski olkuski tarnowski wadowicki	
	GRUPA IV			tatrzański	miechowski proszowicki suski

2.2. ZASOBY LUDZKIE

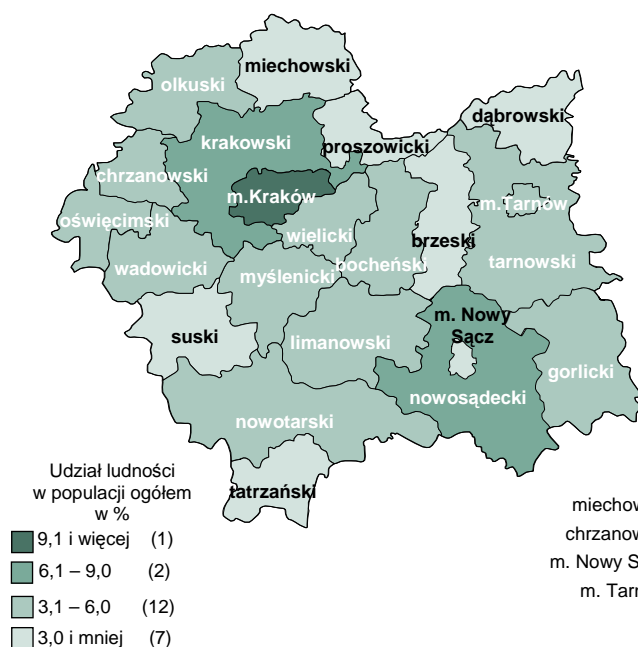
2.2.1. Stan i struktura demograficzna ludności

W 2013 r. w województwie małopolskim spośród powiatów, najliczniejszym pod względem ludności był Kraków liczący 759,0 tys. mieszkańców, co stanowiło blisko 23% ogółu ludności województwa. Kolejne największe pod względem liczby ludności powiaty to: krakowski z liczbą mieszkańców 266,6 tys. (około 8% ludności województwa) i nowosądecki z liczbą mieszkańców 211,0 tys. (ponad 6%). Do powiatów, w których liczba ludności nie przekraczała 60 tys. mieszkańców, a udział w ludności ogółem był mniejszy od 2% należały powiaty: proszowicki, miechowski i dąbrowski.

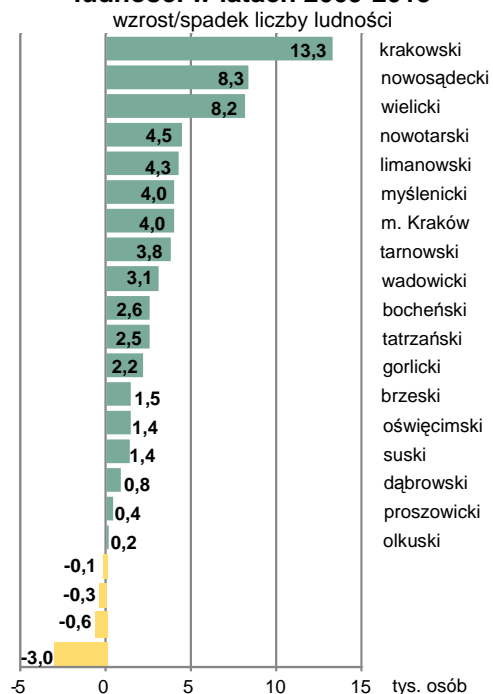
Zmiany w rozwoju ludności zaobserwowane w latach 2009-2013 były zróżnicowane w poszczególnych powiatach. W większości (w 18 powiatach) odnotowano przyrost ludności. Najwyższy odnotowano w powiecie krakowskim o 13,3 tys. osób oraz w nowosądeckim o 8,3 tys. osób. Spadek liczby mieszkańców wystąpił w dwóch powiatach: miechowskim i chrzanowskim oraz w dwóch miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu i Tarnowie.

W dalszym ciągu, w porównaniu do lat ubiegłych, obserwuje się wzrost poziomu urbanizacji. Do najmniej zurbanizowanych należały powiaty: tarnowski i krakowski, gdzie na koniec 2013 r. w miastach mieszkało odpowiednio 12,1% i 16,9% ogółu ich mieszkańców. Najwięcej ludności miejskiej liczyły powiaty: chrzanowski (62,2%) i oświęcimski (53,7%).

Mapa 16. Udział ludności powiatu do ludności ogółem województwa w latach 2009-2013

Wykres 110. Przyrost rzeczywisty ludności w latach 2009-2013

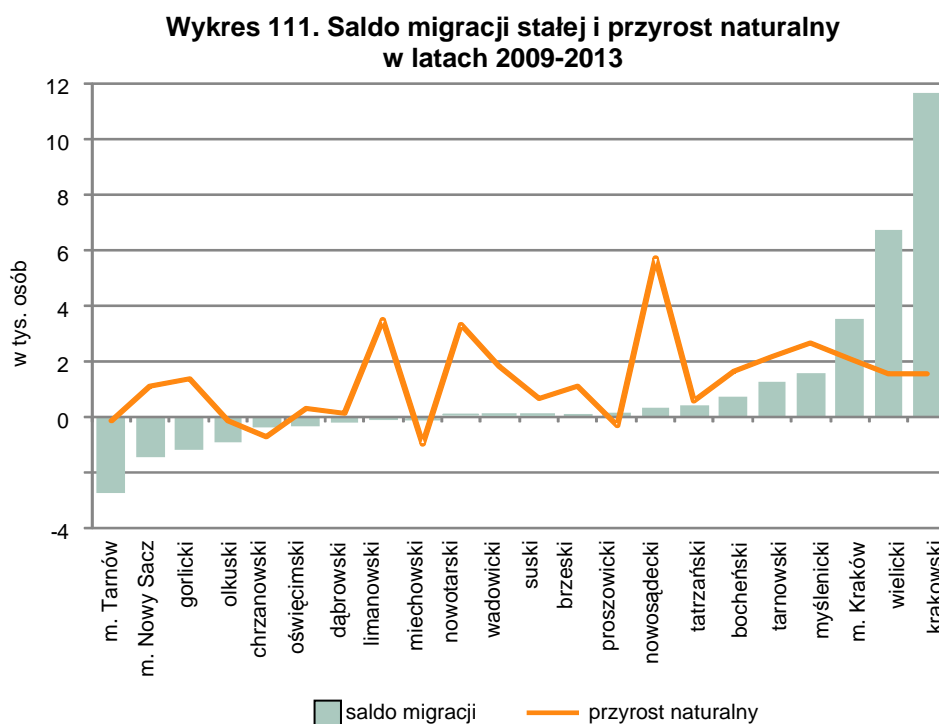

Przez cały pięcioletni okres prawie we wszystkich powiatach utrzymywała się niewielka przewaga liczby kobiet nad mężczyznami. W 2013 r. najbardziej sfeminizowanymi powiatami były miasta na prawach powiatu Kraków, Tarnów i Nowy Sącz, gdzie na 100 mężczyzn przypadło

odpowiednio 115, 112 i 109 kobiet. Nieznaczną przewagę mężczyzn nad kobietami o 0,3% odnotowano w powiecie limanowskim.

Dynamika zachodzących procesów demograficznych jest uzależniona od migracji ludności oraz od przyrostu naturalnego. Lata 2009-2013 to w dalszym ciągu okres intensywnej migracji ludności na pobyt stały zarówno wewnętrznych (międzypowiatowych) jak i zewnętrznych, mających głównie podłoże ekonomiczne.

Największy napływ migracyjny zanotowano w powiatach: krakowskim i wielickim, gdzie saldo migracji stałej w latach 2009-2013 wynosiło odpowiednio: 11,7 tys. i 6,8 tys. osób. Największy odpływ migracyjny w tym okresie zanotowano w dwóch miastach na prawach powiatu: Tarnowie i Nowym Sączu oraz w powiecie gorlickim, gdzie saldo migracji stałej wynosiło odpowiednio: minus 2,7 tys., minus 1,4 tys. i minus 1,2 tys. osób.

Znaczną część migracji stanowiły migracje zagraniczne. W latach 2009-2013 w 11 powiatach województwa małopolskiego odnotowano nadwyżkę odpływu osób za granicę w porównaniu do napływu z zagranicy. W tych latach najniższe saldo odnotowano w Tarnowie (minus 994 osoby) i Nowym Sączu (minus 125 osób). Odwrotną tendencję obserwowano m.in. w Krakowie (1078 osób), powiecie tarnowskim (456 osób) i nowotarskim (402 osoby), w których saldo migracji osiągało najwyższe wartości dodatnie. Większość emigrantów wyjechało do krajów europejskich.

Migracje czasowe

Niezależnie od emigracji zagranicznej na pobyt stały, znaczna liczba mieszkańców każdego z powiatów przebywała za granicą czasowo, powyżej 3 miesięcy. Zbiorowość emigrantów czasowych obejmuje zarówno tych, którzy dokonali wymeldowania na pobyt czasowy jak i tych, którzy nie zgłosili wyjazdu, niezależnie od faktu przebywania za granicą od wielu lat. Skalę tej migracji można szacować tylko w ramach powszechnych spisów ludności.

NSP 2011 wykazał głębokie zróżnicowanie w popularności czasowej emigracji zagranicznej między powiatami województwa małopolskiego, od 24 emigrantów na 1 tys. mieszkańców w powiecie miechowskim do 142 na 1 tys. mieszkańców w powiecie dąbrowskim.

Mapa 17. Emigranci przebywający za granicą czasowo powyżej 3 miesięcy na 1 tys. ludności – NSP 2011

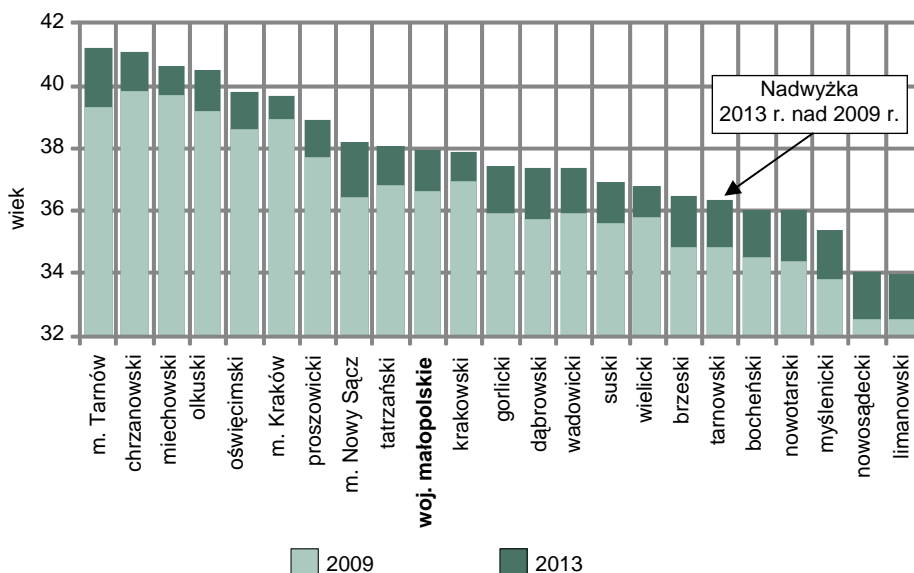

Wysoka częstość czasowej emigracji zagranicznej wystąpiła w niewielkiej grupie powiatów. Należały do nich: miasto Tarnów i powiat tatrzański ze wskaźnikami na poziomie odpowiednio 100‰ i 103‰, powiat nowotarski – 122‰ i wspomniany wyżej powiat dąbrowski – 142‰, (czyli co siódmy mieszkaniec tego powiatu przebywał czasowo za granicą). Jednym z głównych krajów czasowego pobytu mieszkańców czterech wymienionych wyżej powiatów może nadal być USA, co wiąże się z tradycją emigracji stałej w tym kierunku.

Migracje, których dokonują głównie osoby w wieku produkcyjnym, odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu się struktur wiekowych w obszarach napływu i odpływu migracyjnego.

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się stały, powolny proces starzenia się populacji.

Wykres 112. Mediana wieku

Najwyższy przeciętny wiek, powyżej 41 lat, odnotowano w 2013 r. w dwóch powiatach: Tarnowie (41,2 lat) i chrzanowskim (41,1 lat), gdzie w 2009 r. przeciętny wiek kształtował się odpowiednio 39,3 i 39,8 lat. Najniższy przeciętny wiek statystycznego mieszkańca w 2013 r. odnotowano w powiatach: limanowskim (34,0 lata) i nowosądeckim (34,1 lat).

Proces starzenia się ludności najbardziej postępował w dwóch miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu i Tarnowie. W 2013 r. w stosunku do 2009 r. statystyczny mieszkaniec tych powiatów był o blisko 2 lata starszy.

Proces starzenia się populacji ma także odzwierciedlenie w strukturach ludności według ekonomicznych grup wieku.

Zgodnie z typologią trójkąta Osanna³⁹ uwzględniającą strukturę ekonomicznych grup wieku w 2013 r. do młodych demograficznie zaliczono 12 powiatów w województwie małopolskim. Oznacza to, że udział dzieci i młodzieży był większy od przeciętnego w województwie (19,2%) a udział ludności w wieku 65 lat i więcej był mniejszy od przeciętnego o 14,5%. Do typów V i VI oznaczających starzenie się demograficzne należało siedem powiatów (w tym Kraków i Tarnów). W tych powiatach udział dzieci i młodzieży był mniejszy od przeciętnego w województwie a udział osób w wieku poprodukcyjnym wyższy niż przeciętny w województwie. Pozostałe powiaty wykazały się stabilnością demograficzną. W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. we wszystkich powiatach województwa małopolskiego odnotowano spadek udziału dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, a wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym.

Mapa 18. Klasyfikacja powiatów według ekonomicznych grup wieku – Trójkąt Osanna w 2013 r.

Udział ludności

- A - w wieku 0-17 lat
- B - w wieku 18-64 lat
- C - w wieku 65 lat i więcej

Typy demograficzne

młodość demograficzna

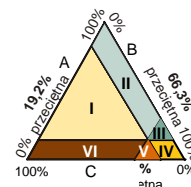
- Typ II A >19,2%; B <66,3%; C <14,5%
- Typ III A >19,2% B >66,3%; C <14,5%

stabilizacja demograficzna

- Typ I A >19,2%; B <66,3%; C >14,5%
- Typ IV A <19,2%; B >66,3%; C <14,5%

starzenia się demograficzne

- Typ V A <19,2%; B >66,3%; C >14,5%
- Typ VI A <19,2%; B <66,3%; C >14,5%

³⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 31.

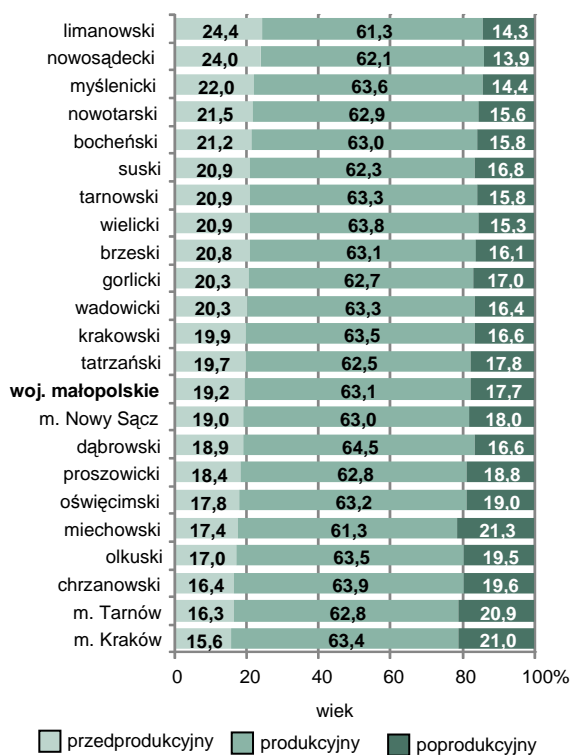
W 2013 r. największy udział osób w wieku poprodukcyjnym odnotowano w powiecie miechowskim – 21,3% i w mieście Krakowie – 21,0%. W powiatach: limanowskim i nowosądeckim stwierdzono najwyższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym (odpowiednio 24,4% i 24,0%). W powiatach: miechowskim, limanowskim i nowosądeckim opisane struktury miały decydujący wpływ na niekorzystnie kształtujący się, najwyższy wśród powiatów województwa małopolskiego wskaźnik obciążenia demograficznego.

W każdym z wymienionych powiatów na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało od 63 do 61 osób w wieku nieprodukcyjnym. Przy wysokim udziale osób w wieku poprodukcyjnym korzystnie kształtował się wskaźnik obciążenia demograficznego w Krakowie. Na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało blisko 58 osób w wieku nieprodukcyjnym, co było następstwem równoczesnego niskiego udziału osób poniżej 17 lat i bardzo wysokiego udziału ludności w wieku produkcyjnym. Jednak w Krakowie, a także w Tarnowie oraz powiatach: miechowskim, chrzanowskim, olkuskim, oświęcimskim i proszowickim wskaźnik obciążenia dla wieku poprodukcyjnego był wyższy niż dla wieku przedprodukcyjnego, co oznacza mniejszą liczbę osób, które będą wchodzić na rynek pracy od liczby ludności, która rynek ten już opuściła.

Obserwuje się spadek liczby zawieranych małżeństw, a wzrost liczby rozwodów. W minionym okresie, najwyższy średnioroczny spadek zawartych małżeństw odnotowano w powiecie proszowickim (minus 11,3%), w pozostałych powiatach wahał się od minus 8,7% w olkuskim do minus 3,7% w powiecie suskim. W żadnym z powiatów nie odnotowano średniorocznego wzrostu liczby małżeństw.

W siedmiu powiatach województwa małopolskiego średnioroczny spadek liczby rozwodów osiągał wartości ujemne, w tym najwyższy spadek odnotowano w Krakowie (minus 6,8%) i w powiecie oświęcimskim (minus 4,1%). W pozostałych odnotowano wzrost liczby rozwodów, najwyższe wartości odnotowano w powiecie limanowskim (12,9%).

Wykres 113. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2013 r.

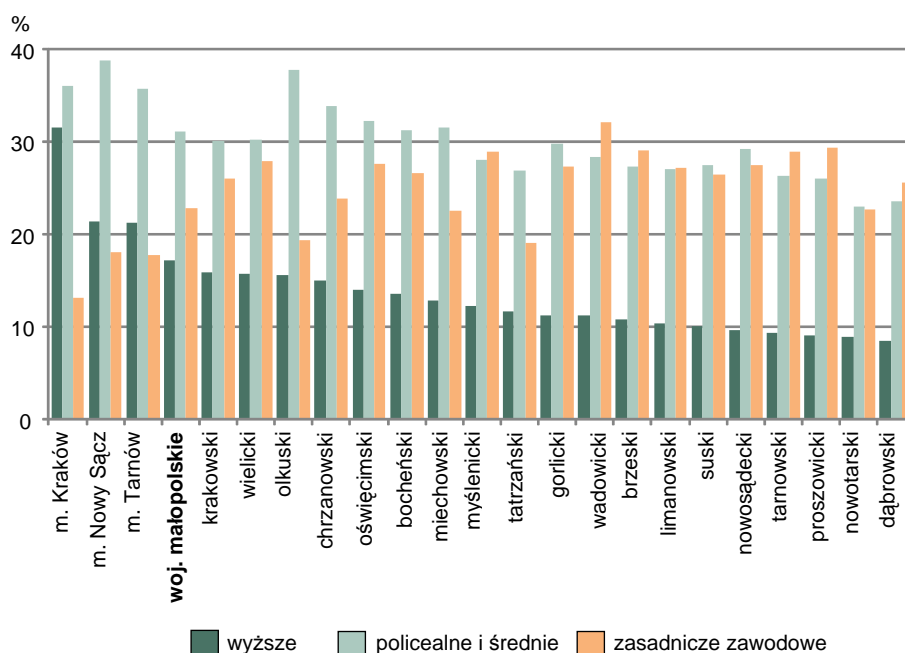

2.2.2. Poziom wykształcenia

Analizy wykształcenia ludności dokonano w ujęciu terytorialnym na podstawie wyników NSP 2011, które pozwoliły ustalić najwyższy ukończony poziom wykształcenia szkolnego ludności w wieku 13 lat i więcej.

Najwyższy odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym w ludności w wieku 13 lat i więcej odnotowano w miastach na prawach powiatu: Tarnów, Nowy Sącz i Kraków - udział tych osób wynosił od 74,7% do 80,7% i przewyższał wskaźnik wojewódzki (71,1%). Wysoki wskaźnik przekraczający średni dla województwa małopolskiego, wystąpił także w powiatach: oświęcimskim i wielickim, gdzie udział osób posiadających wykształcenie ponadpodstawowe wynosił 73,8%. Najniższy wskaźnik udziału ludności z wykształceniem ponadpodstawowym, nieprzekraczający 58%, odnotowano w powiatach: nowotarskim, tatrzańskim i dąbrowskim.

Wykres 114. Udział osób z wykształceniem ponadpodstawowym w ludności w wieku 13 lat i więcej – NSP 2011

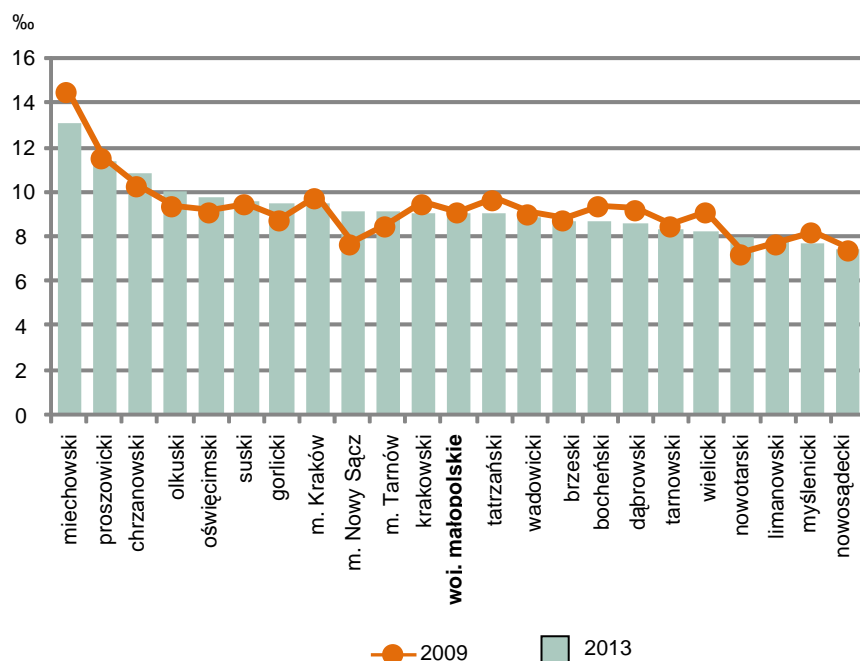

Najwięcej osób z wykształceniem wyższym – blisko 32% zamieszkuje w Krakowie. Najliczniejszą grupę osób z wykształceniem policealnym i średnim – 38,8% stanowią mieszkańcy Nowego Sącza. Najwyższym odsetkiem ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym, wynoszącym 32,1%, charakteryzował się powiat wadowicki.

2.2.3. Stan zdrowia ludności i niepełnosprawność

W województwie małopolskim w 2013 r., podobnie jak w 2009 r. na każdy 1 tys. mieszkańców przypadało 9 zgonów. Wskaźnik umieralności kobiet w 2013 r. wynosił 8,5‰ (2009 r. 8,4‰) i był niższy niż u mężczyzn zarówno w 2009 r. (9,9‰) jak i w 2013 r. (9,5‰). W 2013 r. w układzie przestrzennym najwyższy współczynnik umieralności ogółem wystąpił w powiatach: miechowski – 13,1‰ (2009 r. 14,5‰), proszowickim 11,3‰ (2009 r. 11,5‰), i chrzanowskim - 10,8‰ (2009 r. 10,3‰). Najniższą wartość współczynnika umieralności – poniżej 7,9‰ odnotowano w powiatach: nowotarskim, limanowskim, myślenickim oraz nowosądeckim.

Wykres 115. Współczynnik umieralności

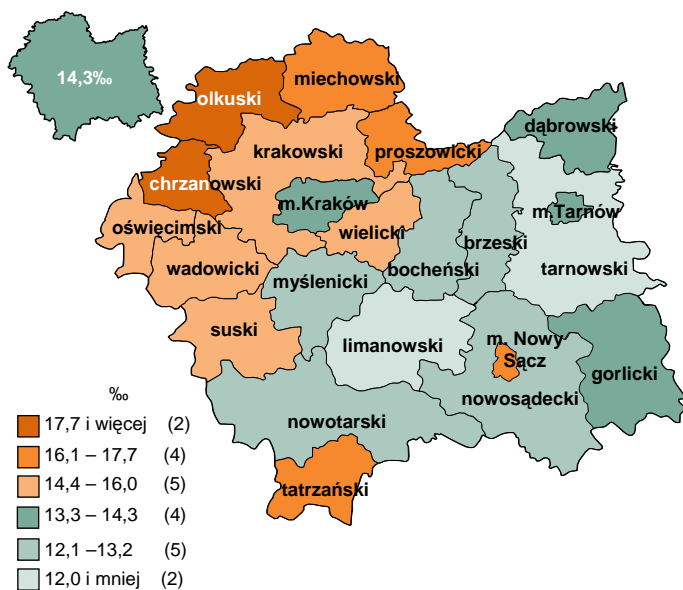

W latach 2009-2013 w większości powiatów województwa małopolskiego zaobserwowano pozytywne zjawisko spadku liczby zgonów niemowląt przypadających na każdy 1 tys. żywo urodzonych dzieci. W 2013 r. najniższe wskaźniki, poniżej 3 zgonów niemowląt, odnotowano w powiatach dąbrowskim, myślenickim, wadowickim, limanowskim i nowotarskim, natomiast najwyższą wartość wskaźnika – powyżej 7 zgonów niemowląt - odnotowano w powiecie olkuskim. W 2009 r. wskaźnik ten kształtował się na poziomie od 2 zgonów niemowląt w powiecie miechowskim do 8 zgonów niemowląt na każdy 1 tys. urodzeń żywych.

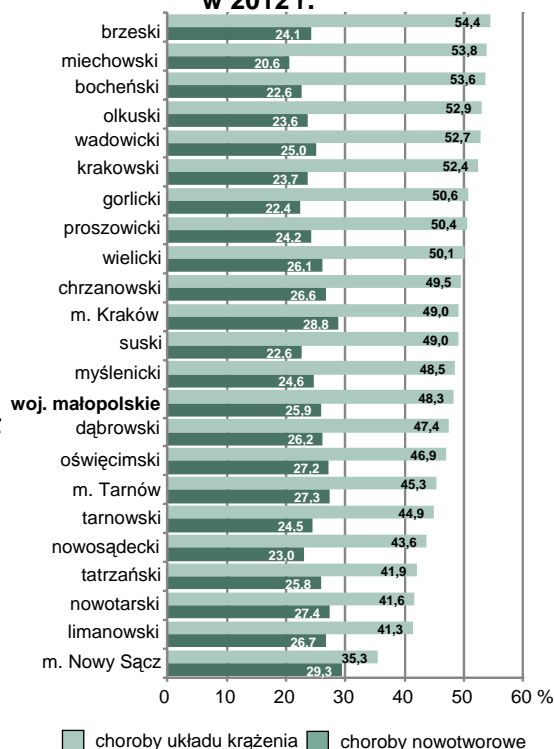
W populacji osób pomiędzy 15 a 59 rokiem życia w latach 2009-2013 w większości powiatów zaznaczył się spadek liczby zgonów przypadających na 10 tys. osób. W 2013 r. najkorzystniejszą sytuację zaobserwowano w powiatach: tarnowskim i limanowskim, w których na 10 tys. ludności w tym wieku przypadało poniżej 12 zgonów. Najwyższe natężenie umieralności odnotowano w powiatach: olkuskim i chrzanowskim, w których wskaźnik osiągnął wartość powyżej 18 zgonów, przy średniej wojewódzkiej 14,3.

Mapa 19. Zgony osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 116. Zgony według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów w 2012 r.

W układzie terytorialnym w strukturze przyczyn zgonów w 2012 r.⁴⁰, najwyższy udział stanowiły zgony z powodu chorób układu krążenia, od 35,3% w Nowym Sączu do 54,4% w powiecie brzeskim, przy wskaźniku wojewódzkim - 48,3%. Znaczącym zagrożeniem życia okazały się nowotwory – udział zgonów z tej przyczyny ukształtował się na poziomie od 20,6% w powiecie miechowskim do 27,4% w powiecie nowotarskim i około 29% zgonów w Krakowie i Nowym Sączu. Dla porównania wskaźnik dla województwa wynosił 25,9%. Podobna struktura przyczyn zgonów w powiatach województwa małopolskiego wystąpiła w 2009 r. - najczęstszymi przyczynami zgonów były wtedy choroby układu krążenia (46% - 55%) i nowotwory (21% - 29%).

We wszystkich powiatach województwa małopolskiego obserwuje się pozytywną tendencję wzrostową liczby osób w wieku powyżej 80 lat, która niewątpliwie świadczy o poprawie ogólnego stanu zdrowia ludności. W 2013 r. na każdy 1 tys. osób przypadało od około 32 osób w wieku 80 lat i więcej w powiatach: limanowski, myślenickim, nowotarskim i nowosądeckim do 53 osób w powiecie miechowskim. Dla porównania w 2009 r. wskaźnik ten kształtował się na znacznie niższym poziomie - od 26 do 50 osób.

Na stan zdrowia ludności wpływają również warunki wykonywania pracy, mierzone liczbą osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. Rozpiętość wskaźnika zagrożenia w powiatach województwa małopolskiego w 2013 r. była relatywnie duża. Najniższy wskaźnik zatrudnionych w warunkach zagrożenia odnotowano w powiatach: dąbrowskim – 7 osób i miechowskim - 25 osób. Najwyższy stopień zagrożenia dla zdrowia na stanowiskach pracy, ponad 2 - krotnie przewyższający wskaźnik dla województwa (68 osób), odnotowano w powiatach: chrzanowskim (144 osoby) i oświęcimskim (136 osób) oraz w Nowym Sączu (165 osób).

⁴⁰ Ostatnio dostępne dane z kart zgonu za 2012 r.

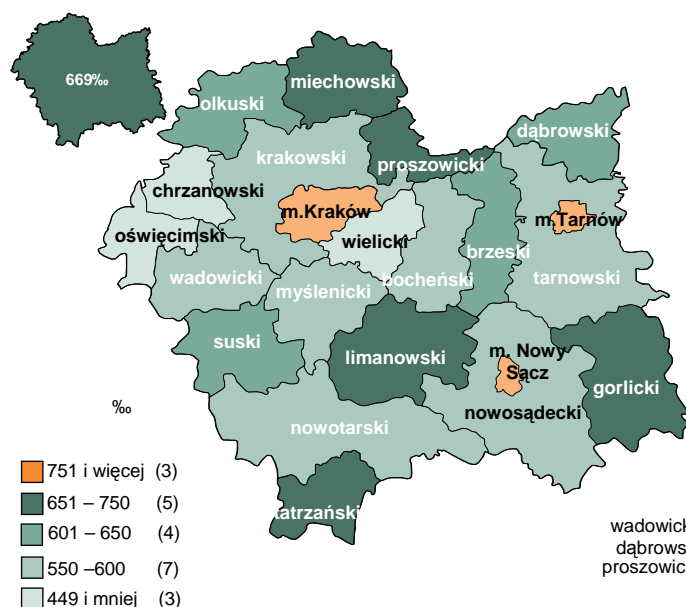
2.2.4. Rynek pracy

Aktywność zawodowa ludności i pracujący według miejsca pracy⁴¹

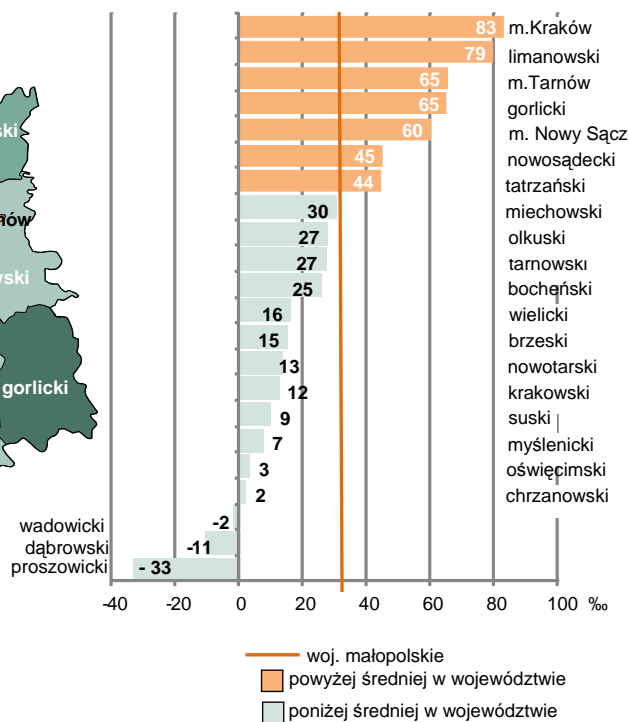
W poprzedniej edycji publikacji (za lata 2007-2011) przedstawiono aktywność zawodową ludności w powiatach według miejsca zamieszkania, wykorzystując wyniki ostatniego spisu powszechnego ludności przeprowadzonego w 2011 r.

W okresach międzyspisywanych podstawę szacunków w tym zakresie stanowią badania oparte na sprawozdawczości zakładów pracy, zatem liczba pracujących (czyli główna składowa aktywnych zawodowo) w danym powiecie jest ujmowana według miejsca pracy. Z tego powodu prezentowane poniżej wskaźniki należy oceniać z uwzględnieniem opisanych w dalszej części i wykazanych na mapie 23 - dojazdów do pracy.

Mapa 20. Aktywni zawodowo na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.
Stan w końcu roku

Wykres 117. Aktywni zawodowo na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym
wzrost/spadek 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Najniższe wartości wskaźnika aktywności zawodowej, poniżej 550‰ wystąpiły w powiatach wielickim, chrzanowskim i oświęcimskim co ma związek z wysokim nasileniem dojazdów do pracy poza powiat, przy relatywnie niskim udziale – w strukturze aktywnych zawodowo – pracujących w rolnictwie indywidualnym. Najwyższy wśród powiatów ziemskich wskaźnik około 700‰ wystąpił w powiatach: limanowskim, gorlickim i proszowickim. W tych powiatach większość aktywnych zawodowo stanowią pracujący w rodzinnych gospodarstwach rolnych i w podmiotach „sfery budżetowej” nieodległych od miejsca zamieszkania. Skala wyjazdów mieszkańców tych powiatów do pracy poza własny powiat jest relatywnie niewielka.

⁴¹ Patrz uwagi metodyczne str. 33 i str. 34.

Miasta na prawach powiatu są skupiskami miejsc pracy stąd wskaźniki aktywności zawodowej mają relatywnie bardzo wysokie, (od 820‰ w Tarnowie do 870‰ w Krakowie), nieadekwatne do faktycznego odsetka ich mieszkańców aktywnych na rynku pracy.

W większości powiatów ziemskich na poziom aktywności zawodowej silny wpływ wywiera zaangażowanie w pracy w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Wyniki ostatniego powszechnego spisu rolnego z 2010 r. zaktualizowały m.in. dane w tym zakresie.

Mapa 21. Nakłady pracy pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym - PSR 2010

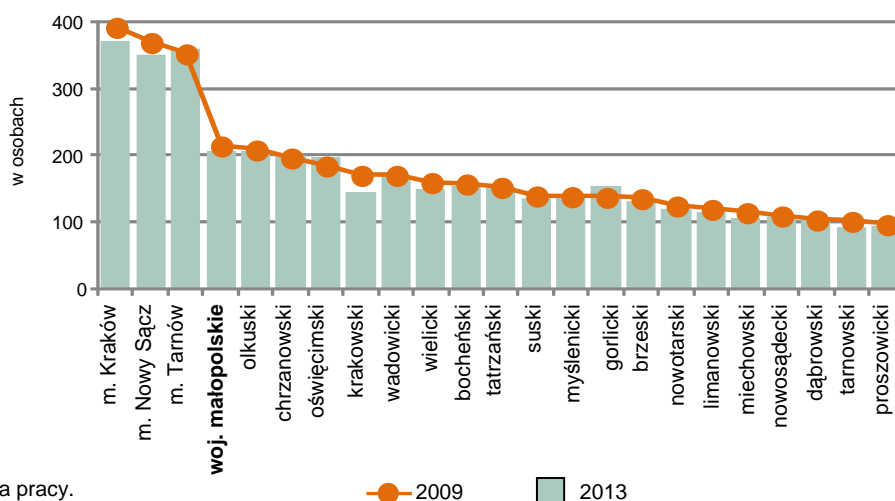

Jak zaznaczono wcześniej, wkład pracy w rodzinnych gospodarstwach rolnych wykazało ponad 558 tys. mieszkańców województwa w łącznym wymiarze 223 tys. AWU, co w uproszczeniu jest odpowiednikiem rocznego wymiaru 223 tys. pełnych etatów. Ten wkład pracy przeliczony na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym w powiatach województwa małopolskiego był silnie zróżnicowany. Przy średniej wojewódzkiej 105‰ (przy czym tę wartość znacząco zaniża Kraków wskaźnikiem 8‰), największe zaangażowanie w pracy w rolnictwie wykazywali mieszkańcy powiatu proszowickiego – 357‰ oraz miechowskiego – 307‰. Z drugiej strony rankingu był powiat chrzanowski, w którym analizowany wskaźnik ukształtował się na poziomie 19‰ i był minimalnie wyższy niż w miastach na prawach powiatu Nowym Sączu i Tarnowie, w których wynosił odpowiednio 16 i 12‰. Relatywnie niski wskaźnik na poziomie 43‰ wystąpił także w powiecie oświęcimskim.

W 2013 r. w odniesieniu do 2009 r. w większości powiatów województwa małopolskiego wystąpił wzrost liczby pracujących⁴² poza rolnictwem indywidualnym. Zastosowany w celach porównawczych wskaźnik wyrażający liczbę tych pracujących w przeliczeniu na 1 tys. ludności najbardziej wzrósł w powiecie krakowskim, o 27 pkt i stosunkowo wysoko, o 21 pkt w Krakowie. W powiatach: gorlickim, oświęcimskim i chrzanowskim oraz w Tarnowie, omawiany wskaźnik w 2013 r. zmniejszył się w porównaniu z 2009 r. Największy spadek o 15 pkt dotknął powiat gorlicki i równie wysoki, o 12 pkt – powiat oświęcimski. W Tarnowie omawiany wskaźnik zmniejszył się o 7 pkt.

⁴² Bez zakładów pracy o liczbie pracujących do 9 osób i bez osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

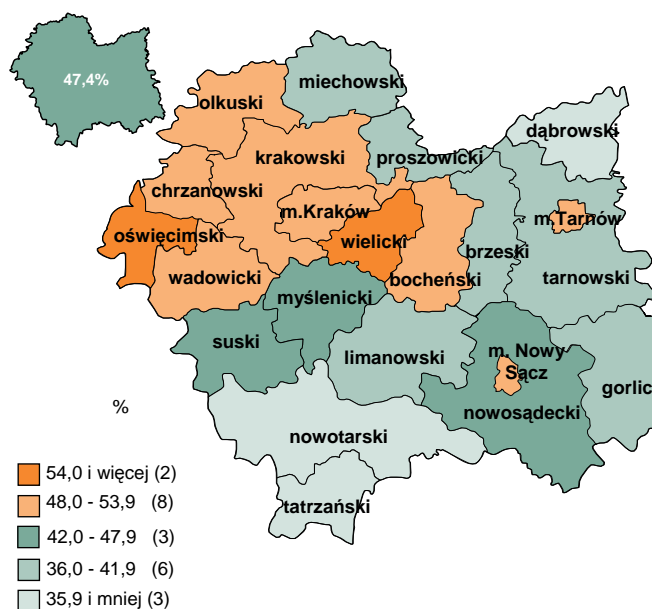
Wykres 118. Pracujący^a poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności

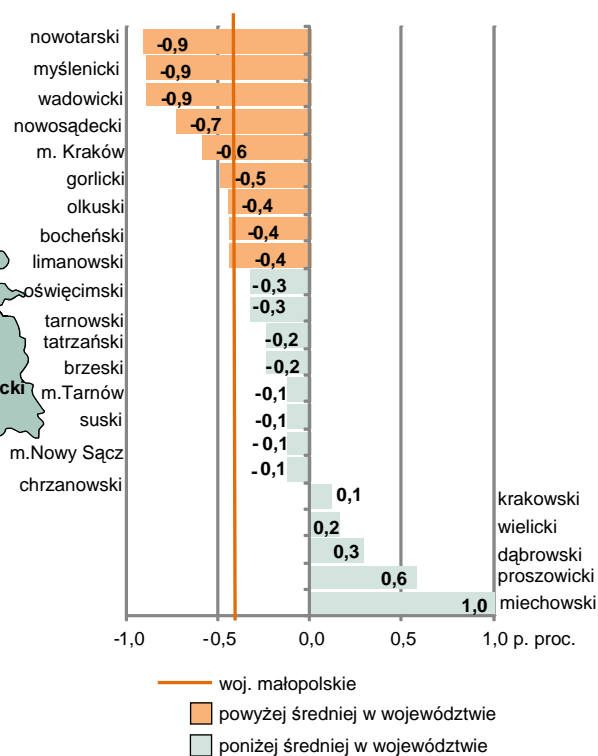
a Według miejsca pracy.

Opisywana wyżej zbiorowość aktywnych zawodowo i pracujących poza rolnictwem indywidualnym została wyodrębniona według miejsca pracy. Jedynych informacji o pracownikach (a dokładniej o osobach, które w danym roku uzyskały przychód z tytułu wynagrodzeń ze stosunku pracy) według miejsca zamieszkania dostarczają zbiory administracyjne Ministerstwa Finansów. Ze względu na wielkość tych zbiorów i skalę analiz, ich wyniki są udostępniane z rocznym opóźnieniem.

Mapa 22. Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r.

Wykres 119. Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wzrost/spadek 2012 r. w stosunku do 2009 r.

Najwyższy udział osób, które uzyskały wynagrodzenie ze stosunku pracy (czyli w uproszczeniu byli zatrudnieni „na etacie”), w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym wynosił 55,2% i wystąpił w powiecie oświęcimskim a nieznacznie niższy 54,2% - w powiecie wielickim. Przy średniej wojewódzkiej 47,4% stosunkowo wysoki poziom wskaźnika, powyżej 50% wystąpił w Krakowie i w powiecie krakowskim oraz w powiatach zachodniej części województwa – chrzanowskim, olkuskim i wadowickim. Najniższa wartość omawianego wskaźnika 33,0% wystąpiła w powiecie dąbrowskim i minimalnie wyższa 34,1% w powiecie nowotarskim. Relatywnie bardzo niskie udziały w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, po około 36%, mieli zatrudnieni mieszkańcy powiatów tatrzańskiego i proszowickiego.

Analizowany wskaźnik w 2012 r. w porównaniu z 2009 r. był nieznacznie wyższy tylko w pięciu powiatach, a w pozostałych ukształtował się na minimalnie niższym poziomie. Jeżeli przypomnimy, że w niektórych powiatach w tym samym okresie liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym również uległa zmniejszeniu, to spadek wartości omawianego wskaźnika oznacza faktyczne zmniejszenie liczby stanowisk pracy „na etacie” w tych powiatach.

Dojazdy do pracy ⁴³

Charakterystyka dojazdów do pracy w 2011 r. wykazała relatywnie dużą mobilność przestrzenną pracujących mieszkańców województwa małopolskiego. Wyrażający tę mobilność udział dojeżdżających do pracy w liczbie podatników, którzy uzyskali przychód ze stosunku pracy⁴⁴ jest w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego silnie zróżnicowany, chociaż należy pamiętać, że zakres danych źródłowych i metody szacowania skali zjawiska⁴⁵ w wielu przypadkach zniekształcają te różnice na niższych poziomach agregacji, czyli w powiatach i gminach.

W grupie powiatów ziemskich relatywnie największą mobilność w zakresie dojazdów do pracy poza gminę zamieszkania, przejawiali mieszkańcy powiatów oświęcimskiego, wadowickiego, chrzanowskiego i wielickiego. W powiecie oświęcimskim wskaźnik mobilności przekraczał 48%, (czyli niemal co drugi zatrudniony dojeżdżał do pracy poza gminę zamieszkania), a w pozostałych trzech ukształtował się na poziomie około 46%. Stosunkowo najmniej mobilni pod tym względem byli mieszkańcy powiatu tatrzańskiego, w którym udział dojeżdżających do pracy w liczbie podatników, którzy uzyskali przychód z tytułu wynagrodzenia za pracę, ukształtował się na poziomie poniżej 22%.

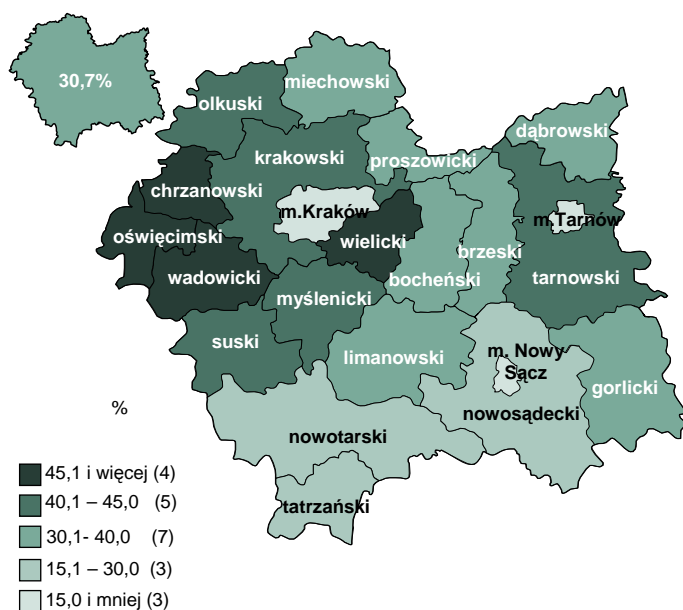
W charakterystyce dojazdów do pracy według powiatów, specyficzną grupę stanowią miasta na prawach powiatu. Zdecydowana większość pracowników – mieszkańców tych miast, miejsce pracy ma „w zasięgu” ulicy lub dzielnicy. Stąd omawiany wskaźnik mobilności w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie był relatywnie niski i wynosił mniej niż 15%, a jeśli przypomnimy wcześniejsze wyjaśnienia do tego tematu (w rozdziale pierwszym) to skala wyjazdów do pracy poza te miasta mogła być jeszcze niższa.

⁴³ Opracowano na podstawie wyników badania dojazdów do pracy w ramach NSP 2011.

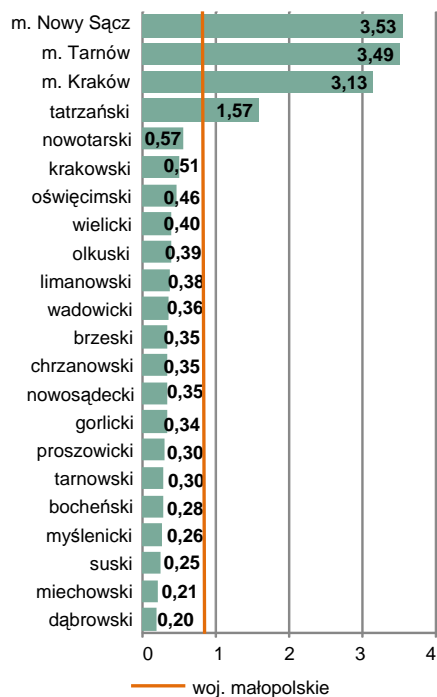
⁴⁴ Wyodrębnieni ze zbiorów Ministerstwa Finansów podatnicy podatku dochodowego z tytułu wynagrodzeń uzyskanych w 2011.

⁴⁵ Patrz publikacja GUS „Dojazdy do pracy – Wyniki NSP 2011” str. 28 <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/narodowy-spis-powszechny-ludnosci-i-mieszkan-2011/dojazdy-do-pracy-nsp-2011.28.1.html>

Mapa 23. Udział dojeżdżających do pracy w liczbie podatników, którzy uzyskali przychód ze stosunku pracy^a – NSP 2011

Wykres 120. Wskaźnik przepływów między-powiatowych^b – NSP 2011

a Wyodrębnieni ze zbiorów Ministerstwa Finansów podatnicy podatku dochodowego z tytułu wynagrodzeń uzyskanych w 2011 r. **b** Iloraz przyjeżdżających do pracy z innych powiatów i wyjeżdżających do pracy w innych powiatach.

Miasta na prawach powiatu są skupiskami miejsc pracy najemnej i zapewniają pracę wielu mieszkańcom własnym, ludności okolicznych gmin, a w przypadku Krakowa, także z bardziej odległych powiatów. Stąd bilans przepływów pracowników między powiatami dla miast na prawach powiatu w województwie małopolskim jest wysoko dodatni. Wyrażający ten bilans wskaźnik przepływu obliczony jako iloraz przyjeżdżających i wyjeżdżających w Nowym Sączu oraz w Tarnowie ukształtował się w 2011 r. na poziomie około 3,50, a w Krakowie wynosił 3,13, co oznacza, że w każdym z tych miast liczba przyjeżdżających do pracy była ponad 3 - krotnie wyższa niż liczba wyjeżdżających do pracy poza miasto swojego zamieszkania.

Wśród powiatów ziemskich województwa małopolskiego dodatni bilans przepływu pracowników między powiatami wystąpił jedynie w specyficznym pod wieloma względami powiecie tatrzańskim, gdzie wskaźnik przepływu wynosił 1,57, przy równoczesnym najniższym wśród tych powiatów wskaźniku mobilności pracowników.

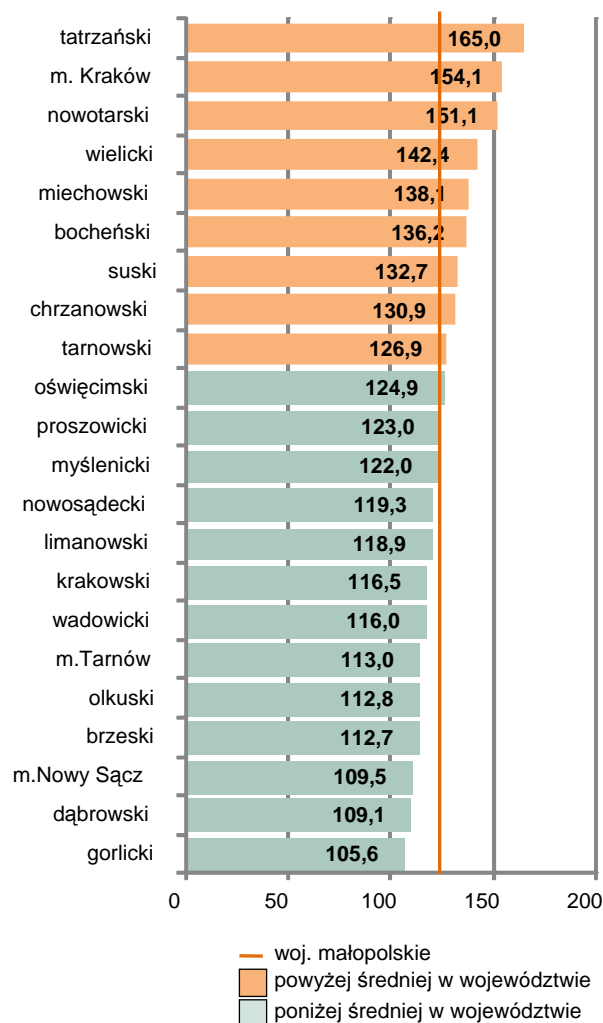
W wymienionych wcześniej czterech powiatach ziemskich z najwyższym wskaźnikiem mobilności przestrzennej pracowników, w powiatach oświęcimskim i wielickim liczba wyjeżdżających do pracy poza powiat była ponad 2 - krotnie wyższa (wskaźnik przepływu odpowiednio 0,46 i 0,40), a w powiatach wadowickim i chrzanowskim – blisko 3 - krotnie wyższa (wskaźnik przepływu odpowiednio 0,36 i 0,35), niż liczba przyjeżdżających do tych powiatów do pracy z innych powiatów. Główny strumień pracowników z powiatów oświęcimskiego, wadowickiego i chrzanowskiego płynie do miast województwa śląskiego, a w przypadku powiatu wielickiego – do Krakowa.

Najniższe wskaźniki przepływu pracowników między powiatami wynoszące 0,20 i 0,21 zanotowano odpowiednio w powiatach dąbrowskim i miechowskim.

Bezrobotni zarejestrowani

Jak zaznaczono wcześniej, liczba bezrobotnych w województwie małopolskim w końcu 2013 r. była wyższa o ponad ¼ w porównaniu ze stanem z końca 2009 r. Przyrost liczby bezrobotnych wystąpił we wszystkich powiatach, ale skala tego wzrostu była mocno zróżnicowana. Relatywnie najmniej (o mniej niż 6%) wzrosła liczba bezrobotnych w powiecie gorlickim i stosunkowo nisko, o około 9% w powiecie dąbrowskim i w Nowym Sączu. Największy wzrost, o 65% zanotowano w powiecie tatrzańskim, a relatywnie bardzo wysoki w Krakowie i powiecie nowotarskim (odpowiednio o ponad 54% i ponad 51%).

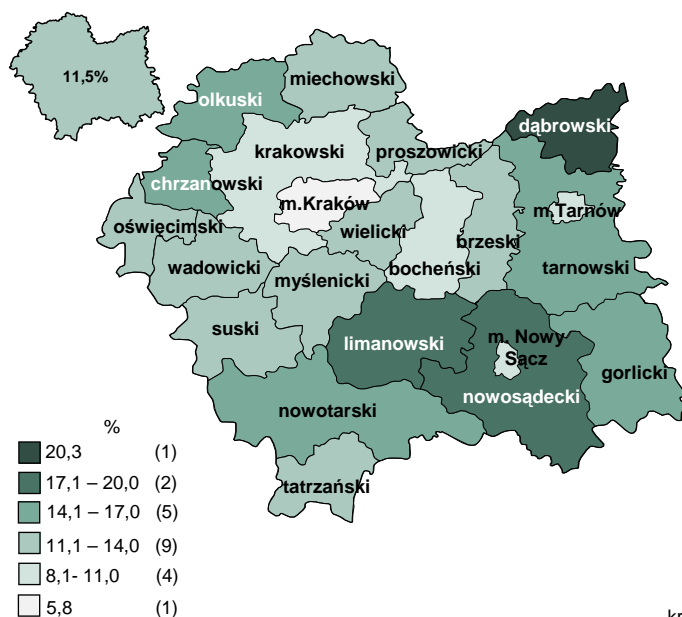
Wykres 121. Dynamika liczby bezrobotnych w 2013 r.
2009 =100

Przez cały badany okres w powiatach województwa małopolskiego utrzymywało się przestrzenne zróżnicowanie stóp bezrobocia. Wśród powiatów ziemskich w końcu 2013 r. stopa bezrobocia wynosiła od 10,3% w powiecie krakowskim do 20,3% w powiecie dąbrowskim. Zatem rozpiętość wskaźnika w tych powiatach wyniosła 10 p. proc.

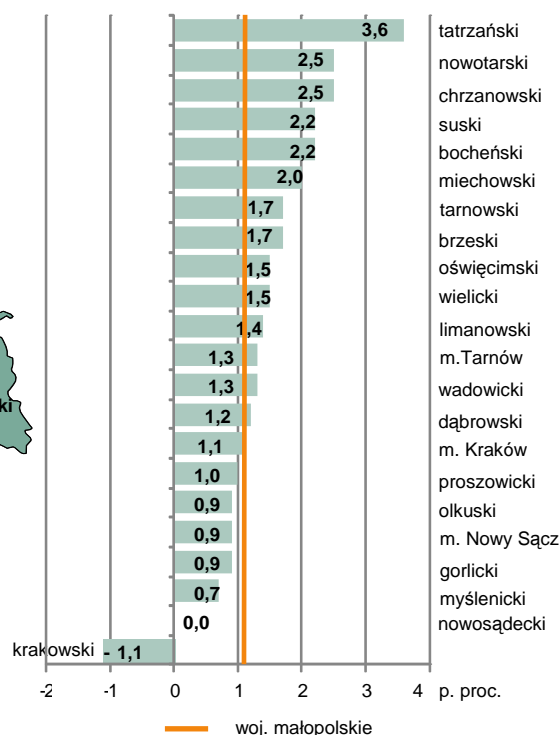
Mapa 24. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2013 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 122. Stopa bezrobocia rejestrowanego

wzrost/spadek w 2013 r. w stosunku do 2010 r.

Wśród miast na prawach powiatu najniższa stopa bezrobocia utrzymywała się w Krakowie i w końcu 2013 r. wynosiła 5,8%, a w Tarnowie i Nowym Sączu wynosiła odpowiednio 10,5% i 10,7%. W porównaniu z 2010 r.⁴⁶ spadek stopy bezrobocia miał miejsce jedynie w powiecie krakowskim o 1,1 p. proc. Z wyjątkiem powiatu nowosądeckiego, w którym stopa bezrobocia nie uległa zmianie, w pozostałych zanotowano wzrost wskaźnika od 0,7 p. proc. w powiecie myślenickim do 3,6 p. proc. w powiecie tatrzańskim.

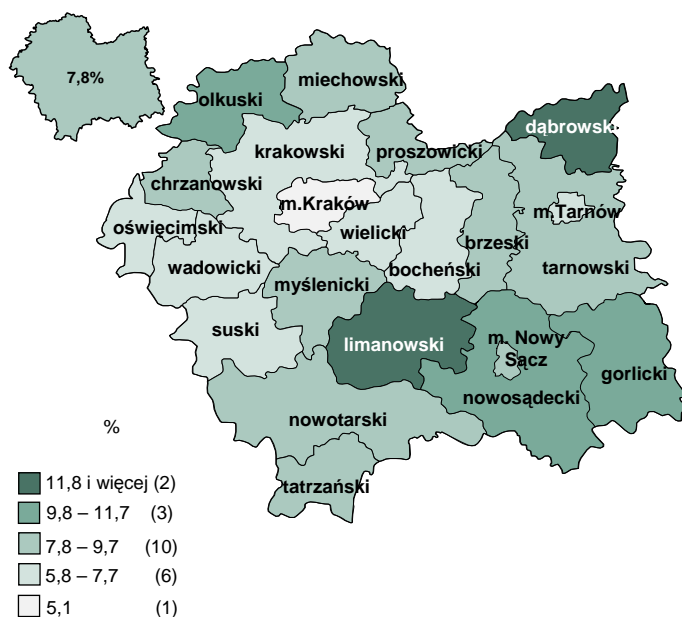
Stopa bezrobocia jest szacowana z wykorzystaniem pracujących według miejsca pracy, stąd wyżej wykazane wartości dla Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza oraz powiatów krakowskiego, wielickiego, tarnowskiego i nowosądeckiego – w świetle opisanych wcześniej dojazdów do pracy, nie oddają faktycznej skali problemu mieszkańców tych powiatów.

Adekwatnym miernikiem nasilenia bezrobocia w danej jednostce administracyjnej jest relacja liczby bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym. Według tego wskaźnika relatywnie najmniejsze nasilenie bezrobotnych było w Krakowie, gdyż stanowili oni tylko 5,1% mieszkańców miasta w wieku produkcyjnym, ale bardzo niski udział 5,8% mieli także bezrobotni wśród mieszkańców powiatu krakowskiego i stosunkowo niski, po około 6,5% – w powiatach wielickim i bocheńskim. W powiecie tarnowskim omawiany wskaźnik ukształtował się na poziomie 8,7% i był niewiele wyższy niż w Tarnowie (8,4%). Większe nasilenie bezrobotnych występowało wśród mieszkańców Nowego Sącza (9,1% ludności w wieku produkcyjnym) i powiatu nowosądeckiego (10,1%).

⁴⁶ Stopa bezrobocia w 2009 r. jest nieporównywalna do wskaźnika w latach następnych z powodu zasadniczej zmiany w metodologii ustalania liczby pracujących w rolnictwie indywidualnym – Patrz uwagi metodyczne str.34.

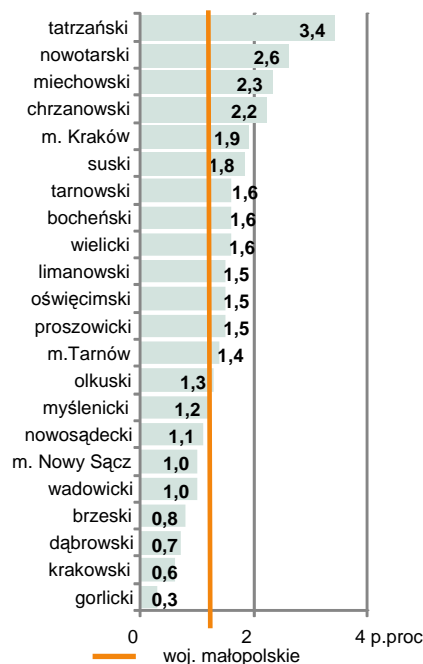
Mapa 25. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 123. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

wzrost/spadek w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

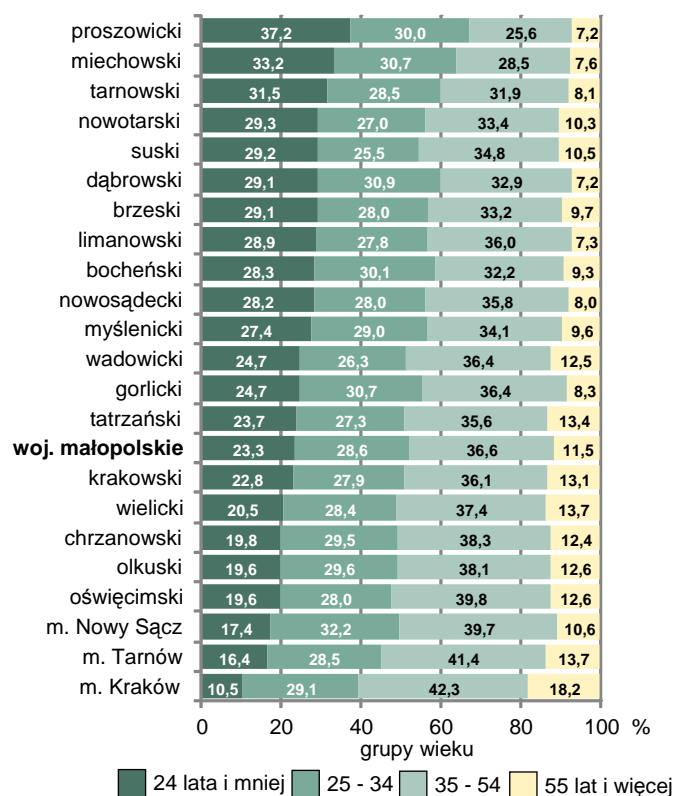
Relatywnie najtrudniejsza sytuacja ze znalezieniem pracy występowała wśród mieszkańców powiatów limanowskiego i dąbrowskiego, w których bezrobotni stanowili ponad 13% ludności w wieku produkcyjnym.

W wielu powiatach zjawisko bezrobocia najsilniej dotyka osoby w wieku poniżej 25 lat, chociaż we wszystkich powiatach zanotowano spadek w porównaniu z 2009 r. w tym zakresie. W końcu 2013 r. w powiecie proszowickim udział osób w wieku 24 lata i mniej w populacji bezrobotnych przekraczał 37%, chociaż w porównaniu z 2009 r. był niższy o ponad 5 p. proc. Także bardzo wysoki udział mieli najmłodszy bezrobotni w powiatach miechowskim i tarnowskim, gdzie stanowili odpowiednio ponad 33% i blisko 32%. W stosunku do 2009 r. te udziały były niższe o około 4 p. proc. Z drugiej strony rankingu był Kraków z około 10-procentowym udziałem 18-24-latków wśród ogółu bezrobotnych w tym mieście.

We wszystkich powiatach relatywnie bardzo wysoki udział w populacji bezrobotnych miały osoby z przedziału wieku 25-34 lata, od około 26% w powiatach suskim i wadowickim do ponad 32% w Nowym Sączu. W stosunku do 2009 r. znaczący spadek (o około 3 p. proc) udziału tej grupy zanotowano tylko w Krakowie, oraz mniejszy, o blisko 2 p. proc. w Tarnowie. W większości powiatów udział 25-34-latków w zbiorowości bezrobotnych w analizowanych latach zwiększył się, najbardziej o niemal 4 p. proc. w powiecie bocheńskim, a w powiatach proszowickim i tarnowskim o około 3 p. proc.

Wykres 124. Struktura bezrobotnych według grup wieku w 2013 r.

Stan w końcu grudnia

W omawianym okresie we wszystkich powiatach obserwowano wśród bezrobotnych wzrost udziału osób w wieku 55 lat i więcej (55+). Udział tych osób w 2013 r. w większości powiatów przekraczał 10%, a najwyższy był w Krakowie, gdzie przekroczył 18% i było to o ponad 6 p. proc. więcej niż w 2009 r. W podobnym stopniu o około 6 p. proc. wzrosły udziały najstarszej grupy bezrobotnych w powiecie chrzanowskim i w Tarnowie.

W 2013 r. w porównaniu z 2009 r. we wszystkich powiatach pogorszyła się struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy, gdyż znacząco wzrósł odsetek długotrwale poszukujących pracy, czyli pozostających w ewidencji bezrobotnych ponad 12 miesięcy od ostatniej rejestracji⁴⁷.

Udział pozostających bez pracy do 3 miesięcy w końcu 2013 r. wynosił od niespełna 20% w powiecie tatrzańskim do około 30% w powiecie tarnowskim i w porównaniu z 2009 r. wzrósł jedynie w powiecie krakowskim (o niespełna 2 p.proc.). Udział pozostających bez pracy dłużej niż rok był zdecydowanie wyższy i wynosił od blisko 31% w powiecie chrzanowskim do ponad 47% w powiecie limanowskim. W porównaniu z 2009 r. odsetek tej grupy wzrósł najmniej (o około 5 p. proc.) w powiatach dąbrowskim, krakowskim i gorlickim, a najwięcej (o prawie 26 p. proc.) w powiecie bocheńskim. W większości powiatów wzrost tego udziału przekraczał 10 p. proc.

Tak wysoki wzrost udziałów długotrwale poszukujących pracy w analizowanych latach, był następstwem poważnego zwiększenia się tej populacji. W wielu powiatach liczba osób długotrwale pozostających bez pracy dłużej niż rok w 2013 r. była kilkakrotnie wyższa (w powiecie bocheńskim – niemal 4 - krotnie, w Krakowie i w powiecie miechowskim – prawie 3 - krotnie), niż w 2009 r.

⁴⁷ Patrz przyczyny wyrejestrowania z ewidencji (tabl. 7 str. 35) <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobocie-rejestrowane-i-iv-kwartal-2013-r-,3,14.html>

2.2.5. Grupy powiatów podobnych

Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w Załączniku 1 oraz stosując metodę taksonomiczną utworzono dla lat 2009 i 2013 grupy powiatów podobnych dla dziedziny zasoby ludzkie.

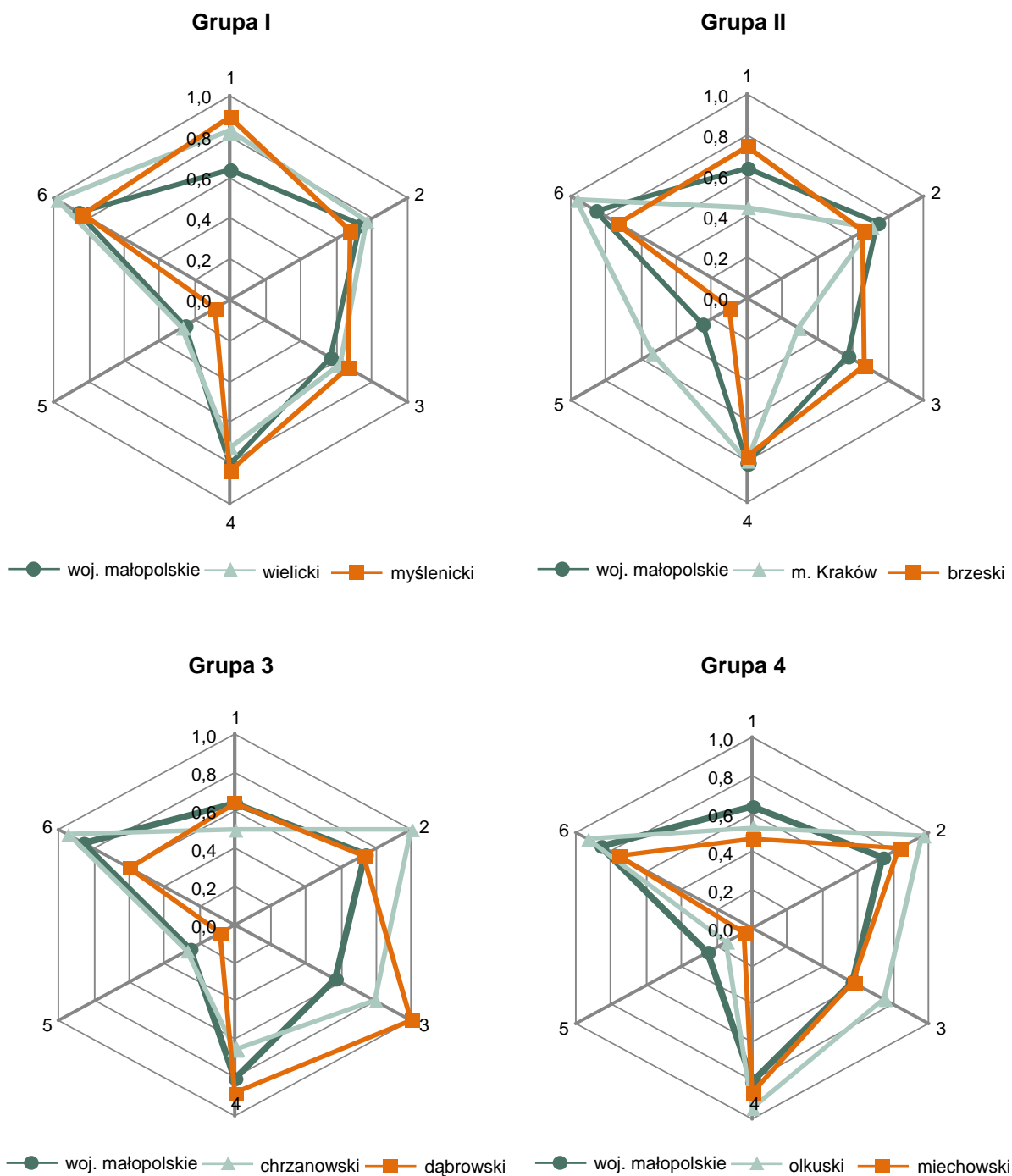
Tabl. 4. Grupy powiatów według miernika zasobów ludzkich

	2009	2013
Grupa I	m. Kraków wielicki myślenicki bocheński	wielicki krakowski myślenicki
Grupa II	wadowicki krakowski m. Nowy Sącz chrzanowski nowosądecki oświęcimski nowotarski m. Tarnów	m. Kraków m. Tarnów bocheński m. Nowy Sącz limanowski wadowicki nowosądecki brzeski
Grupa III	limanowski suski tarnowski brzeski	chrzanowski nowotarski oświęcimski suski tarnowski gorlicki dąbrowski
Grupa IV	gorlicki tatrzański miechowski proszowicki olkuski dąbrowski	olkuski proszowicki tatrzański miechowski

W analizowanych latach różnicowanie miernika syntetycznego zasobów ludzkich pomiędzy powiatami nie było znaczne (współczynnik zmienności w 2009 i 2013 r. wynosił odpowiednio 10,2% i 11,0%). Dystans między minimalnym i maksymalnym miernikiem syntetycznym jest stosunkowo stabilny, tak samo rozstęp kwartylowy (na wykresie obrazuje go długość prostokąta skrzynki), czyli obszar w którym znajduje się 50% „środkowych” powiatów nie zmienił się.

Zróżnicowanie poszczególnych wskaźników potencjału demograficznego przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

Wykres 125. Znormalizowane wskaźniki zasobów ludzkich w wybranych powiatach w 2013 r.

1. Współczynnik młodości

2. Liczba zgonów osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności

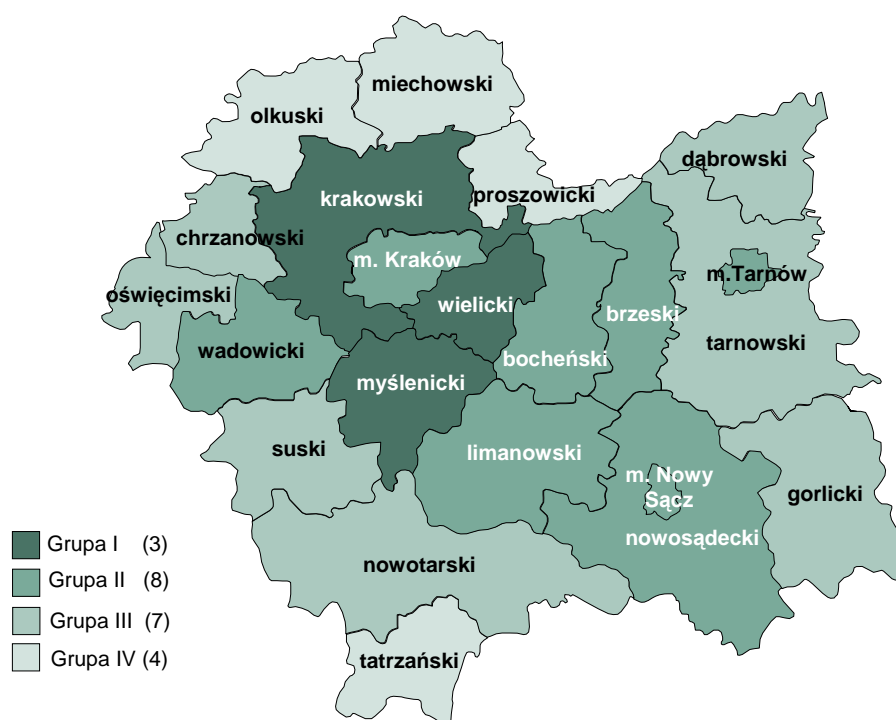
3. Stopa bezrobocia rejestrowanego

4. Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych

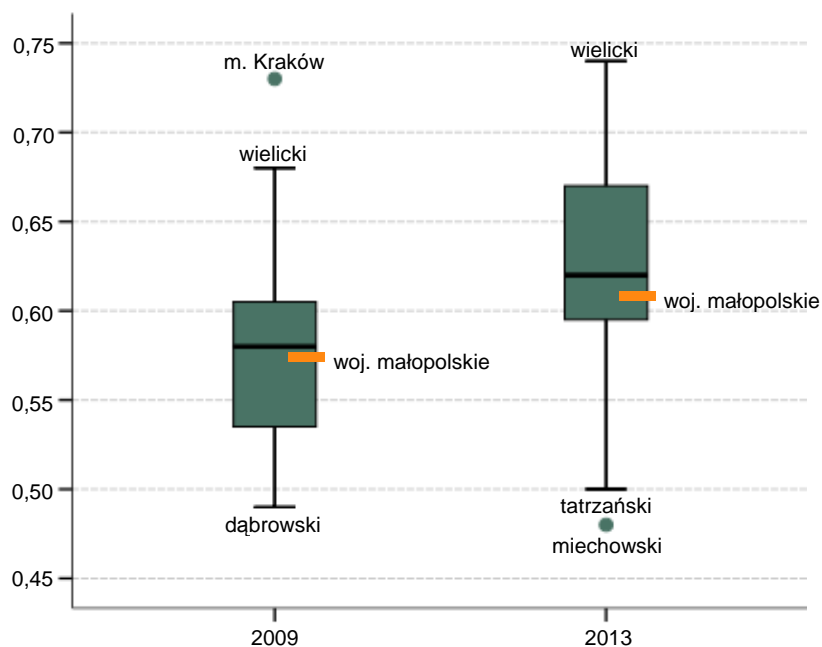
5. Liczba ofert pracy na 1 tys. zarejestrowanych bezrobotnych

6. Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

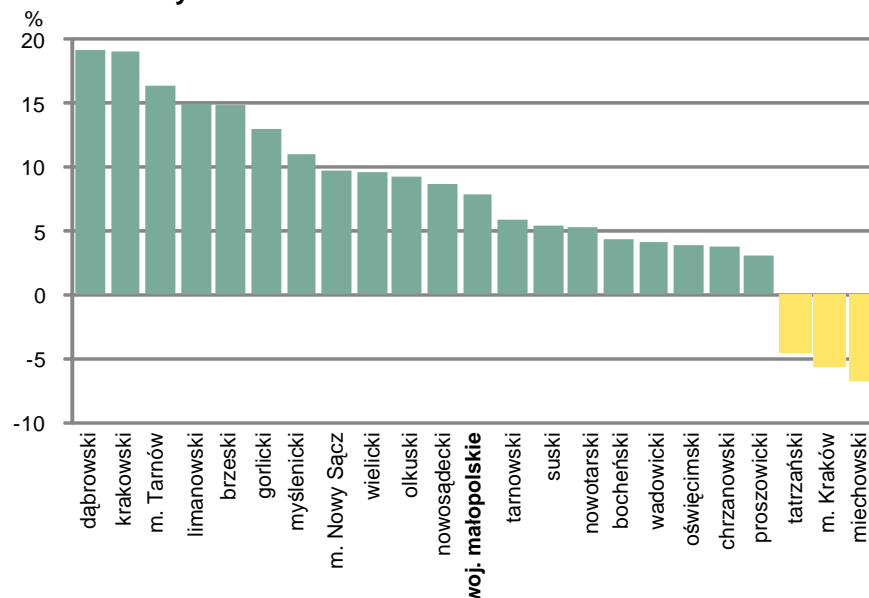
Mapa 26. Miernik zasobów ludzkich w 2013 r.

Wykres 126. Zróżnicowanie mierników zasobów ludzkich

Wykres 127. Zmiany miernika zasobów ludzkich w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Tabl. 5. Zmiany grup powiatów według miernika zasobów ludzkich

		2009			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2013	GRUPA I	myślenicki wielicki	krakowski		
	GRUPA II	m. Kraków bocheński	m. Tarnów wadowicki m. Nowy Sącz nowosądecki	limanowski brzeski	
	GRUPA III		chrzanowski nowotarski oświęcimski	suski tarnowski	gorlicki dąbrowski
	GRUPA IV				olkuski proszowicki tatrzański miechowski

Wzrost miernika zasobów ludzkich odnotowano w większości powiatów, a najwyższy ponad 13% w powiatach: dąbrowskim, krakowskim, limanowskim, brzeskim, gorlickim, co spowodowało przesunięcie się tych powiatów w 2013 r. w porównaniu do 2009 r. o jedną grupę wzwyż (odpowiednio do grupy: III, I, II, II, III). Natomiast Tarnów (wzrost 16%) umocnił się w grupie drugiej i awansował na drugie miejsce (z ostatniego w 2009 r.). Spadek miernika odnotowano w Krakowie i w powiatach: tatrzańskim i miechowskim. Kraków ułokował się w grupie II, a obydwa powiaty na ostatnich miejscach grupy IV. Spadek o jedną pozycję odnotowały, także (mimo wzrostu miernika) powiaty: bocheński, chrzanowski, nowotarski i oświęcimski, co było wynikiem mniejszego wzrostu miernika na tle innych powiatów. Pozostałe powiaty nie zmieniły swoich grup.

2.3. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA⁴⁸

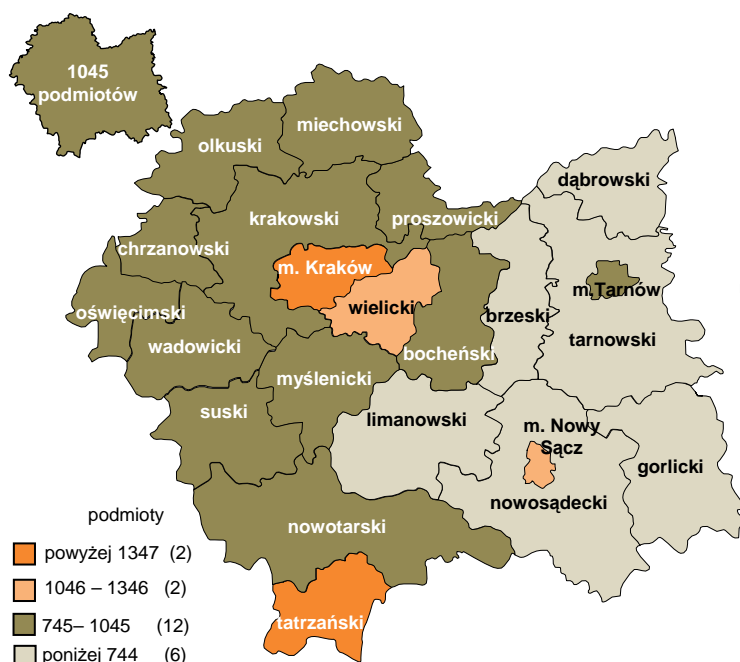
2.3.1. Podmioty gospodarki narodowej

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się znaczne zróżnicowanie liczby podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności

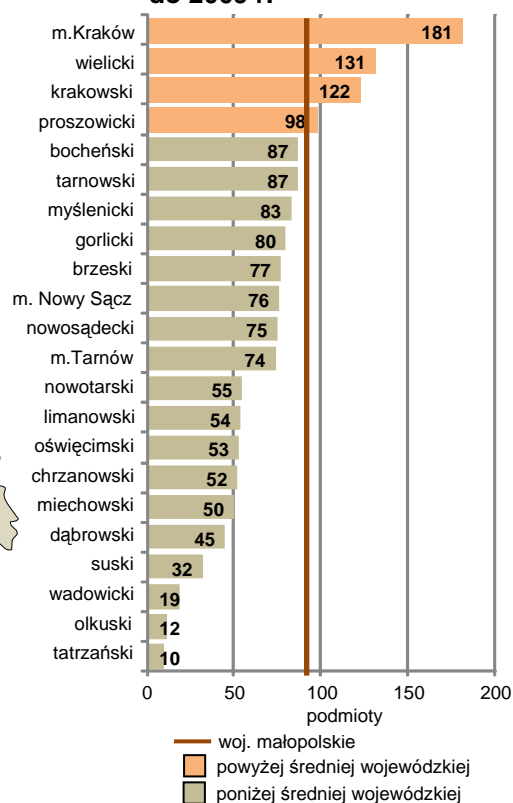
W 2013 r. w Krakowie na każde 10 tys. ludności przypadało 1640 podmiotów, a w powiatach: tatrzańskim i wielickim oraz w Nowym Sączu, liczba podmiotów na 10 tys. ludności przekraczała średnią wojewódzką wynoszącą 1045 podmiotów. Najniższe natężenie podmiotów odnotowano w powiecie dąbrowskim i tarnowskim, gdzie na 10 tys. ludności przypadało mniej niż 600 podmiotów. W omawianym okresie we wszystkich powiatach odnotowano wzrost powyższego wskaźnika. Największy przyrost podmiotów, powyżej 100 podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2013 r. odnotowano w Krakowie oraz w powiecie wielickim i krakowskim.

Mapa 27. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 128. Przyrost podmiotów na 10 tys. ludności w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Podmioty prowadzące działalność to w większości podmioty sektora prywatnego, w 2013 r. najwyższy ich udział odnotowano w Krakowie (98,9%), a najniższy w powiecie dąbrowskim (94,4%).

Wśród podmiotów sektora prywatnego w każdym powiecie zdecydowaną większość stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, od 66,7% w Krakowie do 82,8% w powiecie limanowskim.

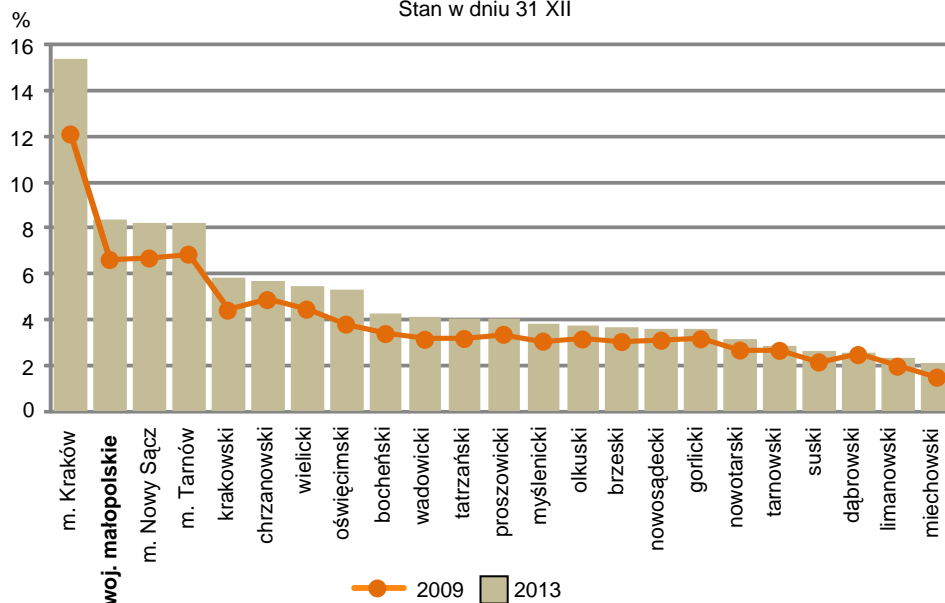
⁴⁸ Analizę dotyczącą aktywności gospodarczej w przekrojach powiatów oparto na danych z rejestru REGON ze względu na dostępność danych.

W latach 2009-2013 obserwuje się w niektórych powiatach spadek udziału osób fizycznych w ogólnej liczbie podmiotów, największy w Krakowie – 2,8 p. proc., z kolei najwyższy wzrost udziału osób fizycznych odnotowano w powiecie tarnowskim – 0,8 p. proc.

Przez cały analizowany okres widoczne było silne zróżnicowanie udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów. Spółki handlowe swoje siedziby najchętniej lokowały w miastach na prawach powiatu. Ich udział w ogólnej liczbie podmiotów w 2013 r. wynosił w Krakowie – 15,4%, w Tarnowie i w Nowym Sączu po 8,2% przy średniej wojewódzkiej – 8,4%.

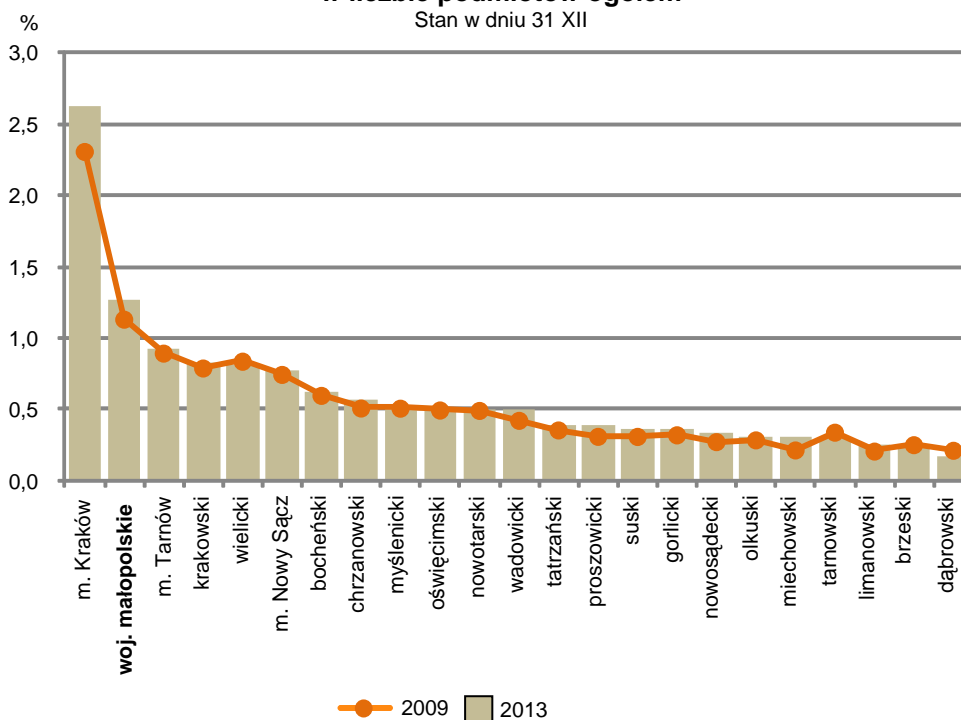
Wykres 129. Udział spółek handlowych w liczbie podmiotów ogółem

Stan w dniu 31 XII

Wykres 130. Udział spółek handlowych z kapitałem zagranicznym w liczbie podmiotów ogółem

Stan w dniu 31 XII

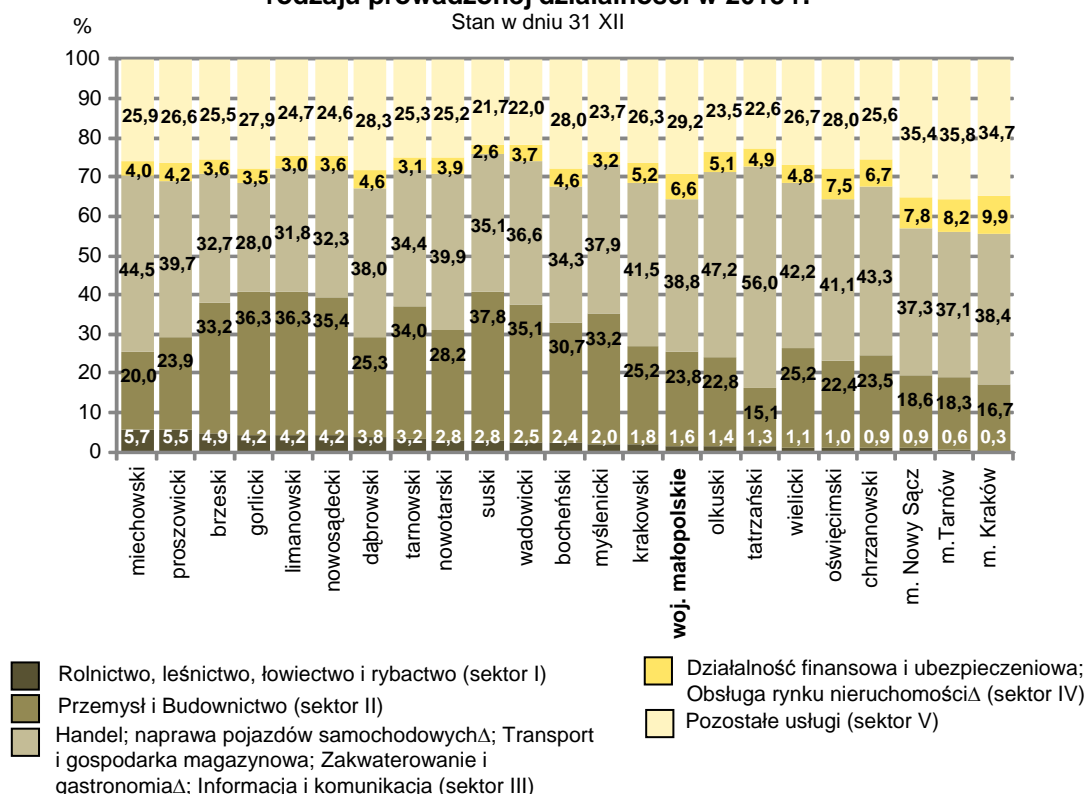

Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym swoje siedziby miały przede wszystkim w Krakowie i w 2013 r. ich udział w liczbie podmiotów ogółem wynosił 2,6%, przy średniej dla województwa 1,3%. W pozostałych powiatach udział ten był niższy od średniej wojewódzkiej i wynosił od 0,2% do 0,9%.

W porównaniu do 2009 r. największy wzrost udziału spółek handlowych z kapitałem zagranicznym odnotowano w Krakowie o 0,3 p. proc, w pozostałych powiatach wystąpił niewielki wzrost lub udział pozostał na niezmiennym poziomie.

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się zróżnicowanie udziału podmiotów według rodzaju prowadzonej działalności.

Wykres 131. Struktura wybranych podmiotów gospodarki narodowej według rodzaju prowadzonej działalności w 2013 r.

W 2013 r. udział podmiotów prowadzących działalność:

- rolniczą (sektor I) kształtował się na poziomie od 0,3% w Krakowie do 5,7% w powiecie miechowskim,
- przemysłową i budowlaną (sektor II) kształtował się na poziomie od 15,1% w powiecie tatrzańskim do 37,8% w suskim,
- pozostałą (sektor III, sektor IV, sektor V) kształtował się na poziomie od 59,4% w powiatach: gorlickim, limanowskim i suskim do 83,6% w powiecie tatrzańskim.

W latach 2009-2013 struktura podmiotów według rodzaju prowadzonej działalności uległa zmianom.

W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. udział podmiotów prowadzących działalność:

- rolniczą (I sektor) zmniejszył się w większości powiatów (największy spadek o 2,3 p. proc. odnotowano w powiecie limanowskim). Jedynie w powiatach: miechowskim i proszowickim odnotowano wzrost o 0,3 p. proc.,

- przemysłową i budowlaną (II sektor) w przeważającej liczbie powiatów zwiększył się (najwyższy wzrost odnotowano w powiecie gorlickim – 2,9 p. proc., nowosądeckim – 2,4 p. proc. oraz w limanowskim – 2,0 p. proc.). W ośmiu powiatach odnotowano spadek udziału podmiotów II sektora, przy czym największy w powiecie miechowskim o 1,4 p. proc.,
- pozostałą (sektor III, sektor IV, sektor V) zwiększył się w 12 powiatach (m.in. krakowskim, wielickim, miechowskim, wadowickim o ponad 1 p. proc.), a zmniejszył się w 9 powiatach (m.in. proszowickim, tarnowskim, gorlickim o ponad 1 p. proc.).

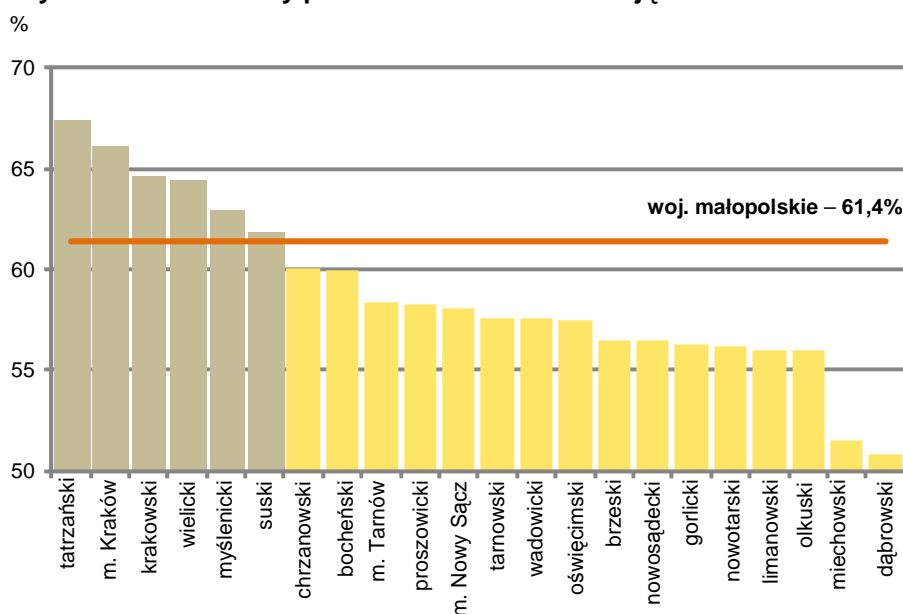
W omawianym okresie w powiatach województwa małopolskiego zróżnicowanie udziału podmiotów według klas wielkości uległo nieznacznym zmianom. W 2013 r. największe zróżnicowanie pomiędzy powiatami obserwowano w udziale podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie podmiotów od 94,2% w Tarnowie do 96,8% w powiecie tatrzańskim. Udział podmiotów o liczbie pracujących 10-49 w ogólnej liczbie podmiotów wahał się od 2,8% w powiecie tatrzańskim do 4,9% w powiecie dąbrowskim.

W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. we wszystkich powiatach nastąpił:

- wzrost udziału podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób, największy w powiecie gorlickim – 2,4 p. proc.,
- spadek udziału podmiotów o liczbie pracujących 10-49, największy w powiecie gorlickim – 2,2 p. proc.

Spadek udziału podmiotów o liczbie pracujących 50 i więcej osób w ogólnej liczbie podmiotów wystąpił w 14 powiatach (o 0,1 p. proc.), stagnacja w 7 powiatach, a wzrost odnotowano tylko w powiecie proszowickim o 0,1 p. proc.

Wykres 132. Podmioty powstałe w 2009 r. i działające nadal w 2013 r.

Największe szanse na utrzymanie się na rynku miały podmioty działające w Krakowie oraz w powiatach tatrzańskim, krakowskim, wielickim, myślenickim i suskim (w 2013 r. po pięciu latach działało ponad 60% podmiotów, które rozpoczęły działalność w 2009 r.). Najmniejszą przeżywalnością charakteryzowały się podmioty prowadzące działalność w powiecie dąbrowskim oraz miechowskim (w 2013 r. działało poniżej 55% podmiotów, które rozpoczęły działalność w 2009 r.).

2.3.2. Rolnictwo

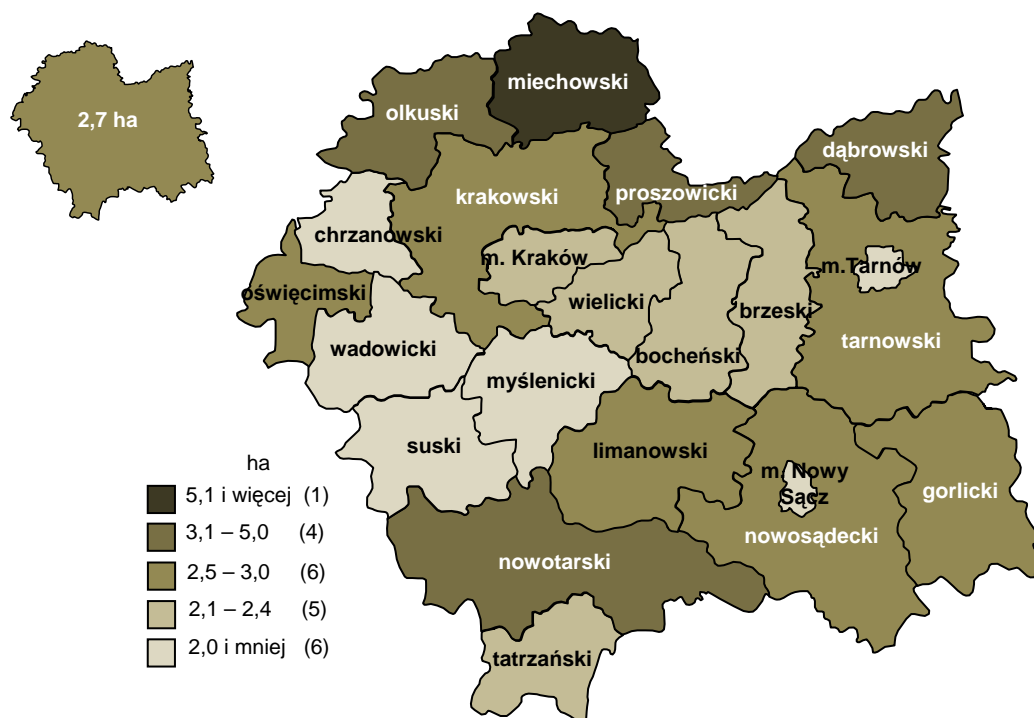
Działalność rolniczą w województwie w 2010 r. prowadziło 77,5% indywidualnych gospodarstw rolnych. Najwięcej w powiatach: proszowickim (94,8%), tarnowskim (92,0%), dąbrowskim (89,7%) i miechowskim (89,2%). Najmniej w powiatach: suskim (53,2%), tatrzańskim (54,6%) i olkuskim (65,3%).

Wśród gospodarstw prowadzących produkcję rolniczą w województwie, blisko jedną trzecią (32,2%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni nie przekraczającej 1 ha użytków rolnych, które pracowały głównie na samozaopatrzenie i których udział w towarowej produkcji rolniczej był znikomy. Najwyższy udział najmniejszych gospodarstw stwierdzono w miastach na prawach powiatu oraz w powiatach: wielickim (48,4%), chrzanowskim (46,6%) i wadowickim (44,6%). Najniższy w najbardziej produkcyjnych rolniczo powiatach województwa: proszowickim (8,3%), miechowskim (13,0%) i dąbrowskim (17,9%).

Najbardziej towarowe gospodarstwa rolne, o powierzchni powyżej 15 ha użytków rolnych, stanowiły w województwie jedynie 1,0% wszystkich gospodarstw prowadzących produkcję rolniczą. Najwyższy ich udział stwierdzono w powiecie miechowskim - 6,3% wszystkich gospodarstw rolnych, w powiecie dąbrowskim - 2,3%, a w proszowickim - 2,1%. Najmniejszy udział dużych gospodarstw odnotowano w powiatach: suskim, limanowskim i myślenickim, gdzie stanowiły mniej niż 0,2% wszystkich gospodarstw rolnych prowadzących produkcję rolniczą.

Ponad 90% wszystkich użytków rolnych w województwie utrzymywanych było w dobrej kulturze rolnej. Najwięcej w powiatach: proszowickim (98,6%), miechowskim (97,2%) i oświęcimskim (96,0%). Najwyższy udział gruntów pozostających poza dobrą kulturą rolną stwierdzono w powiatach: suskim (61,6%), tatrzańskim (76,8%) oraz chrzanowskim (78,1%).

Mapa 28. Średnia powierzchnia użytków rolnych indywidualnego gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą - PSR 2010

Według wyników PSR 2010 średnia powierzchnia 1 indywidualnego gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą w województwie małopolskim wynosiła 3,4 ha, w tym przeciętna powierzchnia użytków rolnych tylko 2,7 ha. Największą średnią powierzchnię gospodarstwa prowadzącego działalność rolniczą stwierdzono w powiecie miechowskim (6,3 ha), a najmniejszą w powiecie chrzanowskim (2,0 ha).

Trwałe użytki zielone stanowiły w indywidualnych gospodarstwach rolnych województwa przeciętnie 38,1% użytków rolnych. W pięciu powiatach ich udział przekraczał 50% i wynosił: w nowotarskim - 78,2%, tatrzańskim - 74,0%, limanowskim - 63,9%, gorlickim - 58,1% i nowosądeckim - 51,5%.

Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych województwa wynosił średnio 44,6%. W trzech powiatach przekraczał $\frac{3}{4}$ całkowitej powierzchni użytkowanej rolniczo: w miechowskim (90,6%), proszowickim (87,2%) i oświęcimskim (75,1%). W powiatach tych przeważały uprawy zbóż stanowiąc podstawę intensywnej produkcji rolniczej. Mniej niż 10% powierzchni użytków rolnych stanowiły zasiewy na Podhalu: w powiecie tatrzańskim (1,5%) i nowotarskim (9,4%).

Uprawą roślin zajmowało się 50,3% wszystkich gospodarstw rolnych w województwie, a średnia powierzchnia pod zasiewami w 1 indywidualnym gospodarstwie rolnym zajmującym się produkcją roślinną wynosiła 1,98 ha. Największa przeciętna powierzchnia pod zasiewami w poszczególnych powiatach wynosiła: w powiecie miechowskim – 5,7 ha, w proszowickim – 4,6 ha, w olkuskim - 3,1 ha i w dąbrowskim - 2,9 ha. Najmniejszą ustalono w powiatach: tatrzańskim - 0,6 ha, suskim - 0,8 ha i chrzanowskim - 0,9 ha.

Podstawową grupę upraw stanowiły zboża. Ich uprawą zajmowało się 84,5% wszystkich gospodarstw prowadzących uprawy ziemniaków w województwie. Rośliny zbożowe uprawiano w gospodarstwach indywidualnych na powierzchni 198,5 tys. ha, stanowiły 69,6% wszystkich zasiewów. Najwyższy udział upraw zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów odnotowano w powiatach: wielickim (85,0%) oraz bocheńskim i oświęcimskim (po 80,6%). Najmniejszy udział w uprawach zajmowały rośliny zbożowe w powiatach: nowotarskim (38,7%), proszowickim (56,3%) i suskim (58,9%).

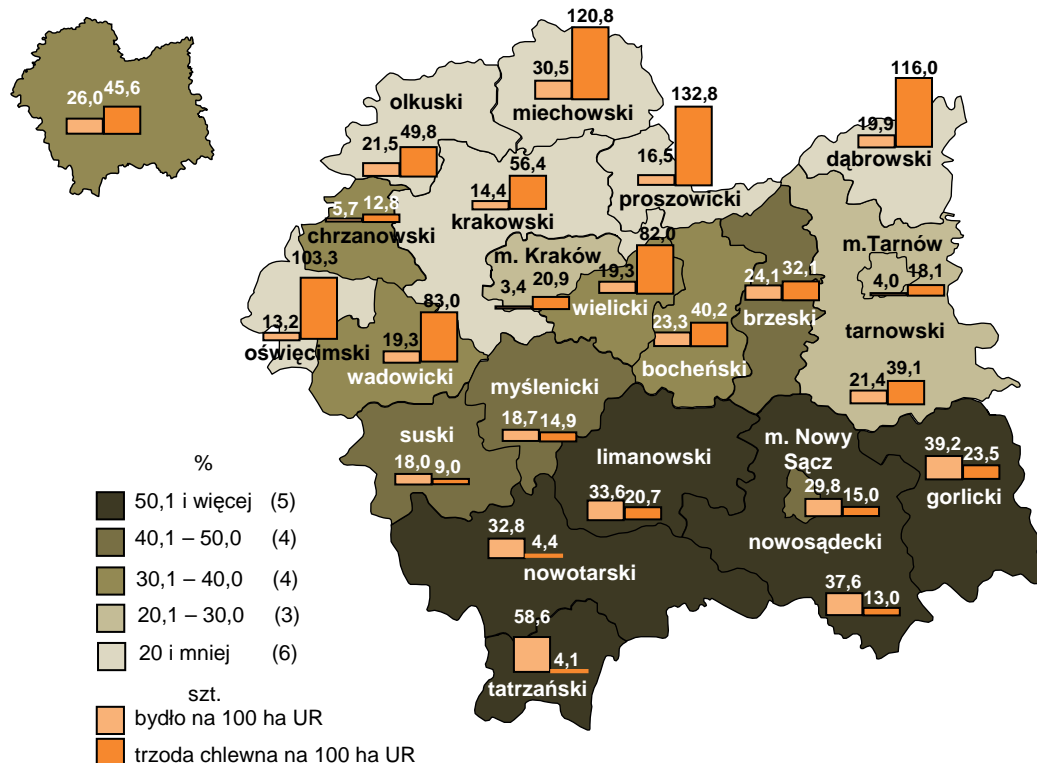
Plantacje ziemniaków obejmowały 35,6 tys. ha, tj. 12,5% powierzchni zasiewów w gospodarstwach indywidualnych. Największy udział w powierzchni upraw miały plantacje ziemniaków w powiecie nowotarskim (56,7%) i suskim (23,7%), najmniejszy w powiatach: dąbrowskim, oświęcimskim i proszowickim – poniżej 8%.

Uprawy trwałe, w tym przede wszystkim sady owocowe, stanowiły niespełna 2,5% powierzchni użytków rolnych w województwie. Jednak w powiatach limanowskim i nowosądeckim produkcja owoców w sadach tradycyjnie stanowiła znaczącą pozycję w ekonomii indywidualnych gospodarstw rolnych. Uprawy trwałe zajmowały 8,0% wszystkich użytków rolnych w powiecie limanowskim (3365 ha) i 7,3% w powiecie nowosądeckim (3865 ha). Znaczący był także udział trwałych upraw rolnych w powierzchni rolniczej wszystkich trzech miast na prawach powiatu. Sady stanowiły 6,2% użytków rolnych miasta Tarnowa, 5,2% Nowego Sącza i 4,9% Krakowa.

Zwierzęta gospodarskie w czerwcu 2010 r. utrzymywało 130,7 tys. gospodarstw, tj. 46,1% wszystkich gospodarstw rolnych w województwie małopolskim. Według danych PSR 2010 pogłowię

bydła w gospodarstwach indywidualnych wynosiło 196,2 tys. sztuk, utrzymywane było w 59,1 tys. gospodarstw. Najwięcej bydła stwierdzono w powiatach: nowotarskim, nowosądeckim, limanowskim, tarnowskim i gorlickim. W tych pięciu powiatach skupione było 56% pogłowia województwa.

Mapa 29. Udział łąk i pastwisk w ogólnej powierzchni użytków rolnych oraz obsada bydła i trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych - PSR 2010

Trzodę chlewną w czerwcu 2010 r. utrzymywało 14,5% wszystkich gospodarstw rolnych województwa i 24,6% posiadających zwierzęta gospodarskie. Całkowite pogłowię świń w gospodarstwach indywidualnych wynosiło 344,2 tys. szt. Najwięcej trzody utrzymywali rolnicy w powiatach: miechowskim, proszowickim, dąbrowskim i krakowskim. Te cztery powiaty skupiały 52,2% pogłowia województwa.

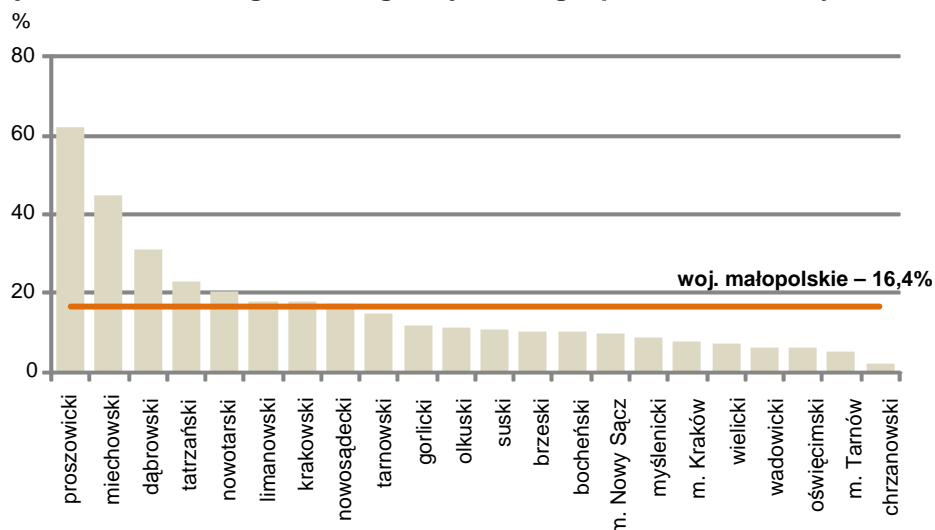
Chów i hodowlę owiec prowadziło 4731 gospodarstw indywidualnych, tj. 3,6% gospodarstw utrzymujących w województwie zwierzęta gospodarskie. Pogłowię owiec wynosiło w tych gospodarstwach 69,2 tys. szt. Blisko 92% owiec utrzymywali rolnicy pięciu powiatów: nowotarskiego, tatrzańskiego, limanowskiego, nowosądeckiego i gorlickiego. Pogłowię utrzymywane w tych powiatach, to zarazem 55% całego pogłowia krajowego tego gatunku zwierząt.

W gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego w ostatnim tygodniu czerwca 2010 r. zamieszkiwało 558,3 tys. osób, które pracowały w swoich gospodarstwach rolnych. Najwięcej w powiecie tarnowskim (62,6 tys. osób), nowosądeckim (52,6 tys. osób) i krakowskim (49,3 tys. osób).

Działalność rolnicza była źródłem dochodów 221,9 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego. Najwięcej w powiecie proszowickim (94,8%), tarnowskim (91,9%), dąbrowskim (89,6%) i miechowskim (89,2%). W powiatach: suskim (53,2%) i tatrzańskim (54,6%) działalność rolnicza była źródłem choćby najmniejszych dochodów jedynie połowy gospodarstw domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego.

Jako główne źródło utrzymania (tj. przekraczające 50% dochodów gospodarstwa domowego ogółem) działalność rolniczą podawało tylko 36,3 tys. gospodarstw domowych w województwie (13,2% gospodarstw ogółem). Najwięcej w powiatach: proszowickim i krakowskim – 3,8 tys. oraz tarnowskim – 3,5 tys., najmniej w miastach na prawach powiatu oraz powiatach chrzanowskim – 55 gospodarstw i oświęcimskim – 323 gospodarstwa.

Wykres 133. Udział gospodarstw domowych z dochodem z działalności rolniczej powyżej 50% dochodów ogółem w ogólnej liczbie gospodarstw domowych - PSR 2010

Blisko 23 tys. gospodarstw domowych w województwie (10,2% gospodarstw ogółem) osiągało dochód z działalności rolniczej na poziomie 90 -100% całości dochodów. Najwyższy udział takich gospodarstw stwierdzono w powiatach: proszowickim – 45,4%, miechowskim (31,1%) i dąbrowskim (18,7%). Ponad 57% gospodarstw domowych w województwie w ogóle nie uzyskiwało dochodów z działalności rolniczej lub nie przekraczały one 9% całych dochodów gospodarstwa domowego. Najwyższy udział takich gospodarstw stwierdzono w powiatach: chrzanowskim (84,7%), oświęcimskim (79,5%) i wielickim (78,8%), najmniejszy w powiatach: proszowickim (9,9%), miechowskim (22,2%) i dąbrowskim (28,0%).

Wyniki PSR 2010 potwierdziły występowanie kilku, całkowicie różnych, stref produkcji rolniczej w województwie. Powiaty: proszowicki, miechowski i dąbrowski obejmują strefę najlepszych w województwie gleb, dobrych stosunków wodnych i sprzyjających rolnictwu warunków klimatycznych. Znajdują się tu największe w województwie gospodarstwa rolne, a rolnicy prowadzą intensywną produkcję roślinną, w tym uprawę warzyw, oraz hodowlę i chów trzody chlewnej.

W powiatach: tatrzańskim, nowotarskim, nowosądeckim, limanowskim i gorlickim naturalna rzeźba terenu, niesprzyjające rolnictwu warunki klimatyczno-glebowe i wysoki udział trwałych użytków zielonych umożliwiają przede wszystkim prowadzenie ekstensywnego chowu bydła i owiec, a w powiatach limanowskim i nowosądeckim także produkcję sadowniczą.

W powiatach pasa środkowego rzeźba terenu jest mocno urozmaicona, gleby mają średnią jakość, a stosunki wodne są gorsze. Rolnictwo cechuje się tutaj największym rozdrobnieniem i najmniejszą w kraju powierzchnią użytków rolnych przypadającą na jedno gospodarstwo. Możliwa jest tu produkcja rolnicza na dobrym poziomie, choć rolnictwo mocno konkuruje z przemysłem, a mieszkańcy wsi tego obszaru łatwiej znajdują zatrudnienie poza rolnictwem.

2.3.3. Grupy powiatów podobnych

Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w Załączniku 1 oraz stosując metodę taksonomiczną i wyliczony miernik syntetyczny⁴⁹ utworzono dla lat 2009 oraz 2013 grupy powiatów podobnych ze względu na aktywność gospodarczą.

Tabl. 6. Grupy powiatów według miernika aktywności gospodarczej

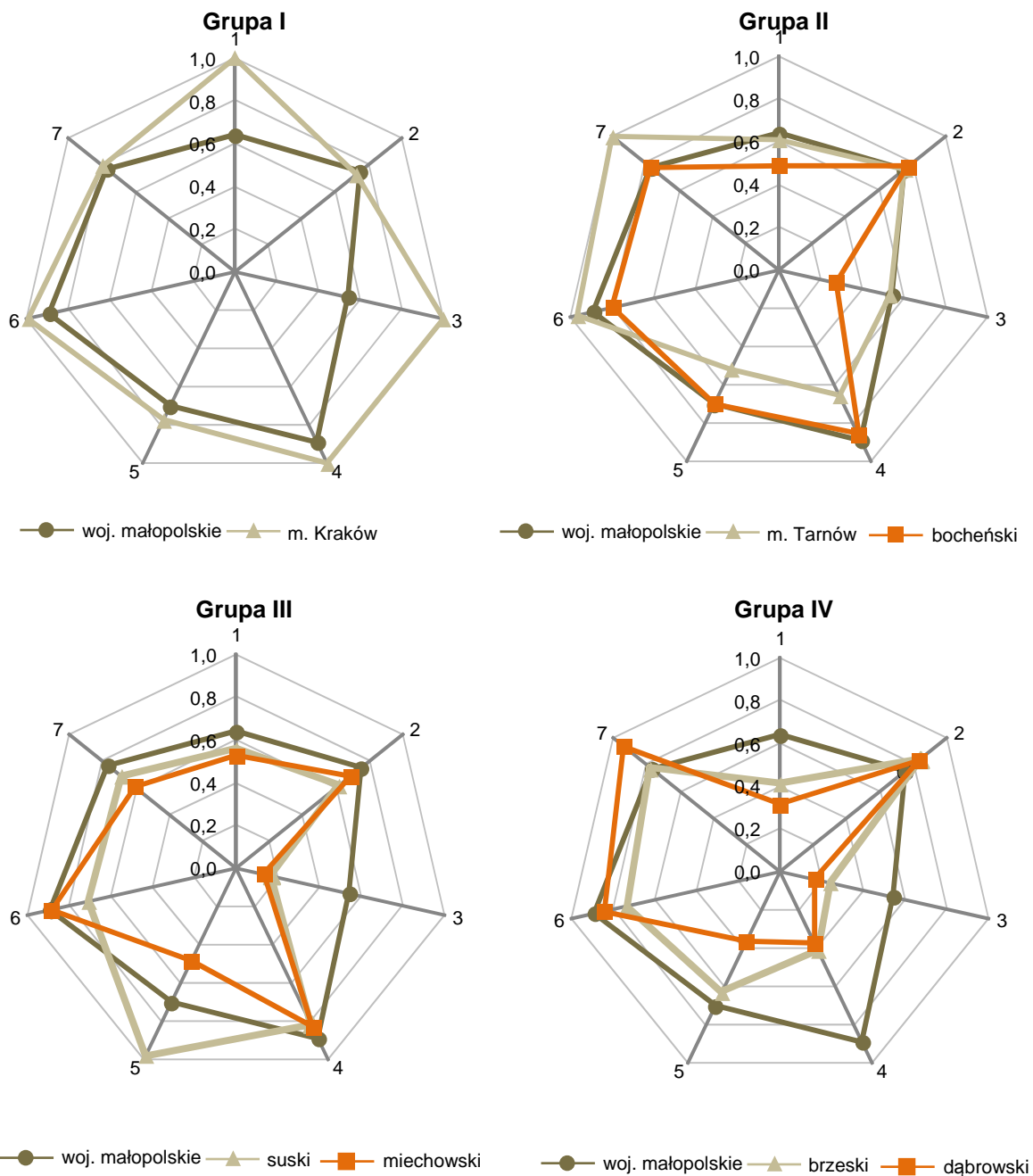
	2009	2013
Grupa I	m. Kraków m. Nowy Sącz m. Tarnów	m. Kraków
Grupa II	wielicki krakowski wadowicki bocheński nowotarski myślenicki tatrzański	m. Tarnów wielicki m. Nowy Sącz krakowski nowotarski myślenicki wadowicki bocheński
Grupa III	suski gorlicki chrzanowski limanowski oświęcimski olkuski nowosądecki tarnowski	suski tatrzański chrzanowski nowosądecki nowotarski gorlicki proszowicki limanowski oświęcimski olkuski tarnowski miechowski
Grupa IV	brzeski dąbrowski miechowski proszowicki	brzeski dąbrowski

Zróżnicowanie poziomu aktywności gospodarczej podmiotów w analizowanych latach w powiatach utrzymywało się na podobnym poziomie. Współczynnik zmienności miernika syntetycznego aktywności gospodarczej w 2009 r. i w 2013 r. wynosił około 11%. W 2013 r. w stosunku do 2009 r. nieznacznie zwiększył się dystans pomiędzy powiatami, dla których miernik aktywności gospodarczej przyjmował wartości maksymalne i minimalne.

Zróżnicowanie poszczególnych wskaźników aktywności gospodarczej w powiatach przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

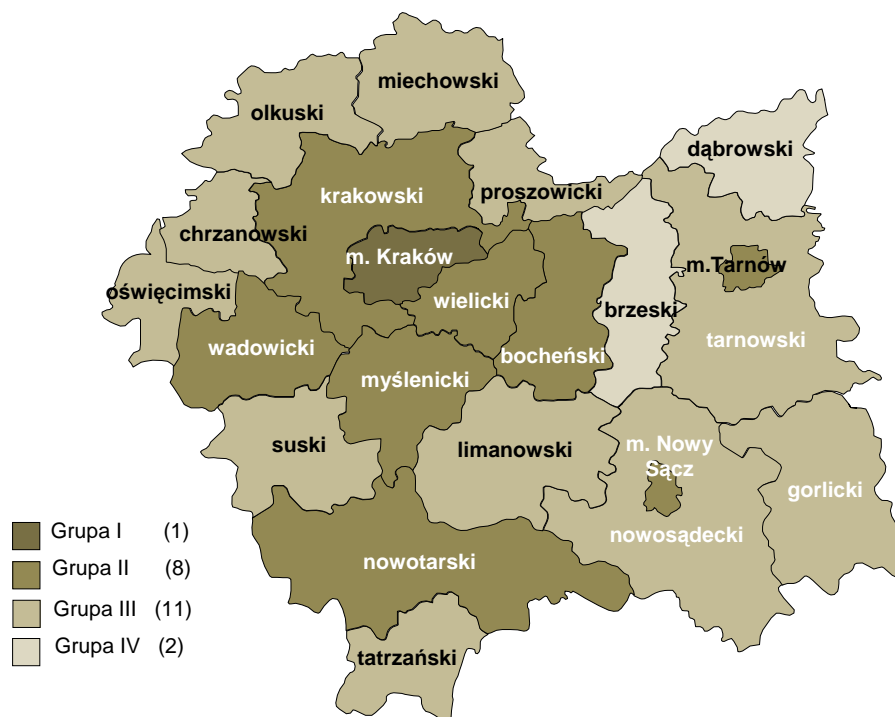
⁴⁹ Patrz uwagi metodyczne str. 47 i str. 49.

Wykres 134. Znormalizowane wskaźniki aktywności gospodarczej w wybranych powiatach w 2013 r.

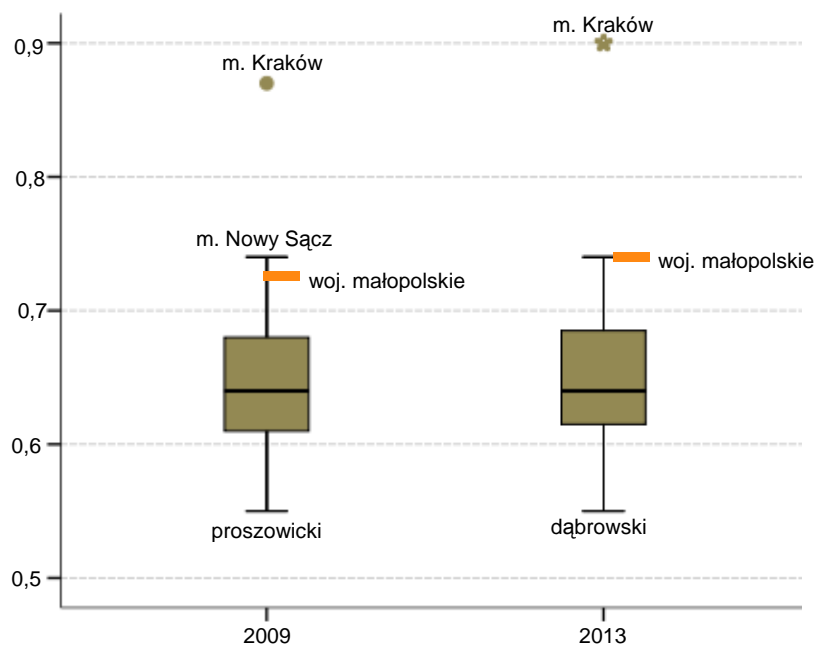

1. Liczba podmiotów na 10 tys. ludności
2. Udział podmiotów nowo zarejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów
3. Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów
4. Udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie spółek handlowych
5. Liczba podmiotów w II sektorze ekonomicznym (sekcje B, C, D, E, F) na 10 tys. ludności
6. Udział podmiotów (III, IV, V + sekcja T) sektora ekonomicznego w ogólnej liczbie podmiotów
7. Udział podmiotów średnich i dużych w ogólnej liczbie podmiotów

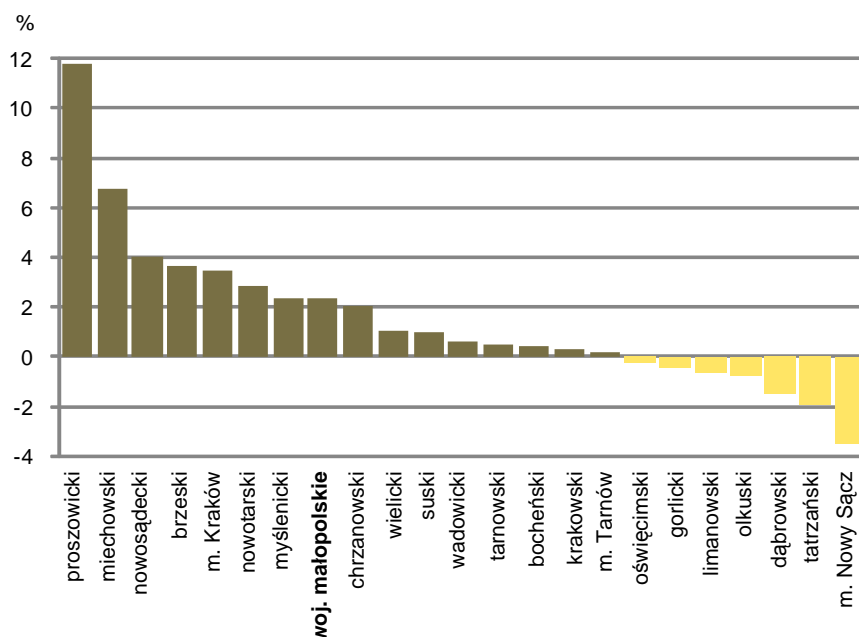
Mapa 30. Miernik aktywności gospodarczej w 2013 r.

Wykres 135. Zróżnicowanie mierników aktywności gospodarczej

Wykres 136. Zmiany miernika aktywności gospodarczej w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Tabl. 7. Zmiany grup powiatów według miernika aktywności gospodarczej

		2009			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2013	GRUPA I	m. Kraków			
	GRUPA II	m. Nowy Sącz m. Tarnów	wielicki krakowski nowotarski myślenicki wadowicki bocheński		
	GRUPA III		tatrzański	suski chrzanowski nowosądecki gorlicki limanowski oświęcimski olkuski tarnowski	proszowicki miechowski
	GRUPA IV				brzeski dąbrowski

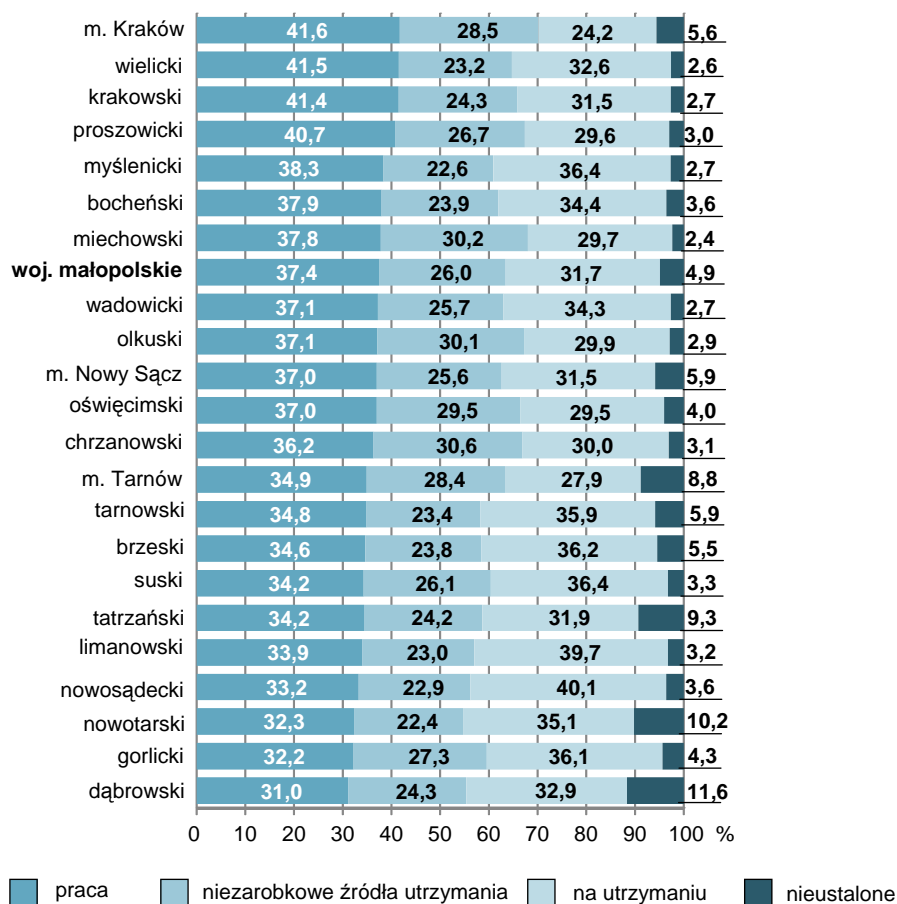
W większości powiatów województwa małopolskiego odnotowano wzrost miernika aktywności gospodarczej, a najwyższy ponad 6% w powiatach: proszowickim i miechowskim, czego wynikiem było przesunięcie się tych powiatów z grupy IV (2009 r.) do grupy III (2013 r.). Spadek wartości miernika w powiecie tatrzańskim i w Nowym Sączu był powodem przesunięcia tych powiatów do niższej grupy w 2013 r., odpowiednio do grupy III i II. Pozostałe powiaty, w których nastąpił spadek miernika aktywności gospodarczej nie zmieniły swoich grup. W Tarnowie odnotowano niewielki wzrost miernika, ale w tempie niższym, niż w wielu innych powiatach, stąd znalazł się on w niższej grupie (grupie II) w porównaniu do 2009 r. Pozostałe powiaty, pomimo wzrostu miernika w 2013 r. nie zmieniły grupy.

2.4. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

2.4.1. Główne źródła utrzymania ludności według NSP 2011

Struktury głównych źródeł utrzymania uwzględniające udział osób posiadających własne źródło (z pracy i niezarobkowe) oraz pozostających na utrzymaniu są zróżnicowane pomiędzy powiatami. Najwyższy udział osób utrzymujących się głównie z dochodów z pracy odnotowano w Krakowie (41,6%), w powiecie wielickim (41,5%) i krakowskim (41,4%), przy przeciętnym wskaźniku wojewódzkim wynoszącym 37,4%. Natomiast najniższy udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania były dochody z pracy odnotowano w powiatach: dąbrowskim (31,0%), gorlickim (32,2%) i nowotarskim (32,3%).

Wykres 137. Główne źródła utrzymania - NSP 2011

Analizując populację osób, dla których głównym źródłem utrzymania jest praca należy zauważyć, że najwyższy udział utrzymujących się z pracy najmniej poza rolnictwem odnotowano w powiatach: chrzanowskim (90,6%), oświęcimskim (90,3%) i Tarnowie (88,2%), najniższy natomiast w powiecie proszowickim – 54,7%. Pracę na własny rachunek lub dochody z wynajmu najczęściej wykazywały osoby z powiatów: tatrzańskiego, miasta Krakowa i nowotarskiego (odpowiednio 20,0%, 14,0% i 13,4%). Dla porównania w powiecie proszowickim z pracy na rachunek własny utrzymywało się 6,6%. Z pracy w rolnictwie najczęściej utrzymywała się ludność w powiatach proszowickim (38,7%) oraz miechowskim (28,3%).

Istotne różnice w powiatach można również zaobserwować rozpatrując niezarobkowe źródła utrzymania. Z niezarobkowych źródeł w dużej mierze utrzymywała się ludność powiatów: chrzanowskiego, miechowskiego i olkuskiego (odpowiednio 29,3%, 29,2% i 28,7%) z dużym udziałem ludności starszej w wieku powyżej 65 lat. Najniższy udział osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł wystąpił w powiecie nowotarskim – co piąta osoba korzystała z tego źródła.

Wyniki spisu powszechnego wykazały, że blisko $\frac{1}{3}$ ludności województwa nie posiadała swojego dochodu, lecz była na utrzymaniu, a najwyższy odsetek takich osób odnotowano w powiatach: nowosądeckim (40,1%), limanowskim (39,7%) i suskim (36,4%), w których na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało ponad 60 osób w wieku przedprodukcyjnym (w województwie 58,5). W Krakowie i Tarnowie udział osób pozostających na utrzymaniu był najniższy i wynosił odpowiednio 24,2% i 27,9%.

We wszystkich powiatach wśród osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł zdecydowanie dominowały osoby pobierające emeryturę. Najwyższy udział osób utrzymujących się z tego źródła odnotowano w powiecie oświęcimskim (21,8%), miechowskim (21,6%), chrzanowskim (21,3%) oraz w Tarnowie (19,4%). Najniższy udział takich osób występował w powiecie nowosądeckim (13,0%), limanowskim (13,1%), myślenickim (13,2%) i nowotarskim (14,3%).

W większości powiatów województwa małopolskiego osoby utrzymujące się z renty stanowiły mniej niż 1/4 w stosunku do ogółu osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, poza pięcioma powiatami: myślenickim (28,6%), limanowskim (27,8%), proszowickim i nowosądeckim (po 27,4%) oraz krakowskim (25,8%). Najmniej takich osób odnotowano w Krakowie i powiatach: oświęcimskim i tatrzańskim.

We wszystkich powiatach wśród osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł, osoby utrzymujące się z zasiłków i świadczeń stanowiły mniej niż 10%. Najwięcej osób utrzymujących się z zasiłków i świadczeń mieszkało w powiatach: gorlickim (9,9%), nowosądeckim (9,3%) i limanowskim (9,0%), z kolei najmniej osób korzystało z zasiłków i świadczeń w powiatach: proszowickim (3,9%) i miechowskim (4,0%) oraz w Krakowie (4,2%).

2.4.2. Wynagrodzenia i przychody roczne z pracy najemnej

Wynagrodzenia

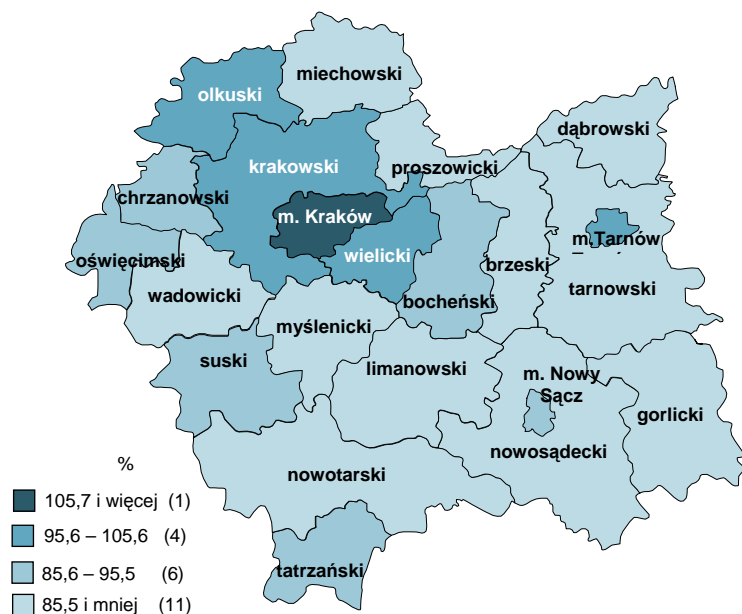
W powiatach województwa małopolskiego w 2013 r. występowało dość znaczne zróżnicowanie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia⁵⁰, a jego rozkład przestrzenny był podobny jak w 2009 r.

W omawianym okresie najwyższe wynagrodzenie brutto w wysokości 3998 zł otrzymali pracownicy zatrudnieni w Krakowie, w którym zlokalizowane firmy, instytucje i uczelnie zatrudniają wysokiej klasy specjalistów w wielu dziedzinach gospodarki. Ich wynagrodzenie wywierało istotny wpływ na poziom średniej płacy. Relatywnie wysoką średnią płacę otrzymywali również zatrudnieni w powiatach: krakowskim i wielickim (odpowiednio 3759 zł i 3479 zł), a także w powiatach w zachodniej części województwa: olkuskim – 3547 zł i oświęcimskim – 3386 zł, przy średniej dla województwa wynoszącej 3574 zł.

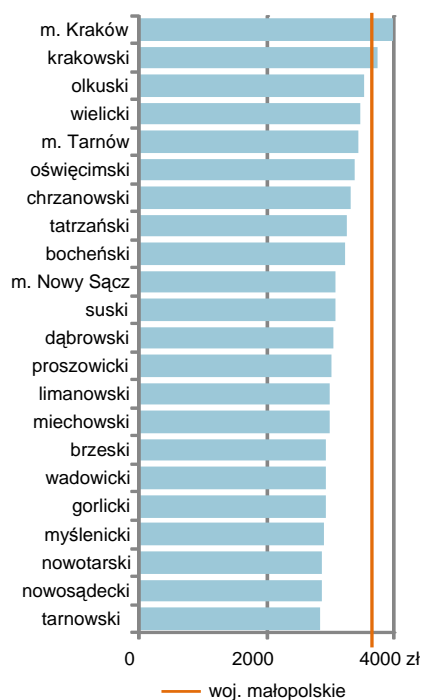
⁵⁰ Bez wynagrodzeń pracujących w podmiotach "małych" zatrudniających do 9 osób.

W 2013 r. najniższa przeciętna miesięczna płaca wystąpiła w powiatach: tarnowskim, nowosądeckim i nowotarskim stanowiąc około 80% przeciętnej płacy dla województwa.

Mapa 31. Udział wynagrodzenia w powiatach do średniej w województwie w 2013 r.

Wykres 138. Wynagrodzenie w 2013 r.

Rozkład przeciętnego wynagrodzenia nie oddaje faktycznych dochodów z pracy mieszkańców poszczególnych powiatów, ponieważ dane o wynagrodzeniach dotyczą miejsca pracy. Wskaźnikiem, który lepiej obrazuje faktyczne dochody według miejsca zamieszkania jest mediana przychodów z tytułu wynagrodzeń.

Przychody roczne z pracy najemnej⁵¹

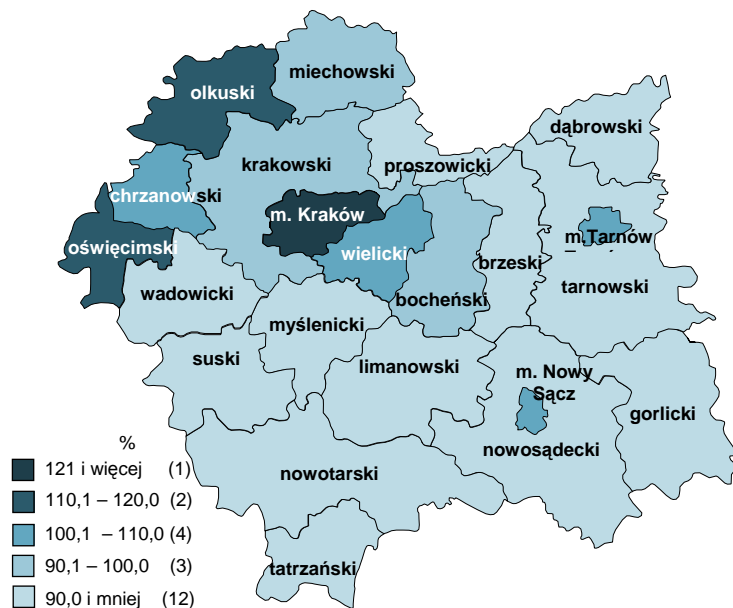
Mediana przychodów rocznych uzyskanych z tytułu wynagrodzenia w układzie przestrzennym w 2012 r. wykazywała duże zróżnicowanie. Najwyższa wartość mediany wystąpiła w Krakowie i wynosiła 35,0 tys. zł, przewyższając medianę dla województwa o 28,1%, tj. o 7,7 tys. zł.

Wysoką wartość mediany odnotowano również w powiatach: oświęcimskim, olkuskim i chrzanowskim, w których mediana przychodów rocznych wynosiła od 29,8 tys. zł do 31,6 tys. zł. Powiaty te położone w zachodniej części województwa, są terenami z relatywnie dużym udziałem podmiotów przemysłowych o liczbie pracujących powyżej 49 osób, tradycyjnie związanych z górnictwem i przetwórstwem metali, a także wieloma średnimi i małymi podmiotami działającymi w ich otoczeniu. Na wysokość mediany w powiecie oświęcimskim i chrzanowskim miały także wpływ dojazdy mieszkańców do pracy, głównie do miast województwa śląskiego.

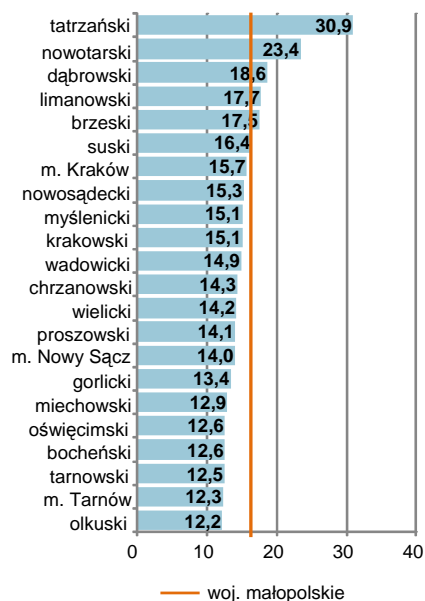
⁵¹ Dane Ministerstwa Finansów.

Mapa 32. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w % mediany wojewódzkiej w 2012 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 139. Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Najniższa wartość mediana przychodów z tytułu wynagrodzeń stanowiąca około 70% wartości mediana dla województwa wystąpiła w powiatach położonych w południowej części województwa: nowotarskim i tatrzańskim i wynosiła odpowiednio 18,7 tys. zł i 19,6 tys. zł. Relatywnie niską wartość mediana, na poziomie około 79% mediana wojewódzkiej odnotowano również w powiatach: limanowskim (20,0 tys. zł) i nowosądeckim (21,6 tys. zł).

Wśród powiatów województwa małopolskiego w 2012 r. najwyższy przeciętny roczny przychód z tytułu wynagrodzeń 20% osób o najwyższych dochodach (V grupa kwintylowa) wystąpił w Krakowie i powiecie chrzanowskim, wynosząc odpowiednio 87,3 tys. zł i 77,5 tys. zł na osobę i był blisko 12 - krotnie wyższy od analogicznego dochodu 20% osób uzyskujących najniższe dochody (I grupa kwintylowa).

Najniższy przeciętny przychód z tytułu wynagrodzeń w V grupie kwintylowej - poniżej 56 tys. zł odnotowano w powiatach: nowosądeckim, dąbrowskim, limanowskim, nowotarskim, tarnowskim i suskim.

W 2012 r. w województwie małopolskim najwyższą wartość wskaźnika zróżnicowania kwintylowego (suma dochodów V kwintyla - o najwyższych dochodach do sumy dochodów I kwintyla - o najniższych dochodach) odnotowano w powiatach tatrzańskim i nowotarskim, odpowiednio 30,9 i 23,4 przy wskaźniku dla województwa wynoszącym 15,8. Najniższy wskaźnik zróżnicowania kwintylowego ukształtował się w mieście Tarnowie – 12,3 i powiecie tarnowskim – 12,5.

2.4.3. Świadczenia społeczne

Przychody z emerytur i rent⁵²

Rozkład mediany przychodów z emerytur i rent w 2012 r. w układzie powiatów był podobny jak przychodów z pracy. Relatywnie najwyższe przychody roczne z tytułu emerytury lub renty uzyskały osoby, które były mieszkańcami powiatów chrzanowskiego i oświęcimskiego, odpowiednio 20,9 tys. zł i 19,7 tys. zł, jak również olkuskiego – 17,5 tys. zł i wadowickiego 15,7 tys. zł. Wyższe przychody z tytułu emerytury lub renty w stosunku do średnich dla województwa, wynoszących 15,5 tys. zł uzyskali świadczeniobiorcy mieszkający w miastach na prawach powiatu: w Krakowie o 26%, w Tarnowie o ponad 11% i w Nowym Sączu o 9%. Relatywnie najniższe, od 24% do 29% mediany dla województwa, średnioroczne przychody z tytułu emerytur i rent uzyskali mieszkańcy powiatów położonych we wschodniej i południowej części województwa.

Świadczenia z pomocy społecznej⁵³

Wysoki udział beneficjentów pomocy społecznej w gospodarstwach domowych w 2013 r. wystąpił w powiatach zlokalizowanych w południowo - wschodniej części województwa. Najwyższy – blisko 14% odsetek korzystających z pomocy społecznej odnotowano w powiecie nowosądeckim, około 13% w powiatach: gorlickim, limanowskim i dąbrowskim, a także - blisko 10% w tarnowskim. Niski udział beneficjentów pomocy społecznej można było zaobserwować w powiatach położonych w zachodniej części województwa małopolskiego (4 – 6% ogółu ludności tych powiatów). Najniższy odsetek – tylko 3% populacji ogółem stanowili beneficjenci pomocy społecznej w Krakowie.

Beneficjenci pomocy społecznej mogą otrzymywać pomoc w formie pieniężnej, obejmującej między innymi zasiłki stałe, okresowe lub celowe oraz w formie niepieniężnej obejmującej między innymi posiłki, usługi opiekuńcze i pomoc rzeczową, jednak skala i rodzaj udzielanej pomocy w poszczególnych powiatach w układzie terytorialnym była zróżnicowana. W powiatach: nowosądeckim, limanowskim, dąbrowskim, gorlickim i tarnowskim - o wysokim natężeniu korzystających z pomocy społecznej jak również relatywnie wysokim udziale dzieci i młodzieży do lat 18 w ludności ogółem, pomoc ukierunkowana była na zapewnienie dzieciom posiłku oraz przyznaniu osobom potrzebującym zasiłku celowego i w naturze. W powiatach tych w 2013 r. sfinansowano posiłki dla 25,6 tys. dzieci i młodzieży, które stanowiły blisko 45% ogółu dzieci korzystających z posiłków. Mieszkańcy omawianych powiatów stanowili około 25% wszystkich osób w województwie, którym w omawianym okresie przyznano zasiłki celowe.

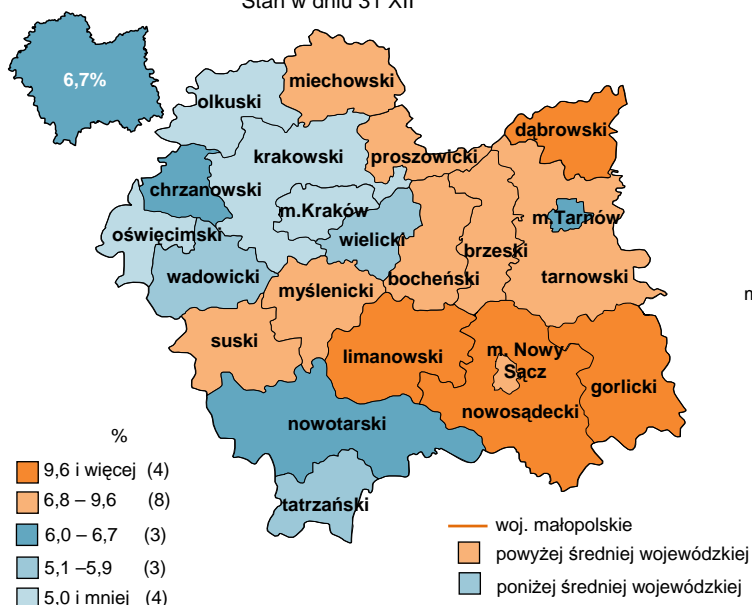
Najwięcej osób, którym przyznano zasiłki stałe i okresowe – 34,0%, a także pomoc w formie usług opiekuńczych – blisko 49% spośród ogółu wszystkich osób w województwie, którym taka pomoc została przydzielona, zamieszkiwała w Krakowie i Tarnowie. Wiąże się to z wysokim odsetkiem osób w wieku 65 lat i więcej, którzy głównie korzystają z takich form pomocy.

⁵² Dane Ministerstwa Finansów

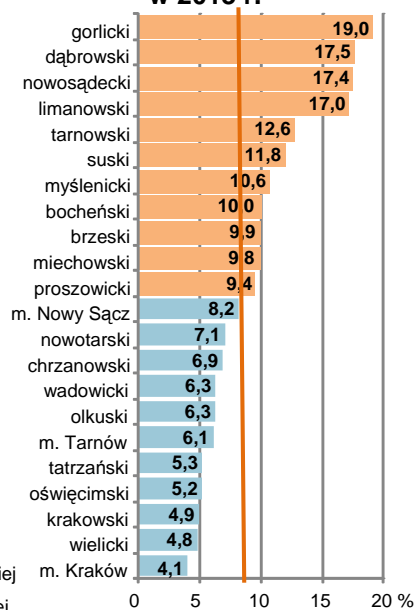
⁵³ Dane Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Mapa 33. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 140. Udział dzieci korzystających z posiłków w liczbie dzieci w wieku 0-18 lat w 2013 r.

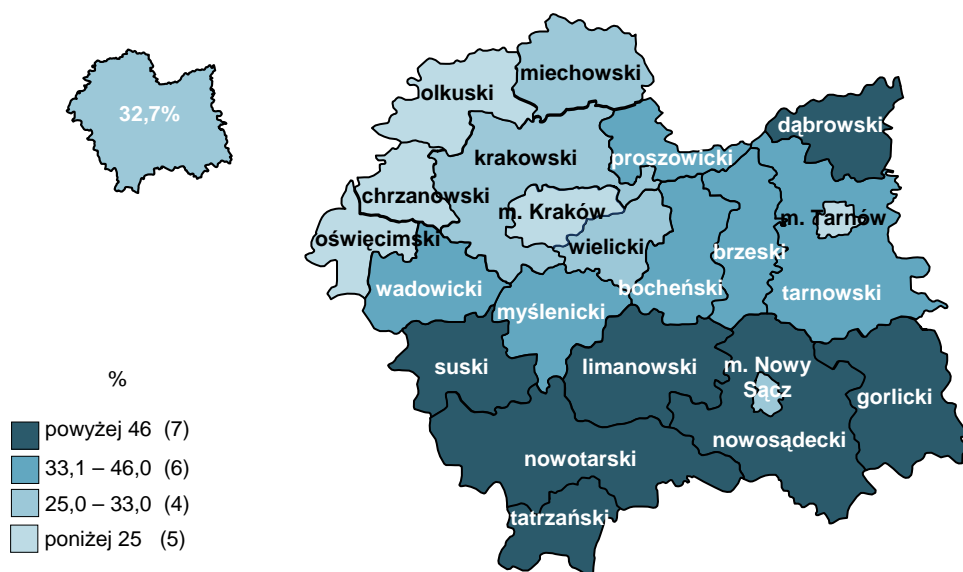

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

Świadczenia rodzinne

W województwie małopolskim w układzie przestrzennym według powiatów występuje znaczne zróżnicowanie liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. W 2013 r. liczba dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny była najwyższa w powiatach południowej części województwa: nowosądeckim i limanowskim objęła co najmniej 50% populacji dzieci w tym wieku. Najmniej dzieci w wieku 0-17 lat, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny wystąpiło w 2013 r. w Krakowie (13,7% populacji w tym wieku), w Tarnowie (23,2%) i zachodniej części województwa: w powiatach: oświęcimskim (17,5%), chrzanowskim (20,3%) i olkuskim (22,7%).

Mapa 34. Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS oraz GUS.

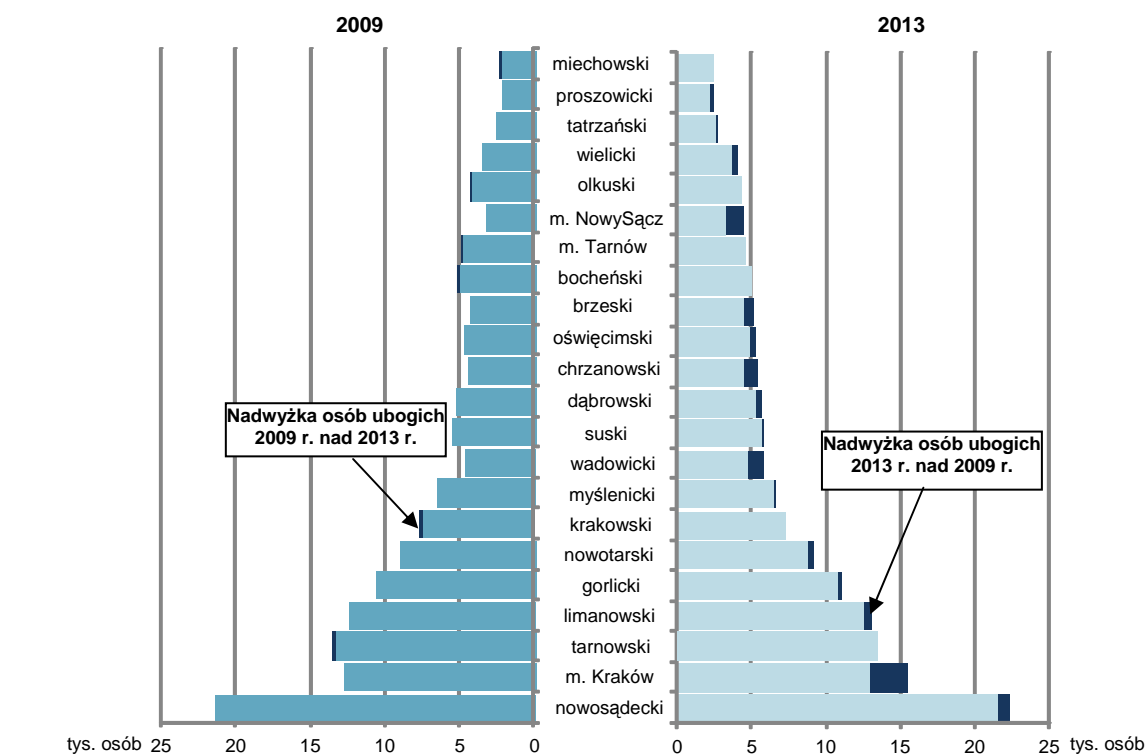
2.4.4. Ubogie gospodarstwa domowe i osoby⁵⁴

Osoby ubogie

Poziom dochodów uzyskanych z różnych źródeł decydował o tym, czy gospodarstwo domowe znalazło się w sferze ubóstwa rejestrowanego. W województwie małopolskim skala ubóstwa ustawowego rejestrowanego w omawianym okresie kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętna w kraju. Jednak występowały zróżnicowania w przekrojach powiatów, na co wskazuje liczba osób ubogich i zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego.

W 2013 r. w województwie małopolskim w sferze ubóstwa ustawowego rejestrowanego znalazło się 53,7 tys. gospodarstw domowych, które skupiały 158,9 tys. osób.

Wykres 141. Osoby ubóstwa ustawowego rejestrowanego

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Wśród powiatów najwyższą liczbę ubogich w województwie małopolskim odnotowano w nowosądeckim (22,2 tys. osób), Krakowie (15,3 tys. osób) oraz w powiatach: tarnowskim (13,3 tys. osób), limanowskim (13,0 tys. osób) i gorlickim (10,9 tys. osób). Łącznie osoby ubogie tych pięciu powiatów stanowiły blisko połowę osób ubogich województwa.

Najniższą liczbę osób ubogich odnotowano w dwóch powiatach położonych w północnej części województwa: miechowskim (2,1 tys.) i proszowickim (2,3 tys.) oraz w powiecie tatrzańskim (2,6 tys.) i wielickim (4,0 tys.). Łącznie osoby ubogie tych powiatów stanowiły 6,9% osób ubogich województwa.

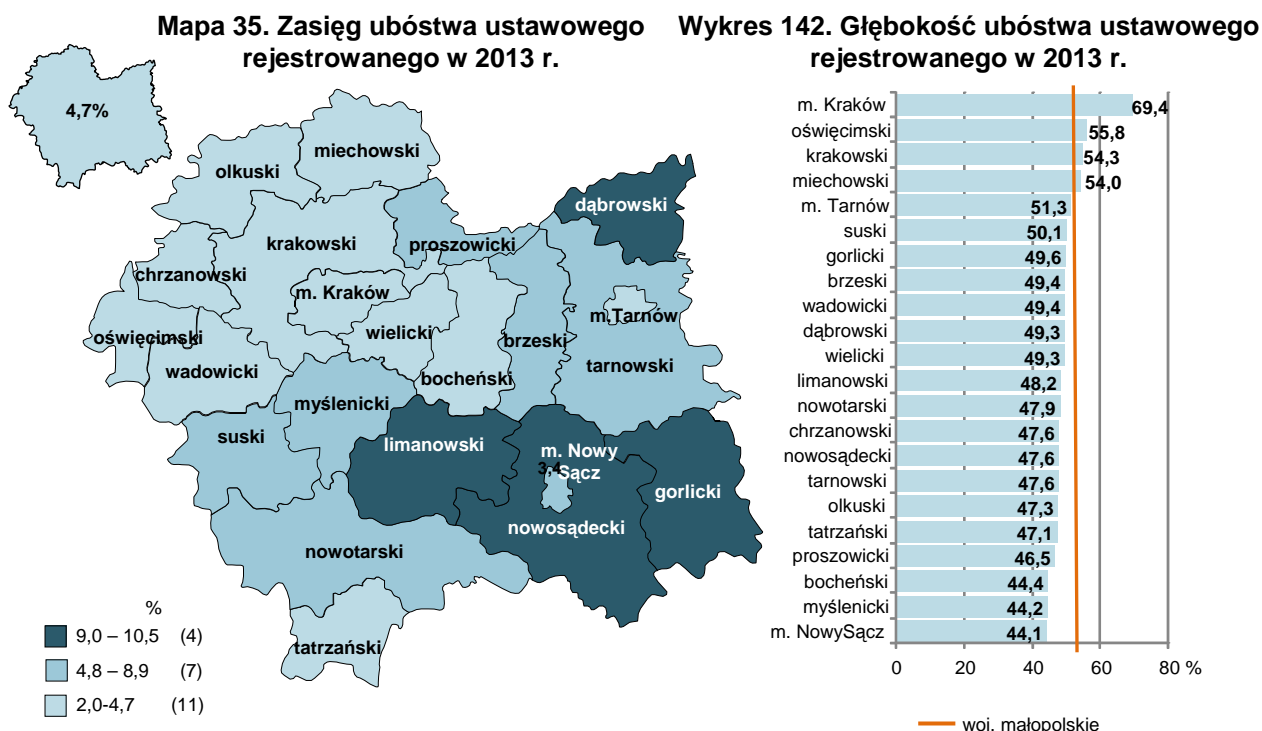
W 2013 r. porównaniu do 2009 r. w pięciu powiatach ziemskich (miechowskim, olkuskim, bocheńskim, krakowskim, tarnowskim) oraz w Tarnowie liczba ubogich nieznacznie zmniejszyła się. W pozostałych powiatach w omawianym okresie odnotowano wzrost liczby osób ubogich, najwyższy w Nowym Sączu (o 35,4%) i w Krakowie (o 19,5%), a także w powiatach: wadowickim (o 25,4%), chrzanowskim (o 19,3%) i brzeskim (o 17,7%).

⁵⁴ Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego - Patrz uwagi metodyczne str. 41.

Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego⁵⁵

Przy analizie ubóstwa istotne jest odniesienie liczby ubogich do ogółu ludności danej jednostki terytorialnej. W 2013 r. w województwie małopolskim ubogie gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w stosunku do ogólnej liczby gospodarstw⁵⁶ województwa stanowiły 5,0%, a osoby ubogie tych gospodarstw w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców 4,7%.

W układzie przestrzennym według powiatów występuje silne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa ustawowego rejestrowanego gospodarstw domowych i ich członków. Wskaźnik zmienności zasięgu ubóstwa osób pomiędzy powiatami wyniósł 45,2%.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Powiaty o najwyższym zasięgu ubóstwa ustawowego rejestrowanego położone są w południowo-wschodniej oraz w północnej części województwa w obszarze Podregionu nowosądeckiego i tarnowskiego. W 2013 r. największy zasięg ubóstwa odnotowano w powiatach: nowosądeckim (10,5%), limanowskim (10,2%), gorlickim (10%) i dąbrowskim (9,5%).

Najniższy zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego wystąpił w Krakowie (2%) oraz w sąsiadujących z nim powiatach: krakowskim (2,7%) i wielickim (3,4%). Równie niski zasięg ubóstwa odnotowano w trzech powiatach Podregionu oświęcimskiego w części zachodniej województwa: oświęcimskim (3,3%), wadowickim (3,6%) i olkuskim (3,6%).

W 2013 r. w województwie małopolskim przeciętny dystans między dochodami osób ubogich a granicą ubóstwa wyniósł (52,2%) przy przeciętnych dochodach ubogich kształtujących się na poziomie 264 zł. Znaczną głębokość ubóstwa przekraczającą przeciętną w województwie małopolskim odnotowano w Krakowie (69,4%) oraz powiatach: oświęcimskim (55,8%), krakowskim (54,3%) i miechowskim (54,0%). Ubodzy dysponowali w tych powiatach najniższym przeciętnym dochodem w województwie, wynoszącym od 207 zł na 1 osobę w Krakowie do 256 zł w powiecie oświęcimskim.

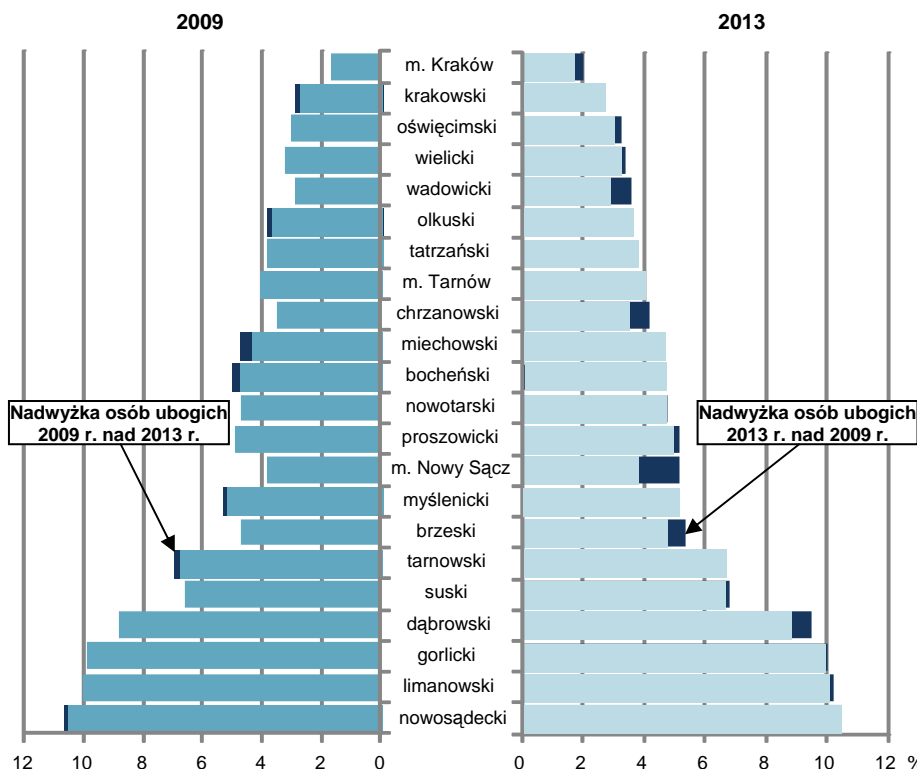
⁵⁵ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

⁵⁶ Według NSP 2011, www.stat.gov.pl

Przeciętny dystans między dochodami osób ubogich a granicą ubóstwa był najniższy w Nowym Sączu (44,1%) przy przeciętnych dochodach ubogich wynoszących 289 zł.

W 2013 r. porównaniu do 2009 r. w siedmiu powiatach (miechowskim, bocheńskim, tarnowskim, krakowskim, olkuskim, myślenickim, nowosądeckim) zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego nieznacznie zmniejszył się. W pozostałych powiatach w omawianym okresie odnotowano wzrost zasięgu ubóstwa, najwyższy w Nowym Sączu (o 1,4 p. proc.), a także w powiatach: wadowickim, chrzanowskim, dąbrowskim i brzeskim o 0,7 p. proc. w każdym z nich.

Wykres 143. Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Niekorzystna sytuacja występowała w powiatach: nowosądeckim, limanowskim, gorlickim, w których wysokie wartości zasięgu ubóstwa rejestrowanego były potęgowane wysoką liczbą osób ubogich, a także w powiecie dąbrowskim z wysokim zasięgiem ubóstwa, chociaż przy niższej liczbie ubogich. We wszystkich wymienionych powiatach w omawianym 5 letnim okresie zwiększyła się liczba osób ubogich oraz zasięg ubóstwa, za wyjątkiem powiatu nowosądeckiego, w którym odnotowano niewielki spadek zasięgu ubóstwa o 0,1 p. proc.

Charakterystyka osób ubogich w gminach powiatów ziemskich zostanie przedstawiona w rozdziale trzecim. Uwagę zwraca wysoka liczba osób ubogich w Krakowie, która wynosiła 15,3 tys. W przeważającej części były to osoby w wieku produkcyjnym (blisko 66%), a w ponad 29% osoby w wieku przedprodukcyjnym zwykle niepracujące. Wśród osób ubogich połowa to osoby chore, a w blisko 30% osoby niepełnosprawne. Osoby ubogie mieszkające w Krakowie tworzą w większości gospodarstwa domowe jednoosobowe, które stanowią blisko 64% ogółu ubogich gospodarstw domowych w tym mieście. Gospodarstwa wieloosobowe to 22,3% gospodarstwa bez dzieci na utrzymaniu, a w ponad 35,5% z jednym dzieckiem na utrzymaniu. Ubogie gospodarstwa domowe

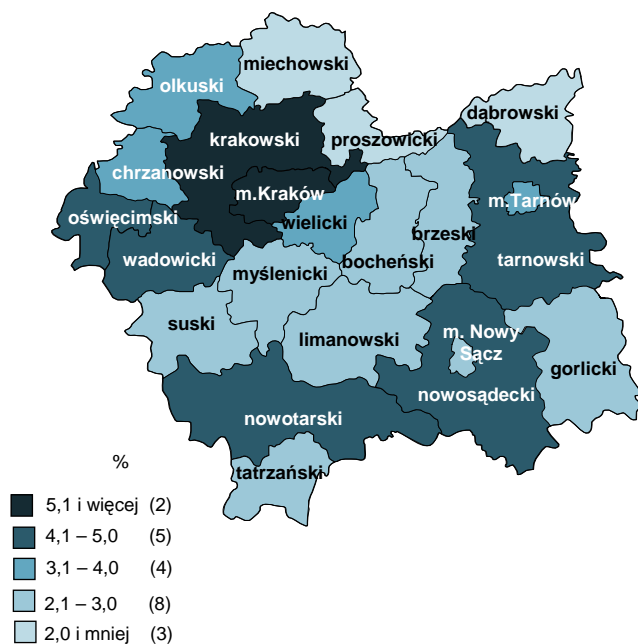
pracowników stanowią blisko 17%, emerytów blisko 1%, a po około 40% były to gospodarstwa utrzymujących się z niezarobkowych źródeł innych niż emerytury oraz nieposiadające dochodu. W Krakowie odmiennie niż w innych powiatach kształtują się powody przyznania pomocy, wśród których znalazła się także bezdomność (771 ubogich gospodarstw domowych) oraz alkoholizm (763 gospodarstw domowych).

2.4.5. Zasoby mieszkaniowe

W 2013 r. podobnie jak i w poprzednich latach najwięcej mieszkań (346,4 tys.) skupionych było w Krakowie. Stanowiły one 31,0% zasobów wojewódzkich (w 2009 r. - 29,8%). Drugim pod względem liczby mieszkań (81,5 tys.) był powiat krakowski, w którym znajdowało się 7,3% ogółu mieszkań (w 2009 r. – 7,4%). W pozostałych 20 powiatach, gdzie skupionych było prawie 2/3 zasobów wojewódzkich, udział mieszkań mieścił się w granicach od 1,1% - 4,7%. Powiat o najmniejszej liczbie mieszkań (12,8 tys.) to powiat proszowicki.

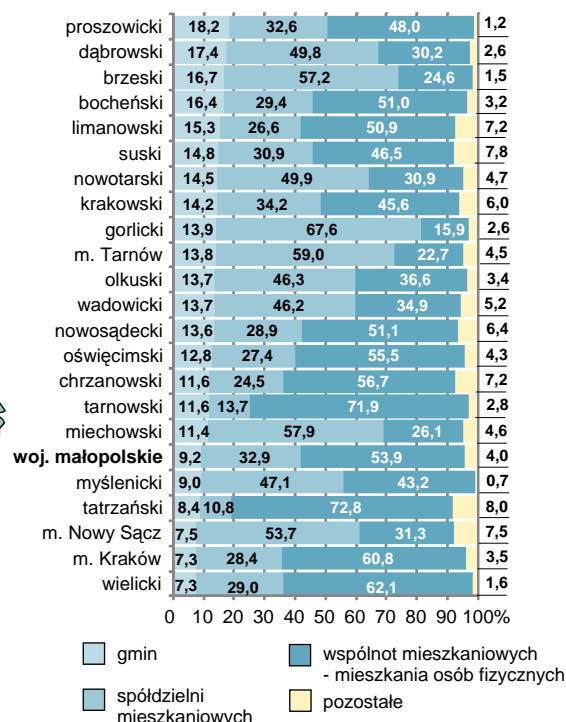
Mapa 36. Udział mieszkań w zasobach mieszkaniowych województwa w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 144. Struktura mieszkań według form własności w 2013 r.

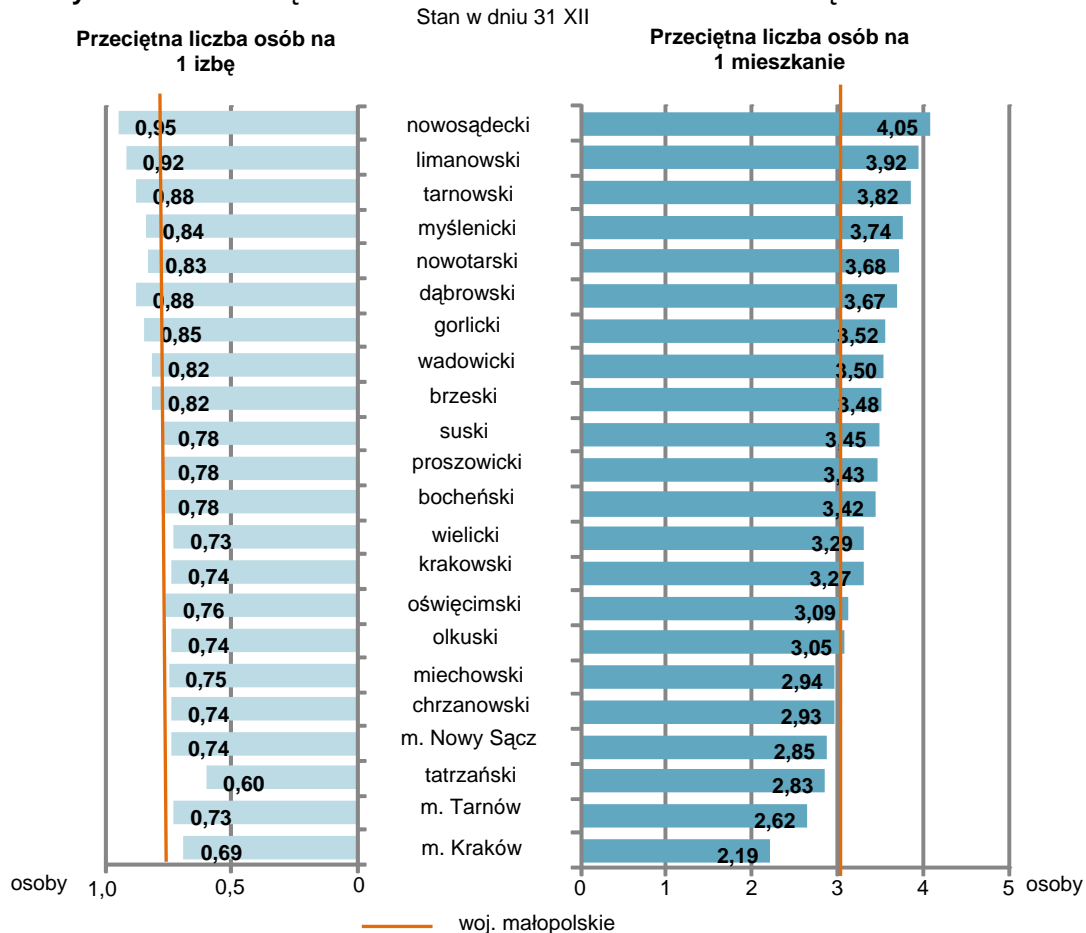
Stan w dniu 31 XII

Wśród powiatów województwa małopolskiego najlepszymi warunkami pod względem przeciętnej liczby osób przypadających na 1 mieszkanie dysponowali mieszkańcy Krakowa (2,19 osoby) i Tarnowa (2,62 osoby), a najbardziej zagęszczone mieszkania były w powiatach nowosądeckim (4,05 osoby) i limanowskim (3,92 osoby).

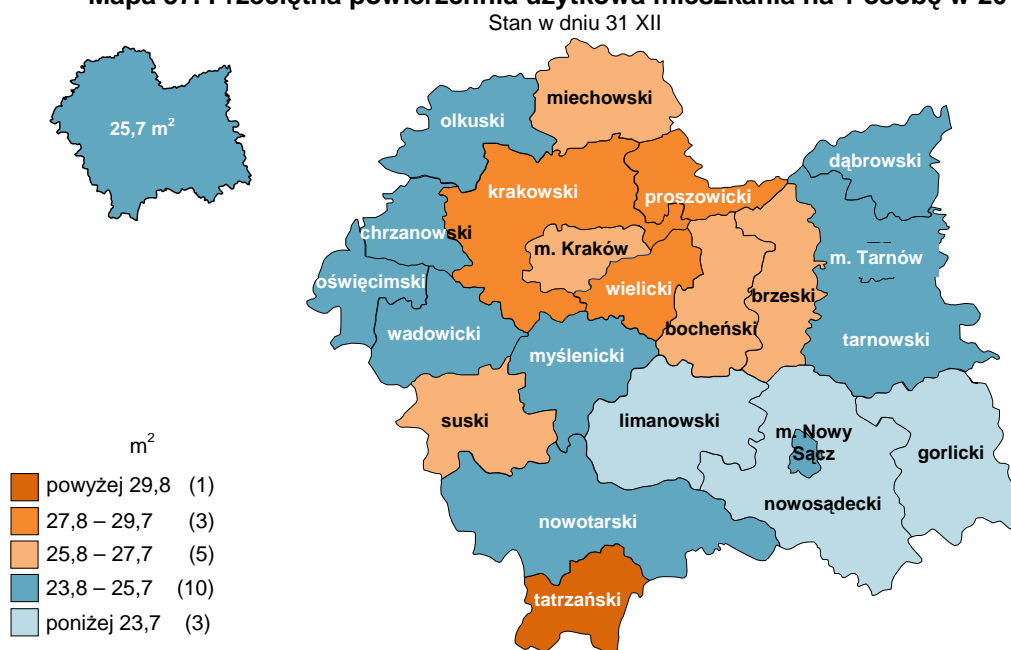
Biorąc pod uwagę dwa podstawowe mierniki charakteryzujące zagęszczenie, czyli przeciętną liczbę osób przypadającą na mieszkanie i na izbę, sześć powiatów (w tym trzy miasta na prawach powiatu) osiągnęło wskaźniki lepsze od średniej wojewódzkiej, tj. 3,01 osoby na jedno mieszkanie oraz 0,77 osoby na izbę. Oprócz miast Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza to powiaty: tatrzański, chrzanowski i miechowski. Największe zaludnienie mieszkań wystąpiło w powiecie nowosądeckim, gdzie odnotowano najgorsze obydwa wskaźniki: 4,05 osób w 1 mieszkaniu i 0,95 osoby w 1 izbie. Kolejne powiaty o dużym zaludnieniu mieszkań w 2013 r. to: limanowski i tarnowski.

Wykres 145. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie i na 1 izbę w 2013 r.

W 2013 r. największą przeciętną powierzchnią użytkową przypadającą na 1 osobę dysponowali mieszkańcy powiatu tatrzańskiego (32,1 m²), a najmniejszą mieszkańcy powiatu nowosądeckiego (22,0 m²). Wartości powyżej średniej wojewódzkiej, która wynosiła 25,7 m² na osobę osiągnęło 9 powiatów.

Mapa 37. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w 2013 r.

W badanym okresie we wszystkich powiatach uległ poprawie standard mieszkań mierzony wielkością mieszkania i liczbą izb oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje sanitarno – techniczne.

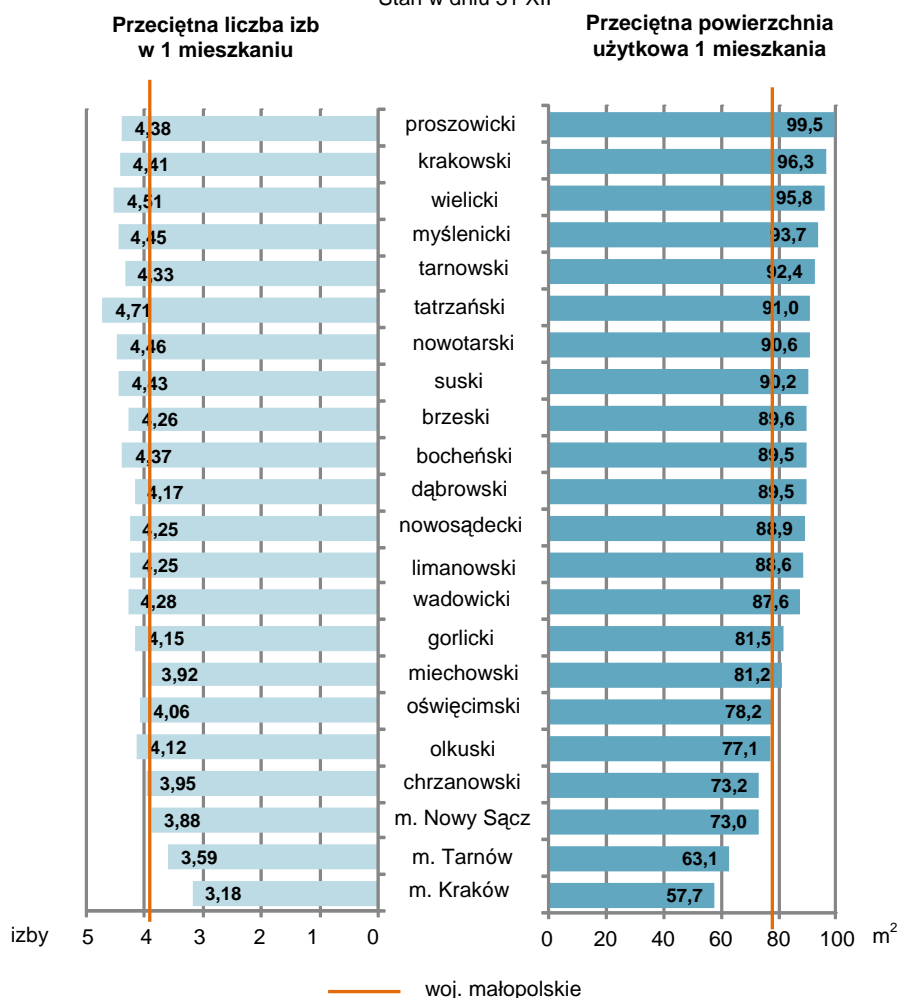
Porównując powiaty pod względem wielkości mieszkania, najmniejsze mieszkania skupione były w miastach na prawach powiatu: w Krakowie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w 2013 r. wynosiła 57,7 m², w Tarnowie - 63,1m², oraz w Nowym Sączu – 73,0 m². Mieszkania o powierzchni mniejszej od średniej wojewódzkiej (77,3 m²) posiadały ponadto powiaty chrzanowski (73,2 m²) i olkuski (77,1 m²). Mieszkania o największej powierzchni zlokalizowane były w powiecie proszowickim (99,5 m²) i krakowskim (96,3 m²).

Podobne tendencje zauważono porównując mieszkania pod względem liczby izb.

Mieszkania o najmniejszej liczbie izb i równocześnie o liczbie izb mniejszej od średniej wojewódzkiej (w 2013 r. – 3,91 izby) znajdowały się w miastach na prawach powiatu: w Krakowie (3,18 izby), Tarnowie (3,59 izby) i Nowym Sączu (3,88 izby). Pozostałe powiaty posiadały wskaźnik wyższy od średniej wojewódzkiej, przy czym mieszkania o największej liczbie izb wynoszącej 4,71 skupione były w powiecie tatrzańskim.

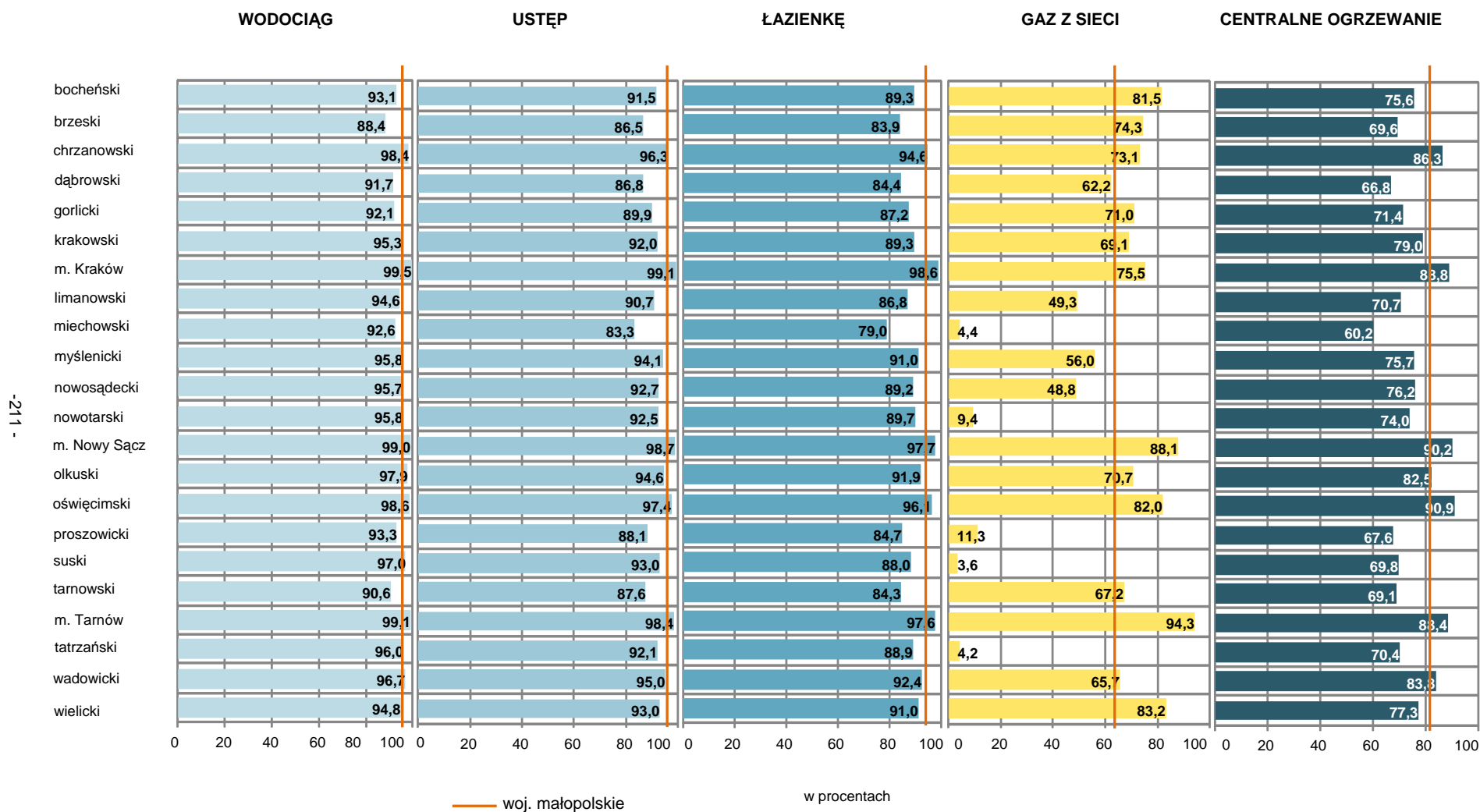
Wykres 146. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania i przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

Wykres 147. Mieszkania wyposażone w instalacje sanitarno - techniczne w % ogółu mieszkań w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

W badanym okresie najwięcej mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno techniczne zlokalizowanych było w miastach na prawach powiatu. W 2013 r. w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu w wodociąg wyposażonych było ponad 99% mieszkań, w ustęp ponad 98%, w łazienkę ponad 97%. Najmniej mieszkań wyposażonych w wodociąg było w powiecie brzeskim (ponad 88%), a w łazienkę i ustęp - w powiecie miechowskim (odpowiednio: 79% i ponad 83%).

Największy odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe odnotowano w Tarnowie (ponad 94%) i w Nowym Sączu (ponad 88%). Najmniej mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe (poniżej 10%) było w powiatach: suskim, tatrzańskim, miechowskim i nowotarskim. Najwięcej mieszkań posiadających, w badanym okresie, centralne ogrzewanie odnotowano w powiecie oświęcimskim i w Nowym Sączu (ponad 90%) oraz w Krakowie i Tarnowie (ponad 88%). Najmniej mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie zanotowano w powiecie miechowskim (ponad 60%) oraz w dąbrowskim i proszowickim (około 67%).

Dane prezentowane według form własności dotyczą mieszkań będących własnością: gmin (mieszkania komunalne), spółdzielni mieszkaniowych, Skarbu Państwa, zakładów pracy, towarzystw budownictwa społecznego (TBS), osób fizycznych w budynkach wspólnot mieszkaniowych oraz innych podmiotów.

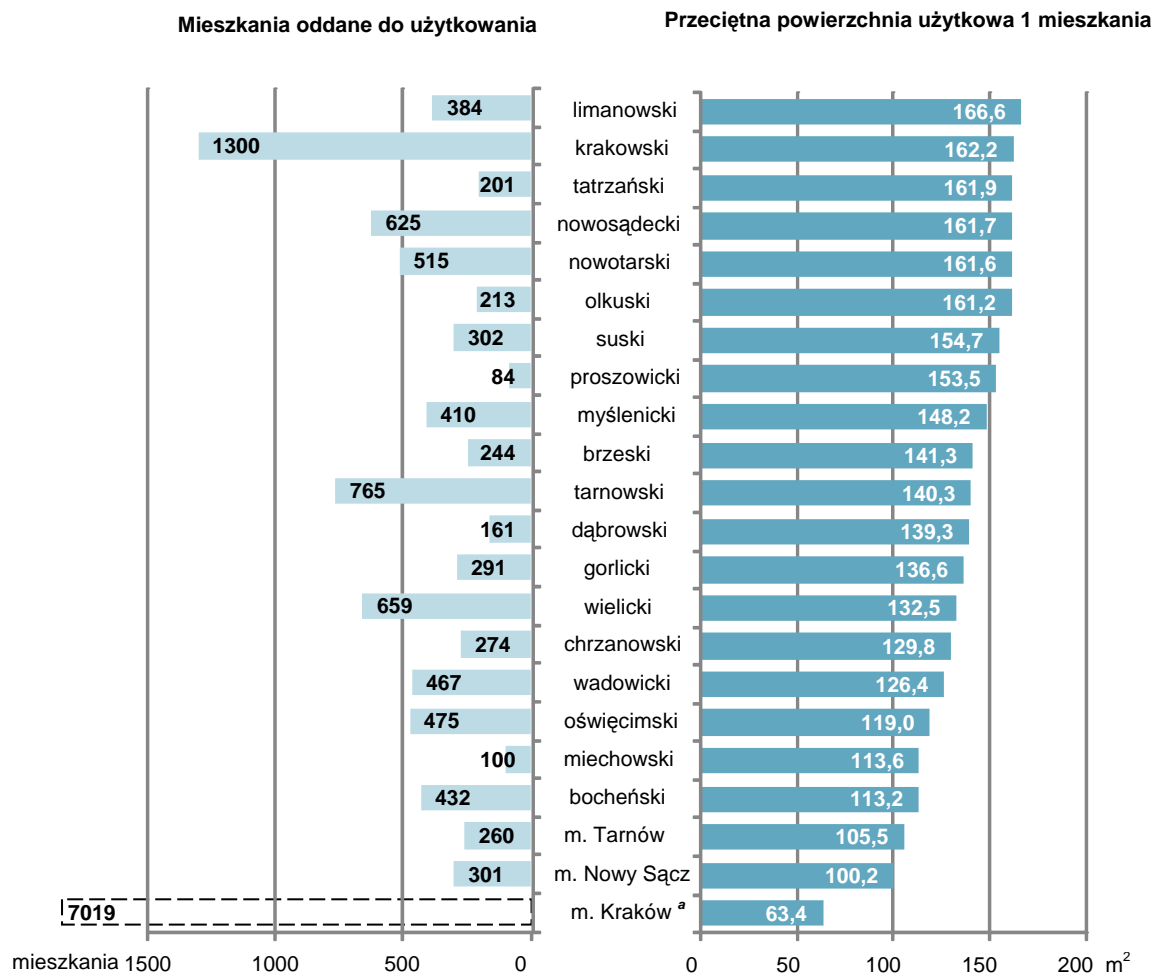
We wszystkich powiatach województwa małopolskiego dominowały mieszkania będące własnością osób fizycznych w budynkach wspólnotowych (największy udział miały one w powiatach tatrzańskim - 72,8% i tarnowskim - 71,9%) oraz mieszkania spółdzielni mieszkaniowych (dominowały w powiecie gorlickim - 67,6% i Tarnowie - 59,0%). Na tle całego województwa małopolskiego powiaty: proszowicki i dąbrowski wyróżniały się znacznym odsetkiem mieszkań gminnych (odpowiednio 18,2% i 17,4%), powiat bocheński – zasobów mieszkaniowych będących w gestii Skarbu Państwa (0,6%) oraz powiat suski i nowosądecki – zasobów zakładów pracy (odpowiednio 7,3% i 6,2%).

2.4.6. Mieszkania oddane do użytkowania

Województwo charakteryzowało się przestrzennym zróżnicowaniem liczby mieszkań oddanych do użytkowania. W 2013 r. podobnie jak i w latach ubiegłych najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w Krakowie (7,0 tys.) i powiecie krakowskim (1,3 tys.). Stanowiły one łącznie 53,7% efektów budownictwa mieszkaniowego całego województwa. Najmniej mieszkań przekazano do użytkowania w powiecie proszowickim (84 mieszkania) oraz w powiecie miechowskim (100 mieszkań). W powiatach: brzeskim, dąbrowskim, olkuskim, proszowickim i suskim oddano do użytkowania wyłącznie mieszkania powstałe w ramach budownictwa indywidualnego.

W porównaniu z 2009 r. wzrost liczby mieszkań wystąpił w 15 powiatach województwa małopolskiego, największy prawie 2,5-krotny w powiecie miechowskim. Mniej mieszkań oddano w 6 powiatach województwa, a największy spadek odnotowano w powiecie tatrzańskim (spadek o 60,8%), w Tarnowie (o 37,8%) oraz w powiecie krakowskim (o 33,2%). W powiecie olkuskim liczba mieszkań oddanych do użytkowania zarówno w 2009 r. jak i 2013 r. była taka sama.

Wykres 148. Mieszkania oddane do użytkowania i przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w 2013 r.

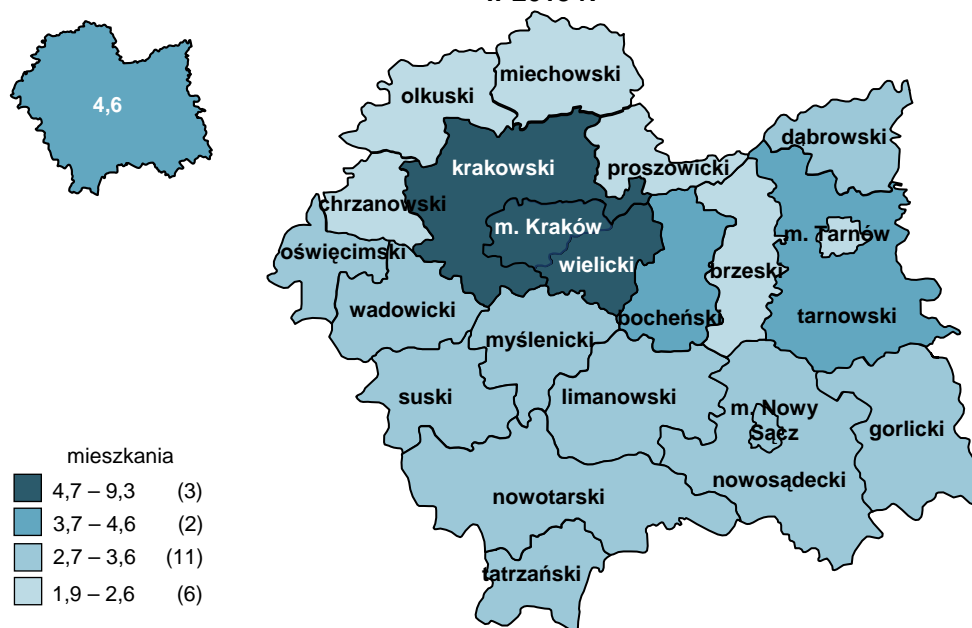

^a Ze względu na złożony typ wykresu, wartości ekstremalne dla miasta Krakowa dotyczące mieszkań oddanych do użytkowania oznaczono linią przerywaną.

Porównując powiaty pod względem wielkości nowo wybudowanych mieszkań, najmniejsze mieszkania (poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 106,7 m²) oddane zostały do użytkowania w miastach na prawach powiatu: w Krakowie przeciętna powierzchnia użytkowa nowo oddanych mieszkań wynosiła 63,4 m², w Nowym Sączu 100,2 m² oraz w Tarnowie 105,5 m². Największe mieszkania o przeciętnej powierzchni 166,6 m² przekazane zostały do użytkowania w powiecie limanowskim.

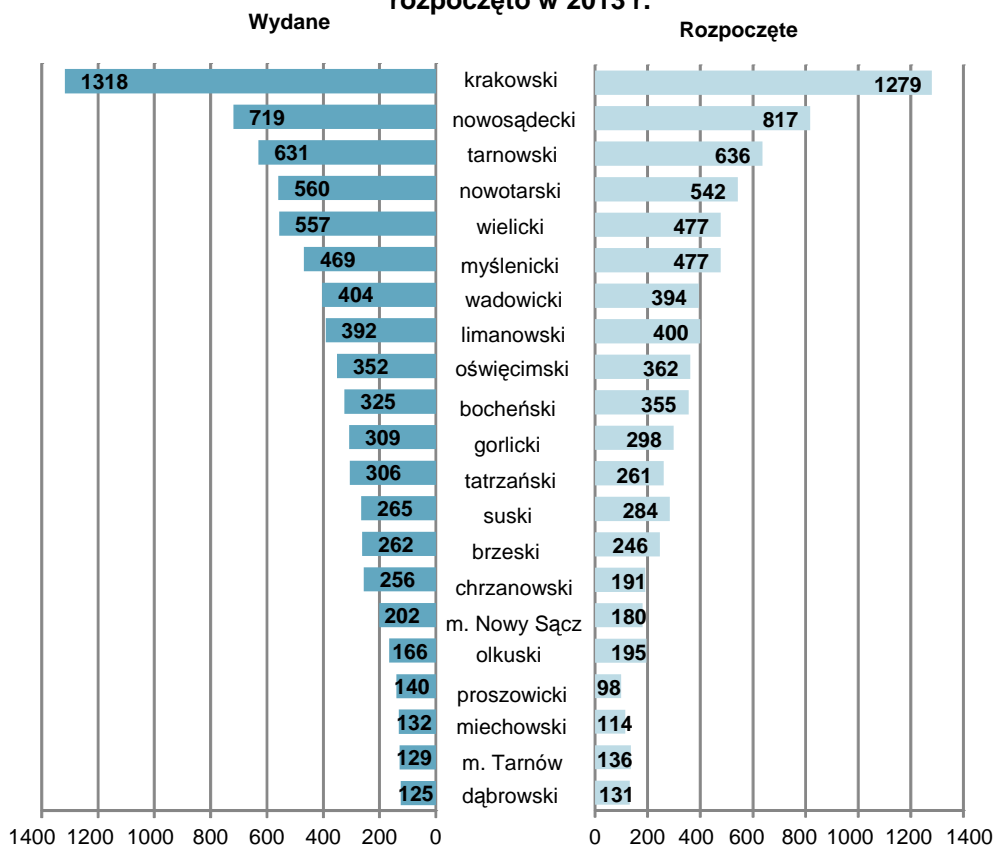
Biorąc pod uwagę miernik natężenia budownictwa mieszkaniowego, jakim jest liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 tys. ludności, najwięcej mieszkań powyżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 4,6 przekazano do użytkowania w Krakowie (9,3) oraz w powiatach: wielickim (5,6) i krakowskim (4,9). Najniższy wskaźnik nasilenia budownictwa (1,9) odnotowano w powiatach olkuskim i proszowickim.

Mapa 38. Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. ludności w 2013 r.

Największy wzrost liczby mieszkań, na budowę, których wydano pozwolenia, w porównaniu do 2009 r. wystąpił w Krakowie i powiecie chrzanowskim (odpowiednio o 20,9% i 13,3%). W pozostałych powiatach odnotowano spadek, a największy w Tarnowie (mniej o 64,3%) i powiatach: bocheńskim i tatrzańskim (odpowiednio o 46,5% i 42,0%).

Wykres 149. Mieszkania na budowę, których wydano pozwolenia i mieszkania, których budowę rozpoczęto w 2013 r.

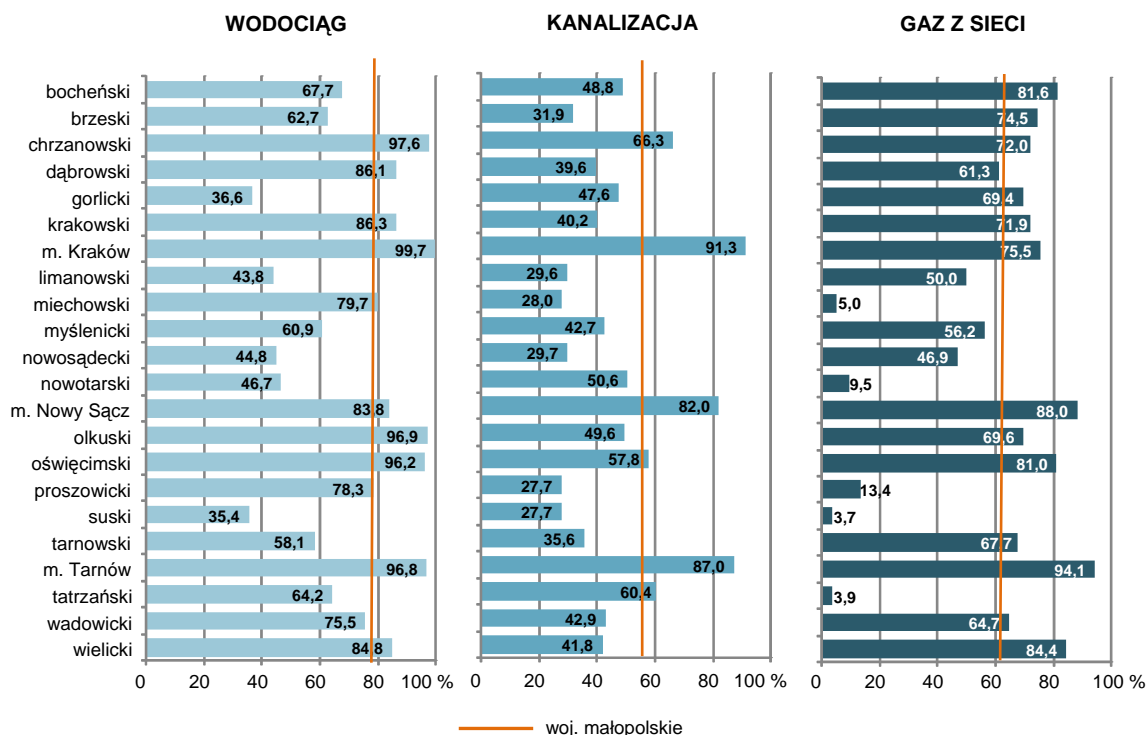
Ze względu na wartości ekstremalne nie uwzględniono danych dla miasta Krakowa (pozwolenia wydane – 7541, rozpoczęte – 8650)

2.4.7. Infrastruktura komunalna

Dostępność sieci wodociągowej liczona udziałem ludności korzystającej z sieci do ogółu ludności wynosiła w 2013 r. w województwie małopolskim 76,4% (w 2009 r. – 75,3%).

Niezmiennie od 2009 r. ponad 96% ludności posiadało dostęp do sieci wodociągowej w czterech powiatach: oświęcimskim, olkuskim, chrzanowskim i Tarnowie, a mieszkańcy Krakowa posiadali dostęp do sieci prawie w całości, tj. w 99,7%. Najmniej mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej w powiatach: suskim (35,4%) i gorlickim (36,6%).

Wykres 150. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w 2013 r.

W układzie przestrzennym przeliczając długość sieci wodociągowej na 100 km², największe zagęszczenie sieci 417,7 km przypadają na 100 km² powierzchni miasta Tarnowa, a najmniejsze 25,4 km na 100 km² powierzchni powiatu nowotarskiego.

Średnie zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca województwa małopolskiego wynosiło 26,4 m³ i było mniejsze od średniego zużycia w kraju o 4,5 m³. Najwięcej wody średnio zużył mieszkaniec Krakowa (46,0 m³), a najmniej mieszkaniec powiatu suskiego (8,2 m³).

W województwie małopolskim z sieci kanalizacyjnej korzystało 56,0% ogółu mieszkańców (w 2009 r. 51,9%). Największy dostęp do sieci kanalizacyjnej posiadali mieszkańcy miast na prawach powiatu: Krakowa – 91,3%, Tarnowa – 87,0% oraz Nowego Sącza – 82,0%, a najmniejszy mieszkańcy powiatów: proszowickiego i suskiego po 27,7%.

Największe zagęszczenie sieci kanalizacyjnej – 477,2 km na 100 km² wystąpiło w Tarnowie a najmniejsze w powiecie miechowskim – 18,5 km na 100 km².

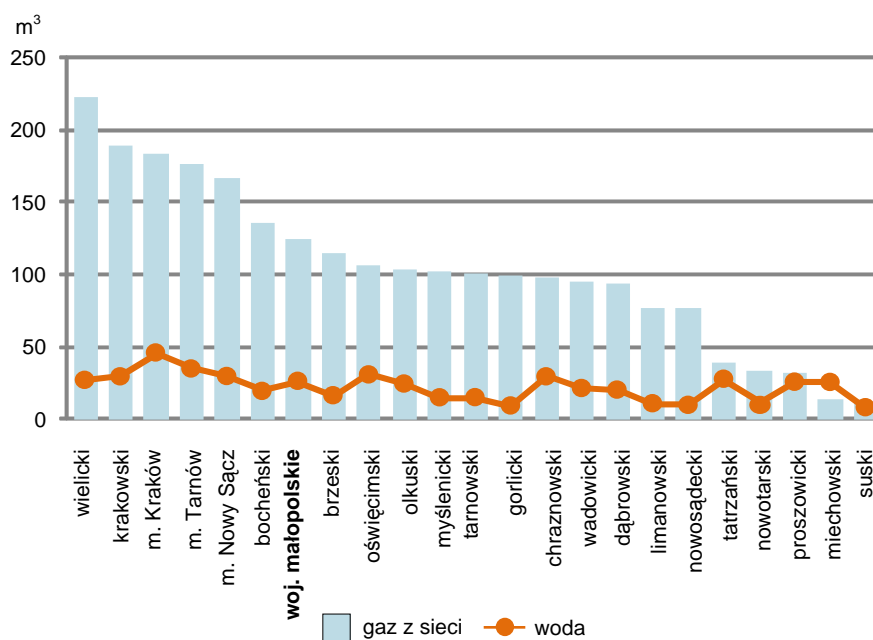
Znacznie zróżnicowany był dostęp do sieci gazowej. Najwięcej ludności korzystało z sieci gazowej w Tarnowie - 94,1% ogółu mieszkańców i w Nowym Sączu - 88,0% ogółu ludności.

Najmniejszy dostęp do sieci gazowej posiadali mieszkańcy powiatów: suskiego - 3,7%, tatrzańskiego - 3,9% i miechowskiego - 5,0%.

W układzie przestrzennym największe zagęszczenie sieci gazowej wystąpiło w Tarnowie (505,6 km/100 km²) a najmniejsze w powiecie suskim (12,6 km/100 km²).

W 2013 r. o 4,5% wzrosło zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w porównaniu do 2009 r. Wśród powiatów największe zużycie gazu z sieci w przeliczeniu na 1 mieszkańca wystąpiło w powiecie wielickim (222,8 m³), a najmniejsze w powiecie suskim (11,8 m³).

Wykres 151. Zużycie gazu z sieci i zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w 2013 r.

Wśród powiatów województwa małopolskiego największe zużycie energii elektrycznej odnotowano w powiecie tatrzańskim (1220,7 kWh na 1 mieszkańca) oraz w Krakowie (1009,5 kWh). Najmniej zużytego prądu na 1 mieszkańca odnotowano w powiecie dąbrowskim (514,2 kWh) i w Tarnowie (592,4 kWh).

2.4.8. Grupy powiatów podobnych

Uwzględniając cechy diagnostyczne wymienione w Załączniku 1 oraz stosując metodę taksonomiczną utworzono dla lat 2009, 2013 grupy powiatów podobnych w zakresie zamożności mieszkańców.

Tabl. 8. Grupy powiatów według miernika zamożności mieszkańców

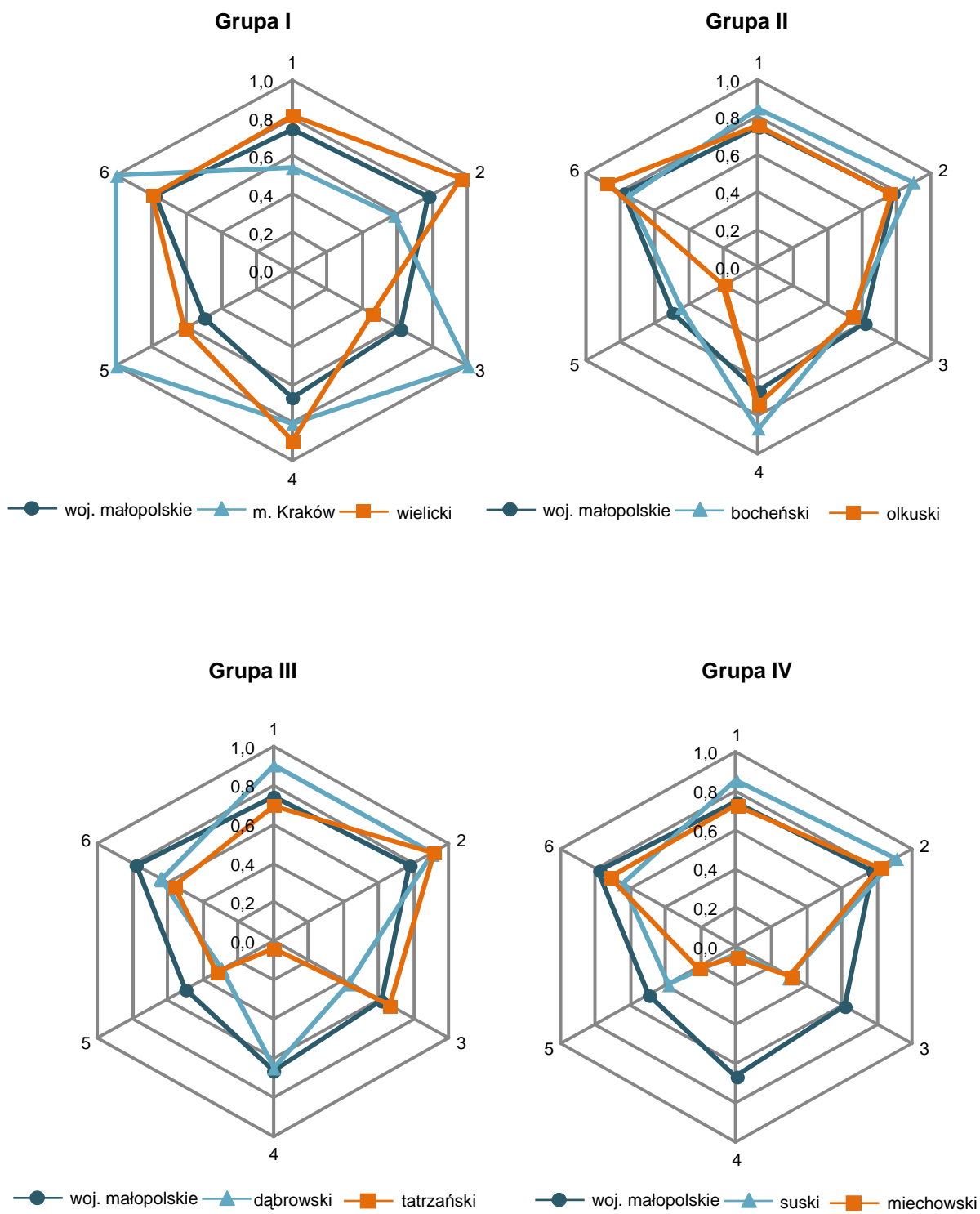
	2009	2013
Grupa I	m. Kraków wielicki m. Tarnów	m. Kraków wielicki
Grupa II	bocheński brzeski m. Nowy Sącz chrzanowski oświęcimski krakowski olkuski	bocheński m. Tarnów m. Nowy Sącz brzeski oświęcimski chrzanowski krakowski olkuski
Grupa III	tatrzański dąbrowski wadowicki gorlicki nowotarski myślenicki tarnowski limanowski nowosądecki	dąbrowski tarnowski gorlicki wadowicki myślenicki nowotarski nowosądecki limanowski tatrzański
Grupa IV	proszowicki suski miechowski	suski proszowicki miechowski

Zróźnicowanie mierników zamożności mieszkańców w analizowanych latach zmalało (w 2009 r. współczynnik zmienności wynosił około 16,2%, a w 2013 r. ponad 14,8%).

Zmniejszył się nieznacznie dystans pomiędzy powiatami z minimalną i maksymalną wartością miernika. Mimo zmniejszenia się dystansu między powiatami największa wartość miernika, którą odnotowano w Krakowie była o 89,5% większa od minimalnej wartości miernika w powiecie miechowskim.

Zróźnicowanie poszczególnych wskaźników zamożności mieszkańców w powiatach przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

Wykres 152. Znormalizowane wskaźniki zamożności mieszkańców w wybranych powiatach w 2013 r.

1. Liczba osób na 1 mieszkanie

5. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności

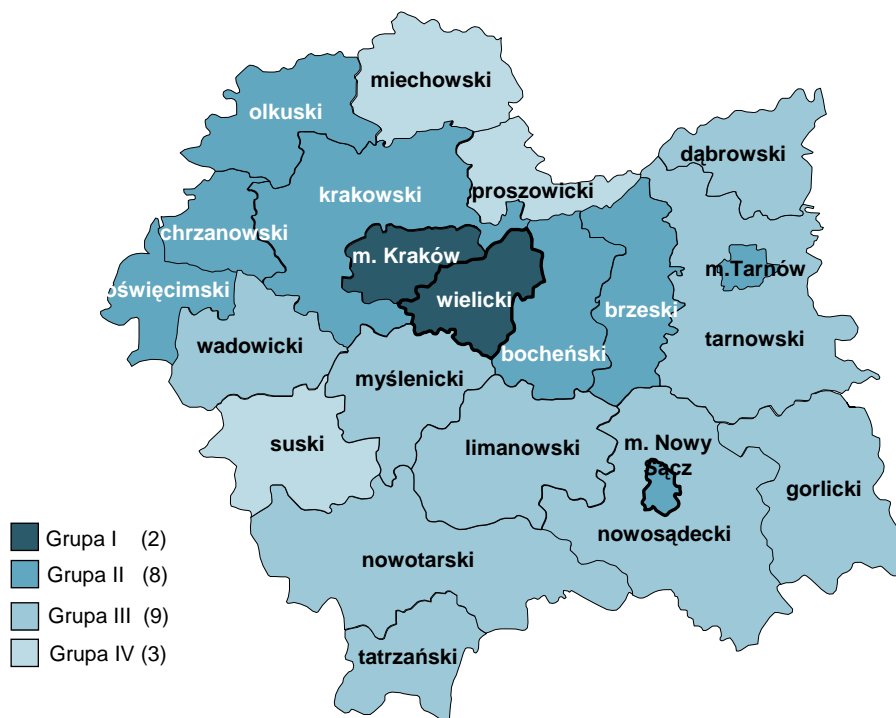
2. Powierzchnia użytkowa w m² 1 mieszkania

6. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń

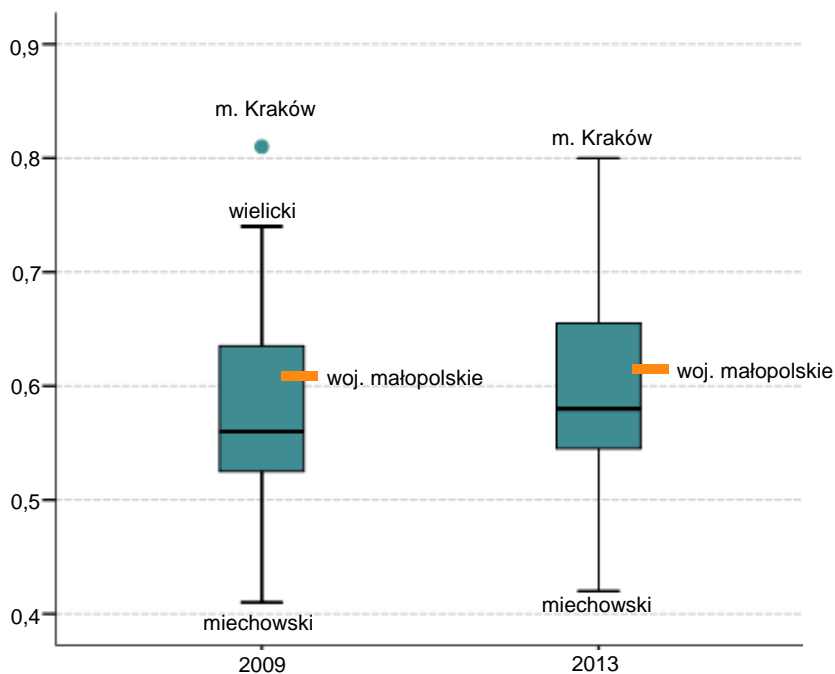
3. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności: kanalizacja

4. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności: gaz

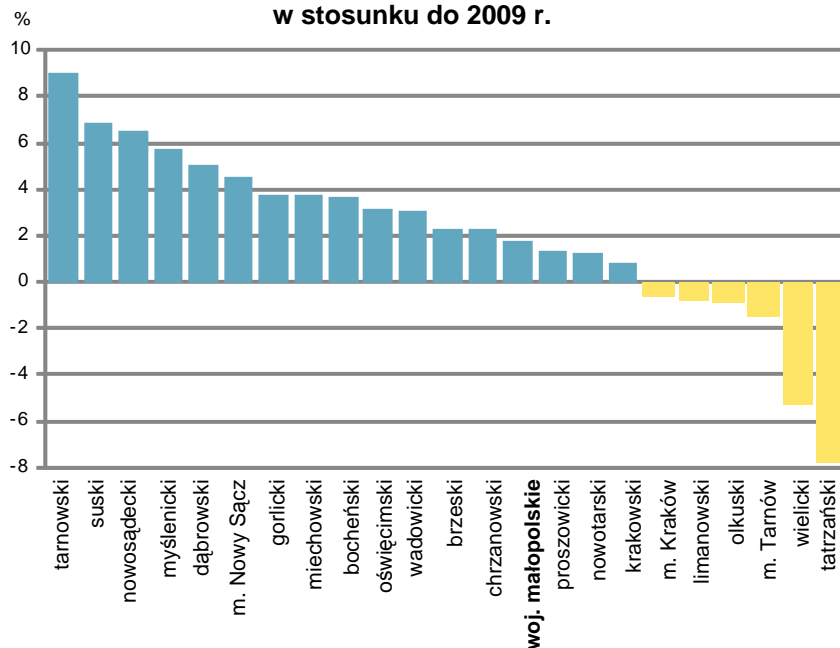
Mapa 39. Miernik zamożności mieszkańców w 2013 r.

Wykres 153. Zróżnicowanie mierników zamożności mieszkańców

Wykres 154. Zmiany miernika zamożności mieszkańców w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Tabl. 9. Zmiany grup powiatów według miernika zamożności mieszkańców

		2009			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2013	GRUPA I	m. Kraków wielicki			
	GRUPA II	m. Tarnów	m. Nowy Sącz chrzanowski bocheński oświęcimski brzeski krakowski olkuski		
	GRUPA III			wadowicki tarnowski myślenicki nowotarski tatrzański gorlicki limanowski nowosądecki dąbrowski	
	GRUPA IV				proszowicki suski miechowski

W większości powiatów województwa małopolskiego odnotowano wzrost miernika zamożności mieszkańców, a najwyższy ponad 6% w powiatach: tarnowskim, nowosądeckim i suskim. Spadek wartości miernika odnotowano w 6 powiatach, a największy w powiecie tatrzańskim blisko 8%. W Tarnowie spadek wartości miernika spowodował przesunięcie lokaty do niższej grupy. Pozostałe powiaty niezależnie od zmiany miernika zachowały swoje miejsca w grupach.

2.5. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

2.5.1. Ochrona zdrowia

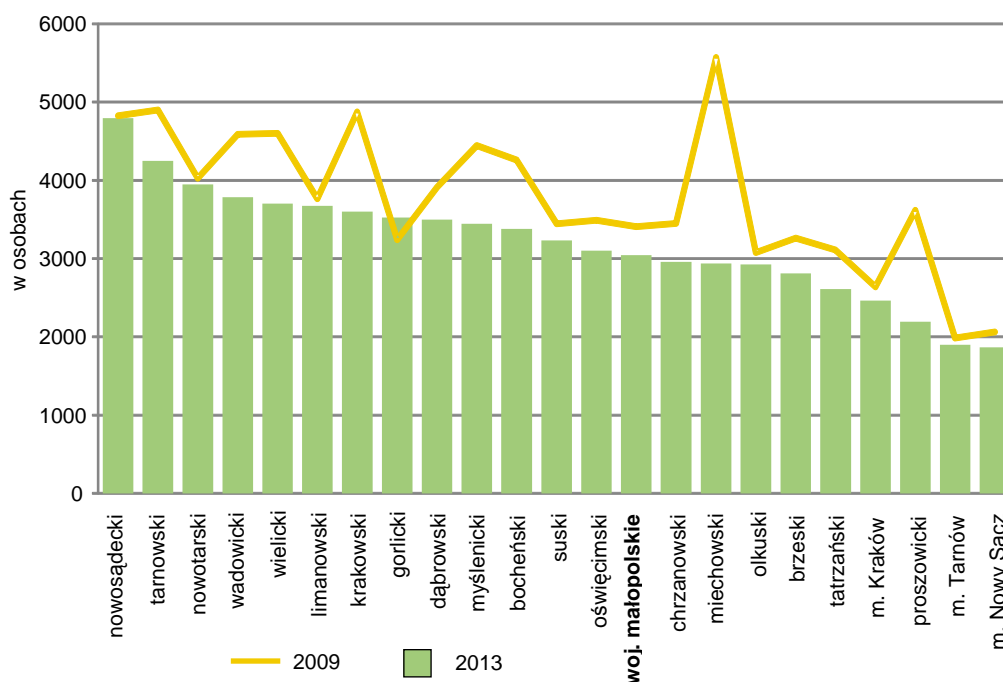
W 2013 r. liczba porad udzielonych przez lekarzy w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiła dla województwa 7,8. Najniższe wartości wskaźnik ten przyjmował w powiatach: tarnowskim i nowosądeckim (4,9), nowotarskim (5,2), krakowskim, wielickim i wadowickim (5,3). Najwięcej porad lekarskich udzielano w miastach: w Tarnowie – średnio 13,4 porad na 1 mieszkańca, w Nowym Sączu – 13,2 porad oraz w Krakowie - 12,5 porad.

Tak duże dysproporcje znajdują uzasadnienie w organizacji jednostek, świadczących usługi w zakresie ochrony zdrowia. W dużych miastach lekarze specjalistycznych zakładów opieki zdrowotnej udzielają porad również osobom, mieszkającym w okolicznych powiatach ziemskich. Zjawisko to wyraźnie widać w takich jednostkach terytorialnych jak Tarnów i powiat tarnowski, Nowy Sącz i powiat nowosądecki oraz Kraków i sąsiadujące z nim powiaty krakowski i wielicki.

W ostatnich latach w województwie systematycznie zwiększała się liczba aptek. W 2013 r. na 1 aptekę przypadało średnio 3047 osób (w 2009 r. – 3411 osób). Najłatwiejszy dostęp do aptek mieli mieszkańcy miast na prawach powiatu, gdzie na 1 aptekę przypadała najmniejsza liczba osób: w Nowym Sączu – 1865 osób, Tarnowie – 1900 osób, Krakowie – 2464 osób. W 2009 r. również w tych miastach omawiany wskaźnik przedstawiał się najkorzystniej i wynosił odpowiednio 2062, 1985 i 2640 osób. Najwięcej ludności na 1 aptekę w 2013 r. przypadało w powiecie nowosądeckim i tarnowskim (odpowiednio 4796 i 4248 osób).

W 2013 r. w województwie działało 139 punktów aptecznych uzupełniających infrastrukturę aptek. Najwięcej punktów aptecznych, bo blisko 40% wszystkich działających w województwie zlokalizowanych było w powiatach: krakowskim, nowotarskim, tarnowskim i wadowickim. Tylko jeden punkt apteczny działał w mieście (powiat dąbrowski).

Wykres 155. Ludność na 1 aptekę ogólnodostępną

W powiatach ziemskich słabo rozwinięta była opieka nad dziećmi w wieku 0-2 lat. Na 123 placówki (żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce) na terenie powiatów ziemskich działało jedynie 9 żłobków i 7 klubów dziecięcych, co stanowiło 13,0% wszystkich placówek w województwie. W placówkach tych było 298 miejsc. Spośród powiatów, w których funkcjonowały najwięcej miejsc na 1 tys. dzieci w wieku 0-2 lat w 2013 r. przypadało w Tarnowie – 117,5 miejsc (w 2009 r. – 110,0 miejsc), natomiast najmniej w powiecie nowosądeckim – 4,8 miejsc (w 2009 r. brak żłobka). Średnia wojewódzka wynosiła 45,6 miejsc.

2.5.2. Edukacja

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty jest wychowanie przedszkolne. Na przestrzeni ostatnich lat rosła liczba miejsc w przedszkolach przypadająca na 1 tys. dzieci w grupie wiekowej 3-6 lat. W 2013 r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął poziom 592 miejsca wobec 533 miejsc w 2009 r. Najwyższy odnotowano w Tarnowie – 940 miejsc, Krakowie – 855 miejsc i w powiecie oświęcimskim – 804 miejsc. W 2009 r. również w wymienionych powiatach występowały najwyższe wskaźniki, ale były mniej korzystne (wynosiły odpowiednio 864 miejsc, 830 miejsc i 773 miejsca).

Najniższy wskaźnik w 2013 r. zanotowano w powiecie miechowskim (320 miejsc) i nowosądeckim (325 miejsc). W 2009 r. również w wymienionych powiatach omawiany wskaźnik należał do najniższych w województwie i wynosił odpowiednio 271 i 258 miejsc.

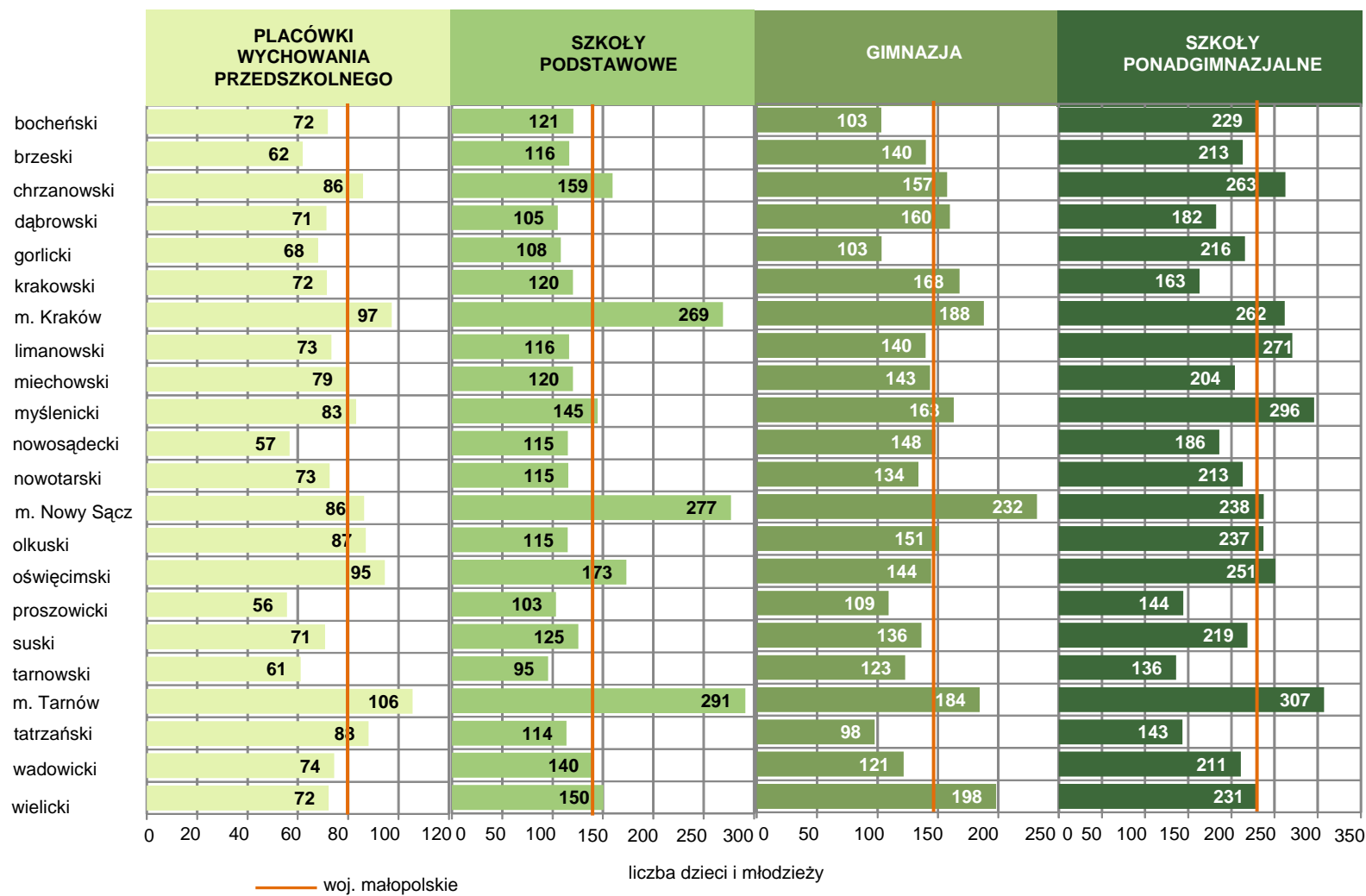
Od wielu lat zmniejsza się systematycznie zarówno liczba szkół podstawowych jak i liczba uczniów. W roku szkolnym 2013/2014 na 1 szkołę podstawową (bez specjalnych) w województwie przypadało przeciętnie 140 uczniów, przy czym najwięcej w Tarnowie (291 uczniów), najmniej w powiecie tarnowskim (95 uczniów).

W analizowanych latach 2009-2013 znacznie wzrosła w szkołach podstawowych liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów. W roku szkolnym 2012/2013 na 1 komputer w szkołach podstawowych przypadało średnio w województwie 9,2 uczniów (w 2009/2010 – 10,9 uczniów). Najkorzystniejszą sytuację, tj. najmniej uczniów na 1 komputer odnotowano w powiatach: tarnowskim (7,3 uczniów), bocheńskim (7,6 uczniów) i brzeskim (7,7 uczniów). Najgorzej pod względem komputeryzacji w szkołach podstawowych prezentowały się miasta na prawach powiatu: Tarnów – 15,8, Nowy Sącz – 13,2 i Kraków – 12,1 uczniów na 1 komputer. Jednak i tutaj widać zdecydowaną poprawę w dostępności do komputerów w porównaniu do roku szkolnego 2009/2010, kiedy to omawiany wskaźnik wynosił dla Tarnowa – 19,1, Krakowa – 16,1, Nowego Sącza – 14,0 uczniów.

Liczba gimnazjów nieznacznie rosła w ostatnich latach, natomiast liczba uczęszczających do nich uczniów systematycznie malała. Na jedno gimnazjum w roku szkolnym 2013/2014 przypadało w województwie średnio 147 uczniów. Najmniejsze liczebnie szkoły znajdowały się w powiecie tatrzańskim – średnio 98 uczniów na szkołę, bocheńskim i gorlickim – po 103 uczniów, natomiast największe w Nowym Sączu – 232 uczniów na szkołę, powiecie wielickim – 198 uczniów i Krakowie – 188 uczniów.

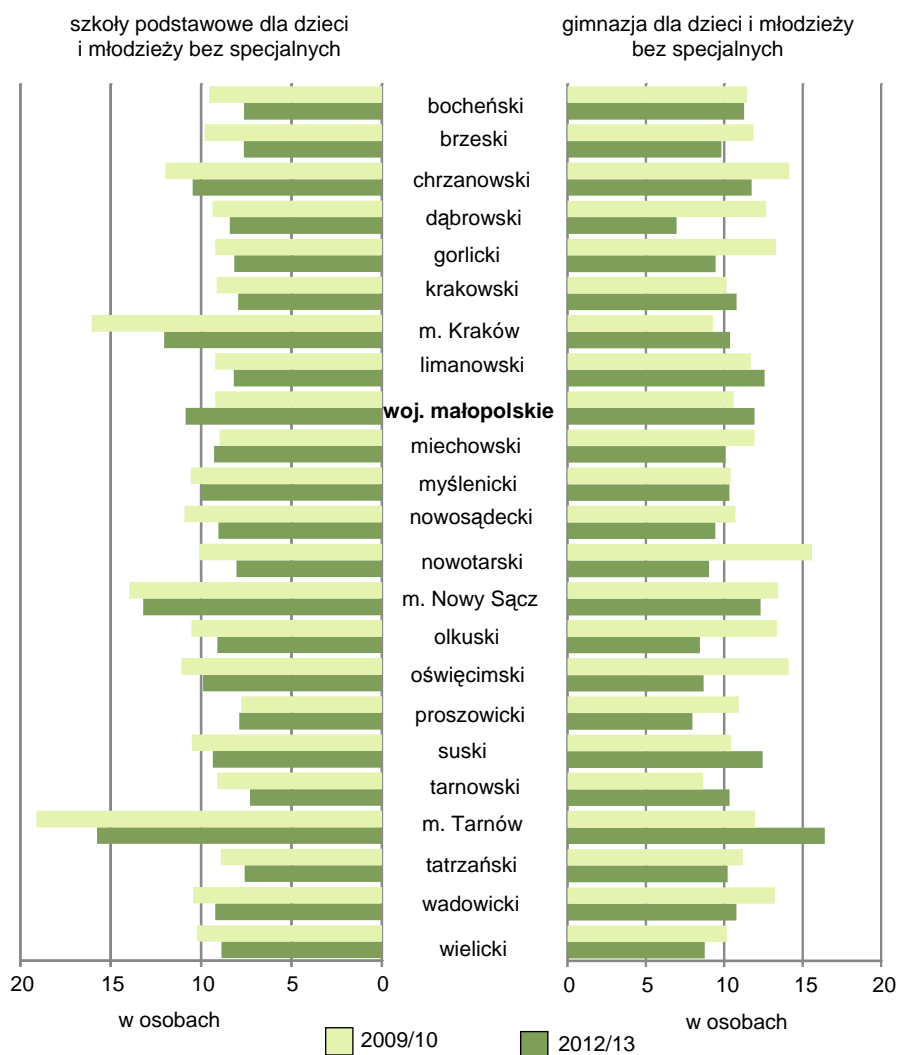
Wykres 156. Dzieci i młodzież na 1 placówkę wychowania przedszkolnego i szkołę (bez specjalnych) w roku szkolnym 2013/2014

- 223 -

Podobnie jak w szkołach podstawowych również w gimnazjach z roku na rok wzrastała liczba komputerów z dostępem do Internetu, przeznaczonych do użytku uczniów. W roku szkolnym 2012/2013 na 1 komputer w gimnazjach w skali województwa przypadało 10,2 uczniów, podczas gdy w 2009/2010 było to 11,9 uczniów. Najmniej uczniów na 1 komputer przypadało w powiecie dąbrowskim – 7,0 uczniów, natomiast najwięcej w Tarnowie (16,4 uczniów), powiecie limanowskim (12,6 uczniów) oraz powiecie suskim (12,5 uczniów).

Wykres 157. Uczniowie na 1 komputer z dostępem do Internetu ^a

^a Przeznaczony do użytku uczniów.

W ostatnich latach w województwie małopolskim malała zarówno liczba szkół ponadgimnazjalnych jak i liczba uczęszczających do nich uczniów. W roku szkolnym 2013/2014 na 1 szkołę ponadgimnazjalną dla młodzieży średnio w województwie przypadało 232 uczniów. W ośmiu powiatach wskaźnik ten był wyższy, przy czym najwięcej uczniów na 1 szkołę ponadgimnazjalną przypadało w Tarnowie (307 uczniów) i powiecie myślenickim (296 uczniów). Najniższy wskaźnik odnotowano natomiast w powiecie tarnowskim – średnio 136 uczniów na szkołę.

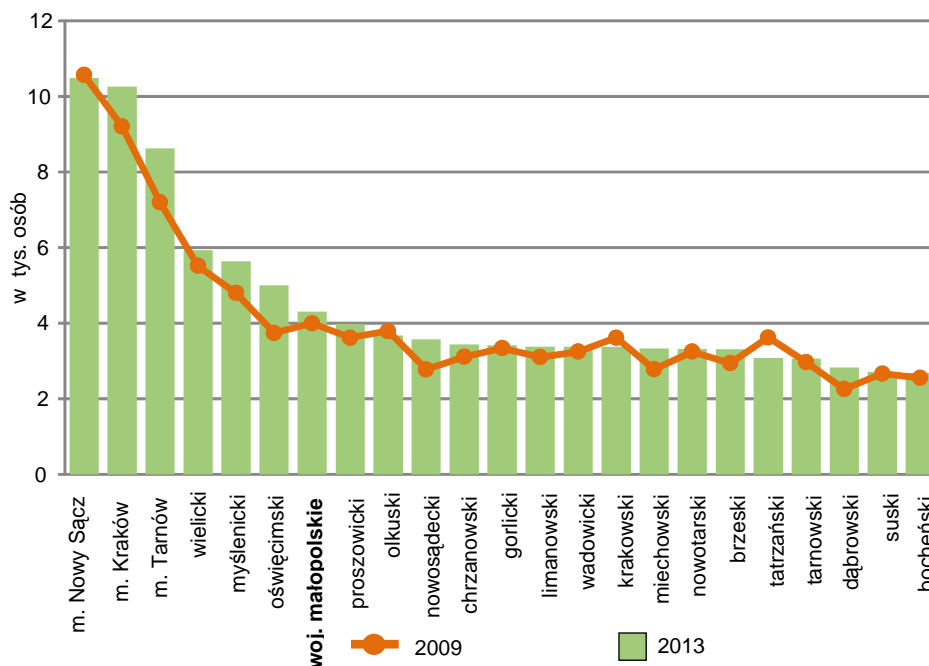
Na 1 komputer w szkołach ponadgimnazjalnych przypadało średnio 8,8 uczniów (w 2009/2010 – 10,8 uczniów). Najmniej uczniów na 1 komputer przypadało w szkołach powiatu brzeskiego (5,5 uczniów), krakowskiego (5,8 uczniów) i miechowskiego (6,9 uczniów). Najmniej korzystna sytuacja pod względem dostępności komputerów występowała w szkołach ponadgimnazjalnych Nowego Sącza (12 uczniów), Tarnowa (11,8 uczniów) i powiatu wadowickiego (11,7 uczniów).

2.5.3. Kultura

Biblioteki

W 2013 r. w województwie małopolskim na 1 placówkę biblioteczną przypadało 4,3 tys. osób (w 2009 r. – 4,0 tys. osób). W układzie przestrzennym według powiatów najkorzystniejszy wskaźnik wystąpił w powiecie bocheńskim i suskim (po 2,7 tys. osób na 1 placówkę biblioteczną) oraz dąbrowskim (2,8 tys. osób). Najgorsza sytuacja pod tym względem była w Nowym Sączu i Krakowie, gdzie na koniec 2013 r. na 1 placówkę biblioteczną przypadało odpowiednio 10,5 tys. i 10,3 tys. osób. W większości powiatów liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną wzrosła w porównaniu do 2009 r.

Wykres 158. Ludność na 1 placówkę biblioteczną w 2013 r.

Księgozbiór bibliotek województwa na koniec 2013 r. w przeliczeniu na 1 tys. ludności wynosił 3240 woluminów (2009 r. – 3281 woluminów). Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie chrzanowskim (4718 woluminów), suskim (4535 woluminów) i tarnowskim (4380 woluminów), najniższy w powiecie myślenickim (2174 woluminów).

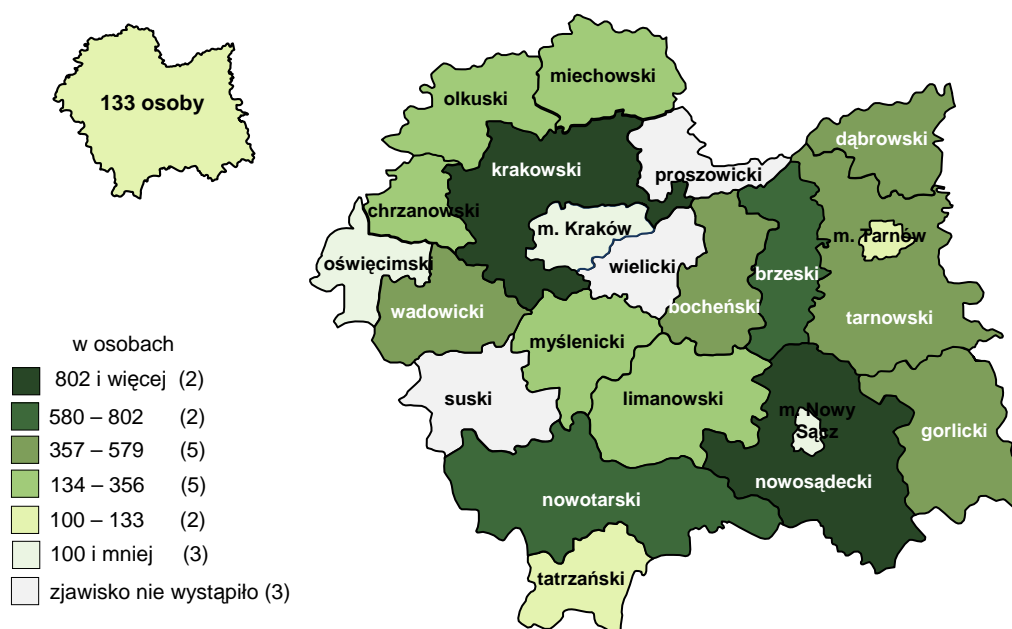
Zmniejsza się systematycznie liczba wypożyczanych książek. W 2013 r. średnio na 1 czytelnika w województwie małopolskim wypożyczono 15,6 woluminów, podczas gdy w 2009 r. było to 16,8 woluminów. Najwyższy wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika, powyżej 20 woluminów, odnotowano w powiatach: dąbrowskim, brzeskim, olkuskim, natomiast najniższy w powiecie proszowickim (11,1 woluminów).

Kina

W 2013 r. w województwie funkcjonowało 49 kin stałych i w porównaniu do roku 2009 przybyło 6 obiektów. Przeciętnie na 1 miejsce w kinach stałych w 2013 r. przypadały 133 osoby.

Wśród powiatów najkorzystniejszy wskaźnik, mierzony liczbą ludności na 1 miejsce w kinach stałych odnotowano w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu (46 osób), Krakowie (51 osób), Tarnowie (109 osób) oraz w powiecie oświęcimskim (72 osoby). Niekorzystne wartości omawianego wskaźnika wystąpiły w powiatach krakowskim (866 osób na 1 miejsce) i nowosądeckim (812 osób). Mieszkańcy trzech powiatów (proszowickiego, wielickiego i suskiego) nie mogli w swoim miejscu zamieszkania korzystać z tego typu rozrywki, ponieważ nie było tam kin stałych.

Mapa 40. Ludność na 1 miejsce w kinach stałych w 2013 r.

Muzea

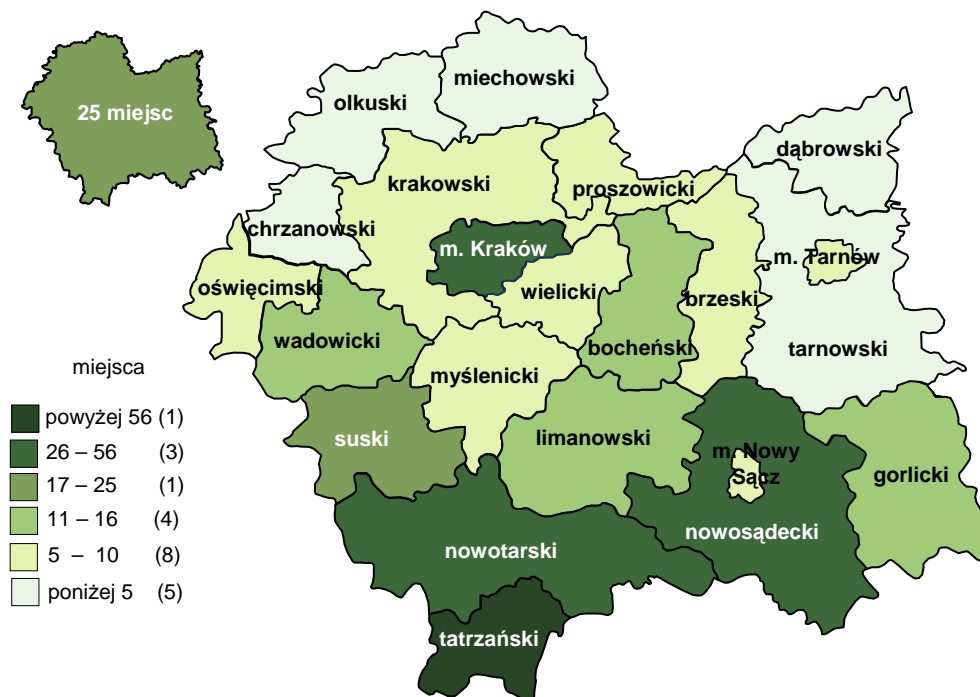
W 2013 r. w województwie małopolskim działało 119 muzeów (łącznie z oddziałami muzealnymi). W porównaniu do 2009 r. liczba muzeów wzrosła o 8 placówek, tj. o 7,2%. Placówki muzealne znajdowały się we wszystkich powiatach województwa, przy czym najwięcej (50 placówek) zlokalizowanych było w Krakowie (42,0% wszystkich placówek muzealnych województwa), najmniej tylko po jednej w powiatach proszowickim i miechowskim.

Najliczniej zwiedzano muzea w Krakowie oraz w powiatach: oświęcimskim i wielickim. Łącznie w wymienionych powiatach skupionych było 82,6% wszystkich zwiedzających muzea w województwie. Pod względem liczby zwiedzających w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców przodowały powiaty: wielicki (99,3 tys. osób), oświęcimski (86,8 tys. osób), tatrzański (25,0 tys. osób) i Kraków (50,4 tys. osób). Najniższy wskaźnik odnotowano natomiast w powiatach: olkuskim (509 osób) i proszowickim (369 osób).

2.5.4. Turystyka

Zgodnie ze stanem w dniu 31 lipca 2013 r. w województwie małopolskim było zarejestrowanych 1397 turystycznych obiektów noclegowych, w których znajdowało się 83,8 tys. miejsc noclegowych. W układzie przestrzennym według powiatów najwyższy wskaźnik określający liczbę miejsc noclegowych na 1 tys. ludności odnotowano w powiecie tatrzańskim (330 miejsc), natomiast najniższy, poniżej 2 miejsc w powiatach chrzanowskim i dąbrowskim.

Mapa 41. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych na 1 tys. ludności w 2013 r.

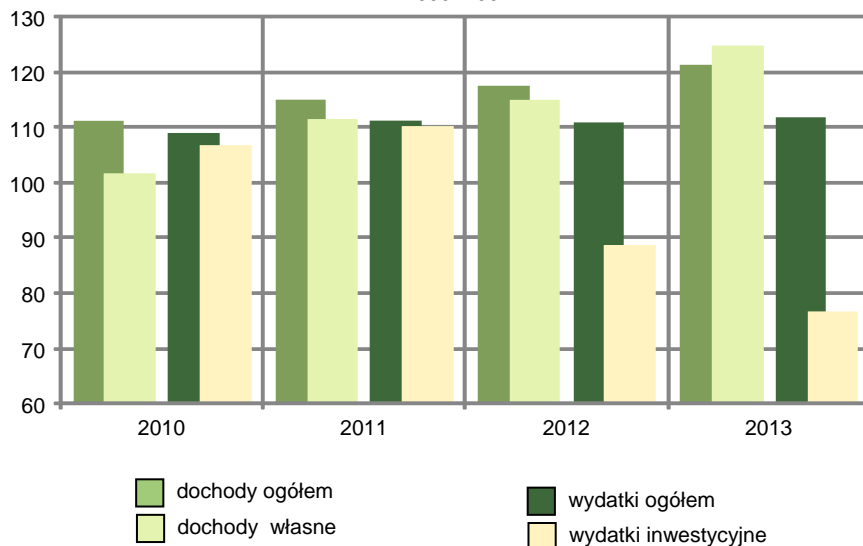
W 2013 r. najwyższy wskaźnik stopnia wykorzystania miejsc noclegowych osiągnięto w powiatach: gorlickim (48,5%), Krakowie (47,2%) i nowosądeckim (39,9%). Najniższy poziom omawianego wskaźnika odnotowano natomiast w powiatach: miechowskim, chrzanowskim i dąbrowskim.

2.5.5. Dochody i wydatki gmin i miast na prawach powiatu

Zadaniem jednostek samorządowych wynikającym z ustawy o samorządzie jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców oraz stworzenie im odpowiednich warunków rozwoju. W praktyce realizacja tych zadań w znacznej mierze uzależniona jest od poziomu zamożności jednostek, oraz możliwości zdobycia dodatkowych środków finansowych. Trwające od kilku lat spowolnienie gospodarcze kraju znalazło również odbicie w finansach samorządów. W 2013 r. dochody ogółem zgromadzone w budżetach gmin i miast na prawach powiatu wyniosły 11812 mln zł, czyli o 21,3% więcej w odniesieniu do 2009 r. W relacji do roku poprzedniego wzrosły o 3,2%, ale to w 2012 r. odnotowano najsłabszy wzrost dochodów w okresie 2009-2013. W całym omawianym okresie dynamika dochodów wykazywała stałą tendencję wzrostową w relacji do roku bazowego, czyli 2009, natomiast w odniesieniu do roku poprzedniego tendencje nie były już tak jednorodne. Najwyższy

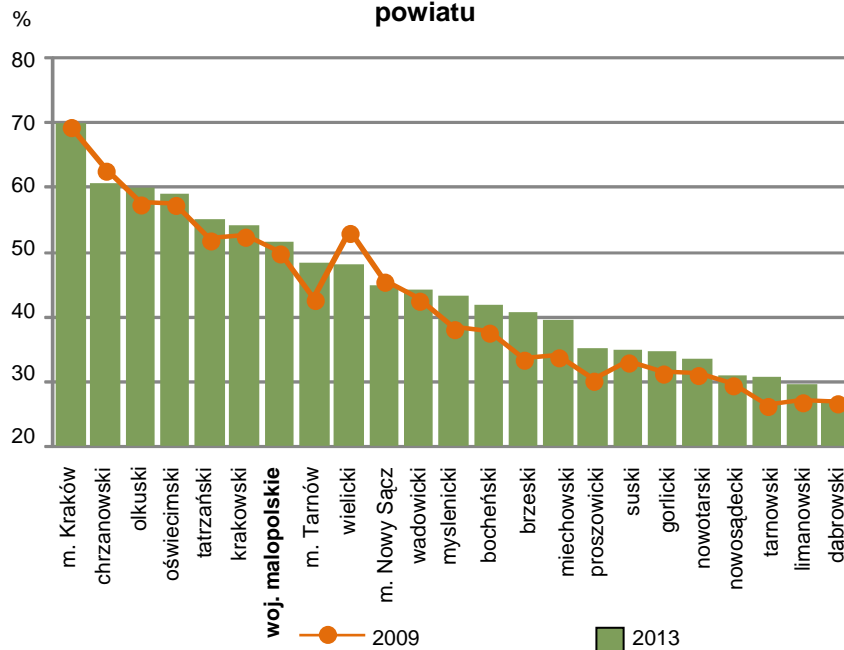
wzrost dochodów (do 2009 r.) przekraczający przeciętny poziom w województwie odnotowano w gminach powiatów otaczających Kraków od strony południowo-wschodniej: myślenickiego (o 32,4%), wielickiego (o 28,9%) i proszowickiego (o 27,5%). Natomiast najniższe tempo wzrostu dochodów odnotowano w gminach powiatu dąbrowskiego (o 8,5%). W 2013 r. na 1 mieszkańca województwa przypadało przeciętnie 3519 zł dochodów ogółem, czyli o 562 zł więcej niż w 2009 r., a najwyższy wzrost odnotowano w budżetach miast na prawach powiatu: Tarnowie (o 956 zł) i Krakowie (o 735 zł).

Wykres 159. Dynamika dochodów gmin i miast na prawach powiatu
2009=100

Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem, na którą mogą wpływać podejmowane decyzje władz jednostek samorządowych. O ich kształcie decydują również wprowadzane zmiany legislacyjne w zakresie finansów publicznych, ściślej wiążące poziom dochodów własnych z aktywnością i finansami lokalnych przedsiębiorstw oraz zamożnością mieszkańców. W 2013 r. dochody własne gmin i miast na prawach powiatu osiągnęły wartość 6087 mln zł i stanowiły 51,5% dochodów ogółem (w 2009 r. - 50,1%), przez co wzrosła możliwość dowolnego ich wykorzystania.

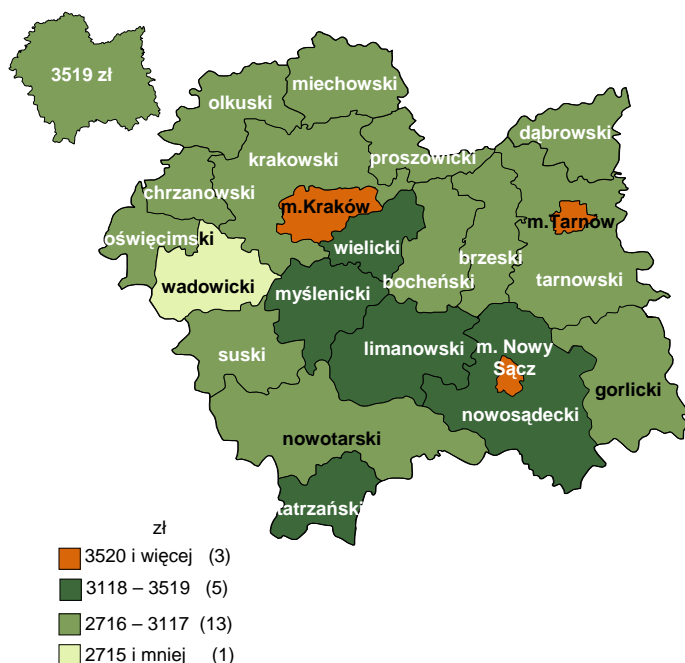
Wykres 160. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin i miast na prawach powiatu

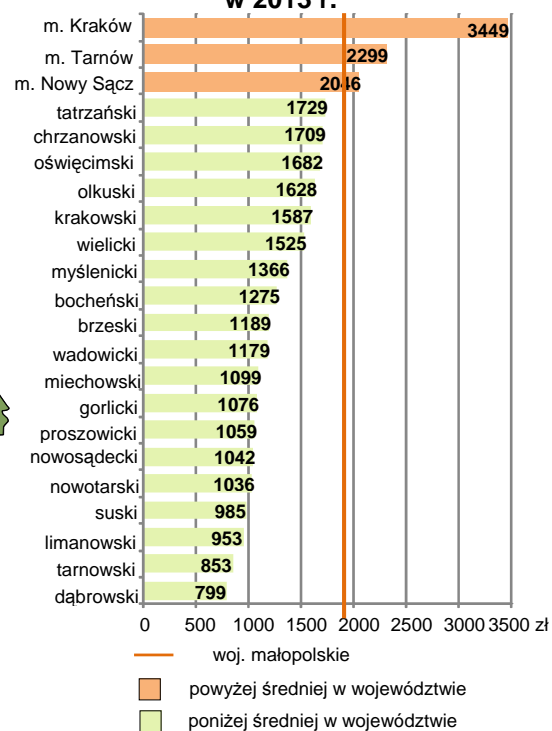
Zmiany w dochodach przebiegały w stosunkowo wyrównanym tempie, stąd też grupy powiatów o najwyższym i najniższym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem w 2013 r. pozostały te same, co w 2009 r. Nadal najwyższy udział odnotowano w rozwiniętych gospodarczo powiatach z północno-zachodniej części województwa – w Krakowie i w powiatach: chrzanowskim, olkuskim i oświęcimskim. Natomiast najniższy udział dochodów własnych wystąpił ponownie w powiatach z przewagą rolnictwa, czyli w dąbrowskim i limanowskim.

W 2013 r. na 1 mieszkańca województwa z dochodów własnych przypadało średnio 1813 zł (o 331 zł więcej, niż w 2009 r.). Silna dominacja miast na prawach powiatu, w których odnotowano najwyższe wartości: Kraków (3449 zł), Tarnów (2299 zł) i Nowy Sącz (2046 zł) spowodowała, że w żadnym z powiatów nie osiągnięto średniego poziomu, a najbliższej tej wartości znalazły się jednostki powiatu tatrzańskiego (1729 zł).

Mapa 42. Dochody ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.

Wykres 161. Dochody własne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.

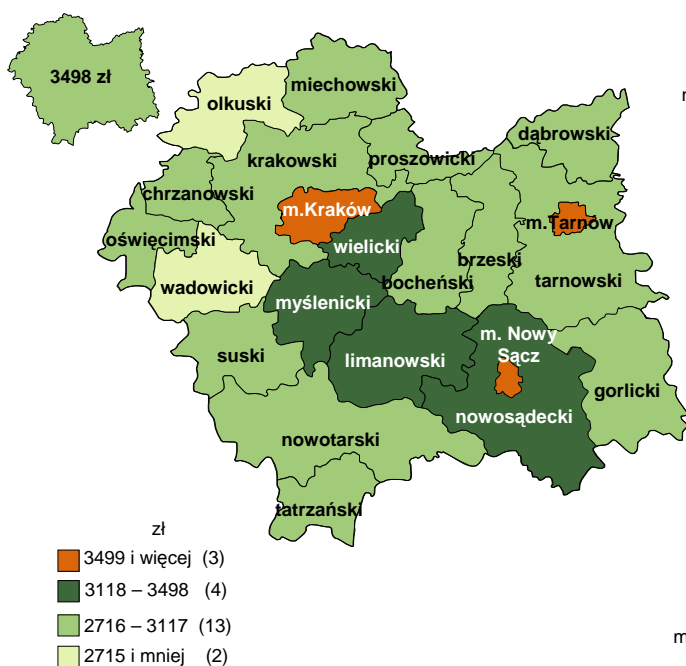

Zwraca uwagę również mniejszy strumień środków zasilający budżety w ramach finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych. O ile w 2011 r. stanowiły one średnio 7,5% ogólnych dochodów gmin i miast na prawach powiatu, to w 2013 r. ich udział obniżył się do poziomu 4,8%. W 2013 r. do budżetów gmin i miast na prawach powiatu województwa wpłynęło 569 mln zł (o 148 mln zł mniej niż w 2012 r.), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca oznaczało kwotę 169 zł. Zaznaczyć należy, że wśród powiatów wielkości te były silnie zróżnicowane. Przykładowo, w gminach dwóch powiatów: wielickiego i dąbrowskiego kwota przypadająca na 1 mieszkańca przekraczała 300 zł, a w powiecie wadowickim i w Nowym Sączu była niższa niż 80 zł.

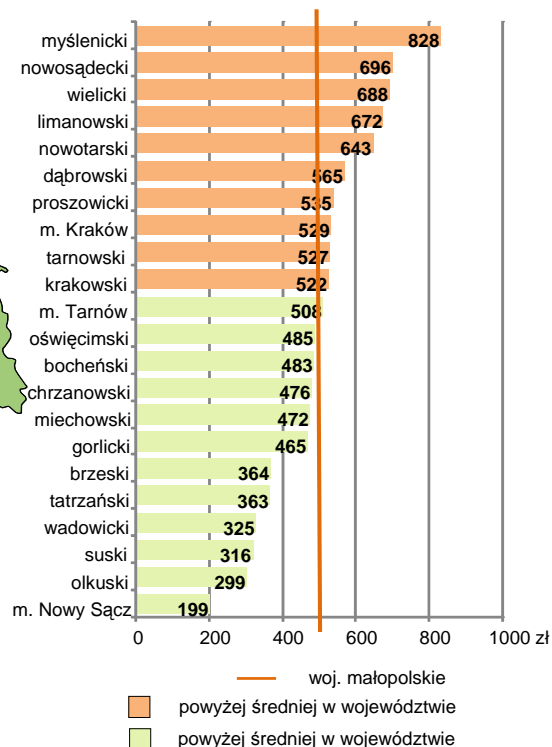
W całym omawianym okresie gminy i miasta na prawach powiatu województwa małopolskiego prowadziły oszczędną gospodarkę finansową, co przekładało się na niższe niż w przypadku dochodów tempo wydatków budżetowych. W 2013 r. z budżetów gmin i miast na prawach powiatu

rozdysponowano 11742 mln zł, czyli o 11,9% więcej niż w 2009 r. Na 1 mieszkańca z wydatków ogółem przypadało średnio 3498 zł (w 2009 r. - 3186 zł, a w 2012 r. - 3473 zł) a na tę wartość wpłynęły wyraźnie dominujące wydatki w miastach na prawach powiatu: Krakowie (4796 zł), Tarnowie (4789 zł) i Nowym Sączu (4601 zł). Podobnie jak w przypadku dochodów własnych również ten wskaźnik w żadnym z pozostałych powiatów nie osiągnął średniego poziomu w województwie, a najbliższej tej wartości znalazły się gminy powiatu nowosądeckiego (3413 zł).

Mapa 43. Wydatki ogółem gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.

Wykres 162. Wydatki inwestycyjne gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.

Zaangażowanie samorządów w rozwój regionu wyraża udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem. W omawianym okresie wskaźnik przyjmował coraz niższe wartości: od 21,7% w 2009 r. do 14,9% w 2013 r., co oznaczało wyraźne spowolnienie w pracach inwestycyjnych i ograniczanie ich do kontynuacji inwestycji już rozpoczętych oraz napraw i remontów uszkodzeń wywołanych głównie przez klęski żywiołowe. W 2013 r. na inwestycje skierowano 1745 mln zł (o 272 mln zł mniej niż w 2012 r. i o 531 mln zł mniej niż w 2009 r.), z czego 291 mln zł zaangażowano w usuwanie skutków klęsk żywiołowych, zwłaszcza w remonty dróg i mostów. Najwięcej inwestowano w południowej części województwa, w powiatach: myślenickim, nowotarskim, nowosądeckim, limanowskim i wielickim. W wymienionych powiatach inwestycje stanowiły ponad 1/5 ogólnych wydatków, a w przeliczeniu na 1 mieszkańca przekraczały 600 zł (w powiecie myślenickim 828 zł) wobec 520 zł średniej dla gmin i miast na prawach powiatu w województwie.

Przedstawiona sytuacja finansowa gmin i miast na prawach powiatu daje obraz realnych możliwości samorządu w zakresie tworzenia warunków rozwoju własnych społeczności. Odpowiedź na pytanie - w jaki sposób starają się sprostać oczekiwaniom mieszkańców znajduje się w analizie ich wydatków klasyfikowanych według działów. Przedstawiono wydatki, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na poziom życia. Należą do nich wydatki w działach: transport i łączność, oświata

i wychowanie, ochrona zdrowia, opieka społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, gospodarka komunalna i ochrona środowiska, a także kultura i ochrona dziedzictwa narodowego i kultura fizyczna.

Wykres 163. Struktura wydatków gmin i miast na prawach powiatu według działów

Wydatki w dziale oświata i wychowanie od wielu lat stanowią najwyższą pozycję w budżetach gmin i miast na prawach powiatu. Również w latach 2009 – 2013 ich udział w całym budżecie kształtował się w granicach 33,7% – 36,7%, przy czym w wielu powiatach przekraczał nawet 40%. W 2013 r. na utrzymanie szkół podstawowych, gimnazjów, szkolnictwa ponadgimnazjalnego i przedszkoli przekazano łącznie 4304 mln zł, czyli średnio 36,7% łącznych wydatków (w powiatach: wadowickim i brzeskim blisko połowy całego budżetu). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki w tym dziale wyniosły średnio 1282 zł, najwięcej w miastach na prawie powiatu: Tarnowie (2005 zł), Nowym Sączu (1944 zł) i Krakowie (1387 zł). Tylko na szkoły podstawowe i gimnazja (bez specjalnych) małopolskie jednostki przeznaczyły 2594 mln zł, co oznaczało, że na 1 ucznia w tych placówkach przypadła kwota 8683 zł. Najwięcej środków przeznaczono w powiatach: olkuskim (9947 zł), proszowickim (9889 zł) i tarnowskim (9764 zł), a najmniej w miastach na prawach powiatu: Tarnowie (7187 zł), Krakowie (7395 zł) i Nowym Sączu (7601 zł).

Kolejnym obszarem, w którym jednostki samorządowe angażują znaczne środki jest ochrona socjalna społeczeństwa. Realizacja zadań w tym zakresie polega nie tylko na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń rodzinnych oraz zasiłków na rzecz osób i rodzin spełniających określone prawem kryteria dochodowe, ale także na pracy socjalnej, utrzymywaniu i rozwoju infrastruktury socjalnej, zapobieganiu marginalizacji i wykluczenia osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. W 2013 r. wydatki omawianych jednostek samorządowych zrealizowane w działach: ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej zamknęły się kwotą 1796 mln zł (15,3% wydatków ogółem), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 535 zł (w 2012 r. - 529 zł a w 2009 r. - 469 zł). Kwoty wyższe niż przeciętne przekazano w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu (1055 zł), Tarnowie (840 zł) i Krakowie (609 zł), a także w gminach powiatów: gorlickiego (656 zł), nowosądeckiego (629 zł), limanowskiego (597 zł) i dąbrowskiego (569 zł). Zaznaczyć należy, że w całym omawianym okresie wymienione jednostki zajmowały najwyższe lokaty wśród powiatów województwa małopolskiego. Pomoc gmin i miast na prawach powiatu skierowaną do własnych mieszkańców znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej obrazują wydatki poniesione na zasiłki i pomoc w naturze oraz na usługi opiekuńcze w odniesieniu do liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W tym ujęciu w 2013 r. przeciętna kwota pomocy wyniosła 481 zł (w 2012 r. – 429 zł), a pomoc przekraczającą przeciętny poziom udzieliły te same w obu latach

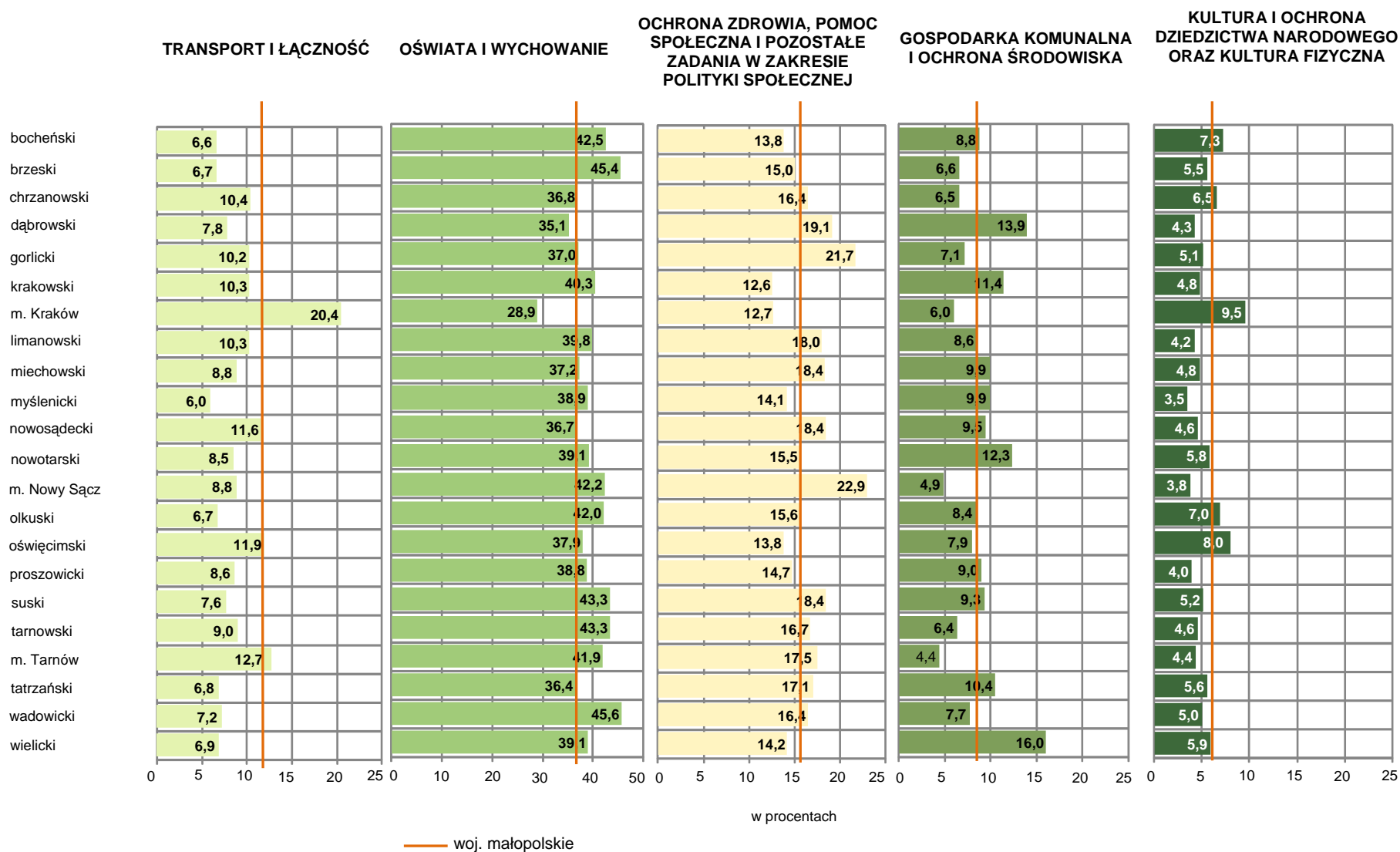
jednostki: Kraków, Nowy Sącz, Tarnów oraz gminy w pięciu powiatach: chrzanowskim, oświęcimskim, olkuskim, wielickim i tatrzańskim.

Wydatki zrealizowane w dziale transport i łączność w latach 2009-2013 stanowiły średnio od 15,7% w 2009 r. do 12,7% w 2013 r. ogólnych wydatków gmin i miast na prawach powiatu w województwie. W 2013 r. rozdysponowano 1487 mln zł, z czego na inwestycje 525 mln zł. Obie kwoty okazały się niższe zarówno w relacji do roku poprzedniego, jak i do 2009 r. Największy zakres prac przypadł na rok 2011, gdy na inwestycje skierowano ponad połowę środków wydatkowanych w dziale transport i łączność, w 2013 r. - 35,3%. Szeroko zakrojone inwestycje kontynuowane były w gminach trzech powiatów: miechowskiego, gorlickiego i dąbrowskiego, gdzie w 2013 r. przekazano na inwestycje ponad 70% ogólnych środków działu transport i łączność. Począwszy od 2010 r. stopniowo w kolejnych latach zmniejszała się przeciętna kwota wydatków zrealizowanych w dziale w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2013 r. osiągnęła poziom 443 zł, chociaż wydaje się być zawyżona przez stosunkowo wysokie wydatki z budżetu Krakowa (981 zł na 1 mieszkańca). W większości powiatów przeciętne wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca mieściły się w granicach 200 - 400 zł, a kwota 443 zł (oprócz Krakowa) przekroczona została tylko w Tarnowie (610 zł).

Inwestując w infrastrukturę techniczną i ochronę środowiska jednostki samorządowe w oczywisty sposób poprawiają warunki życia mieszkańców. Zadania w zakresie oczyszczania miast i wsi, oświetlenia ulic, placów i dróg, utrzymania zieleni, ochrony powietrza atmosferycznego, gospodarki ściekowej, ochrony wód i gospodarowania odpadami finansowane są w ramach działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska. W 2013 r. wydatki w kwocie 940 mln zł zwiększyły się o 37,1% w relacji do 2009 r. i o 21,4% w odniesieniu do roku poprzedniego. Stanowiły 8,0% łącznych wydatków, wobec 6,5% w roku bazowym. Nadal największą część budżetu rozdysponowano w tym dziale w powiatach: wielickim (16,0%), dąbrowskim (13,9%) i nowotarskim (12,3%), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało również najwyższe kwoty, odpowiednio: 519 zł, 414 zł i 367 zł, przy średniej w województwie 280 zł.

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczeństwa to nie tylko nowe i lepsze drogi czy nowocześniejsze szkoły, ale także zwiększanie dostępu do instytucji kultury i obiektów sportowych. Utrzymanie takich obiektów, jak teatry, biblioteki, domy i ośrodki kultury, muzea i boiska sportowe finansowane jest w ramach dwóch działów: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego oraz kultura fizyczna. Na przestrzeni lat 2009-2013 wydatki w tych działach wykazywały zmienne tendencje. Po wzroście w dwóch pierwszych latach (najwyższy poziom 898 mln zł w 2010 r.), w kolejnych latach nastąpił stopniowy spadek do poziomu 770 mln zł w 2013 r. W całym omawianym okresie wydatki w obu działach najsilniej obciążały budżet Krakowa (w granicach 12,1% - 9,5% łącznych wydatków miasta), a w ostatnich dwóch latach w gminach powiatu oświęcimskiego. W 2013 r. na 1 mieszkańca wydatkowano średnio 229 zł, przy czym w Krakowie była to kwota 458 zł, a w powiecie oświęcimskim -236 zł. W pozostałych powiatach kwoty były niższe, niż przeciętna w województwie, najniższa w powiatach: myślenickim i proszowickim, odpowiednio 119 zł i 120 zł. Wśród placówek, na które przeznaczano relatywnie wysokie kwoty wyraźnie dominowały biblioteki oraz domy i ośrodki kultury. Ich utrzymanie w 2013 r. kosztowało 221 mln zł, czyli 28,7% łącznych wydatków w obu działach, (w 2009 r. 192 mln zł i 21,8%).

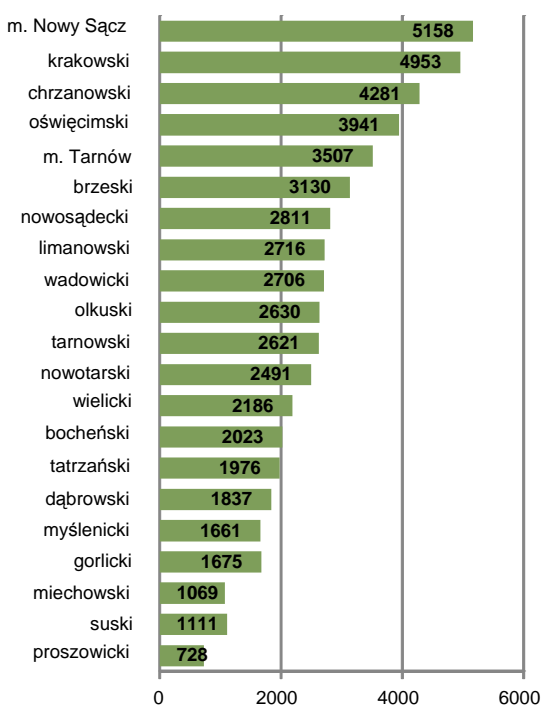
Wykres 164. Udział wydatków wybranych działów w wydatkach ogółem gmin i miast na prawach powiatu w 2013 r.

2.5.6. Bezpieczeństwo publiczne⁵⁷

W 2013 r. w ośmiu powiatach województwa małopolskiego odnotowano wzrost przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w porównaniu do 2009 r. Największy w powiatach: dąbrowskim (wzrost o 36,1%), nowosądeckim (o 33,3%) i limanowskim (o 22,6%). W pozostałych powiatach odnotowano spadek przestępstw, a największy w powiecie tarnowskim (spadek o 31,8%), miechowskim (23,8%) i tatrzańskim (o 16,9%). Ponad połowa przestępstw we wszystkich powiatach województwa małopolskiego miała charakter kryminalny. Ich udział w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzonych na terenie poszczególnych powiatów mieścił się w granicach od 52,0% w Nowym Sączu do 85,1% w Krakowie.

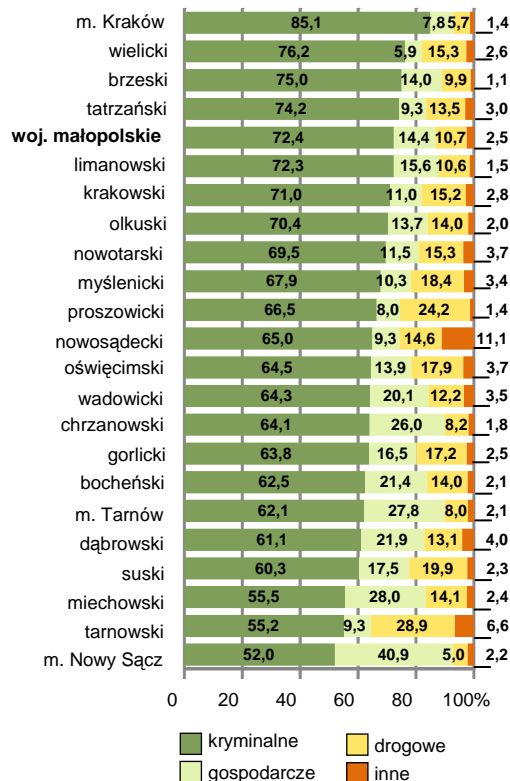
Wykres 165. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2013 r.

Ze względu na wartości ekstremalne nie uwzględniono danych dla miasta Krakowa (przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych – 31327).

Źródło: dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

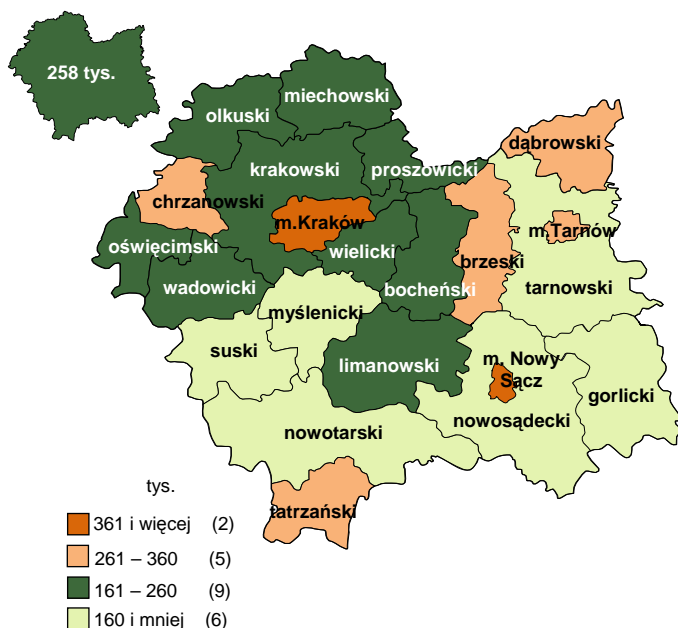
Wykres 166. Struktura przestępstw stwierdzonych według rodzajów w 2013 r.

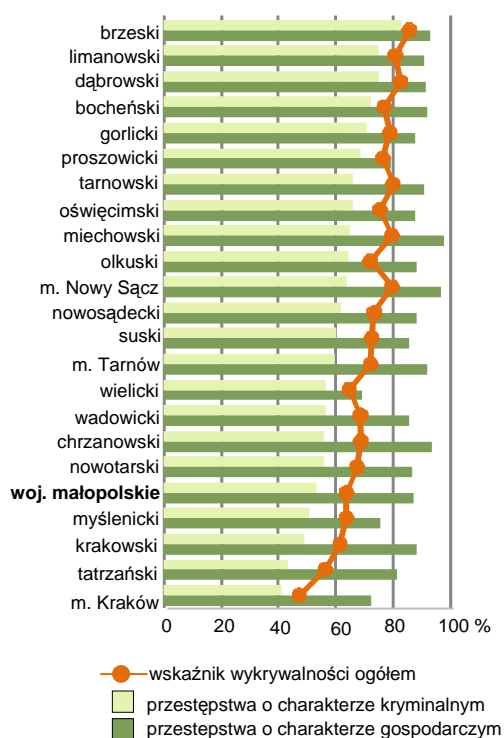
Wskaźnik zagrożenia przestępczością w województwie małopolskim w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2013 r. wynosił 258 (w 2009 r. – 268). Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w Nowym Sączu, Krakowie oraz w powiatach: brzeskim i chrzanowskim. Najmniej przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wystąpiło powiatach: tarnowskim, suskim, nowotarskim, nowosądeckim i myślenickim.

⁵⁷ W 2013 r., oddzielnie zaprezentowano dane dla miast na prawach powiatu: Tarnowa i Nowego Sącza, a przy porównaniu wartości do 2009 r. wzięto pod uwagę dane łączne tj. razem z powiatami ziemskimi.

Mapa 44. Wskaźnik zagrożenia przestępczością na 10 tys. ludności w 2013 r.

Wykres 167. Wskaźnik wykrywalności przestępstw stwierdzonych w 2013 r.

Źródło: dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

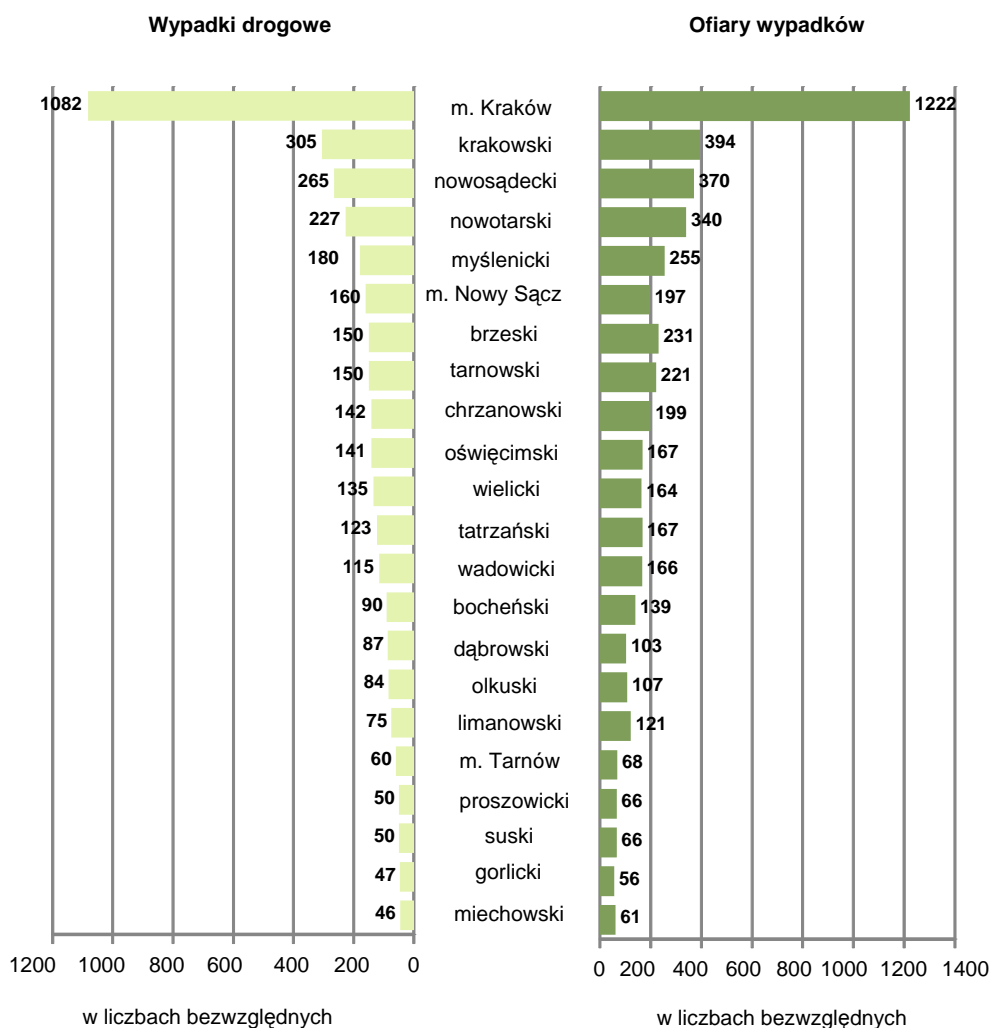
Przestępczość kryminalna, a w szczególności działania powodujące utratę mienia i życia jest jednym z głównych problemów społecznych bezpośrednio wpływających na bezpieczeństwo ludności. W 2013 r. w większości powiatów województwa małopolskiego zmniejszyło się zagrożenie przestępczością przeciwko życiu i zdrowiu. Jedynie w dwóch powiatach: brzeskim i oświęcimskim w porównaniu do 2009 r. odnotowano wzrost dynamiki przestępstw stwierdzonych w tej kategorii.

W przypadku przestępstw przeciwko mieniu, które są najbardziej uciążliwe społecznie w ośmiu powiatach odnotowano wzrost liczby przestępstw od 0,7% w Krakowie do 52,3% w powiecie brzeskim. W pozostałych powiatach nastąpił spadek przestępczości stwierdzonej przeciwko mieniu a największy w powiatach: tarnowskim, dąbrowskim i miechowskim.

Największy wzrost przestępstw o charakterze drogowym stwierdzono w powiecie tatrzańskim i Krakowie (odpowiednio o 14,2% i 4,8% więcej niż w 2009 r.). Stosunkowo najbezpieczniej było na drogach powiatu miechowskiego i gorlickiego, gdzie w badanym okresie odnotowano najmniej wypadków i najmniej osób zostało poszkodowanych w wypadkach drogowych.

Poziom wykrywalności sprawców przestępstw w powiatach województwa małopolskiego w 2013 r. był zróżnicowany i wahał się w granicach od najwyższego 85,7% w powiecie brzeskim do 47,1% w Krakowie, gdzie był najniższy. Poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 63,6% mniejszy poziom wykrywalności sprawców oprócz Krakowa zanotowano jeszcze w powiecie krakowskim i tatrzańskim.

Wykres 168. Wypadki drogowe i ofiary wypadków w 2013 r.

Źródło: dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

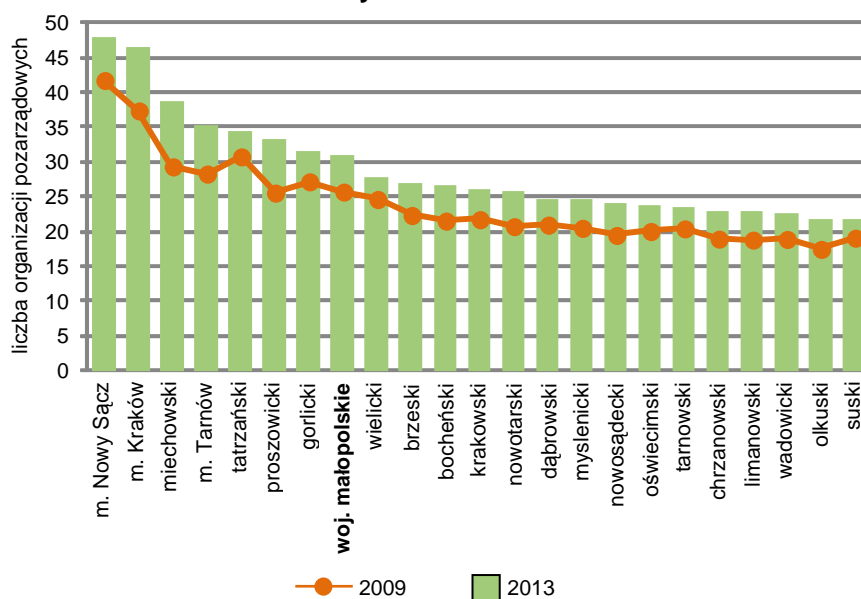
W porównaniu do 2009 r. w badanym okresie w większości powiatów wzrosła wykrywalność sprawców przestępstw kryminalnych, a najwięcej w powiecie dąbrowskim o 20,1 p. proc.. Natomiast we wszystkich powiatach (za wyjątkiem powiatu nowotarskiego gdzie odnotowano wzrost o 0,7 p. proc.) zmniejszyła się wykrywalność przestępstw o charakterze gospodarczym.

2.5.7. Spójność społeczna

Wyrazem rosnącej dojrzałości społeczeństwa obywatelskiego w województwie małopolskim jest systematycznie zwiększająca się liczba tworzonych organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń. Na koniec 2013 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 10,4 tys. organizacji pozarządowych, z czego 1,4 tys. to fundacje a 9,0 tys. to stowarzyszenia i inne organizacje społeczne. W odniesieniu do 2009 r. ich liczba wzrosła w całym województwie o blisko 2 tys., przy czym dynamiczniej zwiększała się liczba fundacji (wzrost o 52,6%) niż stowarzyszeń i innych organizacji społecznych (wzrost o 19,3%). Najwięcej organizacji skoncentrowanych jest w miastach na prawach powiatu i w powiatach z nimi sąsiadujących. Nadal ponad 40% wszystkich organizacji zarejestrowanych było na terenie Krakowa i powiatu krakowskiego, natomiast najmniej – 1,4% na

terenie powiatów: proszowickiego i dąbrowskiego. Jednak zaznaczyć należy, iż w powiecie proszowickim odnotowano najwyższą w województwie dynamikę tworzenia nowych organizacji gdyż w 2013 r. było ich zarejestrowanych o 31,5% więcej, niż w 2009 r. Podobnie jak w latach poprzednich, również na przestrzeni lat 2009-2013 największa liczba fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców zarejestrowana była w Nowym Sączu i Krakowie.

Wykres 169. Fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Niezwykle trudno jest uchwycić liczbę aktywnych organizacji pozarządowych, gdyż ich rejestracja w rejestrze REGON nie zawsze jest równoznaczna z aktywną działalnością. Niektóre organizacje powołane są jedynie do realizacji ściśle określonego celu i fakt zakończenia swojej działalności nie zawsze zgłaszają w systemie REGON. Przeprowadzone badanie fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych za 2012 r. wykazało, że na terenie województwa małopolskiego aktywnie działało 7,4 tys. organizacji (71,2% zarejestrowanych), co stanowiło około 9% łącznej liczby w kraju zarówno fundacji, jak i stowarzyszeń i innych organizacji społecznych.

Oprócz liczby działających organizacji pozarządowych, wyznacznikiem zaangażowania społecznego jest frekwencja w wyborach i referendach o znaczeniu krajowym i lokalnym.

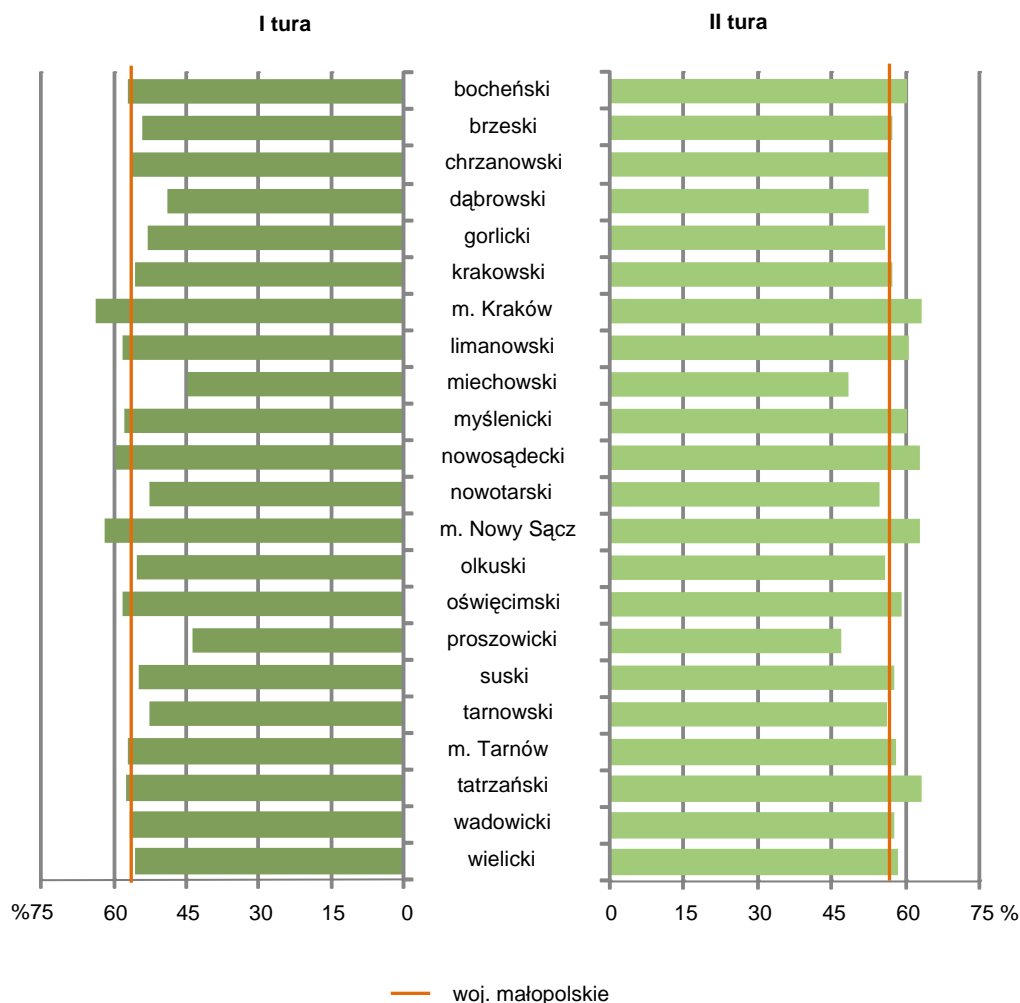
W latach 2009-2013 wybierano: posłów do Parlamentu Europejskiego (w 2009 r.), Prezydenta RP i przedstawicieli do struktur samorządowych (w 2010 r.) oraz posłów do Sejmu i senatorów (w 2011 r.). Frekwencja w wyborach o znaczeniu krajowym była wyraźnie wyższa, niż w wyborach o znaczeniu lokalnym, chociaż tworzenie struktur samorządowych silniej wpływa na kształt przyszłej polityki regionalnej. Kandydaci na wójtów, burmistrzów czy prezydentów miast są znani większości wyborców, więc wybór konkretnej osoby wydaje się być bardziej sprecyzowany.

Największe zainteresowanie wyborem osób odpowiedzialnych za rozwój regionu (podobnie jak w poprzednich wyborach) wykazali mieszkańcy powiatów nowosądeckiego i limanowskiego, a wyrazem tego był ich liczny udział szczególnie w I turze wyborów (odpowiednio: 55,39% i 55,19%), znacznie przekraczający średni wynik w województwie (48,58%). Najniższą frekwencję odnotowano w miastach: Tarnowie (42,98%) i Krakowie (43,21%).

Inaczej sytuacja wyglądała w przypadku wyborów Prezydenta RP czy wyborów parlamentarnych. Wprawdzie województwo małopolskie zajmowało zawsze czołowe miejsca w kraju pod względem frekwencji wyborczej, ale na ogólne wyniki wpływała wyraźnie postawa obywatelska mieszkańców Krakowa i Nowego Sącza. Frekwencja wyborcza w obu miastach była najwyższa i znacznie wyprzedzała średnią w województwie. Odmienną postawę wykazali mieszkańcy powiatów proszowickiego i miechowskiego, gdzie do urn wyborczych udała się znacznie niższa liczba uprawnionych do głosowania.

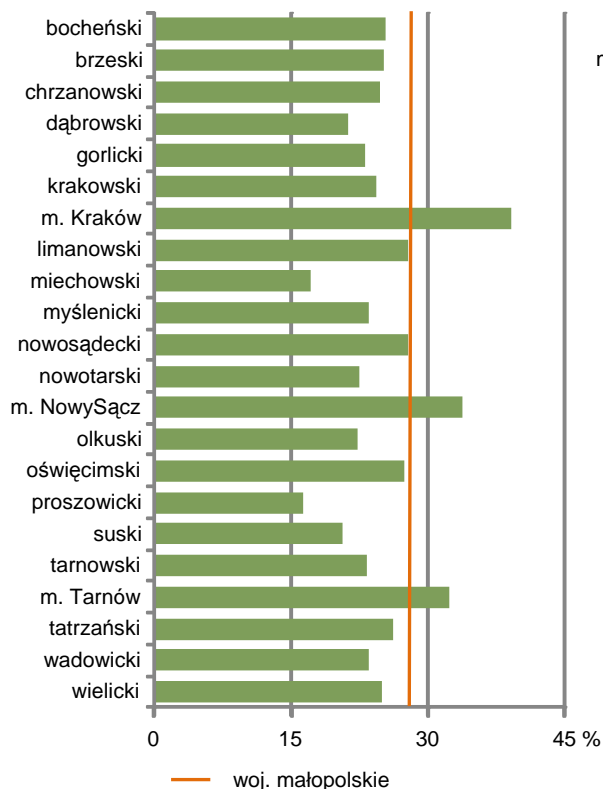
Przykład: w wyborach Prezydenta RP w 2010 r. w I i II turze uczestniczyło: w Krakowie 63,73% i 63,10%, w Nowym Sączu 61,74% i 62,91%, natomiast w powiatach: proszowickim 43,83% i 47,07%, a miechowskim 44,66% i 48,31%.

Wykres 170. Udział w wyborach na Prezydenta RP w 2010 r.
(frekwencja wyborcza)

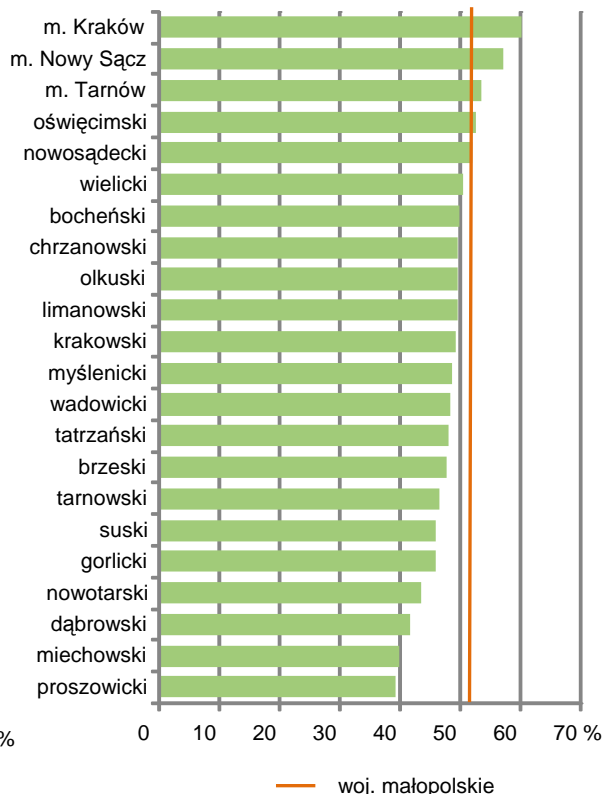

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl.

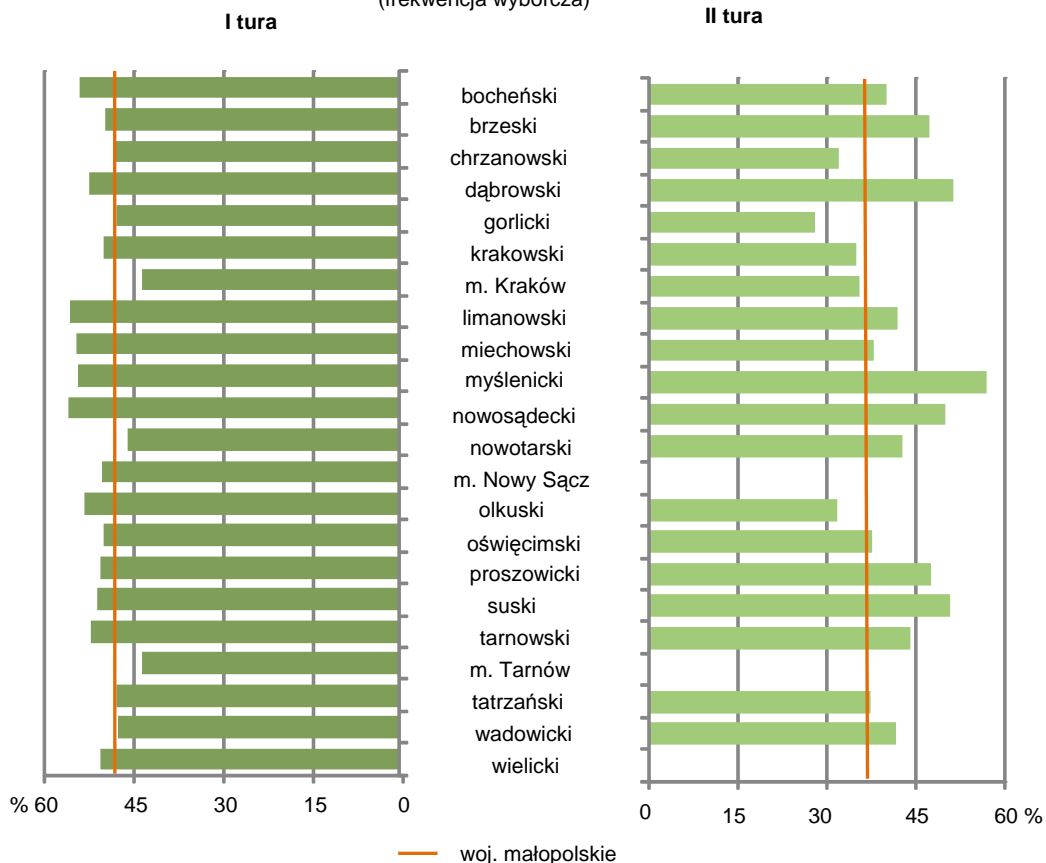
Wykres 171. Udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 r.
(frekwencja wyborcza)

Wykres 172. Udział w wyborach do Sejmu RP w 2011 r.
(frekwencja wyborcza)

Wykres 173. Udział w wyborach samorządowych w 2010 r.
(frekwencja wyborcza)

Źródło: dane Państwowej Komisji Wyborczej – www.pkw.gov.pl.

2.5.8. Grupy powiatów podobnych

Przy zastosowaniu metody taksonomicznej i uwzględnieniu cech diagnostycznych wymienionych w Załączniku 1 dla lat 2009 oraz 2013 wyodrębniono grupy powiatów podobnych ze względu na poziom wskaźników dostępności usług społecznych.

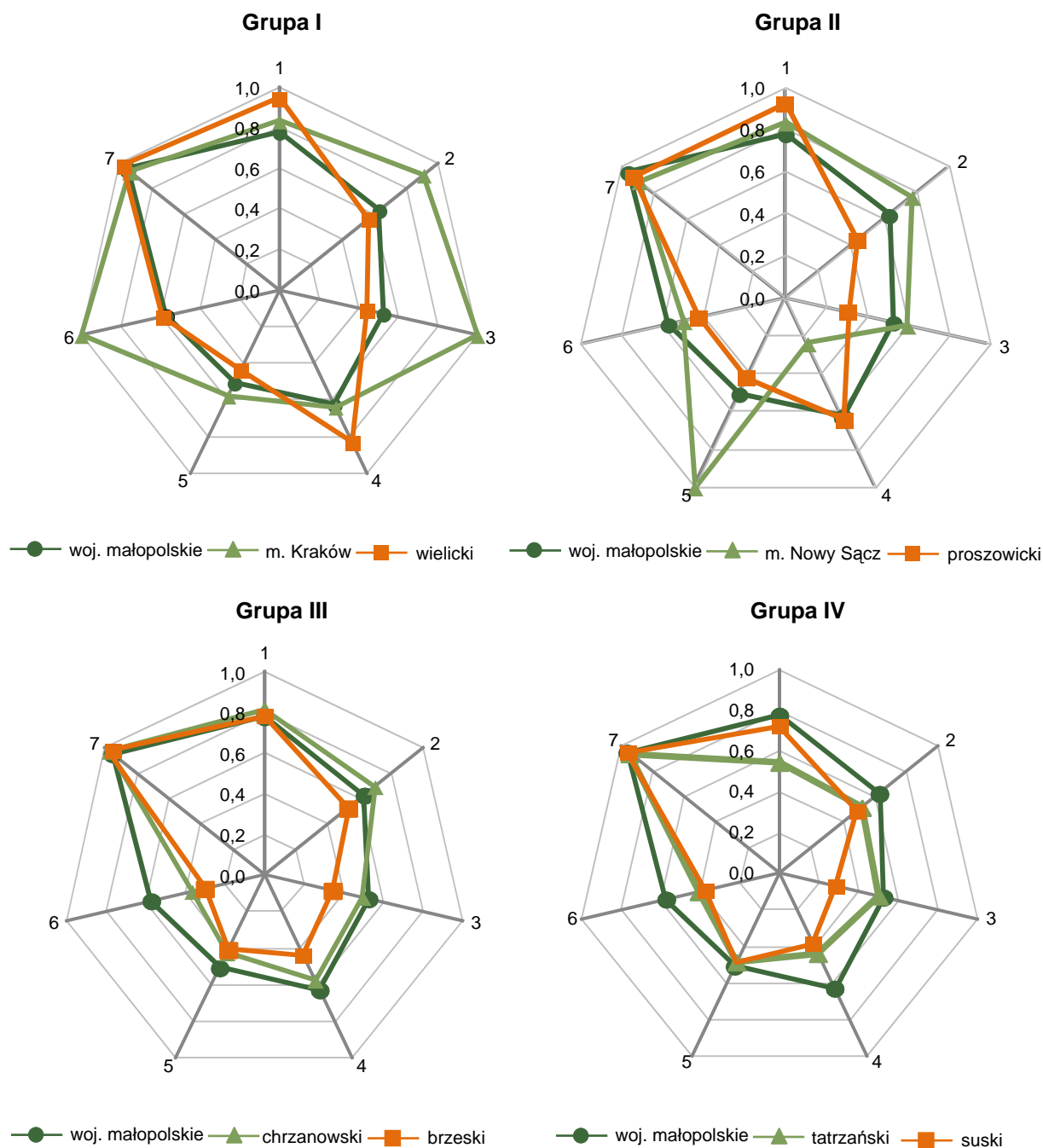
Tabl. 10. Grupy powiatów według miernika dostępność usług społecznych

	2009	2013
Grupa I	m. Kraków m. Tarnów dąbrowski	m. Kraków m. Tarnów dąbrowski wielicki
Grupa II	wielicki m. Nowy Sącz oświęcimski myślenicki gorlicki krakowski chrzanowski	m. Nowy Sącz myślenicki oświęcimski nowosądecki proszowicki
Grupa III	nowotarski nowosądecki olkuski miechowski proszowicki bocheński brzeski limanowski tatrzański	chrzanowski gorlicki olkuski nowotarski krakowski limanowski miechowski tarnowski bocheński brzeski
Grupa IV	tarnowski wadowicki suski	tatrzański wadowicki suski

W analizowanych latach różnicowanie mierników syntetycznych pomiędzy powiatami w zakresie dostępności usług zmniejszyło się (współczynnik zmienności w 2009 r. wynosił około 13,1%, natomiast w roku 2013 około 11,4%). Dystans pomiędzy maksymalną i minimalną wartością miernika zmniejszył się. Zwiększył się natomiast rozstęp kwartylowy, czyli obszar, w którym znajduje się 50% „środkowych” powiatów o około 15,7%, co świadczy o mniejszej kumulacji miernika dla powiatów „środkowych”.

Zróznicowanie poszczególnych wskaźników omawianej dziedziny przedstawiono na wykresach radarowych. Każdy z wykresów radarowych reprezentuje jedną grupę z dwoma skrajnymi powiatami (najkorzystniejsza i najmniej korzystna wartość mierników syntetycznych w grupie).

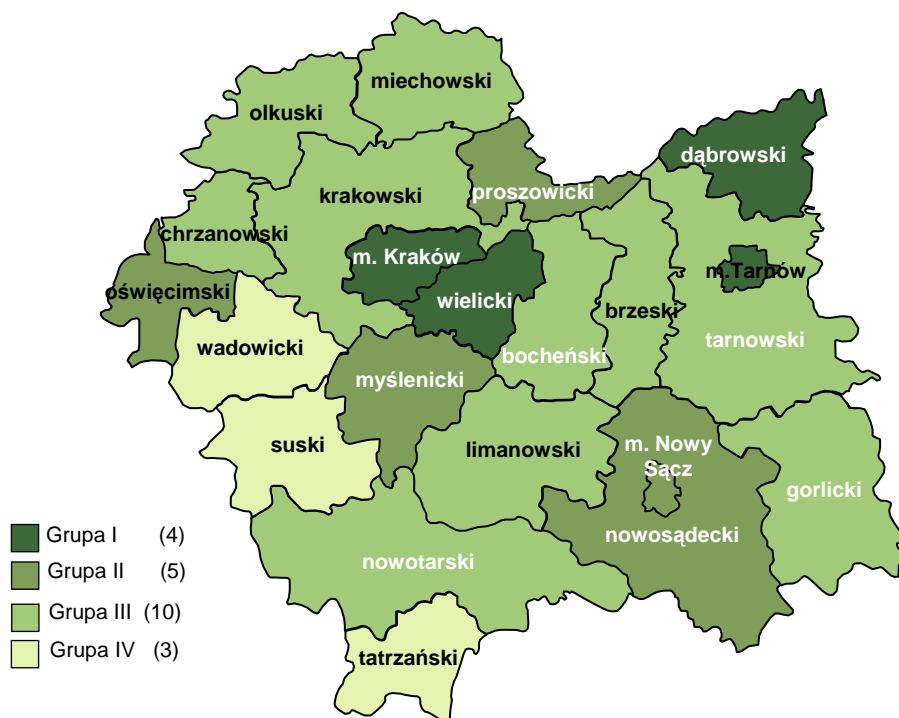
Wykres 174. Znormalizowane wskaźniki dostępności usług społecznych w wybranych powiatach w 2013 r.

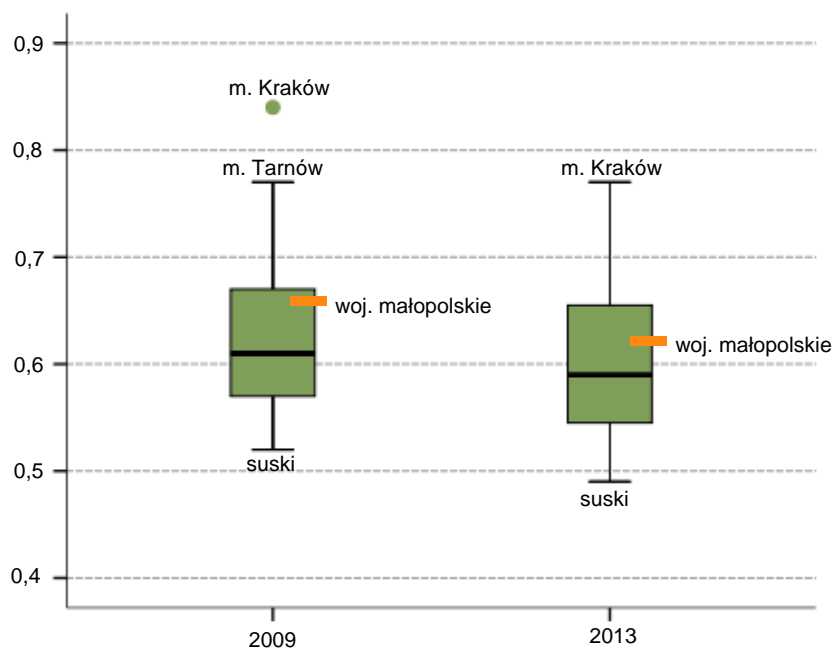
1. Liczba pracowni komputerowych przypadających na 100 gimnazjów
2. Liczba miejsc w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat
3. Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł
4. Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł

5. Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł
6. Wydatki na transport, łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł
7. Liczba pracowni komputerowych przypadających na 100 szkół podstawowych

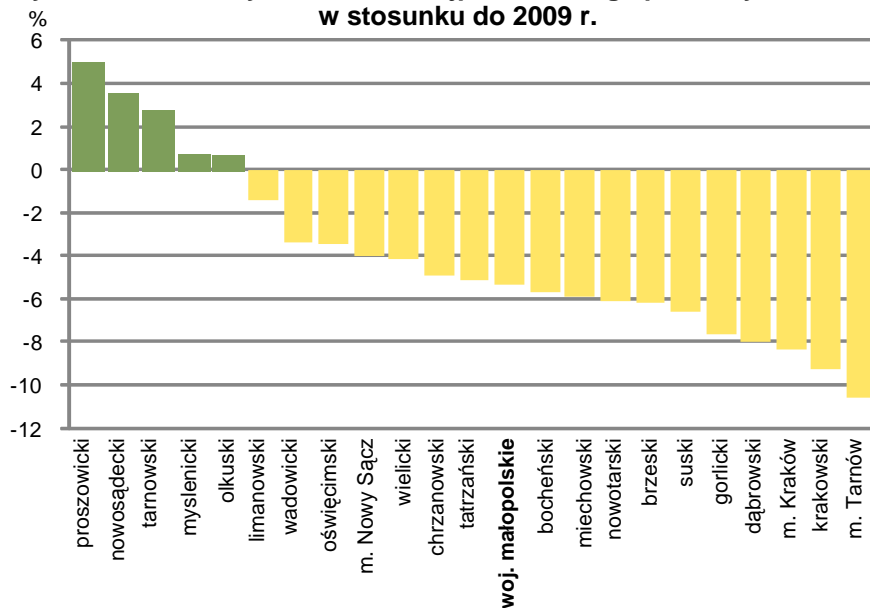
Mapa 45. Miernik dostępności usług w 2013 r.

Wykres 175. Zróżnicowanie mierników usług społecznych

Wykres 176. Zmiany miernika dostępności usług społecznych w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

Tabl. 11. Zmiany grup powiatów według miernika dostępność usług społecznych

		2009			
		GRUPA I	GRUPA II	GRUPA III	GRUPA IV
2013	GRUPA I	m. Kraków m. Tarnów dąbrowski	wielicki		
	GRUPA II		m. Nowy Sącz myślenicki oświęcimski	nowosądecki proszowicki	
	GRUPA III		chrzanowski gorlicki krakowski	olkuski nowotarski limanowski miechowski bocheński brzeski	tarnowski
	GRUPA IV			tatrzański	wadowicki suski

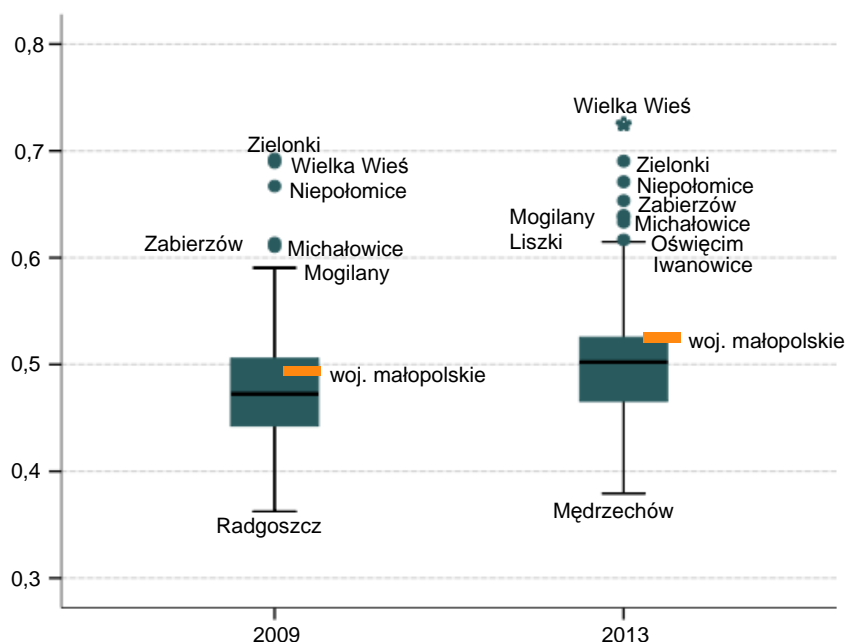
W większości powiatów odnotowano spadek miernika dostępności usług społecznych, a tylko w pięciu powiatach wzrost. Największy wzrost powyżej 2% odnotowano w powiatach: proszowickim, nowosądeckim i tarnowskim, co spowodowało przesunięcie się tych powiatów o jedną pozycję w stosunku do 2009 r. odpowiednio do II, II i III grupy. Wśród powiatów grupy I, wszystkie (poza wielickim) odnotowały spadek miernika powyżej 8%. Mimo tej dużej różnicy mierników utrzymały one jednak swoją pozycję, co jest wynikiem ogólnej tendencji spadkowej mierników w pozostałych powiatach. Powiat wielicki gdzie spadek miernika był relatywnie niski awansował do grupy I z grupy II w porównaniu do 2009 r. Spośród pozostałych powiatów spadek do niższych grup odnotowały: chrzanowski, gorlicki i krakowski (do grupy III z grupy II), a także powiat tatrzański do grupy IV z grupy III.

3. WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W GMINACH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W 2009 I 2013 R.

Wszystkie zjawiska i procesy społeczno-gospodarcze obserwowane na poziomie powiatów są jeszcze bardziej widoczne w przekroju gmin. Oceny zróżnicowania poziomu życia ludności w przekroju gmin dokonano dla lat 2009 i 2013 przy zastosowaniu cech diagnostycznych zgodnie z Załącznikiem 2. Sytuacja Krakowa oraz Tarnowa i Nowego Sącza została przedstawiona w części powiatowej, dlatego nie brano tych miast pod uwagę w analizie gmin. W odniesieniu do gmin i wymienionego zestawu cech diagnostycznych, zastosowano metodę taksonomiczną dla 2009 r. i 2013 r. (jednolitość metodologii), wyliczając mierniki syntetyczne określające warunki życia w gminach.

Zróżnicowanie warunków życia w gminach w 2009 r. i w 2013 r. kształtowało się podobnie, współczynnik zmienności wynosił około 11%. Również dla tych dwóch lat dystans pomiędzy gminą o najgorszym i najlepszym poziomie życia nieznacznie się różnił. Miernik syntetyczny gminy z najmniej korzystnym poziomem życia musiałby wzrosnąć blisko 2 - krotnie, aby osiągnąć poziom gminy, w której ludziom żyje się najlepiej. Dystans „środkowych” 50% gmin nie zmienił się (rozstęp kwartylowy, który na wykresie obrazuje długość prostokąta skrzynki). Świadczy to o niezmiennych proporcjach pomiędzy gminami lokującymi się najwyżej i najniżej, przy równoczesnym podobnym zróżnicowaniu wskaźników dla gmin o wartościach „środkowych”.

Wykres 177. Zróżnicowanie mierników warunków życia ludności

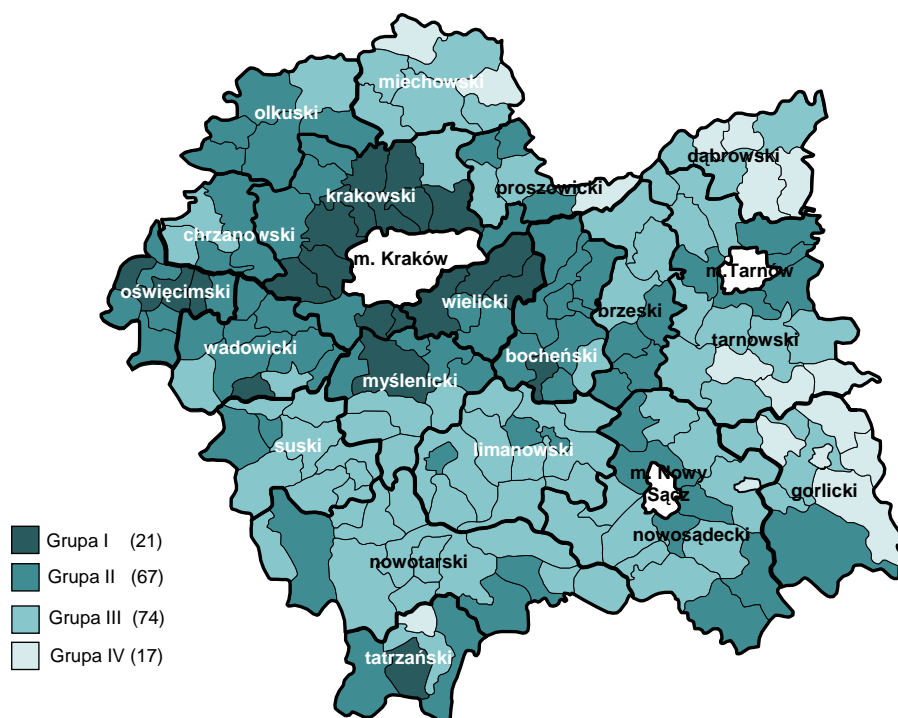

W gminach potwierdziły się ogólne tendencje zmian w warunkach życia ludności, które zaobserwowano w powiatach. Zróżnicowania wynikają z położenia gmin w strefie oddziaływania miast, bliskiego położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu, działania władz samorządowych oraz aktywności społeczności lokalnych.

Wysokie mierniki syntetyczne warunków życia występowały w:

- bliskim sąsiedztwie metropolii krakowskiej, w gminach powiatu krakowskiego: Wielka Wieś, Zielonki, Zabierzów, Liszki, Michałowice, Mogilany, Iwanowice, Świątniki Górne, Kocmyrzów-Luborzyca, Skąta i Czernichów, w gminach powiatu wielickiego: Niepołomice, Wieliczka i Kłaj oraz w stolicy powiatu myślenickiego,
- gminach zachodnich powiatu oświęcimskiego: Oświęcim, Polanka Wielka i Przeciszów,
- gminie atrakcyjnej turystycznie w powiecie tatrzańskim – Zakopane,
- oraz po jednej gminie w powiatach: bocheńskim – Trzciana i wadowickim - Mucharz.

Mapa 46. Mierniki syntetyczne warunków życia w 2013 r.

Z kolei warunki życia w większości gmin wschodniej i północnej części województwa oraz w powiatach: limanowskim, nowosądeckim i nowotarskim pozostawały na niskim poziomie. Niskie wartości miernika syntetycznego warunków życia odnotowano w powiatach rolniczych: miechowskim i dąbrowskim, a także w większości gmin powiatu limanowskiego (oprócz miast: Limanowa i Mszana Dolna oraz gminy Tymbark), nowotarskiego (oprócz gmin: Czorsztyn, Jabłonka i Łapsze Niżne).

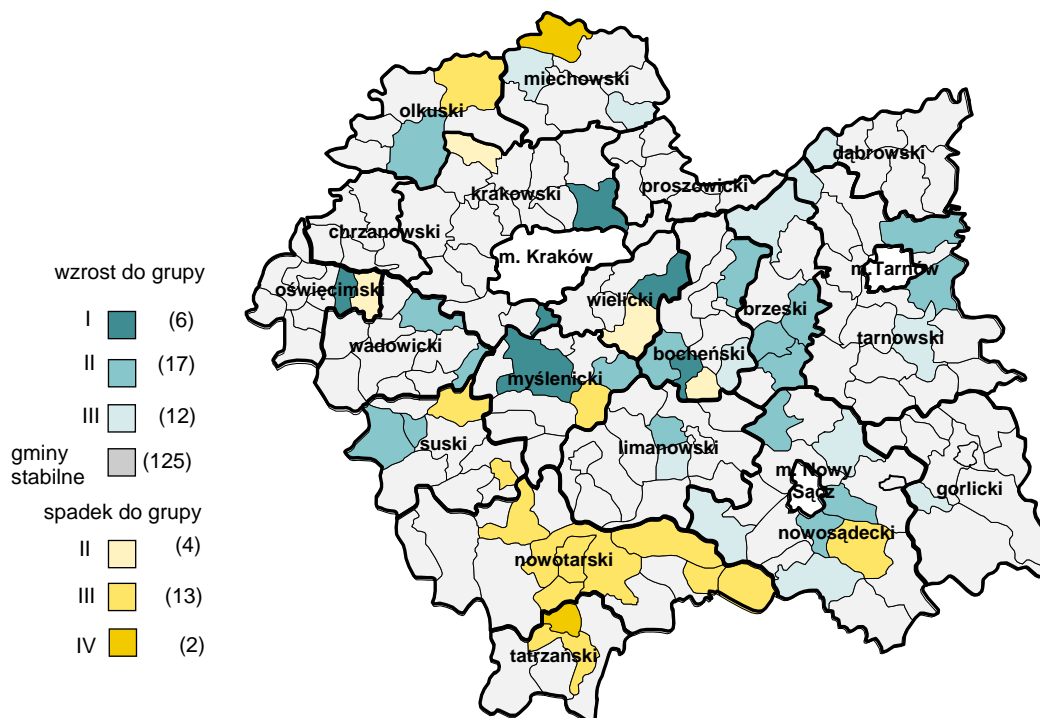
Największy dystans mierników poziomu życia ludności pomiędzy gminami wystąpił w powiatach:

- krakowskim (najniższy w gminie Słomniki, najwyższy w gminie Wielka Wieś),
- tatrzańskim (najniższy w gminie Biały Dunajec, najwyższy w mieście Zakopane),
- wielickim (najniższy w gminie Biskupice, najwyższy w gminie Niepołomicach),

Najmniejsze zróżnicowanie poziomu życia ludności wystąpiło w gminach powiatu suskiego, limanowskiego i nowotarskiego, gdzie mierniki syntetyczne osiągały niskie wartości oraz w gminach powiatu chrzanowskiego, olkuskiego, wadowickiego, gdzie z kolei wartości mierników były wyższe.

W omawianym okresie w gminach województwa odnotowano zmiany miernika syntetycznego poziomu życia ludności. Wzrost poziomu życia w omawianym okresie i awans do wyższej grupy w 2013 r. wystąpił w 35 gminach, w większości były to gminy o niskim poziomie życia ludności, czyli gminy znajdujące się w 2009 r. w grupie III i grupie IV. Wśród gmin znajdowały się również takie, które awansowały z grupy II do grupy I (Kłaj, Trzciana, Świątniki Górne, Myślenice, Kocmyrzów-Luborzyca, Preciszów). Gminy, w których nastąpił wzrost poziomu życia to gminy rozwojowe. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem była aktywizacja gmin słabo rozwiniętych, które w 2009 r. znajdowały się w IV grupie. Były to gminy wschodnich powiatów województwa małopolskiego oraz dwie gminy powiatu miechowskiego (Charsznica i Raclawice).

Mapa 47. Zmiana miernika warunków życia ludności w 2013 r. w stosunku do 2009 r.

W gminach stabilnych (125 gmin) nastąpił wzrost lub spadek miernika syntetycznego, ale równoczesne zmiany miernika w pozostałych gminach spowodowały ich utrzymanie się w 2013 r. w tej samej grupie co w 2009 r.

Pogorszenie warunków życia polegające na spadku gminy do niższej grupy wystąpiło w 19 gminach. W 11 gminach było to wynikiem spadku miernika syntetycznego, a w pozostałych mniejszego wzrostu tego miernika w porównaniu do innych gmin.

W najgorszej sytuacji były gminy, które zarówno w 2009 r. jak i w 2013 r. znalazły się w grupie IV i dodatkowo nastąpił spadek miernika syntetycznego (gminy Słaboszów, Mędrzechów, Szerzyny i Bolesław - powiat dąbrowski) oraz gminy grupy III w 2009 r., które w 2013 r. znalazły się w grupie IV (Kozłów i Biały Dunajec). Niezadowolająca sytuacja wystąpiła wśród siedmiu gmin grupy II w 2009 r. w których wystąpił spadek wartości miernika syntetycznego lokując te gminy w grupie III.

3.1. Zasoby ludzkie

3.1.1. Struktura demograficzna

W latach 2009-2013 w większości gmin województwa małopolskiego (ponad $\frac{3}{4}$ gmin) obserwowano rzeczywisty wzrost liczby ludności. Gminy te położone były w południowej i centralnej części województwa, a największy wzrost rzeczywisty odnotowano w gminach bliskiego położenia Krakowa oraz w gminie Tarnów, bezpośrednio sąsiadującej z miastem. Rzeczywisty spadek liczby ludności odnotowano w miastach i gminach wiejskich położonych w zachodniej i północnej części województwa, a także w pojedynczych gminach położonych peryferyjnie w stosunku do miast na prawach powiatu.

Przyrost rzeczywisty ludności uzależniony jest od wartości przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy w saldzie migracji czasowej. Do określenia przyczyny zmian liczby ludności w gminach wykorzystano typologię demograficzną Webba. Typologia identyfikuje gminy aktywne zaludniającej się (Typ A, B, C, D) i nieaktywne demograficznie, w których ubywa ludności (Typ E, F, G i H) uwzględniając przy tym wartości przyrostu naturalnego i migracji stałych.

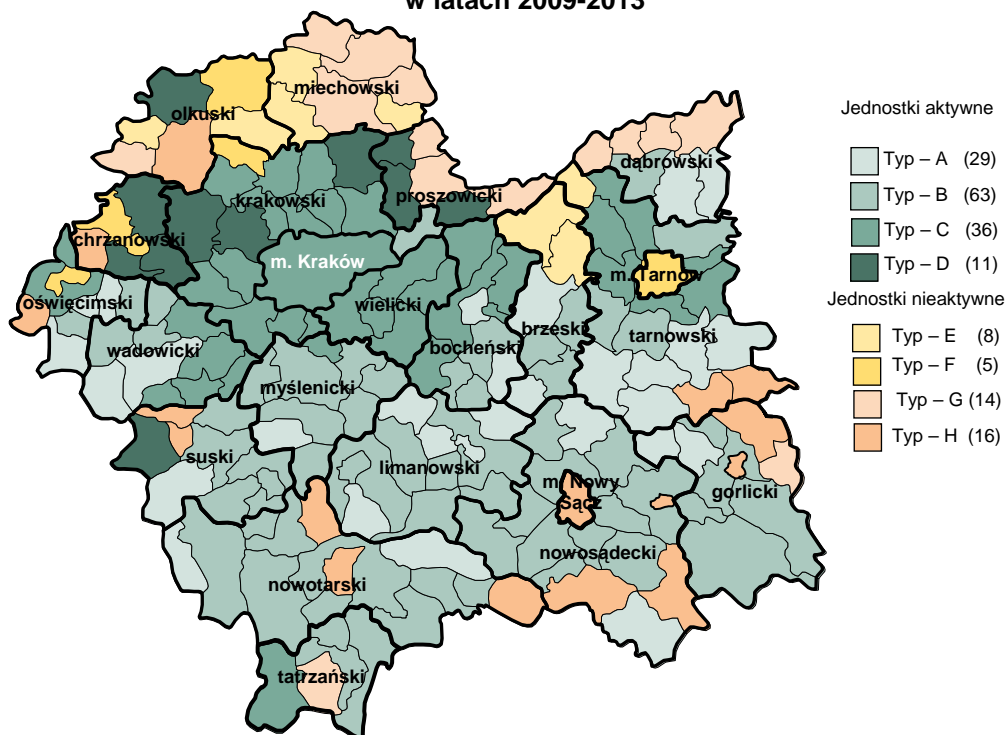
W większości gmin południowej i centralnej części województwa główną przyczyną wzrostu liczby ludności był dodatni przyrost naturalny (Typ B i Typ A). Zaludnianie się gmin bliskiego położenia Krakowa i Tarnowa było spowodowane w głównej mierze dodatnim saldem migracji przy równocześnie dodatnim przyroście naturalnym (Typ C). Odmiennie w gminach położonych w północnej części województwa wzrost liczby ludności był spowodowany przede wszystkim dodatnim saldem migracji, które z nadwyżką rekompensowało ujemny przyrost naturalny (Typ D).

W większości gmin północnej części województwa odnotowano jednak ubytek liczby ludności, którego przyczyną był ujemny przyrost naturalny (Typ E, Typ F, Typ G). W gminach Typu F, tj. w mieście Oświęcimiu, gminach miejsko – wiejskich: Chrzanowie, Wolbromiu oraz w gminie Sułoszowa ubytek ludności był potęgowany dodatkowo ujemnym saldem migracji stałej. Również w części gmin zlokalizowanych w południowej i wschodniej części województwa odnotowano spadek liczby ludności przy dodatnim przyroście naturalnym nierekompensującym ujemnego salda migracji stałej (Typ H).

W przekroju gminnym jeszcze bardziej widoczny był napływ ludności do niektórych gmin bezpośrednio graniczących z miastami na prawach powiatu oraz do gmin atrakcyjnych turystycznie głównie w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim i nowosądeckim.

W latach 2009-2013 największe dodatnie saldo migracji stałej na 1 tys. ludności odnotowano w gminie Zielonki w powiecie krakowskim (około 137 osób), podczas gdy średnia wojewódzka wynosiła 5,8 osób. Najniższe saldo migracji odnotowano w powiecie nowosądeckim w Grybowie minus 41,6 osoby na 1 tys. ludności. Niskie saldo migracji obserwowano przeważnie w gminach peryferyjnych województwa oddalonych od dużych miast.

Mapa 48. Typologia demograficzna gmin według Webba w latach 2009-2013

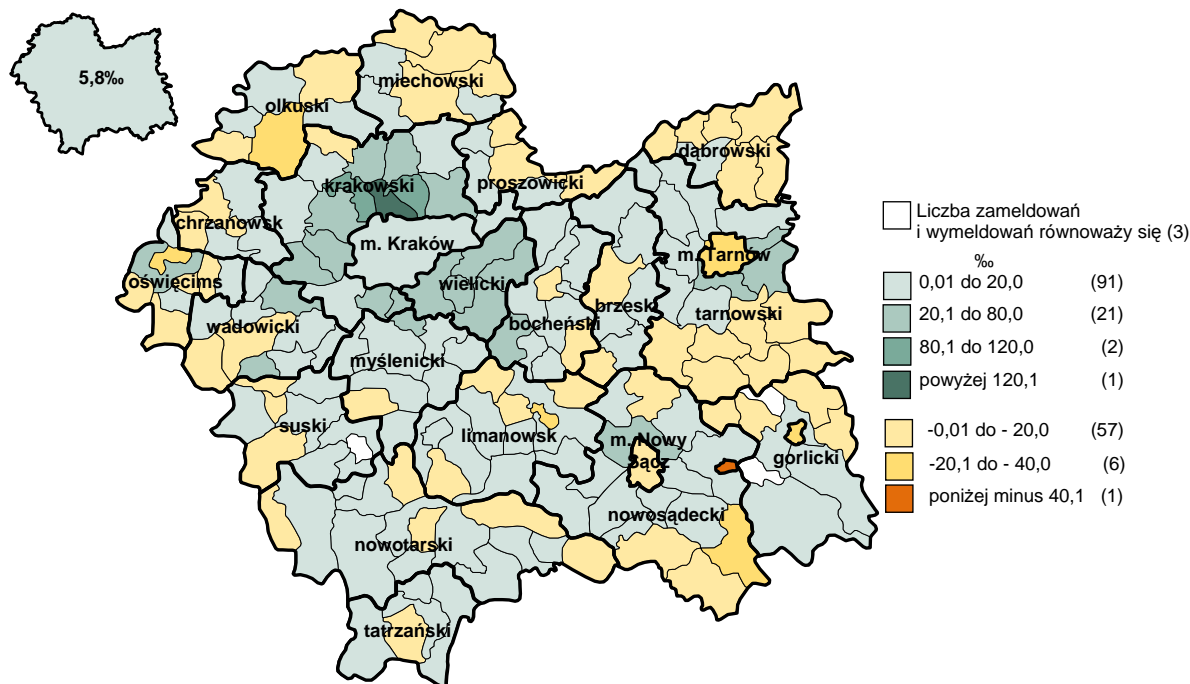
typy demograficzne według Webba – jednostki **AKTYWNE**

- Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji
- Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji
- Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji
- Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny

typy demograficzne według Webba – jednostki **NIEAKTYWNE**

- Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji
- Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji
- Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji
- Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny

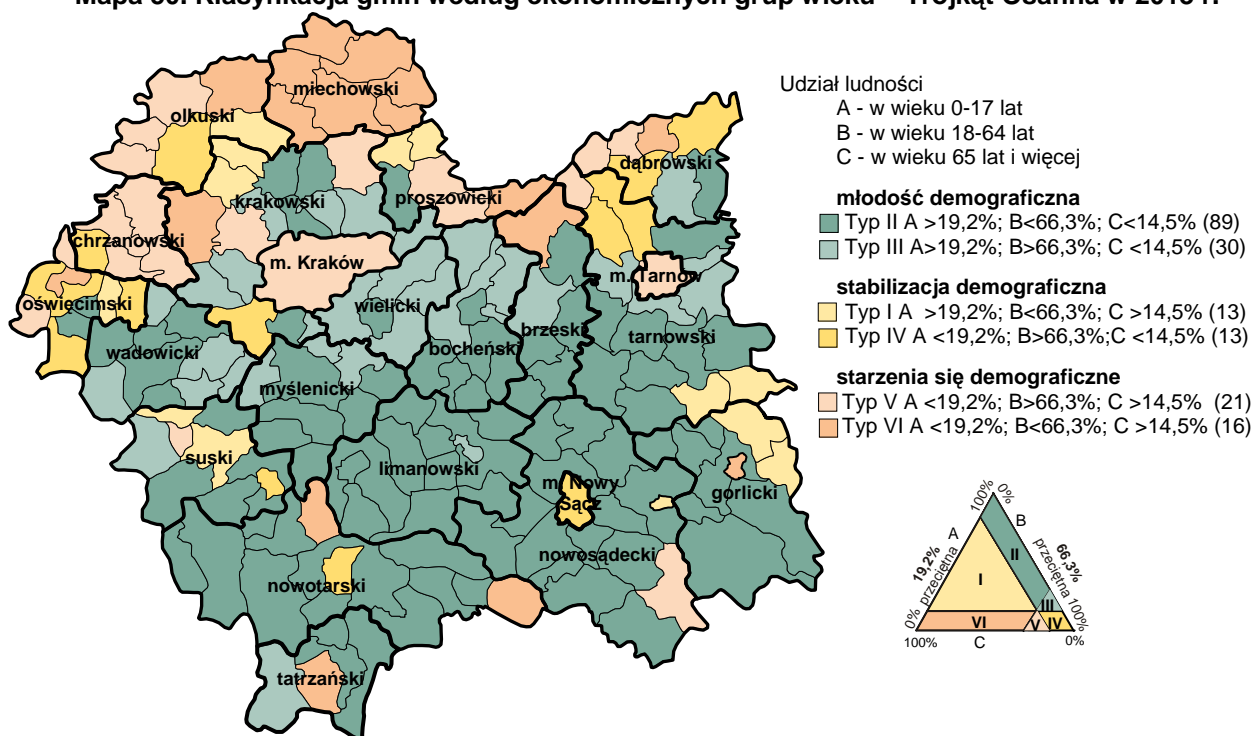
Mapa 49. Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w latach 2009-2013⁵⁸

⁵⁸ Patrz uwagi ogólne str. 27.

Procesy migracyjne (napływ, odpływ ludności) oraz przyrost naturalny miały znaczny wpływ na kształtowanie się struktur ludności w gminach. Postępująca depopulacja gmin północnej i zachodniej części województwa małopolskiego powodowała starzenie się ludności i osłabienie jej aktywności ekonomicznej. W gminach południowej i wschodniej części województwa widoczny był wyraźny wpływ wysokiego przyrostu naturalnego na powolniejsze starzenie się mieszkańców w porównaniu do pozostałych gmin.

Mapa 50. Klasyfikacja gmin według ekonomicznych grup wieku – Trójkąt Osanna w 2013 r.

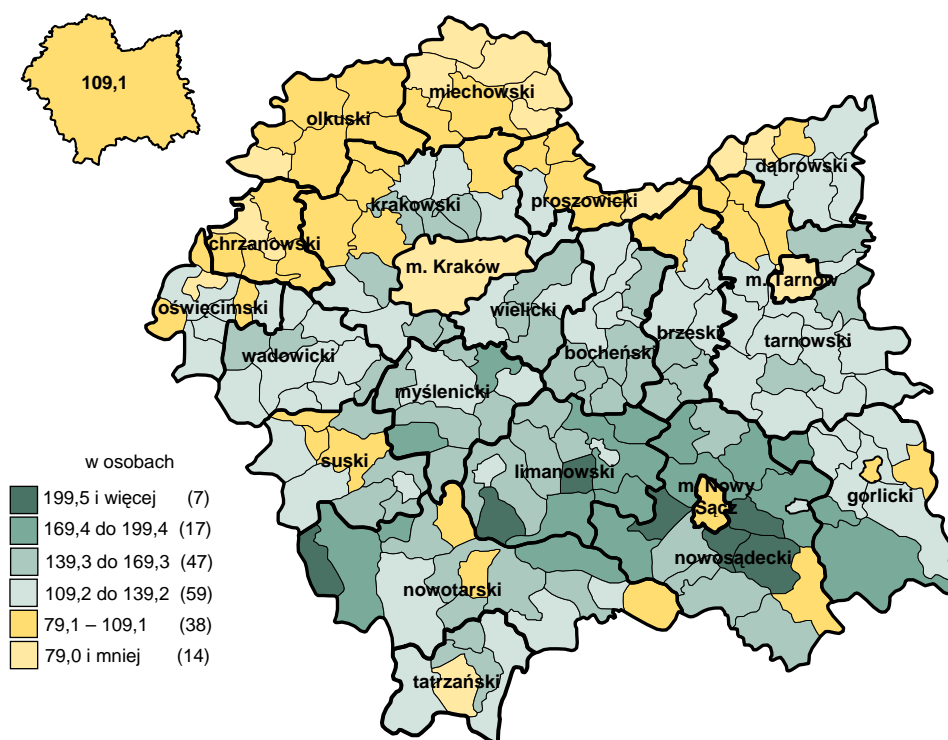

Zaawansowanie procesów starzenia się ludności przedstawiono stosując typologię Osanna i współczynnik młodości demograficznej. W 2013 r. w województwie małopolskim, zgodnie z typologią Osanna uwzględniającą strukturę ekonomicznych grup wieku, do młodych demograficznie zaliczono 119 gmin. Oznacza to, że udział dzieci i młodzieży był większy od przeciętnej w województwie (19,2%), a udział ludności w wieku 65 lat i więcej był mniejszy od przeciętnej (14,5%). Do typów V i VI, które oznaczają starzenie się ludności należało 37 gmin. W gminach tych udział dzieci i młodzieży był mniejszy od przeciętnej w województwie, a udział osób w wieku poprodukcyjnym wyższy niż przeciętny w województwie. Pozostałe, 26 gmin wykazało się stabilnością demograficzną. W 2013 r. w porównaniu do 2009 r. większość gmin charakteryzował spadek udziału dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, a wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym.

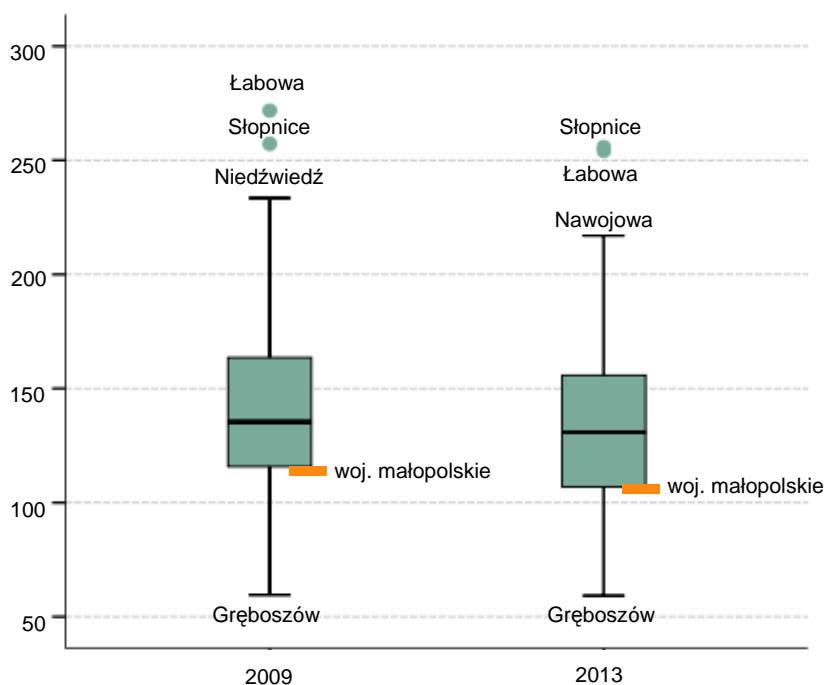
W wyniku stopniowego zmniejszania się odsetka dzieci (0-14 lat) oraz zwiększania się odsetka osób starszych (65 i więcej lat) obserwowano także coraz mniejsze wartości współczynnika młodości demograficznej. W 52 gminach odnotowano wartości poniżej średniej w województwie, tj. 109 osób.

Najwyższe współczynniki młodości demograficznej (na 1 osobę starszą przypadało blisko troje dzieci) odnotowano w gminach: Łabowa (powiat nowosądecki) i Słupnice (powiat limanowski), natomiast najniższe (na 1 dziecko przypadały blisko 2 osoby starsze) odnotowano w gminach Gręboszów (powiat dąbrowski) i Bukowno (powiat olkuski).

Mapa 51. Współczynnik młodości w 2013 r.

Wykres 178. Zróznicowanie współczynnika młodości

3.1.2. Rynek pracy

Udział podatników, którzy w 2012 r. uzyskali przychody z tytułu wynagrodzeń (ze stosunku pracy) w ludności w wieku produkcyjnym, na poziomie gmin był znacznie bardziej zróżnicowany niż w opisanych wcześniej powiatach. W gminach zachodniej części województwa małopolskiego oraz położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej, co najmniej połowa mieszkańców w wieku produkcyjnym uzyskiwała przychody z tytułu wynagrodzeń ze stosunku pracy, czyli z pracy „na etacie”. W gminach typowo rolniczych w północnej części województwa oraz w wielu gminach położonych we wschodniej jego części udział tych podatników nie sięgał 1/3 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Relatywnie najwięcej mieszkańców, ponad 59% uzyskiwało dochody z pracy „na etacie” w gminie powiatu oświęcimskiego Polanka Wielka, natomiast relatywnie najmniej – w gminach powiatu dąbrowskiego – Bolesław i Gręboszów, gdzie stanowili odpowiednio 20% i 21% ludności w wieku produkcyjnym. W 2009 r. maksymalne i minimalne wartości wskaźnika wystąpiły w tych samych gminach.

Podobnie jak w przypadku wyżej opisanego wskaźnika bardzo duże zróżnicowanie pomiędzy gminami województwa małopolskiego w 2013 r. wystąpiło w zakresie udziału bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym. Przy średniej wojewódzkiej 7,8%, w blisko połowie gmin ten wskaźnik ukształtował się na poziomie niższym, przy czym relatywnie najmniejsze bezrobocie na poziomie 3,6% wystąpiło w podkrakowskich gminach Zielonki i Igołomia-Wawrzeńczyce. W ponad 1/5 gmin wskaźnik bezrobocia w końcu 2013 r. przekraczał 10%, przy czym najwyższy wystąpił w gminach powiatu limanowskiego: Kamienica i Łukowica, gdzie wynosił odpowiednio 16,3% i 15,3%. W 2009 r. minimalna wartość wskaźnika (2,9%) wystąpiła w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce, a maksymalna – (16,3%) w gminie Szczucin w powiecie dąbrowskim.

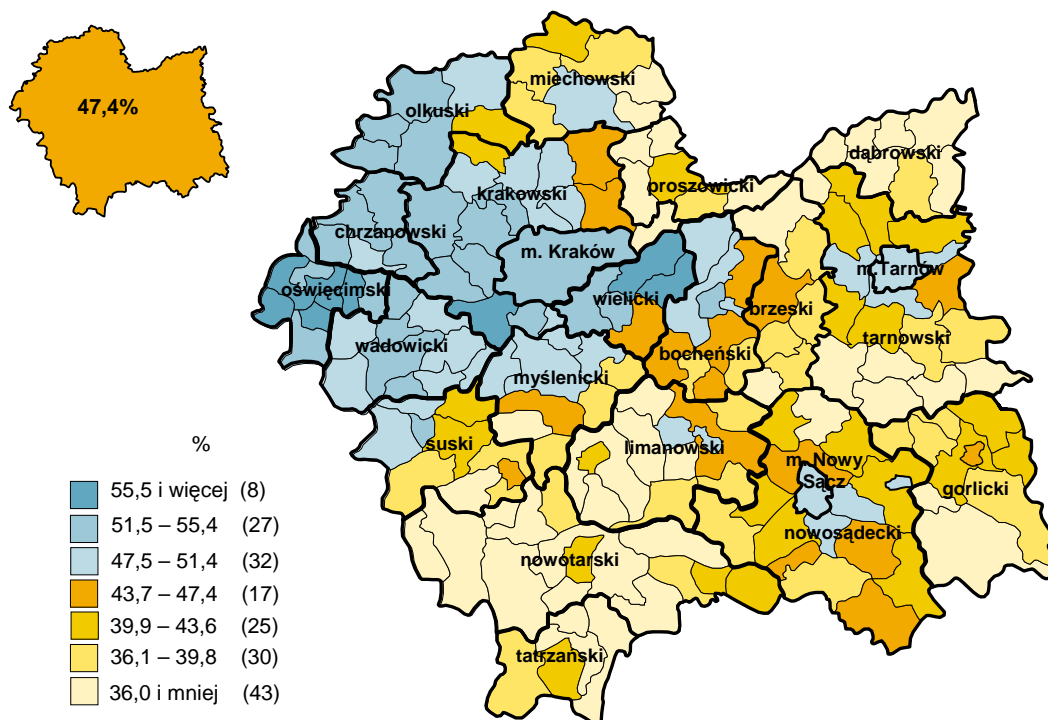
W analizowanej populacji szczególnie wzrosła liczba osób pozostających bez pracy ponad rok. Jest to grupa w najtrudniejszej sytuacji, zarówno ze względu na czas pozostawania bez pracy, a w większości przypadków także z powodu braku nadziei (na znalezienie pracy), powodowanej ograniczeniami edukacyjnymi oraz wiekiem tych osób. W skali województwa udział poszukujących pracy dłużej niż rok (nieprzerwanie od ostatniej rejestracji⁵⁹) w łącznej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wynosił ponad 38%. Kategoria długotrwale bezrobotnych, zgodnie z definicją⁶⁰ obejmuje większą zbiorowość, której udział w populacji bezrobotnych ogółem w województwie wynosił 51,5%. Rozpiętość tego wskaźnika w gminach ukształtowała się na poziomie od blisko 22% w Czorsztynie powiat nowotarski do ponad 66% w gminie Gręboszów powiat dąbrowski.

Nasilenie zjawiska bezrobocia w układzie terytorialnym według gmin kształtuje się odwrotnie w stosunku do opisanego wcześniej udziału podatników (im wyższy udział podatników tym mniejszy udział bezrobotnych). Niemniej w niektórych gminach przy relatywnie niskim udziale podatników podatku dochodowego z tytułu wynagrodzeń za pracę „na etacie”, także wskaźnik bezrobocia był stosunkowo niski, co może wskazywać na większą aktywność mieszkańców w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych, lub znaczny udział osób pracujących na umowach cywilno-prawnych, albo zwiększony odsetek osób w wieku produkcyjnym biernych zawodowo.

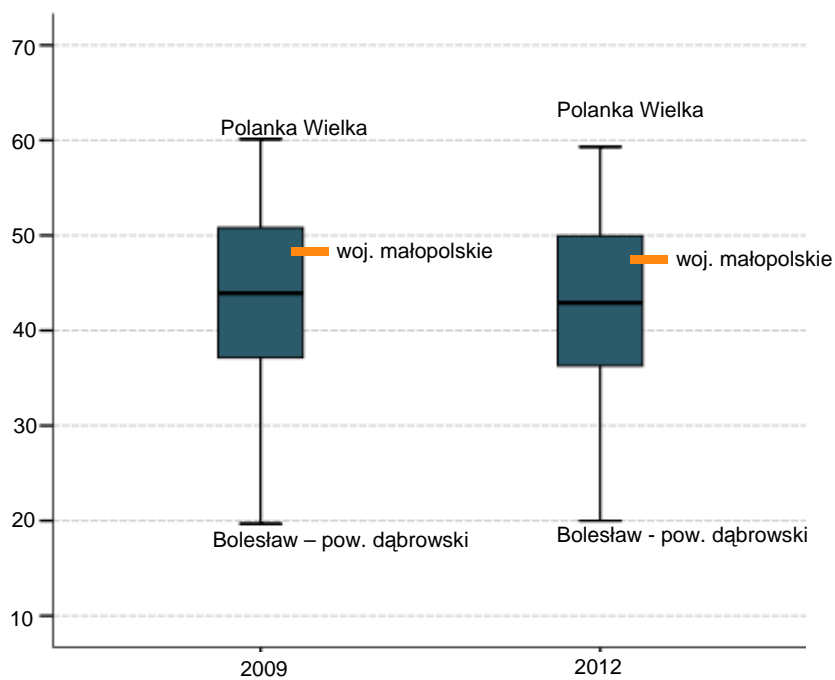
⁵⁹ Patrz przyczyny wyrejestrowania z ewidencji (tabl. 7 str.35) <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobocie-rejestrowane-i-iv-kwartal-2013-r-3.14.html>

⁶⁰ Patrz uwagi metodyczne str. 35.

Mapa 52. Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2012 r.

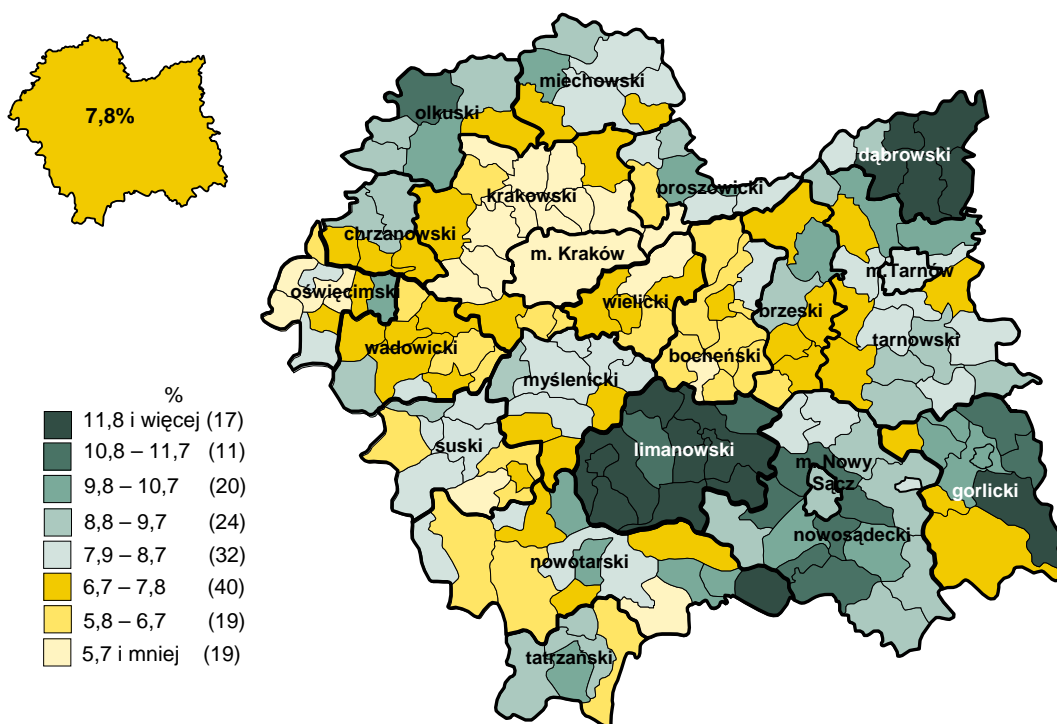

Wykres 179. Zróżnicowanie udziału podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

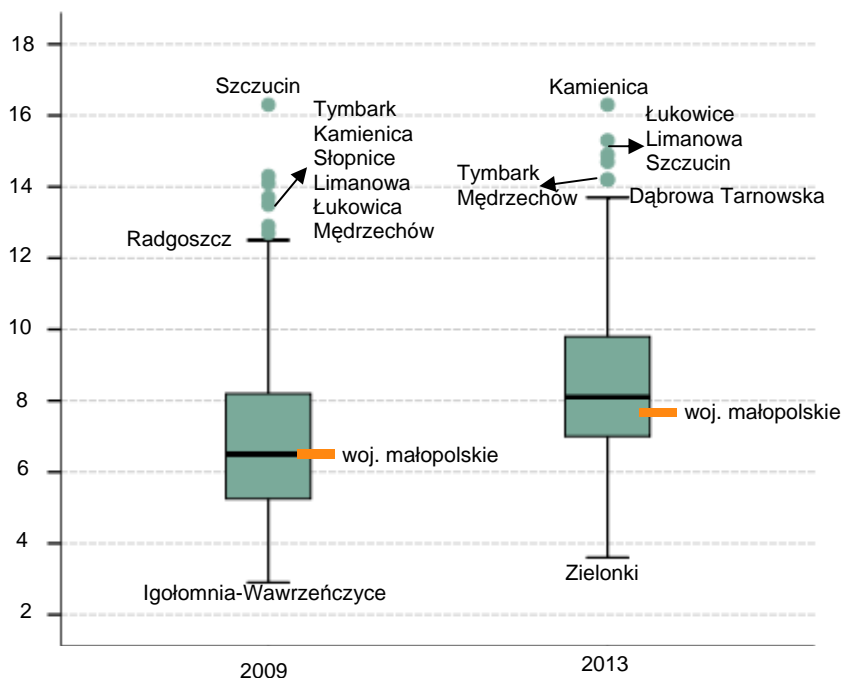
Mapa 53. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.

Stan w końcu grudnia

Wykres 180. Zróżnicowanie udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

Stan w końcu grudnia

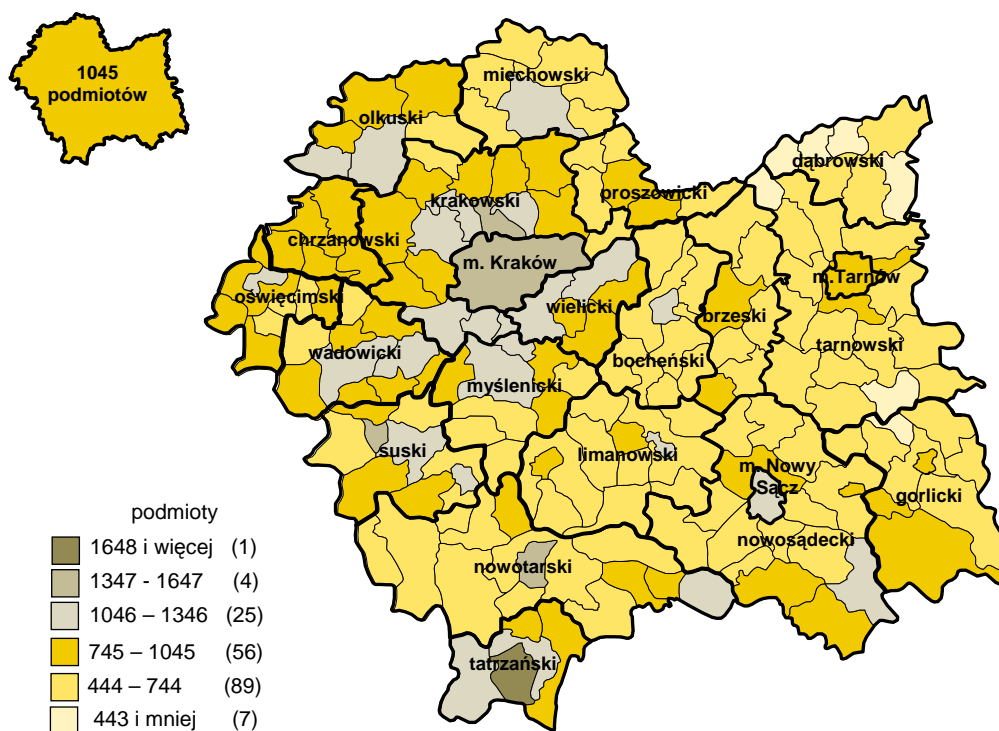
3.2. Aktywność gospodarcza

3.2.1. Podmioty gospodarki narodowej

Na poziom życia ludności znaczący wpływ wywiera aktywność gospodarcza, która w przekroju gmin jest reprezentowana liczbą podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności osiągnęła wysokie wartości w gminach położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej oraz w gminach turystycznych południowej części województwa małopolskiego. Niską liczbę podmiotów przypadających na 10 tys. ludności odnotowano w gminach wschodnich i północnych województwa. Mieszkańcy Zakopanego, wykorzystując walory turystyczne otoczenia, okazali się najbardziej przedsiębiorczy, na 10 tys. ludności przypadało 2085 podmiotów przy przeciętnym wskaźniku w województwie - 1045 podmiotów.

Mapa 54. Podmioty gospodarcze na 10 tys. ludności w 2013 r.

Stan w dniu 31 XII

3.3. Zamożność mieszkańców

3.3.1. Przychody z tytułu wynagrodzeń

Medianę rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń przekraczającą przeciętną wojewódzką odnotowano w gminach bliskiego położenia Krakowa oraz w gminach powiatów położonych w zachodniej części województwa: oświęcimskim, chrzanowskim, olkuskim, w gminie Bystra Sidzina (powiat suski), w gminie Wierzchosławice (powiat tarnowski) oraz w dwóch miastach: Bochnia i Limanowa.

Najwyższą medianę rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń bliską 35 tys. zł uzyskali mieszkańcy gminy Brzeszcze, a najniższą na poziomie 18,0 tys. zł, mieszkańcy gmin powiatów: limanowskiego (Kamienica, Mszana Dolna, Niedźwiedź), nowotarskiego (Czarny Dunajec, Jabłonka, Lipnica Wielka, Nowy Targ, Ochotnica Dolna, Spytkowice, Szaflary, Czorsztyn), suskiego (Bystra-Sidzina, Jordanów), tatrzańskiego (Biały Dunajec, Poronin, Bukowina Tatrzańska) i wadowickiego (Kalwaria Zebrzydowska). Wartość 18,0 tys. zł osiągnięta przez gminy o najmniejszej medianie przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń jest równa minimalnemu wynagrodzeniu brutto w 2012 r. Dla porównania mediana przychodów w całym województwie wyniosła 27,4 tys. zł.

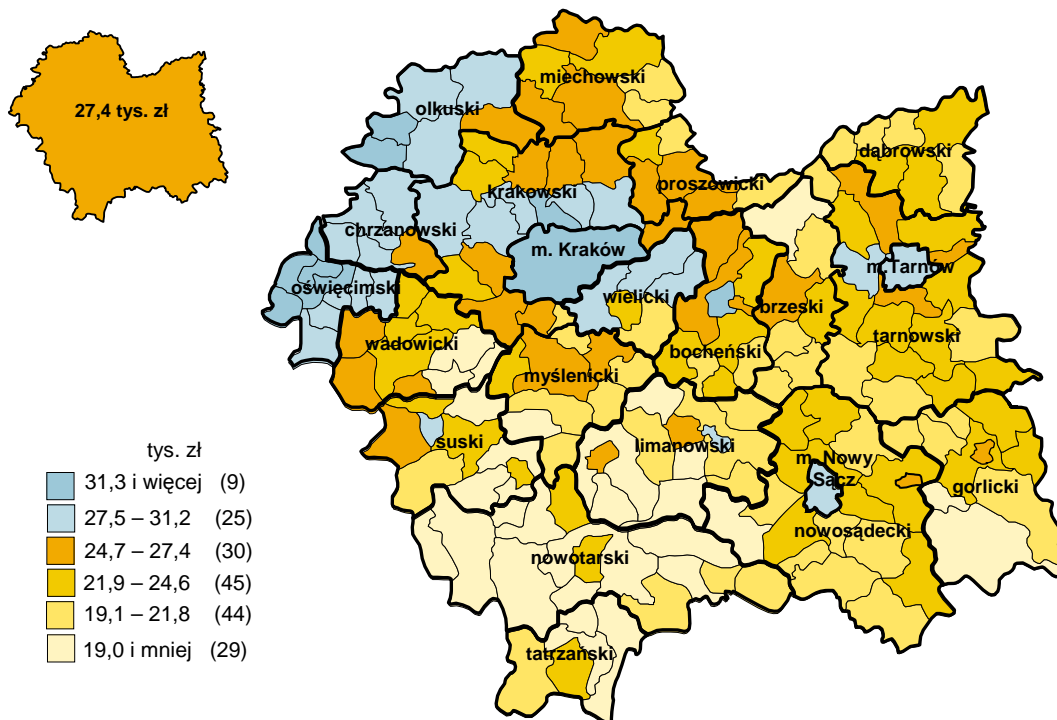
W przekroju gmin widoczne było znacznie większe zróżnicowanie przeciętnych rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń, niż na poziomie powiatów, które przedstawiono stosując współczynnik zróżnicowania kwintylowego. Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego w 2012 r. w województwie wynosił 15,8, oznacza to, że suma przeciętnych rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń 20% podatników o najwyższych przychodach była 15,8 razy wyższa niż odpowiednia suma 20% podatników o najniższych przychodach. Wartość wskaźnika, blisko 3 - krotnie wyższą niż średnia dla województwa, odnotowano w gminach wiejskich powiatu nowotarskiego i tatrzańskiego (Łapsze Niżne - 48,6, Biały Dunajec - 44,2, Poronin - 43,1). Wskaźnik zróżnicowania kwintylowego na poziomie ponad 2 - krotnie wyższym niż wskaźnik wojewódzki odnotowano w gminach powiatów: nowotarskiego (Krościenko nad Dunajcem – 36,0, Szczawnica – 35,8 i Czorsztyn – 33,7), tatrzańskiego (Kościelisko – 32,3 i Bukowina Tatrzańska – 30,5), suskiego (Bystra-Sidzina – 35,4) i limanowskiego (Niedźwiedź – 32,3).

W 2009 r. omawiany wskaźnik osiągnął najwyższe wartości w gminach: Krościenko nad Dunajcem – 38,3, Łapsze Niżne – 36,7 i Poronin - 33,6, przy wskaźniku dla województwa wynoszącym 17,9.

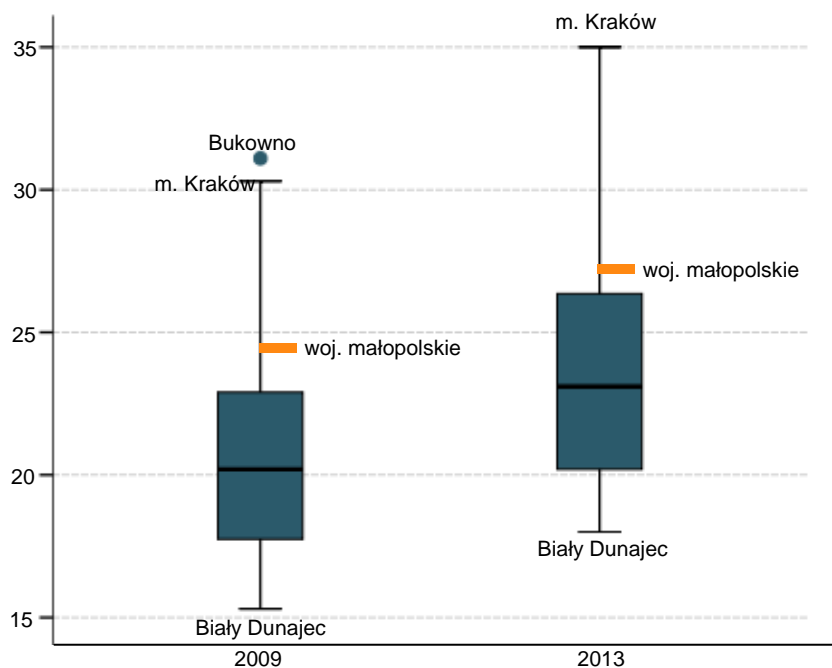
Najmniejsze rozwarstwienie przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń odnotowano w gminie Wierzchosławice w powiecie tarnowskim – wartość współczynnika w 2012 r. wynosiła 10,1, w gminie wiejskiej Bochnia w powiecie bocheńskim – 10,2 oraz w gminie wiejskiej powiatu oświęcimskiego Polanka Wielka – 10,5. Relatywnie niskie wartości wskaźnika kwintylowego 11,0 – 11,5 ukształtowały się w powiecie nowosądeckim w gminie Grybów, w powiecie tarnowskim w gminach: Wietrzychowice i Żabno, a także w powiecie olkuskim – w gminie wiejskiej Wolbrom i gminie miejskiej Bukowno.

W 2009 r. najniższe wartości wskaźnika zróżnicowania kwintylowego odnotowano w gminie Kozłów w powiecie miechowskim – 10,5, w gminie Polanka Wielka w powiecie oświęcimskim – 10,6 oraz od 11,3 – 11,9 w gminach: Łapanów w powiecie bocheńskim, Osiek w powiecie oświęcimskim, Rzepiennik Strzyżewski, Wierzchosławice i Wietrzychowice w powiecie tarnowskim.

Mapa 55. Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń w 2012 r.

Wykres 181. Zróźnicowanie mediany przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

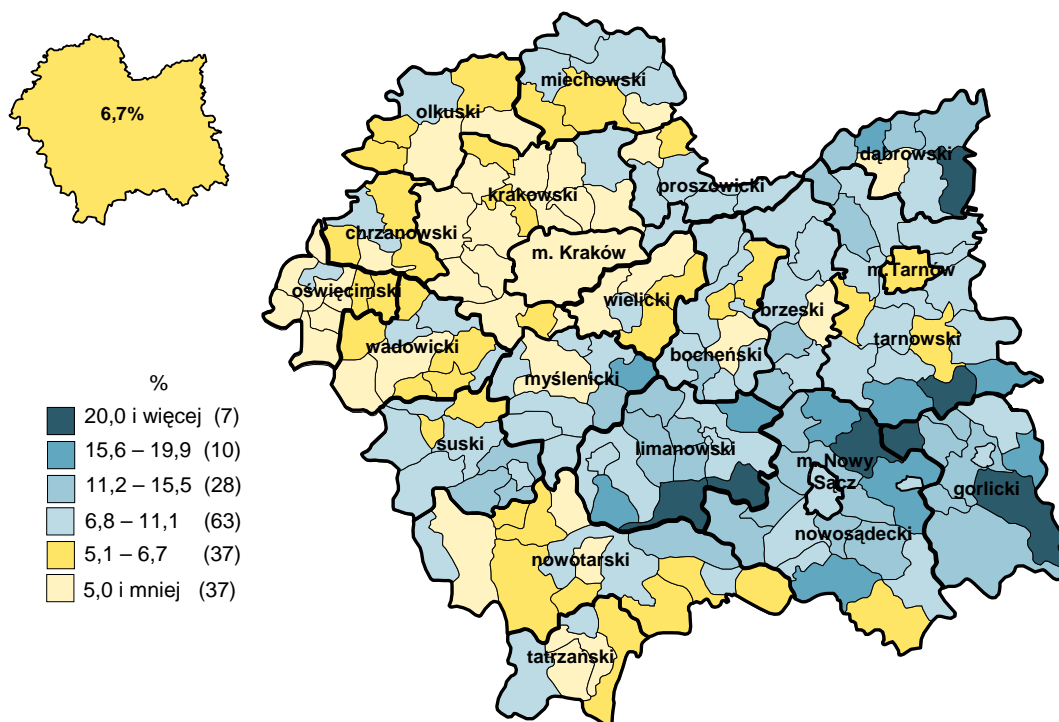
3.3.2. Świadczenia społeczne

Świadczenia z pomocy społecznej

Poziom korzystania z pomocy społecznej jest uwarunkowany w największym stopniu udziałem bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz liczbą osób pozostających na utrzymaniu. W konsekwencji najwyższy udział osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem obserwuje się w większości gmin powiatów: gorlickiego, nowosądeckiego, limanowskiego i dąbrowskiego oraz w pojedynczych gminach powiatów graniczących z nimi. Z kolei bardzo niski udział beneficjentów pomocy społecznej odnotowuje się w gminach aglomeracji krakowskiej oraz w gminach położonych w zachodniej i południowej części województwa małopolskiego.

Najwyższy udział korzystających z pomocy społecznej odnotowano w gminie Bobowa (24,4)%, równie wysoki udział w gminach Rzepiennik Strzyżewski (22,8%) i Korzenna (21,9%) przy średniej wojewódzkiej na poziomie 6,7%.

Mapa 56. Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem w 2013 r.

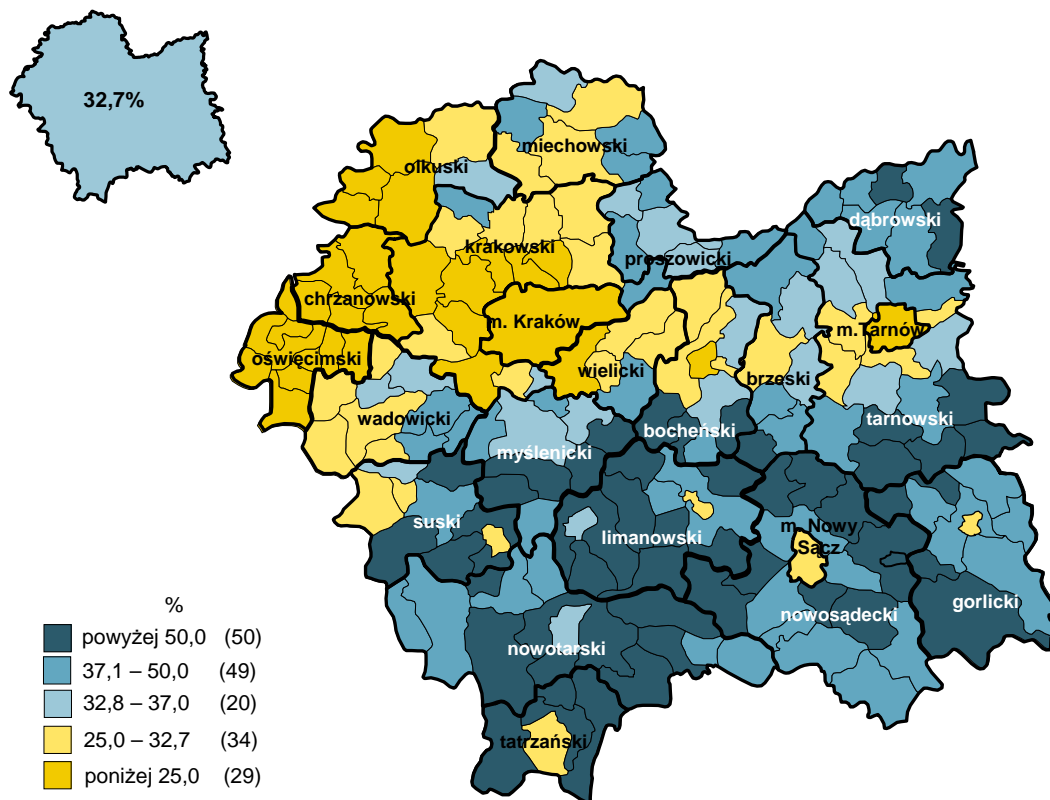
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS i GUS.

Świadczenia rodzinne

W województwie małopolskim w poszczególnych gminach występuje znaczne zróżnicowanie liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. W całym województwie w 2013 r. dzieci do lat 17, na które pobierano zasiłek rodzinny stanowiły 32,7% populacji dzieci w tym wieku. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie terytorialne przyjmując najniższe wartości w zachodniej części województwa i gminach położonych w pobliżu Krakowa i Tarnowa, a najwyższe w południowej części województwa. Udział dzieci na które pobierano zasiłek rodzinny w populacji dzieci w tym wieku wykazuje się znaczną zmiennością (33,1%) w poszczególnych gminach, przyjmując wartość

minimalną w Oświęcimiu (10,6%), a maksymalną w gminie Bystra-Sidzina (65,9%). W 2009 r. najniższą wartość wskaźnika odnotowano podobnie jak w 2013 r. w Oświęcimiu (18,5%), najwyższą w gminie Uście Gorlickie (78,3%).

Mapa 57. Udział dzieci w wieku od 0-17 lat, na które rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w liczbie osób w tym wieku w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS i GUS.

3.3.3. Ubóstwo osób korzystających z pomocy społecznej

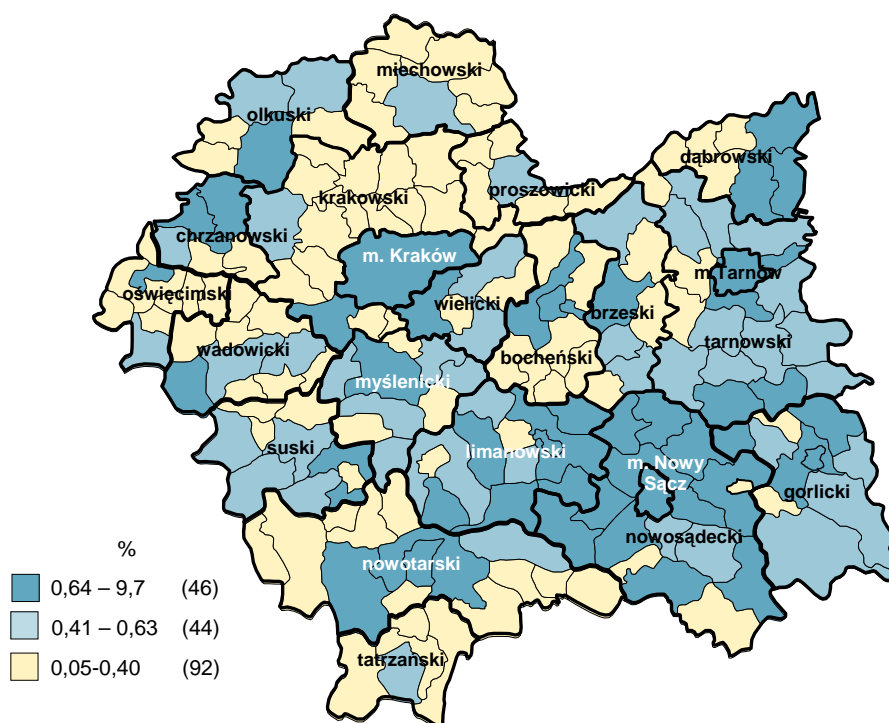
Poziom ubóstwa w przekrojach gmin ustalono podobnie jak w przekrojach powiatów biorąc pod uwagę udział osób ubogich w gminach w ogólnej liczbie ubogich mieszkańców województwa oraz zasięg ubóstwa.

Gminy z wysoką liczbą ubogich były skupione głównie w powiatach: nowosądeckim, limanowskim i gorlickim.

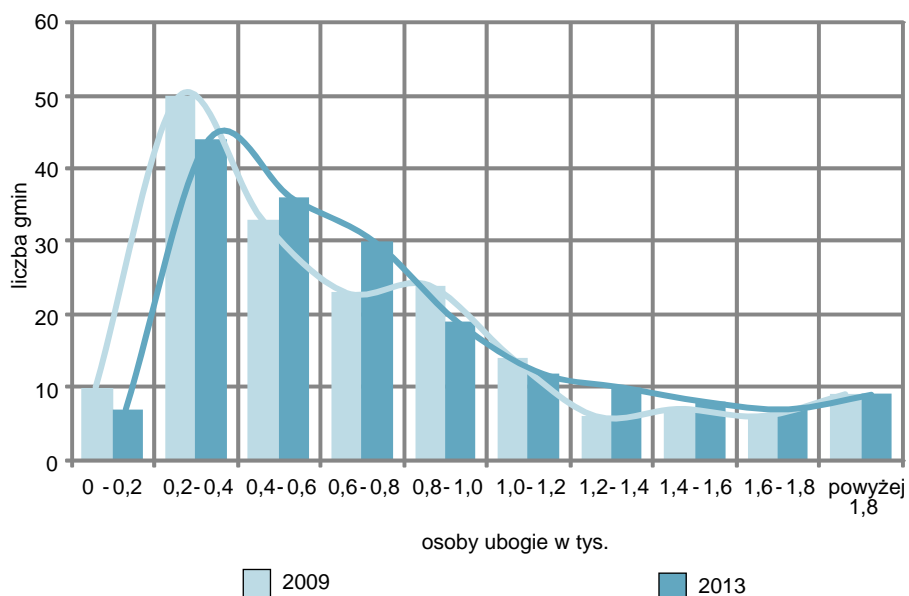
W powiatach: dąbrowskim, tarnowskim i nowotarskim odnotowano po trzy gminy z wysoką liczbą ubogich i po dwie gminy w powiatach: bocheńskim i chrzanowskim. Pojedyncze gminy występowały także w pozostałych powiatach (brzeskim, krakowskim, myślenickim, olkuskim, oświęcimskim, suskim, wadowickim i wielickim).

Rozkład liczby osób ubogich w gminach województwa małopolskiego przedstawiono na wykresie. W 2013 r. w 44 gminach liczba ubogich kształtowała się na poziomie od 200 do 400 osób, w 36 gminach pomiędzy 400 do 600 osób, w 30 gminach pomiędzy 600 i 800 osób. W każdym z pozostałych przedziałów liczba gmin była niższa od 20.

Mapa 58. Udział osób ubogich⁶¹ w gminach w ogólnej liczbie ubogich w 2013 r.

Wykres 182. Rozkład liczby osób ubogich⁶² w gminach

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

⁶¹ Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego – Patrz uwagi metodyczne str. 41.

⁶² j.w.

Zasięg ubóstwa osób korzystających z pomocy społecznej

Większe zróżnicowanie zasięgu ubóstwa obserwuje się na poziomie gmin, o czym świadczy wskaźnik zmienności kształtujący się na poziomie bliskim 58%. Najwyższy zasięg ubóstwa na poziomie 18,6% wystąpił w gminie Kamienica w powiecie limanowskim. Najniższy udział osób ubogich w ogólnej liczbie ludności odnotowano w gminie powiatu krakowskiego - Zabierzów (1,5%).

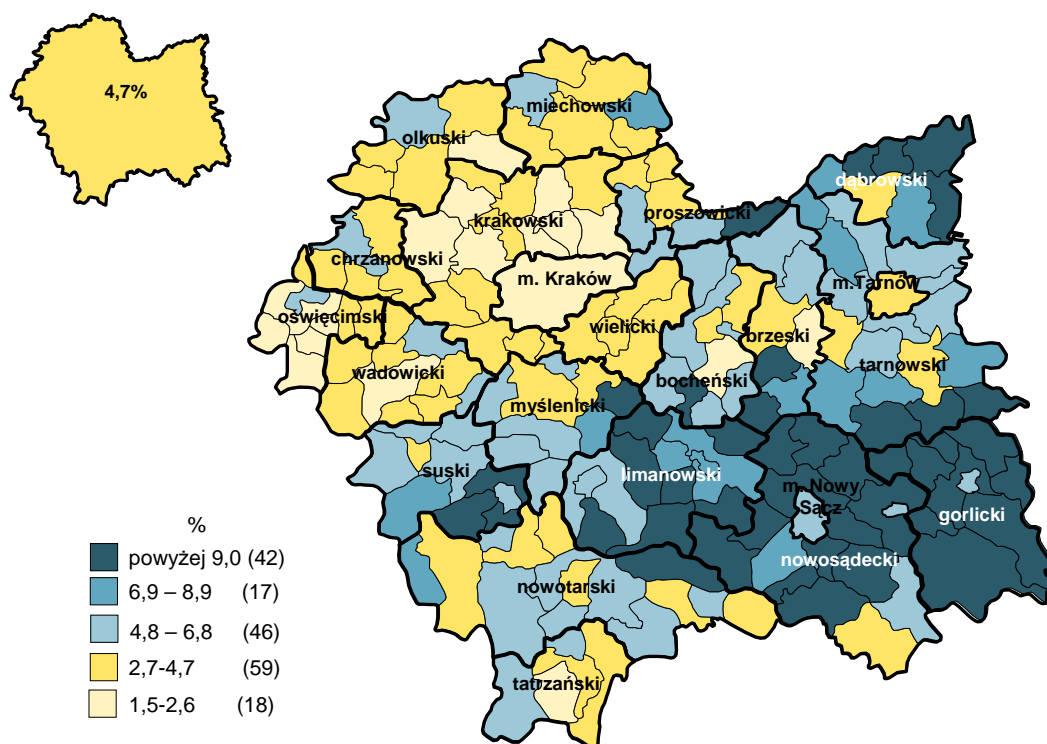
Do gmin z najwyższym zasięgiem ubóstwa przekraczającym 9% zaliczono 42 gminy. W tych gminach w ubóstwie żyło łącznie 48,0 tys. osób. Do gmin z zasięgiem ubóstwa przekraczającym przeciętną wartość dla województwa małopolskiego (4,7% – 8,9%) zaliczono 63 gminy, w których łącznie mieszkało 50,5 tys. osób.

Do gmin z przeciętnym lub niskim zasięgiem ubóstwa zaliczono 77 gmin ze wskaźnikiem kształtującym się na poziomie przeciętnej dla województwa lub poniżej tej wartości. W tych gminach łącznie mieszkało 60,4 tys. osób ubogich.

Największy udział gmin z wysokim zasięgiem ubóstwa w ogólnej liczbie gmin powiatu wystąpił w powiecie gorlickim, gdzie takie gminy stanowiły 90,0% (9 gmin), nowosądeckim - 75% (12 gmin), limanowskim – 58,3% (7 gmin) i dąbrowskim – 57,1% (4 gminy).

Gminy z relatywnie wysokim zasięgiem ubóstwa stanowiły największy udział gmin powiatów: tarnowskiego (68,8% – 11 gmin), suskiego (66,7% – 6 gmin) i myślenickiego (66,7% – 6 gmin). W powiecie wielickim we wszystkich gminach udział osób ubogich był niższy niż przeciętna w województwie małopolskim (4,7%).

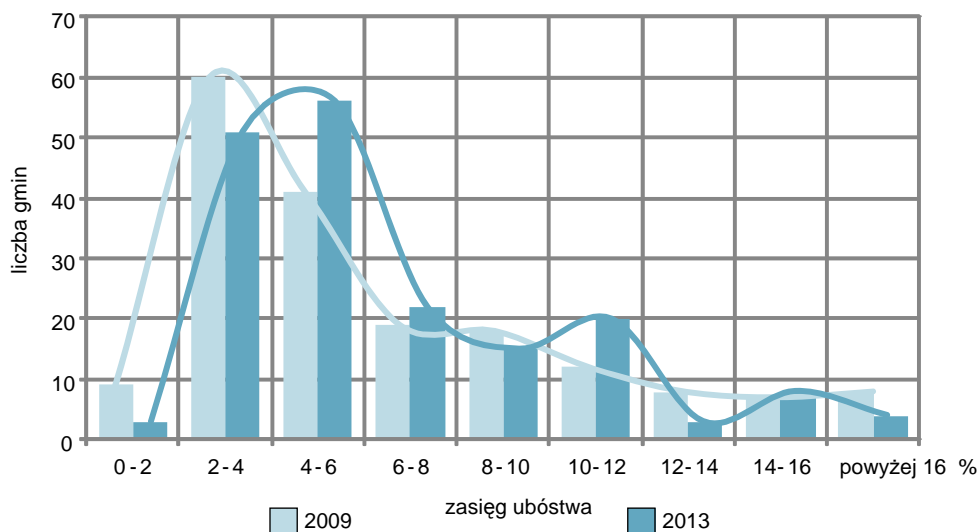
Mapa 59. Zasięg ubóstwa ustawowego rejestrowanego⁶³ w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

⁶³ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

Wykres 183. Rozkład zasięgu ubóstwa ustawowego rejestrowanego⁶⁴ według gmin

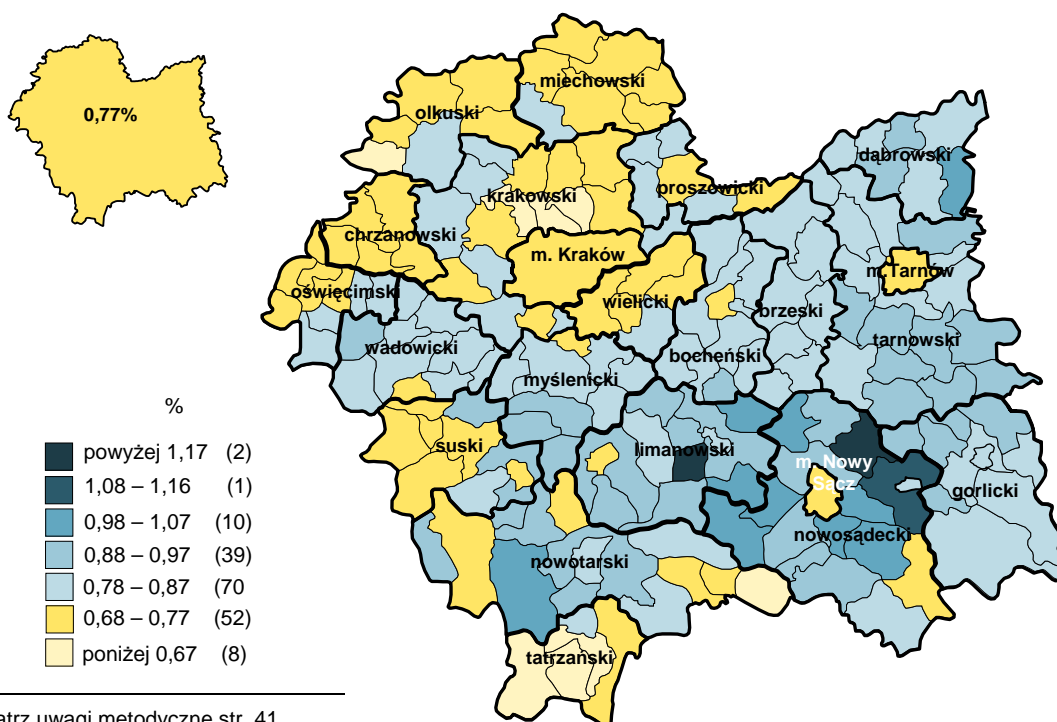
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Wartość zasięgu ubóstwa w zakresie 4%-6% występowała w gminach najczęściej i taką wartość wskaźnika odnotowano w 56 gminach. Równie często, w 51 gminach wskaźnik osiągał wartość w przedziale 2% - 4%.

3.3.4. Zasoby mieszkaniowe

Biorąc pod uwagę wskaźniki ilustrujące przeciętną liczbę osób przypadającą na 1 mieszkanie i na 1 izbę oraz powierzchnię użytkową przypadającą na 1 osobę, najkorzystniejsze warunki pod względem zaludnienia w 2013 r. wśród gmin województwa małopolskiego posiadał mieszkaniec Zakopanego oraz gminy Kościelisko. Największe zagęszczenie mieszkań wystąpiło w gminie Korzenna i Słupnice gdzie odnotowano najniższe wszystkie mierniki określające warunki mieszkaniowe.

Mapa 60. Przeciętna liczba osób na 1 izbę w 2013 r.

⁶⁴ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

Porównując gminy pod względem wielkości mieszkania, największe mieszkania skupione były w gminie Michałowice (123,7 m²) i Zielonki (120,8 m²), natomiast pod względem ilości izb w gminie Poronin (5,92) i Bukowina Tatrzańska (5,71). Najmniejsze mieszkania o najmniejszej liczbie izb znajdowały się w mieście Oświęcim (odpowiednio: 56,6 m² i 3,35 izby) oraz w Chrzanowie (64,0 m² i 3,63 izby). Mieszkania o powierzchni mniejszej od średniej wojewódzkiej i o mniejszej liczbie izb posiadały ponadto miasta: Gorlice i Grybów oraz gminy miejsko-wiejskie: Krynica - Zdrój, Miechów, Skawina i Krzeszowice.

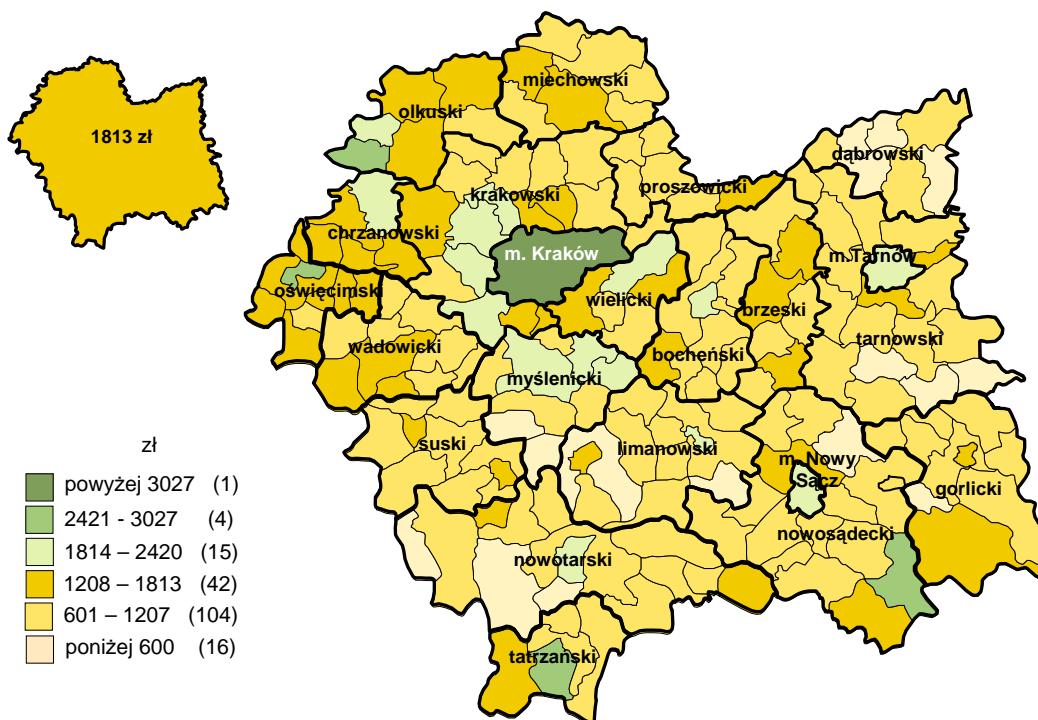
3.4. Dostępność usług społecznych

3.4.1. Dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego

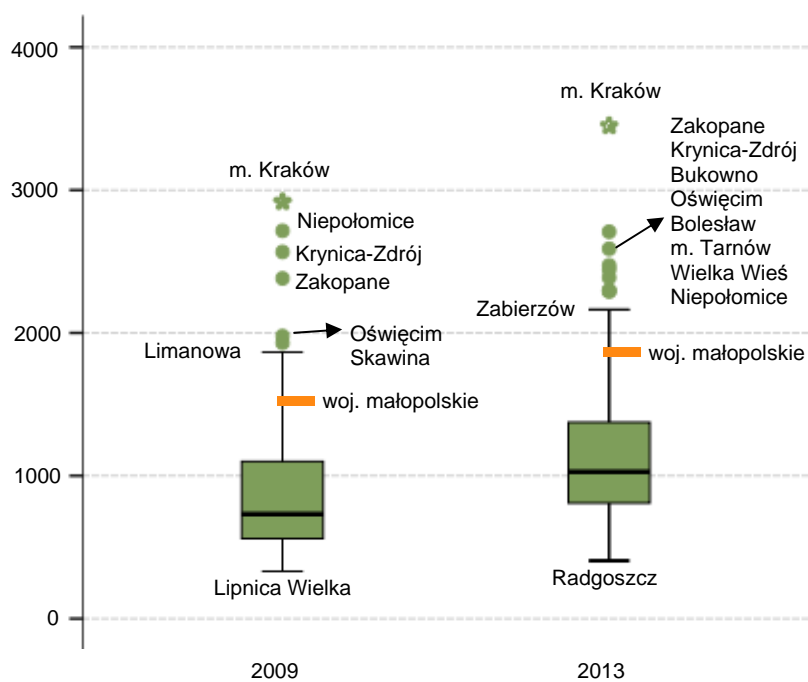
Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem jednostek samorządowych, które w znacznym stopniu są uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej i kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw. W 2013 r. najwyższe dochody własne na 1 mieszkańca poza Krakowem odnotowano w pojedynczych gminach położonych w pobliżu Krakowa (Niepołomice, Wielka Wieś) oraz na południu i na zachodzie województwa (Zakopane i Krynica-Zdrój oraz Bukowno, Oświęcim i Bolesław). Natomiast najniższe dochody własne na 1 mieszkańca wystąpiły w rolniczych gminach powiatu dąbrowskiego, a także w słabiej rozwiniętych gospodarczo gminach powiatów: gorlickiego, limanowskiego, myślenickiego, nowotarskiego, nowosądeckiego i tarnowskiego. Nieznacznie zmniejszył się dystans między gminami o granicznych wartościach dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2013 r. gminę miejską Zakopane, a wiejską Radgoszcz dzieliło 2302 zł, podczas gdy w 2009 r. było to 2383 zł odnotowane między gminami: miejsko-wiejską Niepołomice i wiejską Lipnica Wielka.

Działania gmin w zakresie aktywizacji terenu oraz poprawy warunków życia mieszkańców obrazują ponoszone wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Słabsza kondycja finansowa gmin wymusiła znaczne ograniczenia w tym zakresie. O ile w 2009 r. w wydatkach gmin na inwestycje przekazano przeciętnie 691 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, a w 2011 r. nawet 752 zł, to w 2013 r. kwota zmniejszyła się do 520 zł. Gminy prowadziły inwestycje głównie w zakresie infrastruktury technicznej, usuwając zniszczenia spowodowane przez klęski żywiołowe i zwiększając atrakcyjność terenu zarówno dla potencjalnych inwestorów, jak i mieszkańców. W 2013 r. remonty sieci dróg będących w zarządzie gmin, a także budowy sieci kanalizacyjnej, wodociągowej oraz oczyszczalni ścieków w większości jednostek stanowiły inwestycje kontynuowane i angażowały ponad połowę wszystkich środków przeznaczonych na inwestycje w całym roku (w 9 gminach przekroczyły nawet 90%). W 2013 r. w rankingu gmin według wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, trzy pierwsze miejsca w województwie zajęły gminy: Muszyna (2213 zł), Wietrzychowice (1881 zł) i Radgoszcz (1659 zł). Najmniejsze nakłady na inwestycje (poniżej 100 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca) poniesiono w gminach: Mędrzechów, Tomice, Czorsztyn, Poronin i Ryto, które relatywnie wysokie nakłady na inwestycje poniosły w latach 2009–2012.

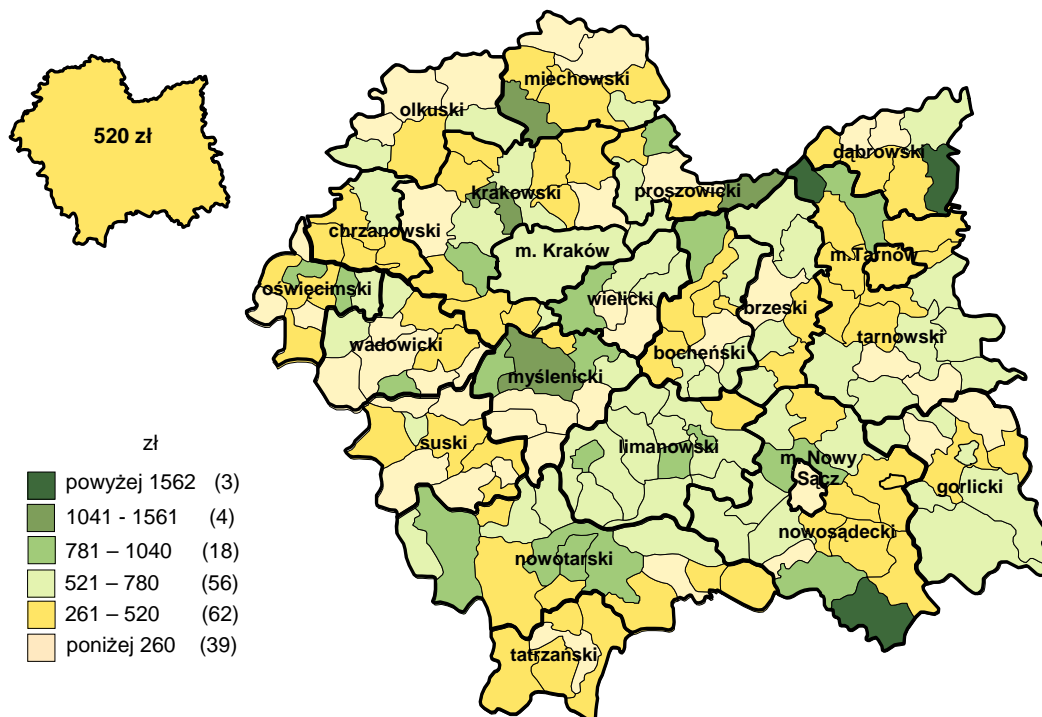
Mapa 61. Dochody własne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2013 r.

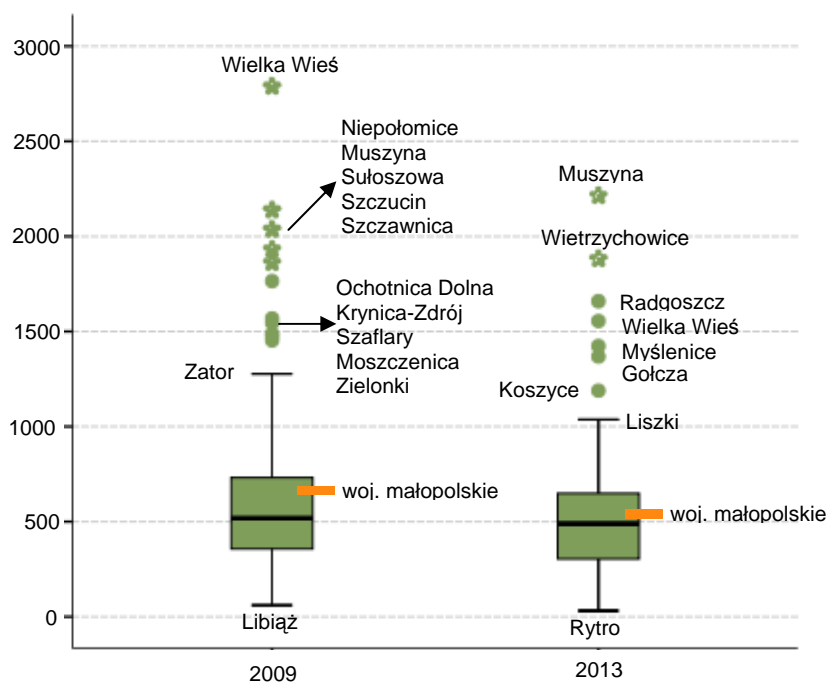
Wykres 184. Zróżnicowanie dochodów własnych na 1 mieszkańca

Mapa 62. Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca gmin i miast na prawach powiatu w 2013 r.

Wykres 185. Zróżnicowanie wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca

4. OBSZARY PROBLEMOWE ⁶⁵

Obszary problemowe

Uwzględniając poziom życia ludności, zasięg ubóstwa oraz liczbę ubogich można wyodrębnić obszary problemowe, które obejmują:

- 22 gminy w najtrudniejszej sytuacji, z poziomem życia poniżej przeciętnego w województwie, wysokim zasięgiem ubóstwa (powyżej 6,8%) oraz wysoką liczbą ubogich (powyżej 1 tys. osób),
- 25 gmin z trudną sytuacją, z poziomem życia poniżej przeciętnego w województwie, wysokim zasięgiem ubóstwa (powyżej 6,8%) oraz z liczbą ubogich poniżej 1 tys. osób,
- 12 gmin z poziomem życia poniżej przeciętnego w województwie, zasięgiem ubóstwa nie najwyższym, ale powyżej przeciętnego w województwie (od 4,8% do 6,5%) i z liczbą ubogich powyżej 641 osób (co oznacza udział ubogich w ogólnej liczbie ubogich w województwie powyżej 0,41).

oraz gminy wymagające monitoringu:

- 15 gmin z poziomem życia powyżej przeciętnego, ale także z zasięgiem ubóstwa powyżej przeciętnego,
- 13 gmin z poziomem życia poniżej przeciętnego i z zasięgiem ubóstwa nie najwyższym, ale powyżej przeciętnego w województwie (od 4,8% do 6,5%) i z niską liczbą ubogich do 641 osób.

Obszar problemowy objął łącznie 59 gmin, do których zaliczono 44 gminy wiejskie i 14 gmin miejsko-wiejskich oraz miasto Gorlice. W gminach obszarów problemowych mieszkało 63,4 tys. osób ubogich, a ich udział w ogólnym ubogich województwa stanowił 39,9%.

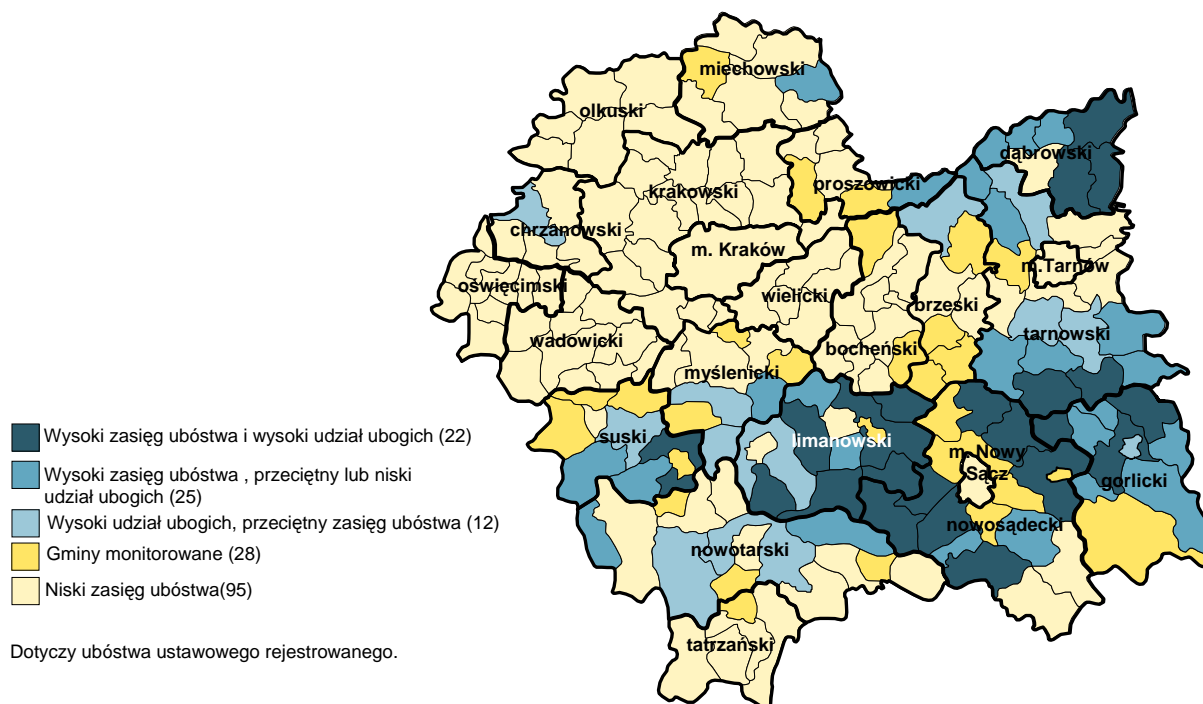
Gminy zidentyfikowane jako obszary problemowe położone były:

- w południowo-wschodniej części województwa, a w szczególności
 - większość gmin powiatu limanowskiego (za wyjątkiem Limanowej, gminy miejsko-wiejskiej Mszana Dolna i gminy wiejskiej Tymbark),
 - większość gmin powiatu nowosądeckiego (za wyjątkiem Grybowa, gmin miejsko-wiejskich Krynica-Zdrój i Muszyna oraz gmin wiejskich: Chełmiec, Kamionka, Łososina Dolna, Nawojowa),
 - większość gmin powiatu gorlickiego za wyjątkiem gminy wiejskiej Uście Gorlickie,
 - większość gmin powiatu tarnowskiego,
 - blisko połowa gmin powiatu suskiego.
- w północnej części województwa
 - znakomita większość gmin powiatu dąbrowskiego za wyjątkiem gminy wiejskiej Olesno,
- w powiatach: brzeskim, nowotarskim, myślenickim, bocheńskim w bliskim położeniu gmin w trudnej sytuacji powiatów wymienionych dotychczas,
- pozostałe pojedyncze gminy w powiecie proszowickim, miechowskim, chrzanowskim.

Gminy, które powinny być monitorowane położone są w bliskim sąsiedztwie gmin obszaru problemowego i skupione głównie w południowej i północno-wschodniej części województwa.

⁶⁵ Użyte w opisie pojęcia: ubogie gospodarstwa domowe i ubogie osoby dotyczą ubóstwa ustawowego rejestrowanego - Patrz uwagi metodyczne str. 41.

Mapa 63. Identyfikacja obszarów problemowych w 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

W gminach obszarów problemowych obserwuje się kumulację większości negatywnych czynników. W tych gminach mieszkało 693,7 tys. ludności z udziałem ludności wiejskiej wynoszącym 81,0%. Gminy obszarów problemowych położone w południowej części województwa zaliczono do zaludniających się, młodych demograficznie. Natomiast w gminach położonych w części północnej następuje depopulacja z relatywnie szybkim demograficznym starzeniem się ludności.

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 83 osoby w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie małopolskim kształtował się na poziomie 58 osób.

W omawianych gminach, w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń nie przekraczał przeciętnego wskaźnika wojewódzkiego (47,4% w 2012 r.), a udział bezrobotnych był wyższy niż przeciętny w województwie (7,8%). Mieszkańcy gmin obszarów problemowych posiadali niskie dochody, zarówno mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń, jak i mediana przychodów rocznych z tytułu emerytury lub renty, dla żadnej z tych gmin nie przekraczała średniej wojewódzkiej. Przyczyną wykonywania pracy nisko płatnej poza rolnictwem mogła być niekorzystna struktura wykształcenia mieszkańców.

Niski dochód ubogich gospodarstw domowych lub jego brak to konsekwencja niskich dochodów własnych pracujących i emerytów. W większości niskie dochody własne pracujących i emerytów przekraczały jednak kryterium przyznawania pomocy społecznej, ale nie były wystarczające na utrzymanie wieloosobowych ubogich gospodarstw domowych. Istniała potrzeba podziału tych dochodów na wszystkie osoby wchodzące w skład gospodarstwa domowego, w tym na dzieci i młodzież do 17 lat, na osoby bezrobotne i bierne zawodowo. Niskie dochody ubogich gospodarstw były łagodzone między innymi zasiłkami rodzinnymi na dzieci. Większość gospodarstw wielodzietnych pozostawała jednak nadal w sferze ubóstwa ustawowego rejestrowanego, a zasiłki tylko obniżały głębokość ubóstwa w tych gospodarstwach.

Dochody własne gmin uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej i kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw w znakomitej większości gmin obszarów problemowych były niższe od wartości przeciętnej dla województwa małopolskiego.

Opisane zjawiska warunkujące zubożenie społeczeństwa mają odzwierciedlenie w strukturze społeczno-ekonomicznej gospodarstw i osób sfery ubóstwa rejestrowanego.

Charakterystyka ubogich gospodarstw domowych obszarów problemowych:

- dominacja ubogich gospodarstw wieloosobowych (ponad 75%), ubogie gospodarstwa jednoosobowe stanowiły mniej niż 25% ogółu ubogich gospodarstw. Ubogie gospodarstwa jednoosobowe, to gospodarstwa w głównej mierze osób w wieku produkcyjnym (blisko 90%),
- ubogie gospodarstwa wielodzietne z 3 i większą liczbą dzieci na utrzymaniu stanowiły 26,0%, ubogie gospodarstwa z dwójką dzieci na utrzymaniu stanowiły 21,6%, a z jednym dzieckiem na utrzymaniu 17,1% ogółu ubogich gospodarstw. Blisko 11% gospodarstw nie miało dzieci na utrzymaniu. Przeciętnie na jedno ubogie wieloosobowe gospodarstwo przypadało 5 osób (przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w województwie – 3 osoby),
- udział ubogich gospodarstw osób samotnie wychowujących dzieci w ogólnej liczbie ubogich gospodarstw wieloosobowych był relatywnie niski i wynosił 9,4%,
- w połowie ubogich gospodarstw głównym źródłem utrzymania były niezarobkowe źródła, w blisko 36% praca, a 13,8% gospodarstw pozostawało na utrzymaniu.

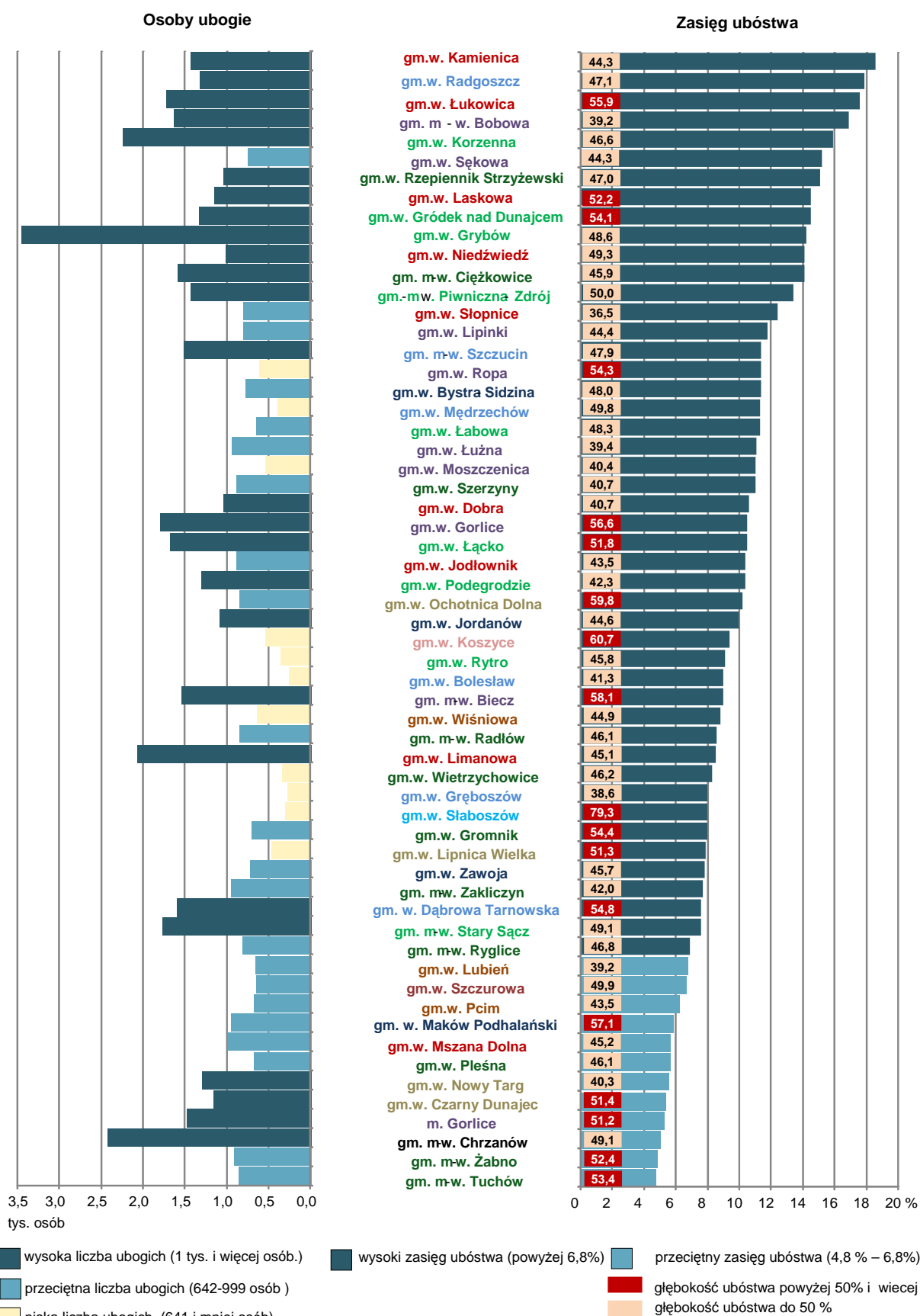
Charakterystyka osób ubogich obszarów problemowych:

- udział dzieci i młodzieży do lat 17 stanowił 43,5% ogółu ubogich w tych gminach z dominacją dzieci w wieku 7-12 lat (15,9% ogółu ubogich) i dzieci w wieku 3-6 lat (9,0% ogółu ubogich),
- osoby ubogie w wieku produkcyjnym stanowiły ponad połowę ogółu ubogich z wyraźną dominacją osób z wykształceniem niższym niż średnie (ponad 40% ogółu ubogich) oraz z wyraźną dominacją osób niepracujących - bezrobotnych i biernych zawodowo (blisko 42% ogółu ubogich). Bariery podjęcia pracy oprócz sytuacji gospodarczej mógł być niski poziom wykształcenia związany z ich niskimi kwalifikacjami. Przyczyną ograniczenia aktywności zawodowej mogła być długotrwała choroba lub niepełnosprawność, a także w większości przypadków potrzeba sprawowania opieki nad dziećmi,
- udział osób ubogich w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ubogich omawianych gmin stanowił 2%,
- udział ubogich osób chorych w ogólnej liczbie ubogich w gminach stanowił ponad 20%, a udział niepełnosprawnych ponad 8%.

Potwierdzeniem przedstawionej sytuacji gospodarstw i osób ubogich były powody przyznania pomocy: brak pracy, problemy zdrowotne oraz sprawy rodzinne. Pomoc udzielana była również z powodu występowania w gospodarstwach domowych alkoholizmu i przemocy w rodzinie.

Głębokość ubóstwa, w gminach obszarów problemowych wahała się od 36,5% w gm. Słupnice (powiat limanowski) do 79,3% w gm. Słaboszów (powiat miechowski). Znaczną głębokość ubóstwa przekraczającą 55% odnotowano w gminach: Koszyce (powiat proszowicki), Ochotnica Dolna (powiat nowotarski), Biecz i Gorlice (powiat gorlicki), Maków Podhalański (powiat suski), Łukowica (powiat limanowski).

Wykres 186. Gminy ^a zidentyfikowane jako obszary problemowe w 2013 r.

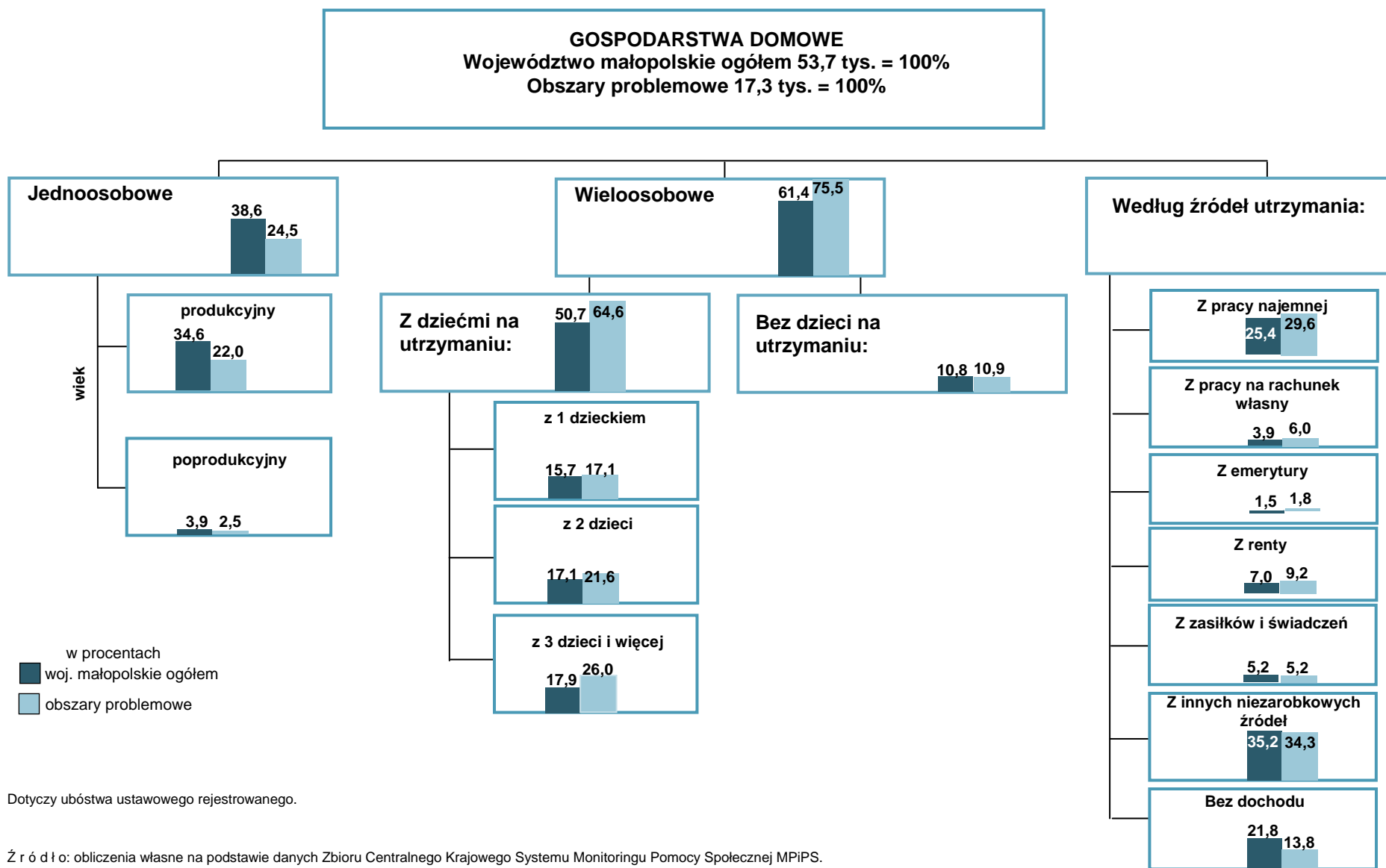

Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego.

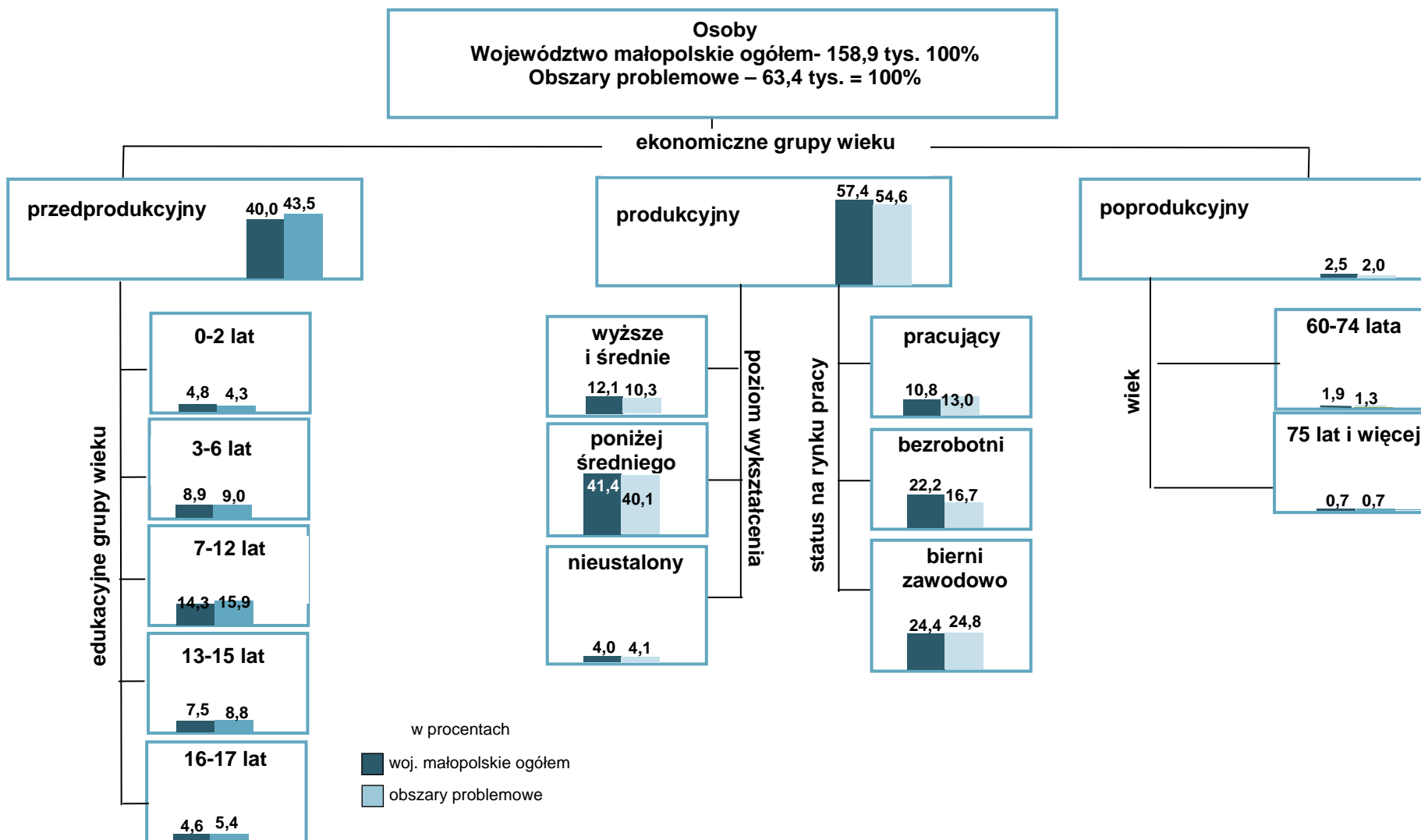
^a Kolory nazw gmin oznaczają przynależność do tego samego powiatu.

Powiaty: brzeski, chrzanowski, dąbrowski, gorlicki, limanowski, miechowski, myślenicki, nowosądecki, nowotarski, proszowicki, suski, tarnowski

Schemat 2. Identyfikacja ubogich gospodarstw domowych w woj. małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2013 r.

Schemat 3. Identyfikacja osób ubogich w woj. małopolskim ogółem i w obszarach problemowych w 2013 r.

Dotyczy ubóstwa ustawowego rejestrowanego.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

PODSUMOWANIE

Poziom życia ludności uzależniony jest od **potencjału ludzkiego**, a w szczególności od struktur społeczno-ekonomicznych ludności, które są efektem zachodzących procesów demograficznych.

W województwie małopolskim w latach 2009-2013 odnotowano wzrost liczby ludności oraz zwiększenie udziału ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Tempo przyrostu ludności z roku na rok było coraz wolniejsze. W końcu 2013 r. w województwie mieszkało 3360,6 tys. osób, w miastach 1637,3 tys. osób (48,7% ogółu ludności).

Województwo małopolskie znalazło się obok województwa wielkopolskiego, pomorskiego, mazowieckiego w grupie 4 województw aktywnych demograficznie, zaludniających się. Wzrost liczby ludności był konsekwencją dodatniego przyrostu naturalnego przewyższającego dodatni przyrost migracyjny.

Pomimo korzystnego typu demograficznego, w województwie małopolskim utrzymuje się niekorzystna tendencja większości zjawisk kształtujących ruch naturalny. Dodatni przyrost naturalny, który był podstawowym czynnikiem warunkującym wzrost ludności, od 2010 r. wykazywał tendencję malejącą (w 2013 r. - 4,0 tys. osób). Najbardziej wrażliwy dla rozwoju demograficznego ludności wskaźnik dzietności kobiet, z roku na rok przyjmuje niższe wartości, a w 2013 r. wynosił 1,29.

Drugim ważnym czynnikiem warunkującym wzrost ludności było saldo migracji stałej, które od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie przyjmując wartości dodatnie (w 2013 r. wynosiło 2,8 tys. osób).

Województwo małopolskie jest atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Liczba mieszkańców, którzy przybyli z innych województw była wyższa od liczby mieszkańców opuszczających województwo (saldo migracji wewnętrznej wynosiło 3,8 tys. osób). Zmianie uległa tendencja w zakresie migracji zagranicznej. Po kilku latach przewagi imigrantów nad emigrantami, w 2013 r. saldo migracji zagranicznej przyjęło niekorzystne ujemne wartości i wynosiło blisko minus 1,0 tys. osób.

Zgodnie z ustaleniami ostatniego spisu powszechnego, według stanu w końcu marca 2011 r. za granicą czasowo powyżej 3 miesięcy przebywało ponad 187 tys. osób mających stałe miejsce zamieszkania w województwie małopolskim. Ponad ¾ przebywających czasowo za granicą, stanowili emigranci długookresowi, których okres pobytu trwał dłużej niż rok.

Podobnie jak w całym kraju, społeczeństwo województwa małopolskiego starzeje się, co jest efektem obniżenia się współczynnika dzietności i równoczesnego wydłużania życia. Proces starzenia szybciej postępuje w miastach niż na wsi, w 2013 r. średni wiek mieszkańca województwa wynosił 38 lat. Statystycznie mieszkańcy miast byli starsi od mieszkańców wsi, średni wiek mieszkańca miast wynosił blisko 40 lat.

Konsekwencją przesuwania się wyżów i niżów demograficznych w poszczególnych grupach wiekowych ludności oraz zwiększonej emigracji mieszkańców za granicę po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej była dynamiczna zmiana struktur ekonomicznych grup wieku ludności, spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i dalszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Pomimo tego zgodnie z typologią Osanna województwo małopolskie w 2013 r. znalazło się w grupie województw młodych demograficznie, w których udział dzieci i młodzieży (19,2%) przekraczał przeciętny w kraju, a udział ludności w wieku 65 lat i więcej (17,7%) był niższy.

Niekorzystnemu zmniejszaniu się udziału liczby ludności w wieku produkcyjnym (o 0,6 p.proc. w porównaniu do 2009 r.) nie towarzyszył proces starzenia się zasobów siły roboczej. W najbliższych latach nadal zmniejszać się będzie liczba ludności w wieku produkcyjnym nawet przy uwzględnieniu ustawowego przesunięcia wieku emerytalnego. Rozpocznie się także proces starzenia zasobów siły roboczej, który w kolejnych latach może przyspieszać, gdyż wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym będzie potęgowany ubytkiem ludności w wieku produkcyjnym mobilnym. W przyszłości obserwowane procesy demograficzne, coraz niższa liczba zawieranych małżeństw, niższa dzietność potęgowana utrzymującym się wysokim poziomem emigracji młodych mieszkańców województwa za granicę, trwający proces starzenia się społeczeństwa będą zmniejszać podaż siły roboczej na rynku pracy.

Dobrobyt społeczeństwa jest także uzależniony od poziomu **aktywności gospodarczej**. Województwo małopolskie niezmiennie od 2005 r. znajdowało się w grupie pięciu województw z największym udziałem w generowaniu PKB po mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim. W 2011 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto w województwie małopolskim w cenach bieżących wynosiła 113,9 mld zł, a wzrost PKB w cenach stałych w porównaniu do 2009 r. wyniósł 8,2% (w kraju 8,6%). Jednym z podstawowych mierników określających rozwój społeczno-ekonomiczny regionu jest wielkość produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca, który w województwie małopolskim w 2011 r. wynosił 34,1 tys. zł (w kraju 39,7 tys. zł). Województwo w 2011 r. znajdowało się na siódmym miejscu pod względem wielkości PKB na 1 mieszkańca. Poziom PKB na 1 mieszkańca pozostaje w ścisłej zależności z liczbą podmiotów przypadających na 10 tys. ludności. W 2013 r. wskaźnik wynosił 1045 podmioty, co lokowało województwo na siódmym miejscu w kraju.

W rolnictwie obserwowano w ostatnich latach pozytywne zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw rolnych powodujące wzrost koncentracji ziemi poprzez zwiększenie udziału rozwojowych gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych większej niż 20 ha, przy nadal znaczącej liczbie małych (poniżej 2 ha użytków rolnych), rozdrobnionych, gospodarstw z tradycyjnymi metodami produkcji i znaczącym udziałem pracy ręcznej. Zwiększyła się, zwłaszcza w południowej części województwa, liczba gospodarstw ekologicznych z certyfikatem.

Działalność gospodarcza oraz zmiany w rolnictwie kształtowały sytuację na rynku pracy. W 2013 r. liczba pracujących poza rolnictwem indywidualnym w województwie małopolskim wynosiła 997 tys. osób i w porównaniu ze stanem z 2009 r. wzrosła o 5,6% (w kraju o 2,0%). Stopa bezrobocia w porównaniu do średniej krajowej była niższa, jednak w całym okresie 2009-2013 relacja średniej wojewódzkiej do krajowej, pogarszała się. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrosła o blisko 27% z równoczesną zmianą ich struktury według poziomu wykształcenia oraz według wieku.

Konsekwencją dysproporcji gospodarczo-społecznych było zróżnicowanie **zamożności mieszkańców**, w tym zróżnicowanie poziomu dochodów, poziomu i struktury wydatków oraz warunków mieszkaniowych.

Dochód rozporządzalny mający wpływ na poziom życia członków gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2013 r. kształtował się na poziomie 1228 zł na osobę i wzrósł w stosunku do 2009 r. nominalnie o 17,9%, a realnie o 5,3%. W dochodzie rozporządzalnym dominują dochody z pracy najemnej (ponad 50%), udział dochodów ze świadczeń z tytułu ubezpieczeń

społecznych i pomocy społecznej wynosił blisko 28%, dochody z pracy na własny rachunek stanowiły 10% ogólnych dochodów, a z gospodarstwa rolnego 1,8%.

Dochód gospodarstw domowych mieszkańców województwa, nie zawsze zapewniał ich ekonomiczne bezpieczeństwo. Jednak niezależnie od przyjętej granicy ubóstwa zasięg ubóstwa był niższy niż przeciętnie w Polsce. W omawianym okresie charakteryzował się niewielką tendencją spadkową, a obserwowany wzrost zasięgu ubóstwa ustawowego wystąpił po zmianie kryterium dochodowego przyznania pomocy społecznej w październiku 2012 r.

Lepsze warunki życia ludności to również coraz wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie transportu, edukacji, gospodarki komunalnej i kultury.

W przekroju powiatów, a tym bardziej gmin widoczne były duże zróżnicowania przestrzenne warunków życia. Zróżnicowania te wynikały z położenia w strefie oddziaływania miast, bliskiego położenia względem szlaków komunikacyjnych, atrakcyjnego krajobrazu.

Poziom życia ludności, znacznie wyższy niż przeciętnie w województwie, występował w miastach na prawach powiatu. W powiatach tych, a zwłaszcza w Krakowie, odnotowano znacznie wyższy poziom aktywności gospodarczej z dużym udziałem sektora usług. Mieszkańcy byli lepiej wykształceni. Liczba osób pracujących w relacji do osób w wieku produkcyjnym była najwyższa w województwie małopolskim przy równoczesnej niskiej stopie bezrobocia. Wszystkie wymienione czynniki miały wpływ na wyższe wynagrodzenia pracowników, a w konsekwencji na wyższy poziom życia mieszkańców. Kraków jest miastem atrakcyjnym turystycznie, przyciągającym turystów krajowych i zagranicznych, co ma również duży wpływ na rozwój miasta. Dobre warunki życia w Krakowie są powodem napływu nowych mieszkańców, ale równocześnie część mieszkańców migruje do podmiejskich miejscowości. Otoczenie miasta to głównie miejsce zamieszkania, praca i usługi znajdują się w mieście, co powoduje wzrost ruchu drogowego. Dojazdy do pracy ulegają wydłużeniu i to jest niedogodnością życia mieszkańców.

Korzystne warunki życia występowały w gminach otoczenia Krakowa, tj. powiatów: wielickiego, krakowskiego, bocheńskiego i myślenickiego oraz powiatów zachodniej części województwa - oświęcimskiego i chrzanowskiego. Udział utrzymujących się z pracy poza rolnictwem we wszystkich powiatach tej grupy, za wyjątkiem bocheńskiego, był wyższy niż przeciętny w województwie małopolskim (34,7%), a w powiecie bocheńskim bliski temu wskaźnikowi (34,6%). W gminach bliskiego położenia Krakowa oraz w gminach powiatów położonych w zachodniej części województwa: oświęcimskim i chrzanowskim mediana rocznych przychodów uzyskanych z wynagrodzeń przekraczała przeciętną wojewódzką. W większości omawianych gmin udział osób w gospodarstwach domowych z dochodami na osobę poniżej kryterium dochodowego przyznania pomocy społecznej był niższy niż przeciętny w województwie małopolskim.

Warunki życia gorsze niż przeciętne w województwie występowały w większości gmin wschodniej i południowej części województwa oraz w gminach rolniczych północnej części województwa małopolskiego.

Wśród nich wyodrębniono 59 gmin stanowiących **obszary problemowe**, w których stwierdzono zasięg ubóstwa rejestrowanego⁶⁶ powyżej przeciętnego w województwie przy równoczesnym niskim rozwoju społeczno-ekonomicznym. Gminy zaliczone do obszarów

⁶⁶ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

problemowych zlokalizowane były w powiatach: nowosądeckim, limanowskim, suskim, gorlickim, tarnowskim i dąbrowskim. Do obszarów problemowych zaliczono także gminy sąsiadujące z wyżej wymienionymi powiatami oraz pojedyncze gminy powiatów położonych w północnej części województwa. W gminach tej grupy mieszkało 63,4 tys. osób ubogich skupionych w 17,3 tys. gospodarstw domowych sfery ubóstwa rejestrowanego⁶⁷ (blisko 40% ogółu ubogich województwa).

Osoby ubogie skupione były w gospodarstwach wieloosobowych (75,5% ogółu ubogich gospodarstw) w znakomitej większości z dziećmi na utrzymaniu. Ponad połowa z nich pozostawała bez dochodu lub utrzymywała się z niezarobkowych źródeł utrzymania.

W gminach obszarów problemowych osoby ubogie w wieku produkcyjnym stanowiły 54,6%, dzieci i młodzież w wieku do 17 lat blisko 44%, a ubodzy w wieku poprodukcyjnym 2,0%. Osoby w wieku produkcyjnym to w większości osoby niepracujące (bezrobotni i bierni zawodowo). Barię podjęcia pracy oprócz sytuacji gospodarczej mógł być niski poziom wykształcenia związany z ich niskimi kwalifikacjami. Przyczyną ograniczenia aktywności zawodowej mogła być długotrwała choroba lub niepełnosprawność, a także w większości przypadków potrzeba sprawowania opieki nad dziećmi.

W gminach obszarów problemowych obserwuje się w większości niezadowalającą dostępność usług społecznych, w tym edukacyjnych i w zakresie ochrony zdrowia. Struktura według poziomu wykształcenia jest niekorzystna, a pracownicy gorzej wykwalifikowani. Niższe kwalifikacje mieszkańców, niższa aktywność gospodarcza, mają wpływ na dalsze ubożenie społeczeństwa. W grupie tych gmin niekorzystne zjawiska społeczno-gospodarcze obserwuje się od wielu lat, co może prowadzić do utrwalenia ubóstwa. Powolne tempo rozwoju tych gmin (w porównaniu do 2009 r. większość z nich charakteryzuje stabilność warunków życia) nie pozwala na istotną poprawę sytuacji i zmniejszenie poziomu zubożenia. Dodatkową przyczyną utrudniającą zmniejszenie poziomu zubożenia jest koncentracja osób ubogich na znacznym obszarze, również w gminach sąsiednich. Dochody własne gmin nie pozwalają na poprawę infrastruktury społecznej i na pomoc osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji, co powoduje pogłębianie się problemów. Zatem gminy obszarów problemowych wymagają pomocy zewnętrznej.

Istotne jest skierowanie pomocy zewnętrznej do gmin młodych demograficznie. Dla większości dzieci, ostatecznym etapem edukacji jest poziom zasadniczy lub średni zawodowy. Niekorzystna struktura wykształcenia mieszkańców obszarów problemowych wynika z małej dostępności szkół ponadgimnazjalnych, niskich dochodów gospodarstw domowych, gorszego stanu oświaty oraz niedoceniań roli edukacji przez rodziców. Wzrost poziomu wykształcenia młodzieży, to jeden z czynników rozwoju gospodarczego.

W gminach obszarów problemowych zaliczanych do nieaktywnych demograficznie z ubytkiem ludności tempo starzenia mieszkańców jest szybsze, niż w pozostałych gminach. Ubożenie społeczeństwa tych gmin bez pomocy zewnętrznej będzie postępować. Obecni ubodzy niepracujący bez dochodów własnych, pozostawieni bez wsparcia zewnętrznego, po osiągnięciu wieku poprodukcyjnego w przyszłości będą nadal ubodzy. Ich trudną sytuację dodatkowo pogorszą problemy zdrowotne będące następstwem postępującego procesu starzenia się ludności. W tych gminach wystąpi potrzeba zabezpieczenia dostępności do odpowiednich usług dla ludzi w starszym wieku.

⁶⁷ Patrz uwagi metodyczne str. 41.

Załącznik 1. Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2009	2013	Typ zmiennej ⁶⁸
ZASOBY LUDZKIE				
1	Współczynnik młodości	x	x	S
2	Odpływ ludności do innych województw na 1 tys. ludności	x	x	D
3	Liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1 tys. ludności	x	x	D
4	Liczba zgonów niemowląt na 1 tys. żywych urodzeń	x	x	D
5	Liczba zgonów osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	x	x	D
6	Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	x	x	S
7	Stopa bezrobocia rejestrowanego	x	x	D
8	Udział bezrobotnych długotrwale w ogólnej liczbie bezrobotnych	x	x	D
9	Udział bezrobotnych w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych	x	x	D
10	Liczba ofert pracy na 1 tys. zarejestrowanych bezrobotnych zarejestrowanych	x	x	S
11	Udział pracujących w sektorze przemysłowym w ogólnej liczbie pracujących	x	x	S
AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA				
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	x	x	S
2	Udział podmiotów nowo zarejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
3	Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
4	Udział spółek z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie spółek handlowych	x	x	S
5	Liczba podmiotów w II sektorze ekonomicznym (sekcje B, C, D, E, F) na 10 tys. ludności	x	x	S
6	Udział podmiotów III, IV, V sektora ekonomicznego w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
7	Udział podmiotów średnich i dużych w ogólnej liczbie podmiotów	x	x	S
ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW				
1	Liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. ludności	x	x	D
2	Mediana przychodów rocznych z tytułu wynagrodzeń	x	x	S
3	Liczba osób na 1 mieszkanie	x	x	D
4	Powierzchnia użytkowa w m ² 1 mieszkania.	x	x	S
5	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności: - kanalizacja - gaz	x	x	S
6	Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności	x	x	S

⁶⁸ Typ zmiennej: S – stymulanta, D – destymulanta.

Załącznik 1. Wykaz cech diagnostycznych dla powiatów (dok.).

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2009	2013	Typ zmiennej ⁶⁹
DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH				
1	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w gimnazjach	x	x	D
2	Liczba pracowni komputerowych przypadających na 100 gimnazjów	x	x	S
3	Liczba miejsc w przedszkolach na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	x	x	S
4	Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
5	Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
6	Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S

⁶⁹ Typ zmiennej: S – stymulanta, D – destymulanta.

Załącznik 2. Wykaz cech diagnostycznych dla gmin

LP	CECHY DIAGNOSTYCZNE	2009	2013	Typ zmiennej ⁷⁰
1	Liczba podmiotów na 10 tys. ludności	x	x	S
2	Współczynnik młodości	x	x	S
3	Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym	x	x	S
4	Pracujący poza rolnictwem indywidualnym na 1 tys. ludności	x	x	S
5	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	x	x	D
6	Liczba zgonów na 1 tys. ludności	x	x	D
7	Przeciętna liczba osób na 1 izbę	x	x	D
8	Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² na 1 mieszkania	x	x	S
9	Mediana przychodów rocznych ogółem w zł	x ⁷¹	x	S
10	Udział beneficjentów pomocy społecznej w ludności ogółem		x	D
11	Dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
12	Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
13	Wydatki na transport, łączność, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
14	Wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
15	Wydatki na ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł	x	x	S
16	Liczba uczniów na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych	x	x	D

⁷⁰ Typ zmiennej: S – stymulanta, D – destymulanta.

⁷¹ Dane za 2010 r.